ODBORNÁ ARGUMENTÁCIA KOOPERATIVIZMU alebo posledný klinec do kapitalistickej rakve?

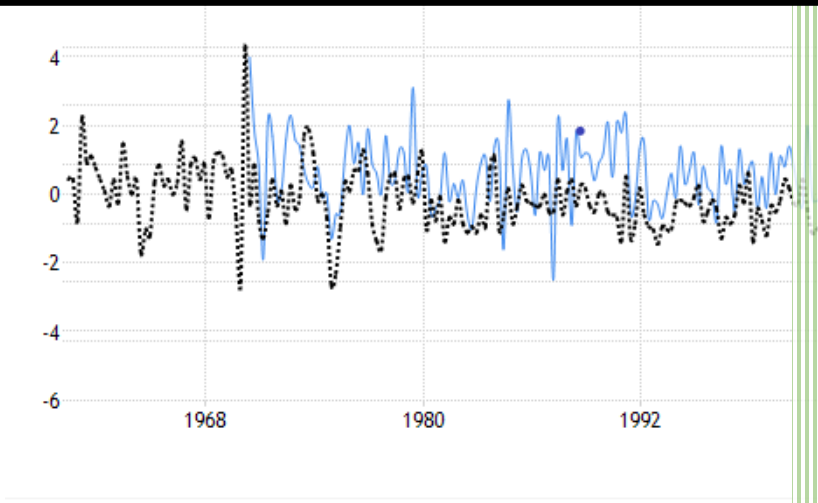

Stanislav Jurčišin

Úvod do Odbornej argumentácie kooperativizmu(str. 4)

Ako sa z dobrého ekonóma stal zlý ekonóm (str. 3)..... Prečo najvedeckejšia a najobjektívnejšia práca dneška? (4)..... Všetko naopak, všetko inak, hlavne postup (7)..... Autentický príbeh tiež prvý v histórií? (6)..... Výklad a moje videnie sveta ako súčasť projektu (7)..... Dnes dokonca nemusím byť boh (7)

1. časť

Čo je kooperativizmus a jeho zdôvodnenie cez historické skúsenosti(str. 13)

Základný cieľ, ktorý stál pri zrode (10)..... Trhový mechanizmus kooperativizmu (11)..... Dva základné body kooperativizmu a to je všetko? (11)

Štátna mena (12)..... Možné investičné príležitosti a zmena úroku počas zlatých mincí až dodnes (15)..... Riziká boli aj v dávnej minulosti, len ono sa to v zásade len zhoršuje (18)..... Ešte nejaké porovnávania s nedávnou históriou a inými pokusmi (19)..... Postavenie bánk v kapitalizme a kooperativizme (20).....Mena jedným z dôvodov jedinečnosti kooperativizmu ako zdôvodnenej systémovej alternatívy (22)

Kooperatívy a ekonomická demokracia (22)..... Zázraky, ktoré pomohli najúspešnejšiemu projektu kooperatív prežiť kapitalistické besnenie (23)..... Titov socializmus ako jediný dlhodobý celoplošný pokus o firemnú demokraciu (25)..... Robotníci nie sú o nič lepší ako kapitalisti, či top manažéri (26)..... Druhý neúspech pri rovnakých pravidlách už nie je náhoda (27)..... Postupný prechod ako ďalší dôvod budúceho úspechu (29)..... Ako to má vyzerať a prechod v skratke (30)..... Prechod cez konkurenciu ideálom z mnohých pohľadov (31)..... Technická záležitosť prechodu na nový systém a otázka kopírovania a plagiátorstva v rámci projektu (31)..... Záver k zdôvodneniu kooperativizmu cez historické skúsenosti (34)

2. časť

Empirické zdôvodnenie kooperativizmu (str. 35)

Tvorba umelých víťazov režimu ako cesta k dlhodobej stabilite, alebo len predlžovanie agónie? (36)

Historické etapy kapitalizmu (38)..... Neregulovaný kapitalizmus 19. storočia, zvrátenie apokalyptických trendov opäť iba cez umelé tlaky (40)..... Vývoj analýzy kapitál-práca (41)..... Nástup sociálneho štátu (46)..... Rozvoj a princípy sociálneho štátu po roku 1913 (47)..... Rozvoj a princípy sociálneho štátu po roku 1913 (48)..... Sociálny štát v číslach a jeho rôzne typy (49)..... Základné nástroje sociálneho štátu (50)..... Prerozdeľovanie cez infláciu (52).....

Pomer kapitál/dôchodok a jeho vývoj (53)..... Eutanázia kapitálu v Európe a zníženie nerovností po 2. svetovej vojne (55)..... Od vojny až po dnešnú neoliberálnu dobu (57)..... Križovatka 70-tych rokov (58)..... Stručný vývoj ekonómie a interpretácie javov. Konečne rozprávka so šťastným koncom (60)..... Od Marxa po dnešok. Stále o hádaní bez objektívnych zdôvodnených záverov (62).....

Ekonomická demokracia z makro pohľadu (65) ..... Nerovnosť vlastníctva kapitálu (66) .....Nerovnosť dôchodkov z práce (67) ..... Celková príjmová nerovnosť (67)..... Pojem zdedeného bohatstva (69)..... Demokratické riadenie vo firmách (72)..... Trhový mechanizmus (73)..... Pojem ekonomického rastu, rastu produktivity ako aj demografického rastu (74).....

Makroekonomické porovnávania cez vplyv sociálneho štátu v rámci kapitalistickej organizácie výroby (77)..... Celosvetový pohľad období 1820-1913, 1913-2012 (77)..... Porovnanie rastu produktivity v Západnej Európe (78)..... Porovnávania počas fungovania sociálneho štátu. Európa 1950-1970, 1990-2012 (79)..... Porovnanie vývoja v USA a príčina nárastu nerovností (80)..... Rapídny nárast nerovností v USA (81)..... Porovnanie rôznych období v 19. storočí (86)..... Ešte porovnanie USA a Západnej Európy v 18. a 19. storočí (88)..... Eliminácia pochybností časového hľadiska v doterajších analýzach (89)..... Makroekonomický pohľad na demokraciu vo firemnom riadení (90)..... Nemecký príklad pri participácií zamestnancov a iných záujmových skupín (90)..... Problematika získavania si informácii (91)..... Informácie z jedného zdroja nezávislého od projektu cestou k skutočnej objektivite? (95)..... Závery k makroekonomickej analýze firemnej demokracie v Nemecku (95)..... Mikroekonomický pohľad na firemné riadenie (98)..... Trhový mechanizmus a produktivita (100)..... Výnimka potvrdzuje pravidlo, aj keď možno až o takú výnimku nejde (101)..... Porovnanie produktivity socializmu a kapitalizmu (102)..... Plátanie dier po škandinávsky verzus riešenie podstaty v rámci kooperativizmu(104)..... Technológie ako základ rastu? Od Marxa až po internetovú bublinu. Stále tá istá obohratá platňa (105)..... Inovácie sú zbytočné, keď ich riadiaci pracovníci nechcú (107)..... Záver k analýze makroekonomickej demokracie (108).....

Vzťah výnosov z kapitálu(r) a ekonomického rastu(g) (109) ..... Sociálny štát ako nástroj na zmiernenie kapitalistického režimu v koncoch? (113)..... Riešenie Thomasa Pikettyho a porovnanie s kooperativizmom (116)..... Od manipulácie k dnešnej politike, jej tvorbe a dôsledkom (119)..... Trhový mechanizmus v peňažnom systéme kooperativizmu a rakúskej ekonomickej školy (122)..... Krízy a ich eliminácia v rámci kooperativizmu (125)..... Eliminácia kríz v rámci kooperativizmu (128)..... Všetko musí byť prvýkrát a toto je prvýkrát (129).....Faktický verzus ideologický podtón. Konečne zbraň na ideologickú likvidáciu? (129)..... Keď dvaja z tej istej ideovej liahne hovoria niečo opačné, ako to vyhovuje dobe (130)..... Záver k empirickému zdôvodneniu kooperativizmu (132)

Úvod do Odbornej argumentácie kooperativizmu

Ako sa z dobrého ekonóma stal zlý ekonóm

Po kríze r. 2008 si uštipačné poznámky na ekonómov neodpustila ani britská kráľovná. „Ako je možné, že si to nikto nevšimol.“ pýtala sa. Spýtajte sa dvoch ekonómov na príčinu nejakého makroekonomického javu a oni vám dajú tri odpovede. Protichodné hypotézy v makroekonómii paralelne popri sebe prežívajú storočia.

Toto sa píše v knihe slovenského ekonóma, zakladateľa jedného z tzv. think tankov INESS, dnes člena ekonomického tímu vlády SR, Juraja Karpiša. Na inom mieste pridáva: *„Dobrý ekonóm vie, že toho veľa o fungovaní a dynamike spoločnosti nevie“*[1]

Vopred upozorňujem, že podľa týchto kritérií ja dobrým ekonómom nie som. Aj keď som makroekonómiu na vysokej škole vyštudoval, nevenoval som sa hneď hľadaniu súvislostí v štatistikách a možno robením si kariéry. Dnes nie som navonok ani úspešný človek v rámci dnešného režimu a skôr som považovaný za niekoho, kto zlyhával a zlyháva a za určitých okolností pri robení a rozvoji tohto projektu som mohol skončiť azda aj ako bezdomovec. Ibaže ja sa snažím dostávať k výsledkom práce a tie sú v mojom podaní najčastejšie veľmi dobré, niekedy nadštandardné a nadčasové, čoho výsledkom je tento absolútne nadčasový projekt.

Mnoho rokov som pracoval a cestoval a po nejakom čase a množstve skúseností z výrobných procesov v rôznych oblastí, opäť som sa na makroekonomické súvislosti pozrel. No a ja zrazu vidím závery, som sebavedomý a veci sa teda neustále snažím ukázať aj prostredníctvom praxe. Vypracoval som systémovú alternatívu a prostredníctvom makroekonomických štatistík ju zdôvodnil. Dnes vravím, že je to jediná analýza, ktorá v skutočnosti sedí a z ktorej sa dajú robiť všeobecné závery.

Moje sebavedomie, ktoré bolo skutočne prirodzené a malo svoj dôvod, prišlo až časom so skúsenosťami. Avšak paradoxne mi prinieslo obrovské problémy v spoločenskom živote. Stal sa zo mňa z pohľadu spoločnosti odľud a ľudia ma často využívajú na šikanu, výsmech a podvody. Stal sa zo mňa niekto, kto má byť zo spoločnosti podľa jej vnútorných pravidiel odstavený a jej vadí. To už asi definitívne potvrdzujú moje skúsenosti, ktoré opisujem inde. Zaujímavé je, že je za mnou neustále poctivá a zdokumentovateľná práca, samozrejme okrem toho, že je na svete prvá demokratická a zdôvodnená alternatíva ku kapitalizmu. Dobrý paradox, čo?

[1] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 189, 392

Prečo najvedeckejšia a najobjektívnejšia práca dneška?

Keď som písal svoju prvú knihu, v ktorej som predstavil teóriu kooperativizmu, nič som predtým neštudoval. Okrem jedného článku a jednej web stránky som na to nepotreboval nič. Pomohlo mi štúdium vysokej školy, ktoré som ale ukončil viac ako 10 rokov pred jej písaním, a popri tom som čerpal výlučne zo skúseností. Kniha má menej ako 100 strán, nachádza sa v nej to, čo chcem docieliť, ako to má vyzerať a ako sa k tomu dostať. To všetko som dokázal napísať na takom malom priestore. Azda svetový rekord.

Túto argumentáciu píšem po štúdiu viac ako 3000 strán odbornej literatúry k danej problematike. Niektoré knihy som prečítal aj 5 krát a snažil sa do toho dostať. Táto publikácia je založená na najvyššej miere využívania všetkých dnes dostupných odborných ekonomických poznatkov. Robím prierez dvoch ideologických táborov dnešnej doby. Na jednej strane liberálneho sveta prostredníctvom práce Juraja Karpiša, ktorého som citoval hneď v úvode. A ten druhý tábor je tzv. komunitaristický, možno z určitého pohľadu komunistický či socialistický, ktorý u nás dobre zhrnul Ľuboš Blaha. Tí na svoje knihy použili stovky iných. Čiže táto publikácia má v skutočnosti zdroje v množstve kníh z minulosti a súčasnosti. Ibaže ja som si prešiel iba týmto zhrnutím a pre istotu to prešiel viackrát.

„*Ľavici treba vrátiť jej hĺbku, nádej, víziu. Musí bojovať za nové ekonomické alternatívy*."

Ľuboš Blaha na záver svojej knihy Antiglobalista. Vízia neexistuje. Zdôvodnená určite nie. Ľavica ju nemá, pravica ju asi v dnešnej dobe nechce a má za úmyslom pokračovanie nastaveného zotročovania. Zmôže sa nanajvýš na heslá o zlodejoch, pričom jej skorumpovaný systém sociálneho štátu dáva takú možnosť. Prípadne sa tvári a kamufluje, že nejakú víziu ponúka. Sú to hovorcovia dnešných oligarchov a zmeny sa boja. Nechcú ju. K tomu ešte prídeme. A toto víziou je. Tak pre ľavicu, ako aj pre pravicu. Založené na cieľoch demokracie a slobody, trhovom mechanizme a na striktnom presadzovaní individuálnej slobody, bez ktorej by som k tomu nedošiel. Teda na ideologických princípoch a cieľoch pravice. Individuálnu slobodu som si chránil a chránim, bez toho by tento projekt nevznikol. Aj keď som v tejto úžerníckej dobe skončil prakticky ako bezdomovec, keďže toto mocní nenávidia. Vtedy jednoducho nepasujete do štruktúr, ktoré tento režim formuje. A je to aj vízia pre ľavicu. Spoločné vlastníctvo výrobných prostriedkov, zastavenie prisvojovania si nadhodnoty a jej prerozdeľovanie pracujúcim. Toto hlásal a po tom túžil už samotný Marx, ideový tvorca socializmu.[2] A tu to máme. Dva v jednom. Spoločné vlastníctvo na princípoch slobody, demokracie, trhového mechanizmu a všetkého, čo hlása pravica. Na základe faktov, bez prispôsobovania a manipulovania. To tu ešte nebolo.

Juraj Karpiš to aj priznáva. Hovorí, že aj v jeho knihe je dávka neprípustného zjednodušovania, hyperbol, ignorovania, či ideologického zafarbovania a tendenčnosti. No vraj také sú spoločenské vedy a to si treba uvedomiť pri načúvaní každej ekonomickej hypotézy.[3] Jeho texty sú presiaknuté takýmto štýlom, čo si ukážeme. A u Ľuboša Blahu to platí tiež, aj keď trochu inou formou. Ten sa tiež vyhýba dôležitým veciam, keď mu nesedia a nevie ich zdôvodniť. Sú to však práce ľudí, ktorí zhrnuli dnes dostupnú ekonomickú a politickú teóriu a skúsenosti, čo mne uľahčuje manipuláciu s informáciami. Nič lepšie dnes neexistuje.

[2] Antiglobalista, Ľ. Blaha, SAV 2018, str. 53, 445

[3] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 19

Bez nich by som sa nezaobišiel a to, že obaja neprinášajú nejaké presvedčivé závery, pri ktorých u oboch funguje obrovská dávka neistoty, nič nemení na kvalite týchto zdrojov. Kvalitnejšie jednoducho v dnešnej dobe na svete nie sú. Beriem si ich akademickú prácu, ich pôsobenie v politike alebo v praxi nebudem komentovať. Tam sa správajú podľa logiky moci. Na viac nemajú a viac sa od nich očakávať v tomto priestore nedá. Ale to platí asi o celej dnešnej mašinérii moci. Politickej, ako aj ekonomicko-oligarchickej. Teda oni sú na tom v podstate ešte omnoho lepšie ako je priemer. Aspoň niečo urobili a o niečo sa pokúsili.

Neistotu a absolútnu nepripravenosť záverov však obsahuje aj môj ďalší zdroj informácií, ktorým je práca francúzskeho ekonóma, Thomasa Pikettyho. Toto je už vedeckejšia publikácia, ktorá obsahuje omnoho menej prispôsobovaní si reality v prospech nejakých želaných záverov a omnoho viac predkladania dostupných štatistík, z ktorých som ja čerpal. Je to v podstate historické zhrnutie celej dostupnej ekonomickej teórie a získaných a zdokumentovaných poznatkov o ekonomických procesoch. Akássi biblia ekonómie, ktorá vznikla ako výsledok dlhodobého zberu informácií, hlavne posledného storočia. Jeho záver má podobné črty ako u oboch predošlých autorov, avšak toto štatistické zhrnutie dodáva mojej práci najvedeckejší možný nádych, aký sa v dnešnej dobe dá dosiahnuť. **Ja hovorím, že moja práca je zrejme aj záver dlhodobého ekonomického bádania a aj toto sú dôvody môjho tvrdenia, ktoré sa budem samozrejme snažiť zdôvodniť. Všetky moje zdroje informácií, s ktorými manipulujem a vytváram závery, sú schválené oficiálnymi autoritami dneška. Akadémiou vied, neziskovými organizáciami, odborníkmi z danej oblasti alebo dokonca pridelením Nobelovej ceny za ekonómiu.**

Zdrojov v tejto publikácii je však viacero. Avšak toto sú tie základné, cez ktoré môžem povedať, že **viac dostupných a relevantných informácií pre potreby danej problematiky dnes na svete niet**. A to je dôležité a podstatné. Aby sme sa skutočne držali tých najobjektívnejších a najpresvedčivejších faktov. Táto publikácia teda nebude ohurovať stovkami zdrojov, ako je to časté u iných. Na to by som teda ja určite nemal čas. Bude ohurovať svojim výsledkom a tým, čo ňou chcem dosiahnuť. Teda presvedčiť, že niečo je správne a asi inej cesty ani niet. Pritom však ukážem, že možno menej zdrojov je niekedy viac a v tomto myšlienkovom svete asi určite. Vyznať sa a triediť dnešné informácie nie je jednoduché a mnohé môžu zavádzať. Pre potreby správnych záverov je niekedy dôležitejšie ukázať trendy, ako úplne presné čísla. A tie rôzne zdroje môžu často skutočne hovoriť aj iné veci. Takže v tomto prípade bude asi platiť, že objektivita sa mojim prierezom dnešného sveta omnoho zvyšuje a okrem toho, že sa snažím zdôvodniť závery, ktoré som v praxi precítil a videl a je to niečo, o čom som absolútne presvedčený od začiatku, aj môj prístup je omnoho dôveryhodnejší a menej manipulatívny. V tomto svete je hranie sa s pojmami a ich vysvetľovanie po svojom jednoducho alfou a omegou presadzovania svojich záverov. V tom sú spomínaní autori ideológovia, čo budem postupne odkrývať.

Toto je snaha o objektivitu. Maximálnu možnú objektivitu, aká sa v tejto oblasti a vednej disciplíne dá dosiahnuť. **Takýto prierez, teda ideológov z rôznych táborov a všetky dodnes dostupných informácií, ktoré sa ekonómom podarilo počas mnohých desaťročí zozbierať, podaných jedným autorom a jednou metodikou, je tým najvyšším levelom dosiahnutia objektivity a správnosti. Väčšia objektivita sa na tomto myšlienkovom trhu a priestore dnes nedá dosiahnuť**. Ale k tomu neskôr a postupne.

Všetko naopak, všetko inak, hlavne postup

Dôležitým a podstatným rozdielom v mojom postupe k tejto práci je aj to, aký bol postup. Všetci predchádzajúci autori sa snažili priniesť nejaké závery. Všetci to urobili tak, že najprv ukázali stovky strán

nejakej teórie, z ktorej potom chceli prejsť k niečomu. Len to niečo obsahovalo iba niekoľko strán a je to presiaknuté neistotou, ktorá z nich doslova srší. Jednoducho to nevedia spojiť s praktickým životom a tam sa ich možnosti končili. Teda pri teórii, ktorá je však nevyhnutná pre moje zdôvodňovanie.

Ja som najprv roky pracoval a niečo videl. Živil sa tvorbou hodnôt a prešiel mnohými oblasťami, až potom niečo navrhoval. O mojom návrhu som na rozdiel od spomínaných odborníkov od začiatku nepochyboval a bol si ním absolútne istý. Začal tým, že som ho podal v niekoľkých bodoch a na niekoľkých stranách. Vyústilo to do knihy Kooperativizmus, ktorá je prakticky celá iba víziou do budúcnosti. Má 100 strán, ale aj to je už omnoho viac ako u všetkých týchto uznávaných autorov. No a až potom, ako som podal návrh, snažil sa ho zdôvodniť. A čuduj sa svete, moja kombinácia je prvá svojho druhu. Historické skúsenosti skutočne vravia, že je to jediná možná alternatíva do budúcnosti. A dostupné štatistiky pomáhajú tieto fakty aj kvantifikovať a priniesť niečo, s čí zatiaľ nemával nikto v histórii a verím, že toľko úvodných informácií stačí na to, že tomu tak skutočne môže byť. A ono tomu tak aj je a táto publikácia to definitívne potvrdí.

„*Už v roku 2001 som písal diplomovú prácu o tom, ako inflácii peňazí spôsobuje hospodárske cykly. Vtedy som odporučil zrušenie centrálnej banky. Odvtedy som na nič lepšie neprišiel*.“ píše Juraj Karpiš v tej istej časti, ako spomína a priznáva prispôsobovanie si reality. Moja diplomová práca bola o *Lojalite k firme a jej dopad na hospodárske výsledky*. Bola to dovtedy nespracovaná téma a priznám sa, nerozumel som jej. Už si ani nepamätám, ako som to nakoniec spracoval. S odstupom času si však uvedomujem, že mala blízko k tomuto projektu. Ale spracoval som ju, nejako som si s tou teóriou poradil. Ibaže problematike som skutočne pochopil až neskôr. Na všetko som prišiel až potom. Počas práce a sledovania súvislostí v praxi a hlavne precítení na vlastnej koži. To, čo sa ponúka v tomto projekte, má korene v tom, čím som si prechádzal a jednoducho v mojich praktických skúsenostiach.

Kooperativizmus je na svete teda preto, lebo som robil na stavbe, na farme, hral futbal, nosil taniere, robil pivo a rozprával sa a často dôverne spoznal množstvo ľudí z mnohých oblastí. Či už z geografického, ako aj profesijného hľadiska. Nie preto, lebo som po škole ďalej študoval a hľadal v dnešnej literatúre. Hľadal tam, kde sa to jednoducho nenachádza. Kooperativizmus síce využíva dnes dostupné informácie, ale je to z odborného pohľadu z týchto pragmatických dôvodov nadstavba tohto sveta. A zrejme aj nejaké ukončenie a možný záver, ktorý je teda potrebné podať a ponúknuť, čoho súčasťou je aj táto publikácia.

Autentický príbeh tiež prvý v histórii?

Nikto z uvedených odborníkov, čo je však bežnou skutočnosťou u všetkých, veci nezdôvodňuje cez svoje skúseností. Jednoducho ich nemajú a spájať teoretický a praktický svet je niečo, čo bolo podstatou toho, kam som sa dostal ja. Thomas Piketty na ukázanie dôsledkov nerovností v minulosti používa historické romány, kde autori dobre opisujú dobu a to, čo tieto javy spôsobujú napríklad v medziľudských vzťahoch a životoch jednotlivcov, pričom chce ukázať dôsledky na spoločnosť. Ja pridávam môj vlastný príbeh. A to je niečo, čo tu ešte tiež nikto nerobil a takýmto spôsobom nepreukazoval správnosť svojho vnímania reality. **Autenticita je teda jedným z najdôležitejších znakov mojej práce a celého projektu**.

Takže ja som zlý ekonóm, lebo som videl, preukazujem, dnes viem a som sebavedomý, čo sa dnes nenosí. Sebavedomie mnohých irituje, ale čo už narobím. Tie moje analýzy skutočne sedia preto, lebo veci vidím z inej perspektívy. Nezmením to. **Som sebavedomý, lebo moja práca je založená na empirických**

dôkazoch a neustále sa týmto prezentujem. A to je veľký dôvod na jeho existenciu. Sebavedomie mi však rástlo až vtedy, keď som niečo o živote a svete vedel z praxe. Z utiahnutého a azda niekedy až sebapodceňovaním trpiaceho jedinca sa stal niekto, komu len tak niečo nevysvetlíte a nepresvedčíte o svojej pravde.

Výklad a moje videnie sveta ako súčasť projektu

„Potrebujeme výklad sveta predchnutý vedeckou kultúrou a vzdialený bezvýchodiskovému sociálnemu pesimizmu, ktorý dnešná nesúmerateľnosť programuje.“

Doc. PhDr. Jozef Lysý, CsC, vysokoškolský pedagóg, filozof a vedecký pracovník

Asi si netreba nahovárať a klamať sa hneď na začiatku. Systémová alternatíva, ktorá má dať spoločnosti nejaký nový impulz a nové smerovanie, asi logicky bude založená aj na určitom výklade sveta. Bez toho, aby som nejakým presvedčivým pohľadom nedisponoval, asi ťažko by som mohol krok za krokom robiť a zdôvodňovať niečo také. Môj výklad bude skutočne založený na najvyššej možnej miere vedeckosti, aká sa v dnešnej dobe dá v takejto problematike ponúknuť. No a logicky, ten môj výklad sveta sa nebude páčiť mnohým dnešným úspešným ľuďom, ako aj mnohým štruktúram a komunitám, ktorým môže moja osoba a fakty okolo vzniku tohto produktu naštrbiť nejaké ideologické pohľady alebo pravdy, na ktorých je spoločnosť budovaná. Pri navrhovaní systémovej alternatívy sa však s takýmito problémami dá a musí počítať a mojou snahou bude prebiť túžby a pocity tak mocných a vplyvných ľudí, ako aj rôznych ideologických manipulátorov a štruktúr vedeckými a objektívne preukázateľnými faktami. Myslím, že až dnes je doba, keď sa dá o niečo také pokúsiť, o čom by teda tiež mala teda presvedčiť táto publikácia.

V prvom rade je potrebné povedať, že dnes **nie som ani hovorca oligarchov, ani hovorca pracujúcich a tzv. obyčajných ľudí, ako to pri politických pokusoch najčastejšie býva**. To, na akých princípoch obyčajní ľudia fungujú napríklad v mojej oblasti, podrobujem až analytickej kritike a snažím sa ukázať skutočný stav nejakých komunít a ich spoločného správania sa. Na mojej osobe si dovolili absurdné veci a slúžim jej v podstate ako mech na kopanie. Bez takýchto článkov dnes nastavená spoločnosť nedokáže fungovať a ja sa to snažím autenticky opísať v knihe Zákon padajúceho hovna. Takže toto je sledovanie objektívnych faktov bez snáh o kupovanie si niekoho, alebo prispôsobovania reality. Trochu netradičný postup, ale asi aj preto je výsledok taký, ako je.

Dnes dokonca nemusím byť boh

Pokiaľ by som tento produkt ponúkal pred sto rokmi, neviem či by to bolo možné počas môjho života. Museli by zo mňa urobiť nejaký kult osobnosti, nejakého boha. Niečo, ako urobili z Marxa. Marx totižto hovoril veľmi nepresne, nemal pevný pohľad, nemal istotu v správnosti riešenia a samozrejme nemal to zdôvodnené cez štatistiky. Niežeby sa o to nepokúšal, ale ono to skutočne v tej dobe možné nebolo. Tak sa využila jeho charizma a to, že svojím bojom zanechal na ľuďoch niečo, aby sa presadila nejaká ideológia. Komunistický režim z neho jednoducho urobil boha.

Ľudia uctievajú rôznych bohov. V mojej oblasti napríklad hovoria, že ním bol Ježiš. Teraz uctievajú napríklad zase jeho. Nie som si istý, či to bol boh, alebo ako sa boh na zemi prezentuje. Ale som si istý, že aj jeho dnes veľa ľudí zneužíva na sebecké a mocenské účely. Jednoducho toto ja vidím, o tom som úplne presvedčený. Zrejme dokonca aj niečo také dnes bráni presadeniu môjho projektu. Ale ten Ježiš asi bol, asi robil dobré veci, len to po jeho smrti zneužívajú nečestní ľudia na mocenské účely. Tohto boha teda podobne ako Marxa, zneužívali mocní v iných otrokárskych režimoch. Hlavne vo feudalizme, ale aj v tom dnešnom, kapitalizme.

V iných oblastiach na našej zemeguli uctievajú napríklad učenie Mohameda. Bol to síce len prorok Alaha, ale aspoň ho vlastní nepotupovali a nezavraždili. Treba povedať, že mali vonkajšieho nepriateľa, ktorý sa ich snažil zotročiť a viedol ich v tomto boji. Ja som vyrastal v židovsko-kresťanskej oblasti. Teda oblasti ich častého nepriateľa, pred ktorým sa museli často brániť. A poznám spôsoby v nej. Tu je história spojená s tým, ako sa naši správali k Ježišovi, ktorého teraz uctievajú. Správajú sa tak dodnes, len teraz ešte v jeho mene. Neviem a ani nie som kompetentný hovoriť, kto je lepší či horší. Či bola najprv sliepka, alebo vajce. A je to jedno. Ja sa snažím ukázať, čo je problémom vnútri vyspelého židovsko-kresťanského sveta, ktorý šéfuje svetu. Tam sa cítim kompetentný a možno aj schopný nájsť odpoveď na mnohé dnešné nezodpovedané otázky.

Každopádne pred sto rokmi, ak by som chcel meniť podstatu nášho fungovania a systém od podlahy, museli by zo mňa urobiť boha. Ale ako to s bohmi býva, tých najprv musia zavraždiť. Aj Marx ukončil svoj život v chudobe a odmietnutí. O moju likvidáciu sa zrejme moje okolie dlhodobo, hlavne počas rozvoja tohto projektu pokúša rôznymi spôsobmi, čo asi potvrdzuje zdôvodnenie zákona padajúceho hovna. Avšak ja sa zatiaľ držím. Stále sa viem uživiť poctivou robotou a hrobárovi spod lopaty utekám. Je to náročné, keď nemáte šance na mnohé veci a nič dobré od ľudí už nemôžete čakať. Ľudí veľmi hnevá a provokuje, keď im to časom poviem a dokážem ich činy, ale to je už môj spôsob a nedá sa mu ujsť. Po mojej smrti by mohli možno urobiť boha aj zo mňa, aby mohli moju prácu zneužiť pre sebecké a mocenské účely. Potom by ma možno tí istí, čo mi teraz dávajú polená pod nohy začali uctievať. Len počas môjho života a počas robenia tohto projektu im to akosi nejde. **Nevieme rešpektovať, lebo toto sa naša civilizácia neučí. Učíme sa zotročovať, ponižovať, ničiť a likvidovať iných. Učíme sa nenávisti**. Iba na tom sa vieme spájať a iba toto nás dokáže poháňať. Zaujímavé, ale takto akosi to dodnes funguje.

Obhajovaním sa a skrývaním sa za ideológiu, prípadne až pasovaním sa za boha, čo je v takýchto prípadoch aj keď nepriamo veľmi časté, sa teda našťastie pri tomto produkte a pokuse nemusím. Môj projekt totižto obsahuje záruky v historických skúsenostiach, štatistických analýzach a snažím sa preukazovať moje skúsenosti z praxe, ktoré prakticky realitu dnešného sveta potvrdzujú. Je to určite **najvedeckejšia a najkomplexnejšia práca, s akou doteraz niekto do éteru išiel,** čo dokazujem aj cez doterajšie práce ekonómov či odborníkov a ich uchopiteľné podklady na nejaké závery. Viac sa dnes predložiť nedá a zrejme v kombinácii s mojou autentickosťou už predložiť ani dať nebude.

1.časť

Čo je kooperativizmus a jeho zdôvodnenie cez historické skúsenosti.

„Je zrejmé, že už ani neoliberálna, ani keynesiánska ekonomika nie sú cestou vpred. Dokonca ani jedna z revolučných zmien minulého storočia tou cestou nie je. Nachádzame sa v určitom začarovanom kruhu, ktorý sa dá označiť aj ako multiplikované zauzlenie a ktorý môžu odčarovať nové myšlienky a návrhy. Tí, ktorí odmietajú nové myšlienky a označujú ich za obyčajné sny, nemajú žiadnu odpoveď na reálne ekonomické problémy a zároveň priznávajú, že daný stav vecí je dlhodobo neudržateľný.“

Mgr. Michael Hauser Phd., český ľavicový filozof a prekladateľ.[4]

Je čas pre nové myšlienky a nové nápady. Lenže tie je potrebné aj nejako zdôvodniť a preukázať ich správnosť. Keď je niečo nové, tak je veľmi ťažké ukázať z minulosti, že je to funkčné. Jednoducho preto, lebo je to nové. Takéto otázky mi napríklad dávali rôzni novodobí odborníci, najčastejšie poznačení dnešnou pravicovou neoliberálnou propagandou, ktorí sa počas mojej politickej kampane snažili projekt nejako zdiskreditovať. Ja som len pri nich ostával v nemom úžase a v danom momente ťažko hľadal slová. Aj o tom je dnešné predieranie sa začarovaným kruhom beznádeje a zúfalstva. Niečo nové nemôže byť preukázané skúsenosťami z minulosti. Lebo je to jednoducho niečo nové. Takto to s novými vecami najčastejšie býva.

V mojom prípade však predsa nájdem spôsob, ako dôkazový materiál predložiť. Taký trochu nepriamy, avšak ináč to nejde. Asi väčší sa pri novej systémovej alternatíve predložiť nedá. Teda väčší sa predložiť nedá určite, aby som bol presnejší. Projekt sa dá rozložiť do dvoch základných bodov a ich podrobná analýza v spojitosti s tým, ako tieto body fungovali v minulosti a k tomu budú pôsobiť na seba pri vzájomnom fungovaní, niečo také priniesť môže. Teda viacmenej nezvratné dôkazy. Viac sa skutočne predložiť nedá, a už ani pri žiadnom inom návrhu dať nebude. To viem s istotou povedať, o čom sa budem snažiť presvedčiť. Kooperativizmus je jednoducho produkt zdôvodnený z každej možnej strany a niečo

[4]Európsky sociálny model, Ľ. Blaha, SAV, 2014, str. 252-263

také je na svete prvýkrát. A táto časť je o jednotlivých jeho častiach a historických dôkazoch o ich funkčnosti.

Základný cieľ, ktorý stál pri zrode

Kooperativizmom sa snažím vytvoriť mechanizmus, kde budú o hierarchiách a rozhodovacích štruktúrach rozhodovať objektívne výsledky práce. Z môjho osobného poviem, kde nebudú poctivo pracujúci ľudia s poctivými výsledkami práce končiť pod mostom. Lebo asi aj toto je objektívna realita úžerníckeho kapitalizmu a to sa snažím ukázať v rámci mojich skúseností pri zdôvodnení zákona padajúceho hovna. Tu budem riešiť odborné otázky a zdôvodnenie okolo projektu. Základným cieľom bolo teda vytvoriť mechanizmus, kde pôjdu všetky zdroje k skutočným tvorcom hodnôt.

Pri tomto všetkom sa však budeme opierať o **trhový mechanizmus** a súťaživosť. Ukážeme si, že bez toho to nepôjde. Trhový mechanizmus je pojem, s ktorým dnes manipulujú rôzne záujmové skupiny a vysvetľujú si ho cez svoje videnie. Bol u nás zavedený po revolúcii 1989, ktorá priniesla mnohé pozitíva ako aj negatíva. Mnohí ho preto dnes vnímajú ako negatívum, vidia pod ním drancovanie, rozkrádanie a následný útlak na tvorcoch skutočných hodnôt. Ono je to s realitou posledných desaťročí pravda, ale pojem trhový mechanizmus môžeme vidieť v širších súvislostiach. Za toto zodpovedný nie je a takéto videnie môže byť príliš čierno biele. Zjednodušené videnie, ktoré je často manipulatívne a nebezpečné. Hlavne nereflektuje na skutočné problémy.

Tento pojem bol prvýkrát spomínaný už za čias Adama Smitha, ešte pred vznikom tzv. priemyselnej revolúcie v podobe veľkovýroby. Tá sa začala približne ukončením éry Napoleóna. Pripomínam tento fakt, lebo samotný pojem priemyselnej revolúcie mnohí interpretujú rôzne a ja beriem toto členenie. Začiatok 19. storočia a érou Napoleóna pomaly vzniká dnes fungujúci kapitalizmus a zaniká feudalizmus.

Podľa Marxa sa kapitalizmus od predchádzajúcich otrokárskych modelov líši len formou, ktorou sa nadpráca vymačkáva od výrobcov. Nadhodnota by podľa neho mala patriť tomu, kto sa podieľal svojou prácou na jej vytvorení a nie tomu, kto sa prižívuje na cudzej práci len vďaka vlastníctvu výrobných prostriedkov.[5] Čo sa budeme snažiť definitívne vyriešiť a to v určitej modernejšej forme, prostredníctvom trhového mechanizmu, bez ktorého to teda nejde. Čo teda Marx podcenil, k tomu ale postupne neskôr.

Veľkovýroba po ére Napoleóna priniesla úplne inú dimenziu života a bola teda bohužiaľ poznačená vonkajšími okolnosťami, ktoré z nej spravili zase určitú formu tyranie na pracujúcich. Vznikala aj vzhľadom a vývoj finančného systému iným spôsobom, ako by to predpokladal spravodlivý trhový mechanizmus. Nešlo zrejme o princípy férovej súťaže, čo by som chcel dosiahnuť mnou predkladaným návrhom na dosiahnutie tohto cieľa. Aj keď v porovnaní s feudalizmom išlo o veľký krok vpred, na čom sa zhodujú prakticky všetci historici a niet o tom pochýb. Pri samotnom fungovaní trhových princípov je to minimálne otázne.

[5] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 308

Trhový mechanizmu sa však v období 18. storočia, teda za čias Adama Smitha, dal v princípe omnoho lepšie pozorovať. Minimálne na trhu statkov a služieb. Trh peňazí a finančný systém to umožňuje prakticky asi až dnes. My si tento mechanizmus vysvetlíme z rôznych perspektív, čo je tiež asi absolútne nadštandardné videnie a zdôvodnenie. Každopádne na trhu statkov a služieb sa pri malovýrobe a konkurencii medzi jednotlivými článkami jednoducho zlepšovalo celkové prostredie a prinášalo to zefektívňovanie produkcie. Ako aj určitú harmóniu a poriadok v rámci spoločnosti, čo bolo asi tiež cieľom Smitha. Ono je totižto ťažko hovoriť o takýchto dejinných aktéroch, či to boli ekonómovia, teoretici, humanisti alebo jednoducho hľadači individuálnej slobody alebo slobody vo všeobecnosti. Každopádne prvé zmienky o konkurencii, trhovom mechanizme a pôsobení krivky ponuky a dopytu máme práve z takéhoto prostredia, teda ešte pred zavádzaním veľkovýroby. Keď sa to jednoducho dalo nejako odpozorovať.

Dnes sa ľudia bláznia, aby poznali niekoho z vyšších hierarchií, kto im dá prácu. Iba tak môžu prežiť. Zlepšovanie a zefektívňovanie výroby hrá často malú, niekedy doslova nepodstatnú úlohu. V tom je dnešná doba nebezpečná a úžernícka. Politici a odborníci doby, ktorí nepoznajú tento svet, to samozrejme nevedia predložiť a ukázať. Zmôžu sa tak maximálne na počítanie a rozdávanie miliónov a miliárd, s čím si krátkodobo ľudí kupujú. Ekonomické a strategické myslenie je pre nich najčastejšie španielskou dedinou. Ale my to vedieť budeme, lebo toto má iný zdroj skúseností.

Trhový mechanizmus kooperativizmu

Moja práca a snahy o reinterpretáciu týchto pojmov sú teda už úplne z iného prostredia. Sú z prostredia dlhodobo zavedenej veľkovýroby a moje praktické skúsenosti sú skôr z fungovania v mnohých kolektívoch, hľadania ich vnútorných pravidiel a toho, čo ich poháňa a určuje ich funkčnosť pri spoločnej tvorbe hodnôt. Samozrejme v súvislosti s ich efektivitou a produktivitou. Moje skúsenosti sú už z obdobia absolútne zavedenej veľkovýroby a určitej fázy kapitalizmu, keď viem moje závery a ich správnosť zdokumentovať a preukázať z každého pohľadu, aký vôbec môže existovať. Snahou je teda opätovné, alebo možno skôr definitívne nastavenie trhového mechanizmu, avšak v inej dobe. Dobe najmodernejšej, dobe vyspelej organizácie, dobe veľkovýroby. Tá od začiatku kapitalizmu menila chod a fungovanie spoločnosti. Neexistencia trhového mechanizmu, ktorú navrhol a podcenil už vo svojej vízii socializmu Marx, nie je cestou k dlhodobému blahobytu. To potvrdzovali a potvrdzujú aj ďalšie historické fakty, aj niektoré dnešné skúseností z rôznych častí sveta.

Dobre funkčný trhový mechanizmus a fungovanie Smithom definovanej neviditeľnej ruky trhu v dobe veľkovýroby a veľkých pracovných kolektívoch, ktorý sa pokúsim definovať, bude jednoducho tlačiť na prirodzené hierarchie a na harmóniu v medziľudských vzťahov v spoločnosti. Toto som videl, odpozoroval a preukazoval v praxi ešte pred písaním o nejakom kooperativizme. Toto bol od začiatku základný cieľ. Na toto tvrdenie sú dnes už aj empirické dôkazy, ktoré budú zhrnuté a vysvetlené v druhej časti. Táto prvá je o iných dôkazoch. O dôkazoch v historických skúsenostiach z dvoch bodov, z ktorých sa kooperativizmus skladá.

Dva základné body kooperativizmu a to je všetko?

„Daňové a odvodové systémy, ktoré sa nachádzajú v centre sociálneho štátu, dosiahli takú úroveň komplexnosti, že je ťažké ich pochopiť. Vyžadujú sústavné reformy a modernizáciu. Táto zložitosť hrozí

oslabením ich sociálnej a ekonomickej účinnosti.“ naznačuje Thomas Piketty pri pohľade na problematiku dnešného sociálneho štátu.[6]

Niečo podobné píše o produktoch, ktoré vznikajú v dnešnom zložitom svete finančného systému Juraj Karpiš. Hovorí sa im aj finančné deriváty. Ten zase naznačuje, že im často nerozumejú ani ich samotní autori. Politická strana, ktorá je založená na jeho predkladanej pravicovej, alebo liberálnej ideológii, ponúkla v posledných parlamentných voľbách na Slovensku(2019) program, ktorý mal viac ako tisíc bodov.

Množstvo vecí a súvislostí, z ktorého je dnešný ekonomický mechanizmus zložený, je obrovské. Meniť to správne, aby to malo nejaký efekt, je preto náročnou témou. A je ľahké ľudí oklamať a zmiasť tým, že zmením jedno a niekde inde zmením iné a nakoniec žiadny efekt nedosiahnem. Alebo ako to je už zrejmé, dosiahnem efekt ožobračovania pracujúcich a tvorcov hodnôt, čo je v rámci neoliberálnej doby od začiatku 80-tych rokov absolútne preukázané a je to jej alfou a omegou. Teda dnešnej doby, ktorú si predstavíme neskôr.

Môj program má dva body a budem sa snažiť o ich zdôvodnenie. Pritom nielen ich funkčnosť nezávisle od seba, ale aj ich spojenie. A už pri dvoch bodoch na to použijem množstvo materiálu. Aby som ukázal, že jedno neodporuje druhému a že ten efekt bude iný ako efekt dnešnej doby. Predstavte si, že by si niekto chcel zdôvodniť tisíc bodov. No to by som chcel vidieť túto snahu. Politici a odborníci nás jednoducho zavádzajú a ohurujú kvantitou. Takto nás oklamú a nakoniec ožobračia. Lebo toto je realita posledných desaťročí a v takto komplexnom systéme či už sociálneho štátu, alebo celého finančného systému, to nie je až taký problém.

Takže dva body preto, lebo to stačí a je to to podstatné. A preto, lebo ich viem zdôvodniť, hĺbkovo rozanalyzovať a vopred ukázať efekt, aký prinesú. A hlavne aký prinesú pri svojej kombinácii, keďže aj to je veľmi dôležitým aspektom môjho zdôvodnenia. Jednoducho idem do hĺbky a snažím sa ukázať všetky podstatné skutočnosti. Oba body by mohli v iných podmienkach fungovať, alebo nefungovať. Preto je takýto pohľad veľmi dôležitý. Takže preto iba dva a nie tisíc. Lebo takto je to správne a takto to má zmysel. Takto to viem vopred zdôvodniť a takto nie som manipulátor, ako to s dnešnými odborníkmi bohužiaľ často býva.

Záver môjho následného, už praktickými skúsenosťami poznačeného triedenia informácií je taký, že **trhový mechanizmus v období 21. storočia a dobe vysokoorganizovanej spoločnosti a veľkovýroby sa dá zabezpečiť zavedením a kombináciou dvoch základných bodov. Sú to:**

- **bezúročná mena vydávaná štátom**
- **implementácia kooperatív a ich obchodovanie so štátom**

Štátna mena

Mena a spôsob fungovania peňazí prechádzali rôznym vývojom. Najčastejšie boli peniaze spájané s drahými kovmi, pričom najlepšou alternatívou bolo vzhľadom na svoje vlastnosti zlato. To v čase nemení

[6]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 518

svoje vlastnosti a je ho obmedzené množstvo. Takto sa udržiava jeho hodnota. Teda jeho obmedzenosť a vzácnosť dokázali dať tejto komodite najlepšie atribúty pre plnenie funkcie peňazí.

Keďže sa používaním opotrebúvalo a jeho priame používanie prinášalo určité problémy, postupne bolo nahradzované peniazmi, ktoré boli touto komoditou kryté. Takto sa vyvíjal bankový sektor. Banky udržiavali zlato vo svojich sejfoch a vydávali poukážky, ktoré ich vlastníkom dovoľovali vyzdvihnúť si určité množstvo zlata. Paralelne s týmto spôsobom však časom vznikalo aj fungovanie bánk. Tie najprv vznikali za účelom fungovania ako sejfu. Centrálne bankovníctvo bola ďalšia nadstavba a tiež malo v čase rôzny účel. Začalo to asi potrebou zúčtovania medzi bankami, alebo potrebou tlačenia peňazí pre štát, hlavne vo vojnových časoch. Dnes centrálne banky vytvárajú prvotné peniaze, aj keď ich hlavným distribútorom sú súkromné banky s malou možnosťou skutočnej kontroly ich množstva. Avšak asi tak nejako sme sa dostávali do dnešného moderného bankovníctva z dodnes najlepšej a najistejšej formy fungovania peňazí a peňažného systému prostredníctvom zlatých mincí.

V roku 1360 mal katalánsky bankár Francesco Castelo smolu. V súlade s vtedajšou platnou legislatívou ho zoťali priamo pred jeho bankou. Pri vtedajšom behu na banku nebol schopný vyplatiť všetky svoje záväzky, keďže operoval s frakčnými rezervami. Podľa lokálneho katalánskeho zákona z roku 1321 boli takíto bankári vyhlásení za zbankrotovaných a následne popravení.[7]Fungovanie na frakčných rezervách znamená asi to, že banka vydá viac peňazí do ekonomiky, ako disponuje zdrojmi.

V dnešnej dobe je bankový systém postavený doslova na frakčných rezervách(tzv. povinné minimálne rezervy, viac v knihe *Kooperativizmus*[8]) a je to jeho alfou a omegou.

Problematika frakčných rezerv, na ktorých dnešné bankovníctvo funguje, má teda dlhú históriu. Naposledy sa skutočne nevyužívali asi vtedy, keď neboli banky a peniazmi boli iba zlaté, alebo aj iné mince. Niekedy za fungovanie na frakčných rezervách popravili, lebo to bolo zlé. Ono je to z pohľadu stability finančného sektora a celého systému zlé aj dnes, avšak nijako ináč sa to nevedelo v rámci kapitalizmu posúvať. Dokonca možnosť využívania frakčných rezerv sa zintenzívňovala. Zo zlatého štandardu, ktorý ich aspoň ako tak obmedzoval, aj keď samozrejme nevylučoval, sa prešlo k povinným minimálnym rezervám, ktoré sú na nich od podlahy založené. Z niečoho, čo bolo nebezpečné sa stalo niečo, na čom je systém založený. Pre zaujímavosť, vlastný kapitál amerických bank v 2. polovici 19. storočia dosahoval cca 1/3 celkových aktív a vo Veľkej Británii to bolo okolo 15%. Dnes v rámci fungovania povinných minimálnych rezerv majú niektoré banky okolo 3%.[9] Tieto čísla asi najlepšie ukazujú zintenzívňovanie ich využívania. To, za čo niekedy popravili, sa dnes považuje za nevyhnutnosť. Asi tak by sa dal zhodnotiť vývoj finančného systému v čase. Aj keď zrejme inej cesty v rámci rozvoja kapitalizmu a jeho udržania neboli. Na kolaps finančného sektora po kríze v roku 2008 stačilo, aby si ľudia vybrali 12 % svojich vkladov v bankách.

V modernom svete mala najbližšie k stabilite a monetárnym vlastnostiam zlatých mincí mena v rámci socialistického modelu. Fungovaniu jej pomohlo mnoho skutočností, okrem iného teda aj nemožnosť úniku zdrojov. Chýbali jej však znaky trhového mechanizmu a išlo doslova o umelo vytvorené peniaze s umelými úrokmi. Avšak stabilita tohto systému bola asi od spomínaných zlatých mincí najvyššia. Bol to

[7]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 476

[8] www.kooperativizmus.sk

[9]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 146, 147

vlastne jediný moderný finančný systém, ktorý nedeštruoval spoločnosť a jej problémy spočívali niekde inde.

Milton Friedman vo svojej analýze zhrnutej v knihe *Monetárna história USA*, ktorá zahŕňala poznatky o vývoji finančného systému z obdobia vyše sto rokov(1857-1960), dospel k jednoznačnému záveru. Ak sa má zabezpečiť pravidelný a neprerušovaný hospodársky rast v kapitalistickej ekonomike, je potrebné zabezpečiť, aby bola menová politika pripravená zaistiť súvislý rast ponuky peňazí.[10]

Milton Friedman bol jedným z ideologických tvorcov dnešnej neoliberálnej doby, o ktorej si budeme postupne hovoriť. Svojou prácou sa pričinil o definitívny prechod na fungovanie na frakčných rezervách, tentokrát už v systéme spomínaných povinných minimálnych rezerv. Každopádne sme v novej dobe a návrat k zlatu je asi nemožný. Bez flexibility to nejde, logika rastu a potreby peňazí nepustí. K tomu treba pridať logiku úniku zdrojov cez zisky či korupciu samotného sociálneho štátu. Tie často končia v daňových rajoch, a sú ťažko vypátrateľné. Na základe porovnania všetkých dostupných zdrojov a v minulosti nepoužitých údajov švajčiarskych bánk sa podarilo Gabrielovi Zucmanovi dokázať, že dnes sú veľké objemy nedeklarovaného finančného majetku zaparkované v daňových rajoch. Podľa jeho odhadov je to takmer 10% globálneho HDP. Niektoré mimovládne organizácie dokonca uvádzajú aj vyššie odhady(2- až 3-násobné).[11]

Samozrejme je ťažké hovoriť, že všetky zdroje zaparkované v daňových rajoch sú výsledkom nejakého úniku zdrojov. Teda nejakého nečestného. Často počujeme o rôznych nadštandardne platených športovcov, či niekoho v oblasti kultúry. Avšak v skutočnosti ide o veľmi malé percento nadštandardne platených ľudí a ich gro predstavujú dnes supermanažéri a kapitalisti. V zásade kapitalistický režim tento únik berie ako niečo v súlade s pravidlami a je to vlastne legálne a v rámci pravidiel dovolené drancovanie. K supermanažérom sa ešte dostaneme a ozrejmíme si tento svet cez odborné okuliare.

Takýto únik zdrojov do daňových rajov je však problémom z menového hľadiska a z tohto pohľadu vytvárania makroekonomických rovnováh a monetárnej stability to problém je. A je to aj problém vytvárania vnútorných rovnováh v mechanizme výroba-spotreba. Je to jednoducho zaujímavý údaj, ktorý dáva ďalší kamienok do mozaiky fungovania dnešnej ekonomiky a jej princípov. A asi je aj zrejmé, že za ním nie sú pracujúci z továrni, ale najčastejšie tí, ktorí si nejakým spôsobom privlastňujú nadhodnotu. Či už cez zisky, korupciu, dnešné platy manažérov korporácii, alebo hocijako ináč.

Reforma finančného systému v rámci fungovania kapitalizmu pomocou využívania centrálnych bánk bola nevyhnutnou. Pomohla k fungovaniu sociálneho štátu v poslednom storočí a priniesla mnohé pozitíva, z ktorých budem čerpať aj v mojich analýzach. Dlhodobo je to však neudržateľné a podľa odborníkov sme prechodom na tento zaujímavý spôsob vydávania a fungovania peňazí Centrálne banky znížili riziko bankrotu pre individuálne banky, ale zvýšili riziko kolapsu celého systému. A ten by bez tlačenia peňazí a štátnych zásahov po kríze v roku 2008 s najväčšou pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou, skolaboval. [12] V tejto súvislosti však treba pripomenúť, že po Veľkej hospodárskej kríze v roku 1930 a jej obrovských dôsledkoch sa prakticky všetci ekonómovia (monetaristi, keynesiáni ako aj neoklasici) zhodujú na tom, že Centrálne banky by mali konať ako veritelia poslednej inštancie a zachraňovať systém.[13] Výnimkou sú

[10]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 606

[11]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 510

[12]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 23-24, 146

[13]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 607

predstavitelia rakúskej školy (ku ktorým patrí Juraj Karpiš spomínaný v úvode), ktorí niečo také kritizujú**. Lenže oni to kritizujú či spochybňujú bez udania riešení, čo si ešte potvrdíme a také kritiky sú veľmi diskutabilné**. Alebo lepšie povedané kritizujú to s riešením, aby sa nepovedalo. Riešením, ktoré je teda minimálne čudné, ak nie neodborné, možno až z ríše sci-fi.

Keď hovorím o tom, že rakúska škola predstavuje jednu vetvu z dnešných ideológií, hovorím o videní cez to, ako sa riešia spoločenské problémy. Oni sa ich snažia riešiť tak, že uvoľnia putá kapitalistom a predpokladajú, že to zlepší prostredie aj pre pracujúcich. Dnes dostupné dôkazy hovoria, že tomu tak nebude. Naproti tomu, opačná strana barikády hovorí o priamom zlepšovaní situácie tvorcov hodnôt, lebo toto je jediný spôsob na riešenie ich problémov a zlepšovanie výkonnosti ekonomík či spoločenskej stability v rámci kapitalistického režimu. A ako uvidíme v druhej časti, fakty jej dávajú za pravdu. Iné videnie úlohy centrálnej banky je iná kategória rozoznávania takýchto ideológií. V princípe je rakúska škola nebezpečná tým, že dáva navonok nejaké riešenie pre udržania dnes nastavených trendov a s tým súvisí aj toto videnie úlohy centrálnej banky. K tomu ešte prídeme na konci odbornej argumentácie. Tu by som však chcel zdôrazniť, že zaradenie rakúskej školy na jednu stranu ideologickej mašinérie je niečo iné, ako problematika videnia úlohy centrálnej banky. Ja ju beriem preto, lebo nič lepšie dnes neexistuje a spolu s navrhovaným riešením je jej rozbor veľmi dôležitým. A aj spolu s tým, že je na nej založená dnešná moc na Slovensku, pričom sa dá vidieť priama prepojenosť. Ich vyjadrenia kopírujú liberálne ideologické trendy, ktoré sú súčasťou aj rakúskej školy. K tomu ale tiež neskôr.

Poďme však späť k našej téme a rozvoj dnes fungujúceho finančného systému v spojitosti so sociálnym štátom. Tento systém povinných minimálnych rezerv a tlačením peňazí centrálnou bankou teda priniesol bezpochyby aj množstvo pozitív a pomohol k vzniku a fungovaniu moderného sociálneho štátu.

Dnes je však na stole otázka, či frakčné rezervy a možnosť vydávania nekontrolovateľného množstva peňazí súkromnými inštitúciami je tou správnou cestou. Ich zavádzanie malo v minulosti svoju logiku, ale problémy sa nabaľujú a riešenie tohto až absurdného spôsobu fungovania finančného systému je nevyhnutné. Systém je stále viac netransparentný a prináša stále väčšie problémy. Pripomínam ešte rapídne zvýšenie ziskovosti bánk po odstránení zlatého štandardu. Bez čoho by sa ich už aj tak vysoká zraniteľnosť zvýšila ešte niekoľkonásobne.

Možné investičné príležitosti a zmena úroku počas zlatých mincí až dodnes

Fungovanie zlatých mincí v dávnej minulosti z pohľadu ekonomického rastu (keď neberieme ohľad na asi aj vtedy existujúci únik zdrojov) mohlo byť dlhodobejšie stabilné. Rast prakticky neexistoval, čo si ukážeme v druhej časti. Dá sa predstaviť situácia keď aj v tej dávnej dobe prišli nejaké investičné príležitosti. Napríklad v podobe nájdenia nejakého nerastného bohatstva. Investície do jeho ťažby by boli v trende a následne by sa to prejavilo aj v cene zlata, teda vtedajších peňazí. Tí, ktorí by chceli investovať v takejto perspektívnej dobe, museli by si zrejme požičať za vyšší úrok. Či už cez nejaké banky, ktoré by to sprostredkovali, alebo by si na takéto sprostredkovanie mincí pre možných investorov ľudia urobili a našli nejaké cesty. Takáto zvýšená cena peňazí by vytvárala celkovú rovnováhu na finančnom trhu. Čím väčšie možnosti a prípadný zisk z investície, tým vyšší úrok. Potreba akéhosi trhu v rámci finančného sektora bude tlačiť cenu peňazí, teda úrok, do hodnoty predpokladaných výnosov.

Dnes je v tomto svete úrokov netransparentný bordel, ktorý absolútne neodráža ekonomické pravidlá. Bohatnú cez nich banky a bohatí a ožobračujú tvorcovia hodnôt. Frakčné rezervy prakticky znemožňujú funkčnosť tohto mechanizmu a vytvorenie prirodzenej rovnováhy. Teda okrem toho, že priniesli do bankového systému obrovskú nestabilitu, netransparentnosť a krehkosť. Dnešný systém je postavený doslova na piesku, má absurdné pravidlá a dôsledky a k tomu sa môže kedykoľvek zrútiť. Prináša do spoločenského fungovania množstvo deformácií a bez jeho reformy sa k dlhodobej stabilite, ktorá je cieľom kooperativizmu, určite nedostaneme.

Pri pohľade na úroky sa stačí pozrieť do ich histórie základnej úrokovej sadzby americkej centrálnej banky v rámci používania povinných minimálnych rezerv. Jej hodnoty sa vyšplhali v 80-tych rokoch až na úroveň 20%. Po kríze v roku 2001 padli z niečo cez 6% na úroveň 1,75%, neskôr opäť stúpli a po kríze roku 2008 boli nulové, alebo sa k tejto hodnote približovali.[14]Treba podotknúť, že tieto trendy a hodnotu v rámci kapitalistickej organizácie posledných desaťročí a asi aj posledného storočia kopírujú aj iné centrálne banky vo svete. Pritom je to základná úroková sadzba v ekonomike a viac alebo menej sa od nej odráža cena peňazí na trhu. Takéto hodnoty hovoria o všetkom, len nie o stabilite na trhu úrokov a tie určite nemajú v rámci dnešného usporiadania nič spoločné s výkonnosťou ekonomiky.

Podľa štandardného ekonomického modelu, každý vlastník kapitálu získa výnos, ktorý sa rovná najvyššej hraničnej produktivite dostupnej v danej ekonomike a každý si za taký úrok môže požičať koľko chce.[15] Čiže to, že normálne a ideálne fungujúca ekonomika je založená na úrokoch reflektujúcich jej výkonnosť, je teoretikom jasné. A je asi aj jasné, že kapitalistická ekonomika nie je normálne a ideálne fungujúca ekonomika. Úroky v nej reflektujú hocičo, len nie výkonnosť, alebo možno časovú preferenciu, na čo sa odvolávajú mnohí iní. Teda že úrok v minulosti predstavovala cena, za ktorú sú ľudia ochotní vzdať sa dnešnej spotreby, čo je tiež jedno z vysvetlení jeho úrovne a v minulosti to bol asi základný zdroj jej určovania.

Na ukázanie stavu dnešného finančného sektora, spôsobu podávania informácií o ňom a toho, kde sa v skutočnosti nachádzame použijem ešte jeden zaujímavý príklad z nedávnej minulosti. Frederic Mishkin, uznávaný ekonóm v oblasti monetárnej ekonómie, autor množstva kníh, vedeckých článkov, prestížnej učebnice a bývalý člen rady guvernérov americkej centrálnej banky FEDU, bol v roku 2006 spoluautorom správy, ktorá pozitívne hodnotila stav islandského finančného sektora s názvom *Finančná stabilita na Islande.* Autori píšu, že ostrov sa bezpochyby nenachádza na ceste k finančnej nestabilite. Za správu získali vysoký honorár vo výške 124 tisíc USD. O dva a pol roka prišiel totálny kolaps islandského bankového sektora. Potom sa správa na životopise pána Mishkina zmenila na *Finančná nestabilita na Islande*, čo si všimli filmári pri nakrúcaní filmu o celej kríze.[16]

Dnešný finančný systém je absurdný bordel, ktorý nemá ani hlavu ani pätu. Neplatia v ňom žiadne pravidlá a je to nástroj špekulantov a doslova ruinovačov trhového mechanizmu, ktorý by sme my radi v rámci kooperativizmu dosiahli. Často o ňom hovoria ľudia, ktorí sú platení doslova za zavádzanie spoločnosti. Dnešným odborníkom sa veriť nedá a prebiť to môže iba pustenie takéhoto zdôvodneného produktu do diskusií s nimi. Čo ešte rozoberieme v rôznych súvislostiach. Bohužiaľ na udržiavanie tohto hyenizmu im

[14]https://tradingeconomics.com/united-states/interest-rate

[15]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 391

[16]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 201

pomáhajú rôzne spoločenské záchytné body. Je to komplex vecí a začarovaný kruh tohto absurdného systémových manipulácií a klamstiev. Čo teda zdôvodňujem inde.

Každopádne treba zdôrazniť, že pomohol v nastavení sociálneho štátu a určitej svetlejšej doby z pohľadu demokracie v ekonomickom priestore. Avšak už je vidieť limity tohto bordelu a pokračovať sa v ňom dať nebude. Určite nie bez veľkých turbulencií, netransparentnosti, rozkrádania a možno aj absolútnej spoločenskej deštrukcie. Jeho reforma je viac ako nevyhnutná. Ibaže stojíme pred otázkou, čo je správne. A na to by som kooperativizmom dal rád odpoveď a moja kombinácia je tou skutočnou cestou aj v tejto zložke systému.

Keby som povedal, že zabezpečíme návrat k zlatým minciam, z menového hľadiska by som asi dospel k ideálu. Stojíme pred otázkou zabezpečenia rastu, ktorý je v dnešnej dobe na rozdiel od dávnych dôb nevyhnutný reflektovať aj v ponuke peňazí. Ale v zásade k ničomu stabilnejšiemu by sme nedospeli. Zlaté mince a sloboda úrokov je jednoducho ideál. A v princípe toto chceme zabezpečiť z menového pohľadu v tomto projekte. Nejaké množstvo peňazí, ktoré si svojvoľne nevydávajú nejaké inštitúcie ale je pevne určené a regulované pre potreby rastu a moderný bankový systém. To sú zlaté mince v dobe, kde ich bolo stabilné množstvo. Najstabilnejší možný systém, aký sa dá dosiahnuť. Tu sa pokaziť nemá v princípe čo.

V modernej dobe fungoval stabilne len socialistický peňažný systém. Od tohto nášho sa líšil tým, že sa do neho zavedú trhové princípy a spomínaná sloboda úrokov. Tie budú reflektovať trh, čokoľvek by určovalo ich výšku. Ale bude to logicky výkonnosť ekonomiky. To sa dá predpokladať, avšak necháme to predsa len na trh a nebudeme si tým lámať hlavu. Socialistický systém boli také netrhové zlaté mince, keďže tam sa o trhu nedá hovoriť. Ale v modernej dobe bolo dlhodobo stabilné z pohľadu peňažného systému prakticky len to. Jednoducho tam nemalo čo nefungovať, alebo z pohľadu stability systému a nemožnosti bankrotu na úkor klientov to bolo stopercentne bezpečné. Zabezpečilo sa to menou, ktorú vydal štát a tým, že neexistoval únik zdrojov, ako je to v rámci kapitalistického drancovania. Čiže našou snahou je dosiahnuť socialistické pravidlá a kolobeh zdrojov medzi tvorcami hodnôt prostredníctvom trhového mechanizmu. Tak v rámci peňažného systému, ako aj na trhu statkov a služieb. O tom si povieme ešte v druhej časti.

Celoplošne zavedená bezúročná štátna mena v kombinácii s moderným bankovým systémom, kde banky fungovali ako sejfy alebo ako poskytovateľ pôžičiek, tu už teda bola. Bolo to za socializmu a išlo o podmienky, kde nebol možný únik zdrojov cez zisky či korupciu. Minimálne to sa socializmom dosiahlo. Išlo o dlhodobo pevný podklad, ktorý prakticky nemal na čom zlyhávať. Z menového hľadiska mal jednoducho podobu zlatých mincí z dávnej minulosti. Jediným problémom boli pevné ceny a pevné kurzy, čo spôsobovalo podhodnocovanie alebo nadhodnocovanie meny. Tak vnútri, teda prostredníctvom slobodných úrokov, ako aj navonok, cez voľne plávajúce výmenné kurzy, ktoré by reflektovali zmeny vo výkonnosti rôznych ekonomík, neboli zavedené trhové princípy. A v tom bude zmena a posun v rámci kooperativizmu. V zásade to na pevnom podklade už nič meniť nebude, len sa tomu dodá flexibilita a prirodzené vyrovnávanie výkyvov. Teda tak v cene peňazí ako aj výmenných kurzoch.

Základné rozdiely medzi navrhovaným modelom a dnešným spôsobom fungovania finančného systému by sa dali zhrnúť takto:

- **menu vydáva iba štát, dodáva ju do systému bez úroku cez štátne výdavky a jej množstvo má plne pod jeho kontrolou**. Môže teda dodávať potrebné množstvo na zabezpečenie cenovej stability pri hospodárskom raste, ktorý je už súčasťou ekonomiky (pri zlatých minciach to nebolo) Banky v systéme pôsobia iba ako sprostredkovateľ medzi tými, ktorí tvoria úspory a tými, ktorí

chcú investovať a potrebujú kapitál. A samozrejme ako bezpečnostný sejf. V dnešnom systéme menu tvoria hlavne súkromné banky, poskytujú ju do ekonomiky za úrok a jej množstvo je veľmi ťažko kontrolovateľné. Úroková sadzba k tomu nie je obrazom výkonnosti ekonomiky. Tvorba jej úrovne má dnes svojskú logiku. Určite teda nejakú inú ako trhovú.

- **V prípade bankrotu nejakého subjektu v systéme, nedotkne sa to ani klientov**, keďže banka bude všetky účty evidovať aj v centrálnej banke a jej fungovanie bude pod kontrolou a **nebude to mať žiaden vplyv na stabilitu celého finančného systému**. Zabezpečí sa absolútna stabilita celého systému z každého pohľadu.

Riziká boli aj v dávnej minulosti, len ono sa to v zásade len zhoršuje

Aby sme boli objektívni, určité riziká znehodnotenia meny existovali aj počas fungovania mincí. Panovníci v prípade potreby, najčastejšie za vojenskými účelmi, vedeli napríklad znižovať ich váhu. To boli také viditeľné zlodejstvá. Človek si však všimol, že v jeho minci je odrazu napríklad diera. Avšak takéto zlodejstvá, niekedy až primitívneho charakteru sa dejú aj počas novodobých dejín. Prezident Roosevelt v rámci programu New Deal po Veľkej hospodárskej kríze znehodnotil dolár. Znížil jeho hodnotu v zlate. Následne splácal záväzky v novej mene, teda vlastne okradol veriteľov. Menová reforma pri prechode na socializmus u nás v roku 1953 bola zlodejina ako hrom. Inflačné znehodnocovanie a takéto riešenie zadĺženia krajín po 2. svetovej vojne, ktoré si podrobne rozoberieme, malo tiež podobu zlodejstva. No a aby sme sa uistili, že toto nie je minulosť, tak riešenie cyperskej krízy po roku 2008, keď sa uvalila daň na vklady podľa kľúča, ktorého logike nechápal asi ani autor tohto skvelého nápadu, bolo v rámci nového tisícročia. Nakoniec to neprešlo a prešlo to v nejakom záhadnom móde, ktorý je vraj aj ťažko definovateľný. Avšak takéto čudné zlodejiny pre záchranu systému sa vymysleli v rámci najmodernejšej doby. Teda sa dejú dodnes, ibaže to možno menej vidíme. Tí ľudia v stredoveku si tú dieru v minci aspoň všimli.

Samozrejme je ťažké porovnávať stredovek s dneškom a ja sa snažím to trochu dostať do formy, aby si to čitateľ vedel nejako predstaviť. Je asi aj otázne, či by naznačená investičná príležitosť bola v tej dobe vôbec zrealizovateľná(či by to panovník nechal na ľudí) a a teda menila by úrokovú sadzbu. Každopádne pri menových otázkach je toto porovnávanie minimálne zaujímavé. To, čo bolo zlé už počas stredoveku a trestalo sa to, to je dnes základom fungovania finančného systému. Nič rozumnejšieho sa nevymyslelo, aby mohla spoločnosť nejako napredovať a rásť, čo teda v posledných storočiach platilo bezpochyby. No a my by sme v menovej oblasti radi išli až do spomínaného, možno trochu fiktívneho stredoveku. Kde by panovník nechal ľudí relatívne slobodne obchodovať, čo v nejakých kráľovstvách asi nastalo. A zabezpečili fungovanie meny presne na tých istých princípoch, ako keby sme mali využívať zlaté mince. S absolútnu menovou stabilitou, pričom tie mince by sme mohli v prípade potreby dodávať do systému. Tak, ako túto potrebu definoval Friedman. Teda, že v kapitalizme je to nevyhnutné pre zabezpečenie trvalého rastu. Ja k tomu pridám aj ďalší dôvod a tým je únik zdrojov cez zisky, korupciu, či nadštandardné príjmy, ktoré si ako neskôr uvidíme, často schvaľujú samotní manažéri na základe ničoho. Korupcia sa pomocou obchodovania štátu s kooperatívami obmedzí na úplné minimum. A odlev zdrojov prakticky zanikne, prípadne sa dá na minimum.

Jednoducho my vieme týmto programom zaplátať všetky diery, ktoré trápia dnešnú ekonomiku. Nestabilitu finančného systému, schopnosť dodať nové peniaze, aby sme pri hospodárskom raste

zabezpečili cenovú stabilitu a zánik otvárania nožníc medzi bohatými a chudobnými. Aj keď sa teraz snažím ukázať menové princípy, ono to všetko so všetkým súvisí a jedno bez druhého nejde. V tom je dôležitá moja kombinácia a celkové jej zdôvodnenie. **Mena bude fungovať na tých istých princípoch ako zlaté mince v dávnej minulosti, pričom pomocou moderného bankového systému a s najmodernejšími technológiami a hlavne plne na trhových princípoch.** To tu viacmenej ešte nebolo.

Ešte nejaké porovnávania s nedávnou históriou a inými pokusmi

Keby sme sa pozreli do histórie, tak štátom vydávaná mena bola zaznamenaná aj v rámci trhového mechanizmu. V oboch najznámejších prípadoch išlo o vojenské účely a o krátku, niekoľkoročnú dobu. V oboch prípadoch bolo zaznamenané výrazné zvýšenie výkonnosti ekonomiky. Aspoň tak sa vyjadrovala dnes už neexistujúca stránka penaznareforma.sk, na ktorej bola naša menová reforma vysvetlená. O druhom prípade, teda prípade fašistického Nemecka asi niet pochýb. Vraj tak tomu bolo aj za Lincolna. Oba tieto prípady boli pre vojenské účely a v oboch bola tendencia pokračovať v tomto trende aj po vojne. U Lincolna po konci občianskej vojny, avšak atentát na neho tomu zabránil.

Hitlerová vláda prevzala plnú kontrolu nad Ríšskou bankou a mohla produkovať svoje štátne peniaze, ktorými naštartovala rast. Hneď po vojne však táto závislosť na pokyn zahraničných mocností skončila a nemohla sa obnoviť. Aj keď snahy boli.[17]

V oboch prípadoch začal štát vydávať svoju vlastnú menu a dodávať ju do ekonomiky. Za určitých podmienok fungovania trhového mechanizmu (aj keď v rámci fašizmu je toto minimálne diskutabilné). Boli zaznamenané aj viaceré iné príklady, avšak v skutočnosti nešlo o nejako prepracovanú stratégiu a snahu o riešenie do hĺbky. Boli to skôr situácie, keď panovník to robil z nejakých mocenských otázok a hlavne narýchlo. Naša stratégia je teda úplne o inom. Avšak aj takéto prípady sú zaznamenané a dá sa s nimi nejako manipulovať, minimálne pri otázke rastu výkonnosti ekonomiky, čo je podstatné pre naše empirické zdôvodnenie. A aj štátna mena v kombinácii s trhom bude naše analýzy podporovať, aj keď túto zložku som v nich neuviedol.

Keby sme s našou predkladanou stratégiou mali porovnávať nejaké iné príklady popri fungovaniu trhu, tak by sme nanajvýš došli k štátnym bankám a minimálne nemožnosti úniku zdrojov. Prípadne jeho eliminácii v rámci finančného systému. K niečomu takému sa približovala situácia v niektorých krajinách po druhej svetovej vojne, napríklad v Nemecku, alebo Francúzsku. Veľké korporácie a banky boli asi z 50% vlastnené štátom a ten mal takto veľkú kontrolu nad finančným systémom.[18] V dnešnej Číne sú vlastne iba štátne banky, ktoré vydávajú peniaze. Princíp ich vzniku je však ten istý a ide o peniaze poskytované za úrok. Tie sa požičajú a musia byť následne splatené. Čiže bez nejakej úplnej monetárnej kontroly. To isté, čo je v podstate dnes vo všetkých vyspelých kapitalistických krajinách.

V rámci éry Lincolna, alebo fašizmu, boli peniaze vydávané cez štátne výdavky bez nutnosti ich vrátenia. A v tom bol podstatný rozdiel. Štátne bankovníctvo skutočne tak akurát zníži ulievanie zdrojov, nič viac a nič menej. Nevytvára trhový mechanizmus v tejto zložke a úroky sú pod kontrolou štátu. Socializmus bol skutočne prípad, ktorému sa nami predkladaný mechanizmus podobal najviac. Hlavne využitý v mierových časoch a za mierovými účelmi, čo je teda aj naším cieľom. Neexistencia trhových princípoch má hlbšie

[17] EURO, boj o osud nové globální meny, David Marsh, 2012, str. 46-47, 56-58

[18] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 156, 163

korene, avšak malo to skutočne podobu toho, čo by sme chceli dosiahnuť. Hlavne väčšia stabilita v rámci moderného bankovníctva sa dlhodobo nedosiahla nikdy. A my tomu už len dodáme nádych trhových princípov, trhovej tvorby úrokovej sadzby, či efektivity v priestore bánk.

Takýto rozbor však môže lepšie priblížiť to, čo v rámci menovej reformy sledujeme a s čím sa to dá porovnávať.

Postavenie bánk v kapitalizme a kooperativizme

Nasledujúce schémy, ktoré som použil v knihe Kooperativizmus, naznačujú postavenie centrálnej banky a jednotlivých bánk vo fungovaní dnešného finančného systému a toho, ktorý bude využitý v rámci kooperativizmu. Základný rozdiel je v tom, že súkromné banky sú dnes výrobcovia peňazí a ich postavenie je privilegované, pričom v rámci kooperativizmu budú len sprostredkovateľmi existujúcich peňazí, ktoré vytvorí štátna centrálna banka a do ekonomiky pôjdu cez výdavky štátu.

Základným nedostatkom dnešnej meny je to, že na to, aby takýto mechanizmus fungoval, **musí sa v ekonomike neustále niekto zadĺžovať. A tie dlhy musia narastať**, keďže aj na úrok musia niekde peniaze vzniknúť. Potom sa tieto zdroje prelievajú cez banky do súkromných rúk a takto sa deformuje celý dnes fungujúci trhový mechanizmus. To bol zrejme základný problém a deformácia kapitalistického trhového mechanizmu, čo je však dnes už bezpredmetné. Teda ak sa to trhovým mechanizmom dá nazvať. Dôležité je vysvetliť, prečo sa v rámci kooperativizmu peniaze ulievať nebudú. Ten bude kontrolovateľný cez centrálnu banku a trhové prostredie a implementácia kooperatív zabezpečia skutočné zníženie úroku na minimum a tak, aby stačilo na prežívanie bánk. Nie na rozvrat spoločnosti a deštrukciu systému.

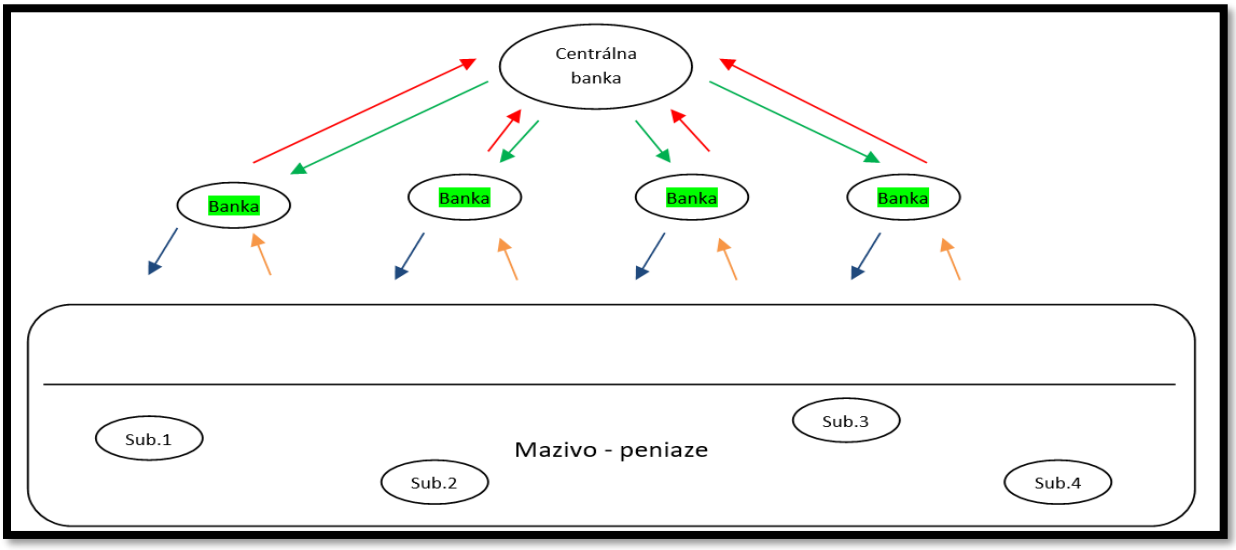

Obrázok 1: Toky peňazí pri ich vzniku a postavenie centrálnej a súkromných bánk v rámci kapitalistickej ekonomike

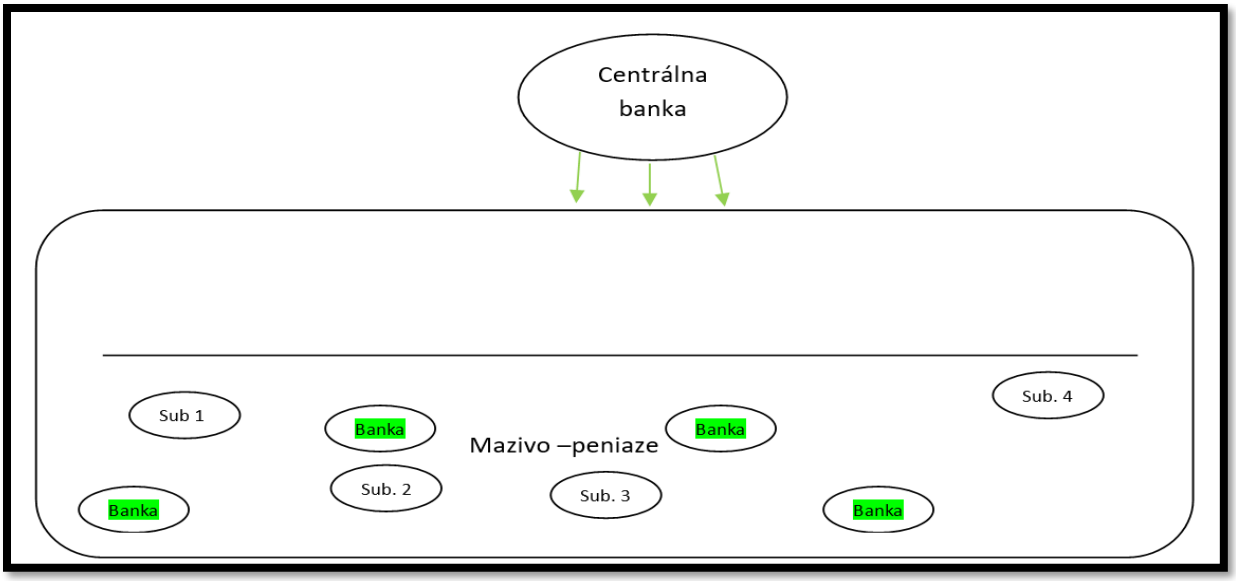

Obrázok 2: Toky peňazí pri ich vzniku a postavenie bánk v rámci kooperativizmu

Nasledujúca schéma je opäť z knihy Kooperativizmus a v jednoduchosti poukazuje na základný spôsob vybudovania kooperativizmu. Ten samozrejme v sebe zahŕňa množstvo iných a dôležitých premenných, hlavne implementáciu kooperatív a jej obchodovanie so štátom. Toto je však asi základná makroekonomická schéma od ktorej sa veci ďalej odvíjajú. Hlavne spôsob výberu toho dobrého z dnešného a minulého režimu, ktorý bol zavedený u nás. Myslím, že práve takýto pohľad spojený s praktickými skúsenosťami za kapitalizmu ako aj socializmu môže zlepšiť predstavivosť pri ukázaní základnej makroekonomickej podstaty kooperativizmu.

Základné aspekty / Typ ek.priestoru	Typ peňazí	Trhové princípy
Kapitalistický ek. priestor	Peniaze ako dlh voči súkromným firmám	Snaha o využívanie trhových princípov
Socialistický ek. priestor	Vlastné bezúročné peniaze	Snaha o centrálne riadenie a nevyužívanie trhových princípov
Kooperativistický ek. priestor	**Vlastné bezúročné peniaze**	**Snaha o využívanie trhových princípov**

Obrázok 3: Základná makroekonomická schéma a dedukcia vzniku kooperativizmu

Mena jedným z dôvodov jedinečnosti kooperativizmu ako zdôvodnenej systémovej alternatívy

Keď sa pozrieme na rôzne tzv. antikapitalistické návrhy, ktoré sú dnes v éteri a ktoré ponúkli rôzni odborníci, tak ten môj sa v jednej podstatnej veci líši. Je to práve táto vec, o ktorej sme si teraz písali. A teda finančného systému. Ten je samozrejme dôležité teoreticky zdôvodniť a myslím, že moje doterajšie riadky nasvedčujú, že v mojom podaní to v diskusiách problémom nebude. Hlavne teda v kombinácii, ktorá zabezpečí absolútne prerozdeľovanie zdrojov pre skutočných tvorcov hodnôt a eliminuje vlastne všetky nedostatky tak kapitalistického režimu, ako aj sociálneho štátu. Na zdôvodnenie tohto faktu som v publikácii *Gorila 2*[19] použil literatúru jedného z bývalých vedeckých pracovníkov, ktorý dnes funguje v politike, už spomínaného Ľuboša Blahu. Jeho literatúra je na túto úlohu fantastickým materiálom, keďže skutočne zachycuje rôzne pokusy v čase a priestore a teoreticky pokrýva túto problematiku alternatív k systému.

Podstatou však je to, že prakticky žiadna nerieši túto najdôležitejšiu vec. Aj tento politik pri svojej alternatíve dokáže zavádzať inú formu riadenia podnikov, čo je u mňa ten druhý bod. Ale k tomuto nedôjde. Jedna z jeho kníh, ktorá bola vydaná až po mojom návrhu, o ktorom on od začiatku s najväčšou pravdepodobnosťou vedel a bol o ňom informovaný aj odo mňa osobne(podrobnejšie v publikácii *Gorila 2*), dokonca spomína túto chybu. V rámci predstavovania štúdie o globálnej superkorporácii od švajčiarskych výskumníkov Vitali, Glattfelder a Barriston sa spomína konflikt medzi plnohodnotnými a nekrytými peniazmi a pozícií bánk, ktoré môžu voľne vydávať nekryté peniaze. Ide o príspevok od Milana Šikulu.[20] Ale až dnešné informácie umožňujú podať mnou predložený produkt, skôr to asi skutočne nešlo.

On, ale aj iní ľudia alebo odborníci, ktorí sa o niečo také pokúšali resp. pokúšajú, nedošli ani len z malej časti k niečomu takto zdôvodnenému, ako je toto. Mne k tomu pomohli praktické skúsenosti, ale aj pripravená doba. A schopnosť zobrať si od iných to dobré a spojiť to dobré. Jednoducho reči o revolúcii a pomoci pracujúcim sú pekné, avšak pravdou je, že ani niekto ako Ľuboš Blaha, ktorý sa vyslovene prezentuje antikapitalistickou rétorikou, z pozície moci nebol a nie je ani on ochotný pomáhať niekomu, kto ho jednoducho zjavne predbehol. Takto funguje politika a moc všeobecne. Takto nejako funguje každý režim, kde sú nepripravení ľudia v líderských pozíciách, aj keď Ľuboš Blaha na rozdiel od iných aspoň nejakými poznatkami a presvedčením, ktoré si vie aj nejako obhájiť, disponuje. Drvivá väčšina politikov a mnohí odborníci sú však z teoretického hľadiska či nejakého pevného presvedčenia dnes najčastejšie na absolútnom bode mrazu, čo ešte budem spomínať v iných súvislostiach a z iných skúseností. Poďme však k druhému bodu kooperativizmu, ktorým sú samotné kooperatívy.

Kooperatívy a ekonomická demokracia

V čase, keď som písal knihu Kooperativizmus, ktorá ako som už spomínal, obsahuje všetko podstatné z technického hľadiska, o týchto firmách som až tak veľa nevedel. A asi to pre správne vyhodnotenie situácie a toho, ako to pasuje do tej správnej alternatívy k režimu, ani nepotreboval. Stačil mi jeden článok, na základe ktorého som urobil celú teóriu. Autorom článku bol Ľ. Blaha, ktorého prácu som si aj na jeho podnet neskôr naštudoval a rozoberám ju tu v rámci jednej ideologickej vetvy dneška. O tom, že toto je

[19] www.kooperativizmus.sk

[20] Európsky sociálny model, Ľ. Blaha, SAV, 2014, str. 51

riešenie, som ako človek z praxe s množstvom skúseností a sledovania javov, ktoré opisujem inde, nepochyboval. Nepochyboval som o tom, že toto je najefektívnejší spôsob fungovania kolektívov v dlhodobom horizonte. Nepochyboval som o tom, že toto je v spravodlivom makro prostredí jediný spôsob, ako zabezpečiť fungovanie kolektívov a tímov na iných princípoch, ako je šikana niekoho, odstraňovanie nepohodlných. Niečo som už dovtedy preukázal dokonca aj v praxi a to cez empirické výsledky, aj keď trochu nepriamym spôsobom. Jednoducho som mal veci odžité, videl ich v realite a to mi pomohlo ísť k podstate absolútne rýchlo. A ako sa ukazuje, ďalšie štúdium, hľadanie informácií a ďalší rozvoj iba potvrdzujú, že toto bola podstatná škola, ktorá mi umožnila niečo také robiť a vidieť súvislosti.

Kooperatíva však nie je jediná forma fungovania ekonomickej demokracie a aj tam je dôležité uvedomiť si, prečo práve kooperatíva a nie iné. Lebo aj to je dôležité a samotný pojem ekonomická demokracia bez zodpovednosti môže viesť k sebazničeniu, na čo sú už historické dôkazy. **Spoločná zodpovednosť za výsledky je nevyhnutná pre vytváranie tlakov na ľudí na tvorbu prirodzených hierarchií**. Čo je teda základným cieľom kooperativizmu od začiatku a toto som už v tom momente na kooperatívach videl.

Firemná ekonomická demokracia sa dá uplatňovať cez tzv. *individuálne vlastníctvo na spôsob akciovej spoločnosti*, kde sú akcionári jednotliví zamestnanci. *Štátne vlastníctvo*, ktoré by zastrešovalo zamestnaneckú samosprávu, *spoločenské vlastníctvo so symbolickými nárokmi na vlastníctvo* (na spôsob Titovho juhoslovanského socializmu, ktorý si hneď priblížime)a samotné *kooperatívy,* ktoré sú v tomto ohľade asi najtransparentnejšiou a jednoznačne najlepšie prepracovanou alternatívou. Tu má každý zamestnanec rovnakú časť spoločnosti, ktorú si musí kúpiť a hlas každého člena takej kooperatívy v rámci riadenia má rovnakú váhu.[21]

Zavádzanie ekonomickej demokracie do firemného prostredia má svoju dlhú a veľmi zaujímavú históriu. Treba povedať, že proces v rámci kapitalizmu asi z objektívnych mocenských príčin nebol jednoduchý. Datujú sa už do prvej polovice 19. storočia na základe myšlienok Fouriera a Owena. Stroskotali na naivite svojich zakladateľov, ktorí predpokladali, že kooperativistické hnutie nepotrebuje politický background v podobe robotníckeho hnutia. Neprešli teda sitom kapitalistickej mašinérie. [22]

Zázraky, ktoré pomohli najúspešnejšiemu projektu kooperatív prežiť kapitalistické besnenie

Najúspešnejším projektom v rámci prechodu na svetlo sveta je baskická kooperatíva pod názvom Mondragon. Tá zastrešuje asi 160 kooperatív a má asi 23 tisíc členov. Ani jedna z kooperatív nemá viac ako 500 členov z dôvodu snáh o udržanie ducha kooperácie. Pri tomto prechode je potrebné uviesť, že prežiť aj ťažké časy, jej pomohlo okrem baskickej nacionalistickej organizácie ETA(založenej v roku 1959, podobne ako prvé baskické kooperatívy), ktorá vníma Baskicko ako primárne komunistickú spoločnosť, aj často účelové odvolávanie sa na ideológiu katolíckej cirkvi. Tá pomohla napríklad za čias fašistického režimu za vlády Franca do polovice 70-tych rokov, ktorý tieto spoločnosti nechal fungovať. Každopádne za touto myšlienkou bol skutočne katolícky kňaz, aj keď neskoršie odvolávanie sa na túto ideológiu mohlo byť z rôznych pohľadov účelové a pomohlo k tomu, aby táto skupina kooperatív prežila dodnes.

[21]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 380

[22]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 352

Jednoducho povedané, ak by mašinéria moci v kapitalizme chcela, ani tieto kooperatívy by neprežili. A týmto si hľadali spôsob, ako tomu zabrániť.

Mondragon, ako sa neskôr ukázalo, nielenže bola schopná prežitia, ale od určitého momentu skupovala a pohlcovala kapitalistické spoločnosti. Podľa informácií a dlhodobých štatistík bola dlhodobá **ziskovosť týchto kooperatív 2x väčšia ako ziskovosť priemernej kapitalistickej spoločnosti v Španielsku**. Zisky končili v rukách ľudí a tak sa dostávali naspäť do ekonomiky, čo bude pre funkčnosť kooperativizmu z makroprostredia dôležitá funkcia takto fungujúcich spoločností. Teda nebudú niekde utekať do neviditeľných sfér, nebude na nich nekontrolovateľne bohatnúť jednotlivec. **Kooperatívy sú jednoducho životaschopné a presviedčajú aj v ťažkom kapitalistickom makroprostredí, čo je samozrejme potrebné dodať.**[23]

To, že kooperatívy, alebo demokratické riadenie vo firmách, je efektívnejšie a lepšie fungujúce ako kapitalistické spoločnosti, sa dá usudzovať z viacerých dobových udalostí. Za zmienku stojí obdobie po španielskej revolúcii v roku 1936, keď sa väčšina španielskej ekonomiky dostala pod kontrolu robotníkov. Výrobná samospráva a demokratické riadenie sa zavádzalo vo veľkom v každej oblasti, kde bol vplyv tejto revolúcie. Fungovalo to síce iba do roku 1939(do nástupu Franca), avšak ak sa bavíme o ekonomických výsledkoch, tak tie boli všade výrazne na vzostupe. To bude predmetom empirického zdôvodnenia v druhej časti. Niekde sa produktivita zvýšila aj o 20%(Aragónsko).[24]

Snahy o zavádzanie ekonomickej demokracie do firiem boli v minulom storočí v rámci kapitalistických ekonomík na viacerých miestach. Jeden z najväčších pokusov bol Meidnerov plán vo Švédsku v 70. rokoch. Meidner chcel vytvoriť fondy, ktoré by časom skupovali kapitalistické spoločnosti a postupne ich transformovali na demokraticky riadené spoločnosti, teda kooperatívy. Tento plán však pohltila známa neliberálna revolúcia v 80-tych rokoch. Tá zrejme zastavila aj mnohé iné zárodky vo vyspelom kapitalistickom svete a priniesla ovocie, ktoré je vidieť dnes a o ktorom budeme hovoriť v druhej časti. Predchádzala jej vlna viacerých pokusov na tomto fronte a Európa vtedy stála na akejsi križovatke, pričom vyhrala práve cesta ku kapitalistickému besneniu na tvorcoch hodnôt, ktorá mala priniesť podľa vtedajších jej tvorcov nejaké výsledky. Tie nepriniesla, ale aspoň o tomto už máme nezvratné dôkazy, čo bude predmetom druhej časti.

Demokratické riadenie sa však dá vidieť aj z iného uhla pohľadu. V Nemecku sa dnes hovorí ako o akomsi inom type kapitalizmu, tzv. rýnskom kapitalizme. Na riadení kapitalistických firiem sa podieľajú aj iné záujmové skupiny ako len vlastníci. Sú to regionálne vlády, združenia spotrebiteľov, zástupcovia zamestnancov, enviromentálne organizácie a pod.[25] Tento program sa dnes označuje aj ako tzv. kodeterminácia a došiel do participácie na riadení bez účasti na ziskoch. To bolo teda tiež v pláne, ale nakoniec to neprešlo. Z pohľadu participácie zamestnancov to začalo v banskom priemysle už v roku 1952 a to 1/3 zastúpením na riadení a vyvrcholilo v roku 1976 zákonným zastúpením zamestnancov(v podnikoch nad 2000 zamestnancov) na riadení v pomere 1:1.[26]Ďalší postup zrejme aj tu zastavila neoliberálna doba, ale na rozdiel od Švédska sa firemná demokracia aspoň nejako dostávala do praxe. O tomto pokuse a výsledkoch si tiež ešte povieme viac aj cez iné súvislosti. Základný rozdiel a nedostatkom

[23]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 391-394

[24]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 382-383

[25]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 165

[26]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 387

tohto modelu bolo prerozdeľovanie ziskov pre vlastníkov, čo sa teda v rámci programu kodeterminácie doriešiť nepodarilo, aj keď to k tomu bolo namierené.

Vráťme sa ešte ku kooperatívam. Sú aj ďalšie zaujímavé a aj úspešné pokusy ich zavádzania. Pripomeniem USA, ako aj južnú Ameriku(ale aj mnohé iné krajiny a miesta). V USA boli vytvárané kooperatívy po vzore španielskeho Mondragonu(hlavne v drevárskom priemysle) a zaznamenané ekonomické výsledky sú podobné. V Argentíne po bankrote v roku 2001 sa asi 200 podnikov premenilo na kooperatívy a ich počet sa zväčšuje. V tomto prípade, ako aj mnohých iných, je potrebné povedať, že išlo často o krachujúce podniky.[27] Nejaké ekonomické čísla a štatistiky k dispozícii nie sú a asi aj vzhľadom na úroveň ich zaznamenávania v rozvojovom svete to bude náročnejšie. V Argentíne to bolo robené napríklad v čase, keď HDP na hlavu kleslo z 7726 USD na 2767 USD, a to len v priebehu dvoch rokov.[28]Čiže veľmi turbulentné a náročné obdobie. Každopádne kooperatívy sa na svetlo sveta dostávajú a sme v dobe, keď sa už objektívne považujú za možné vysoko efektívne spôsoby organizácie firiem.

Kooperatívy sú jednoducho funkčné a životaschopné entity, dokázali prežívať a rozvíjať sa aj v náročnom kapitalistickom makroprostredí, keď k tomu dostali aspoň najmenšiu šancu. Na toto tvrdenie sú dnes prakticky už nezvratné dôkazy. Práve toto je z nášho pohľadu a spôsobu neskoršej argumentácie najdôležitejšie.

Titov socializmus ako jediný dlhodobý celoplošný pokus o firemnú demokraciu[29]

Pri Titovom socializme sa zastavím, keďže je to jediný projekt v histórii, kde bola úspešná snaha o celoplošnú štátnu implemetnáciu firiem riadených zamestnancami. Išlo síce len o akýsi nedokonalejší model firiem, teda na princípe fiktívneho spoločného vlastníctva a s neexistenciou osobnej zodpovednosti zamestnancov, ale aj tak sa **ako štátny model najviac približoval nášmu cieľu**. K tomu tento pokus priniesol množstvo veľmi dôležitých a poučných vecí, ktoré je potrebné v budúcnosti zohľadňovať.

Najprv poviem stručnú históriu a spôsoby implementácie. Začalo to už v povojnovom období, keď sa Juhoslávia odpútala od vplyvu Moskvy a rozhodla sa ísť vlastnou cestou. Postupne boli zavádzané firmy riadené zamestnancami. Išlo o fungovanie v netrhovom, alebo málo trhovom prostredí. Začiatočné a konečné ceny vo výrobnom reťazci napríklad určoval štát, pričom ponuka a dopyt pri určovaní cien sa využívali len v medzivýrobe. Postupne sa však žiadalo zavádzanie trhových princípov, bez čoho sa tento model zdal byť nefunkčný. K takémuto kroku sa v Juhoslávii odhodlali podobným spôsobom dvakrát, toto však už z neskôr spomenutých príčin úspešné nebolo.

Najprv pripomeniem rast produkcie a produktivity počas netrhového, ešte relatívne funkčného obdobia. **Rast produkcie v rokoch 1954-1965, teda v období najväčšieho rozkvetu, bol až na úrovni 8%**. Teda vysoko prevyšoval aj celú kapitalistickú Európu. K dispozícii je aj **informácia o raste produkcie na obyvateľa, ktorá sa v období 1960-1975 takmer zdvojnásobila**. Čiže išlo až o rast skoro na úrovni 4%, čo je skutočne fantastickým číslom. A pripomínam, že toto obdobie bolo už z veľkej časti poznamenané

[27]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 383, 396

[28]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 464

[29]https://davdva.sk/juhoslovansky-socializmus-uspechy-pady/

problémami(od r. 1965), ktoré sa pri snahe o zavádzanie čisto trhových princípov, ku ktorým hneď prídeme, vyskytovali.

Netrhový spôsob fungovania takejto ekonomiky teda prinášal časom veľké problémy a určovanie cien a makroekonomických rovnováh bolo tak, ako v celom socialistickom bloku, veľkým problémom. Dlhodobo to teda podobne ako socialistický model vo východnom bloku fungovať tiež nemohlo. Prvý pokus prišiel v roku 1965, keď sa postupne uvoľňovali ceny a jednotlivé spoločnosti začali fungovať omnoho samostatnejšie. Teda bez nejakej koordinácie štátu. Avšak ako veľkým problémom sa ukázali 2 základné veci.

Robotníci nie sú o nič lepší ako kapitalisti, či top manažéri

Tou prvou bol vplyv zamestnancov na celkové rozhodovanie, ktorí si to vysvetlili po svojom. Spoločnosti jednoducho začali veľké zdroje prerozdeľovať na platy a nárast platov bol omnoho vyšší ako produktivita. Prinieslo to infláciu a nezamestnanosť. Neskôr sa garde obrátilo a začalo sa s prehnanými investíciami.

Tu by som ale poukázal na funkčnosť moci ako takej. V druhej časti ukážem cez dnes dostupné analýzy, ako funguje moc u kapitalistov a top manažérov, ktorí majú možnosť zdroje ulievať vo svoj prospech. Robia to dovtedy, dokedy im to systém umožní a nepritlačia ich nejaké pravidlá alebo spoločenské tlaky. No a tu sa ukázalo, že robotníci nie sú o nič lepší. Tí si zase okamžite presadzovali drastické zvyšovanie miezd a zrejme aj taký manažment, ktorý to umožní. Treba pripomenúť ešte problém s rozširovaním zamestnanosti. Akonáhle bol k dispozícii nejaký zisk, robotníci si ho chceli rozdeliť medzi sebou a nedeliť sa s novými zamestnancami. Nezamestnanosť v pri tomto pokuse o prechod na trhový mechanizmus nebezpečne zvyšovala.

Tu by som sa zastavil pri základnom cieli kooperativizmu. A tým sú prirodzené hierarchie. Vo všeobecnosti vznikajú na základe toho, čo pomáha ľuďom prežívať. V rámci tohto modelu bolo možné prežiť tak, že si to robotníci všetko medzi sebou rozdelili pre seba. A to tlačilo aj na taký manažment. Pokiaľ to možné nebude a prežitie bude na základe spoločného výstupu a prežitia na súťaživom trhu, tak to bude tlačiť na iné hierarchie. Povedzme tie, ktoré sa snažím dosiahnúť. Ktoré súvisia so schopnosťami prinášať spoločný výsledok práce, organizovať prácu efektívne. Nie so schopnosťami si rozdeliť medzi sebou čo ešte zostalo (na čom je vlastne aj založená dnešná politika). Ale verím, že takýmto príkladom viem ukázať logiku kooperativizmu a toho, akým spôsobom prídeme k spoločenskej harmónii a efektivite. A čo bude tlačiť na iné riadiace štruktúry ako vytvára kapitalistický režim. Podstatne iné a na iných hodnotových a iných kritérií. Hlavne nejakých objektívne preukázateľných, Logiku, ktorú podporíme empirickým zdôvodnením v druhej časti.

V kooperatívach je problém s prerozdeleným ziskom ošetrený tým, že je určený koeficient, podľa ktorého sa prerozdeľujú. Samozrejme v kombinácii so zodpovednosťou. V titovom socializme si to robotníci vysvetlili živelne a po svojom. S tým sa jednoducho nepočítalo a narobilo to obrovské problémy.

Druhým veľmi dôležitým problémom spojeným so zavádzaním trhových princípov bolo to, že štát tieto firmy časom zachraňoval cez garancie a možnosti vytvoreného finančného mechanizmu. Po prvých zvyšovaniach nezamestnanosti to jednoducho začal robiť cez nekonečné možnosti úverovania a netrhové úroky. Monetárnu politiku prestáva Národná banka kontrolovať práve v 70-tych rokoch, keď vznikajú prvé problémy a firmy sa následne nekontrolovane zadlžujú. Banky boli v rukách firiem, teda v podstate štátu.

Úroky sa spoločne dohadovali a nefungovali tam nejaké princípy trhu, ktoré sa v rámci kooperativizmu bezpochyby zavedú a budú tlačiť na reguláciu výšky investícií. V kombinácii s osobnou zodpovednosťou eliminujú aj tento problém. V čom teda u nás spočíva posun vpred.

Osobná zodpovednosť zamestnancov na takýchto defektoch musí byť implementovaná. **V Juhoslávii išlo o výrobné samosprávy, ktoré boli v akomsi fiktívnom spoločenskom vlastníctve bez tejto zodpovednosti v prípade strát. Kooperatíva je napríklad vo vlastníctve zamestnancov a tí sú za tieto negatívne výsledky v znížení ich osobného majetku**. Teda hodnoty ich podielu v kooperatíve(rovnajúcej sa približne 1-ročnej mzde, pričom si to zamestnanec požičia a postupne spláca[30]), ako aj samotnej mzdy. Osobná zodpovednosť je veľmi dôležitá a bez nej to v rámci trhového mechanizmu určite nepôjde. Treba podotknúť, že tento argument bol jedným zo základov na presadzovanie opätovného návratu ku kapitalistickému režimu, pričom túto rétoriku vlastne len preberáme. Tentokrát proti tomuto režimu, čo už teda akosi po vôli jeho predstaviteľom nie je.

Dá sa samozrejme vymýšľať rôzne spôsoby na kontrolu stability kooperatív v budúcnosti. V prípade problémov im viac nepomáhať a nechať zbankrotovať. Prípadne ako protihodnotu kontroly urobiť nejaké fondy, ktoré sú bežné aj dnes v rámci sociálneho štátu a z ktorých budú v prípade nesolventnosti a bankrotu vyplácané posledné mzdy. Tých možností je množstvo a dá sa nad nimi uvažovať a rozvíjať ich. To sú však už iba kozmetické úpravy neskoršieho pevne stojaceho domu.

Tvorba peňazí bankami s nekonečnými zdrojmi bez trhových úrokov a správneho trhového mechanizmu na strane finančného systému teda tiež nie je dobrou alternatívou pri zavádzaní ekonomickej demokracie. Aj toto nám ukázala táto skúsenosť. Určite nie v takejto celoplošnej podobe a v kombinácii s garanciami štátu. Kontrola možností úverovania pomocou systému, kde sa na investície budú používať výlučne existujúce peniaze, ktoré si ľudia uložia v bankách, je veľkým rozdielom, ktorý prinesie kooperativizmus. O tom je vlastne prvý a základný bod kooperativizmu. Teda pevný podklad, na ktorom sa bude dať stavať pevný dom.

Druhý neúspech pri rovnakých pravidlách už nie je náhoda

Druhý pokus o zavedenie trhových princípov v 80-tych rokoch skončil podobne ako ten prvý, keď sa rapídne zvýšil dlh Juhoslávie a tá si musela požičiavať u medzinárodných inštitúcií. Aj keď tu asi rozkrádanie v podaní robotníkov už nebolo hlavnou príčinou.

Mnohí kritici dnes pripomínajú veľké ekonomické problémy Balkánu v tomto období, čo bezpochyby malo veľký vplyv na tento neúspech. Takto to odbil aj Ľuboš Blaha a tomuto projektu sa podrobnejšie nevenoval.[31] V tom vidím napríklad ideologickú stránku (okrem iných) jeho príspevku, ktorú som spomínal v úvode. Aj keď zazlievať sa mu to asi nedá. (to sa dá pri jeho reakciách na tento projekt)Išlo jednoducho o obrovský projekt a človek riešiaci takúto problematiku by to mal zobrať do úvahy. Myslím, že to rozobrať nevedel a malo to aj dôsledky na jeho navrhované riešenie, k čomu sa ešte vrátime. Hľadať dôležité problémy bolo z jeho pozície náročnejšie. U mňa bola napríklad kooperatíva a jej fungovanie v skutočnom trhovom mechanizme (aj finančnom) od začiatku cestou k prirodzeným hierarchiám na základe

[30] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 394

[31] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 382

objektívnych a preukázateľných schopností, ktoré považujem za základ dobre fungujúcej spoločnosti. Z už naznačených, aj osobných skúseností a dôvodov.

Osobne by som v tomto prípade teda radšej zobral ponaučenia a chybné kroky, bez ktorých to v budúcnosti nepôjde. Celý mechanizmus nefungoval ideálne, ale išlo o obrovský projekt s mnohými fantastickými závermi. Ani samotné firmy neboli úplne v riadení zamestnancov. Kým do roku 1965 boli top manažéri určovaní štátom, v rámci opätovného pokusu o trhové princípy, v roku 1980, to bolo robené tiež nejakým fígľom komunistickej strany a viacmenej o tom rozhodoval opäť často štát(podľa dokumentov CIA). Vtedy bola situácia zložitá v celom svete, sprevádzané to bolo nárastom nerovností a inflácie. Opäť sa zneužívali pôžičky a tento spôsob prechodu na trhový mechanizmus jednoducho zlyhal aj druhýkrát. Životná úroveň sa dokonca prepadla o 40%. Problémom začali byť aj etnické konflikty, čo súvisí s problematikou náboženských ideológií, ktorú trochu načrtujem v publikácií zákona padajúceho hovna. Možnosť mierového spolunažívania rôznych ideologických táborov v jednej oblasti je skutočne diskutabilná. Aj vzhľadom na vnútorné pravidlá a spôsoby, ktoré fungujú v rámci jednotlivých týchto táborov. Avšak aj druhé zlyhanie zavádzania trhového mechanizmu na firemnej demokracii založenej ekonomiky v Juhoslávii už nebolo náhodné. Pripomínam, že na nestabilnom netrhovom podklade z pohľadu finančného systému a neexistencii osobnej zodpovednosti. Čiže relatívne s opakujúcimi sa chybami. Treba povedať, že tento pokus bol tiež sprevádzaný zvýšením podielu súkromného vlastníctva vo firmách. Napríklad v poľnohospodárstve to bolo až 80% firiem, ktoré už boli v rukách súkromníkov.

Problémom po otvorení ekonomiky pre trhy a následne aj západné trhy bol aj odliv mozgov, ktorých si zaplatil západ. To bolo ešte v prvej etape zavádzania trhu, po roku 1965. Netrhový princíp po ukončení tohto pokusu Tisom v roku 1974 tiež trval iba 6 rokov. Rýchlo sa zistilo, že tu cesta definitívne nevedie a trhový mechanizmus je podstatnou a dôležitou časťou, bez ktorej to jednoducho dlhodobo fungovať nikdy nemôže. Takže tých poznatkov a dobrých vecí je tak pre analýzu, ako aj celkový projekt kooperativizmus a zdôvodňovanie jeho absolútnej správnosti, množstvo.

Základné fakty a ponaučenia z tohto veľkého projektu pre kooperativizmus by som teda zhrnul takto:

- **potvrdila sa vysoká efektivita a rast takto fungujúcej ekonomiky**, kde na rozhodovaní participujú zamestnanci
- **nevyhnutnosť trhového mechanizmu**
- **potreba osobnej zodpovednosti zamestnancov** a všetkých zúčastnených strán, bez čoho sa veci môžu vymknúť k nekontrolovateľnému rozkrádaniu a nehospodárnemu fungovaniu
- **nevyhnutnosť štátnej meny**, znemožnenie garantovaného nekontrolovateľného úverovania pri trhových úrokových sadzbách, ktoré kooperativistickým modelom dosiahneme
- **zamedzenie umelého udržiavania firiem cez úverovanie v prípade problémov**. Čo súvisí s predošlým bodom. Hľadanie správneho spôsobu ich likvidácie a kontroly nad ich hospodárením.

V podstate by som to zhrnul aj tak, že spojenie problémov kapitalizmu a Titovho samosprávneho socializmu nám dáva výsledok, ktorý hovorí, že iba kooperativizmus bude v budúcnosti funkčný. Eliminuje prakticky všetky hrozby, prinesie všetky dobré veci, s ktorými sa rôzne ekonomiky stretávali. Asi tak to vychádza pri podrobnej analýze faktov minulosti.

Jedným z dôležitých záverov tejto časti je uvedomenie si potreby trhových princípov aj na peňažnom trhu. V rámci Juhoslávie je otázne, či by to pri tejto živelnosti a plošnom šokovom zavádzaní veľmi pomohlo. Ale trhová cena peňazí, ktorá odráža možnosti ekonomiky a jej výkonnosť, je v kombinácii s osobnou

zodpovednosťou jedinou prirodzenou a dlhodobou brzdou v nekontrolovateľnom zadlžovaní sa. Z tohto pohľadu tu také niečo ešte nebolo.

Postupný prechod ako ďalší dôvod budúceho úspechu

„Vytváranie vzťahov dôvery a spolupráce medzi sieťami musí byť preto opatrný a postupný proces. Rozsiahla zmena vlastníckych vzťahov alebo sociálnych vzťahov s cieľom vynútiť akýkoľvek ideál, voľný trh alebo „socialistického človeka" je odsúdená na neúspech."

Diane Flaherty, profesorka na Masachusetskej univerzite, jedna z autoriek článkov a prác, z ktorých som čerpal túto problematiku juhoslovanského pokusu. Toto hovorí ako záver pri svojej analýze tohto modelu. Znamená to asi to, že živelný a celoplošný prechod na nový systém nie je veľmi dobrou cestou vpred, čo ukázala a potvrdila aj táto juhoslovanská skúsenosť. O Flahertovej sa nedá hovoriť ako o nejakej fanúšičke tohto modelu. Jej práca je skôr kritická. Hovorí dokonca o nemožnosti fungovania ekonomickej demokracie a trhu súčasne.[32] No len samotný Mondragon jej nedáva za pravdu a tieto spoločnosti sú v prípade dobrej implementácie(asi aj v kombinácii so spomínanými zázrakmi, ktoré mu pomohli prežiť v kapitalistickej mašinérii) schopné hospodárne a dlhodobo fungovať v náročnom trhovom prostredí. A pripomínam, že dokonca v doslova až netrhovom. Čiže v tom dnešnom, kapitalistickom. Kde zdroje idú často „vyvoleným", nie tým, ktorí pracujú a tvoria hodnoty, či prinášajú objektívne výsledky práce. Kooperatívy v podaní Mondragonu sa k tomu budovali krok za krokom, nie nejakým živelným spôsobom ako v Juhoslávii. Ale aj ekonomická demokracia nie je stále rovnaká ekonomická demokracia. Zvláštny typ spoločného vlastníctva v Juhoslávii a kooperatívy, kde si každý kúpi podiel a je za neho zodpovedný, sú dve rozdielne veci.

Diana Flaherty je prokapitalisticky zameraná ekonómka, ktorá koná v záujme svojej ríše, teda zamestnávateľa. Ako to už často býva. Takéto konanie v záujme svojej ríše a vyspelého kapitalistického sveta má dlhodobú históriu. Už v roku 1881 sa francúz Leroy-Beaulieu snažil na základe absolútne irelevantných štatistík ukázať, že nerovnosť sa znižuje. Snažil sa presvedčiť, že spoločnosť nesmie robiť žiadne kroky a nechať veci tak, lebo idú správnym smerom.[33] Spoločnosť sa dostala tak akurát do zdrvujúcich vojen a vzájomného vraždenia, nikde inde to smerovať ani nemohlo a nebude asi ani dnes. Tento boj za záujmy ríše je však súčasť kapitalistickej mašinérie a pokračovalo to počas celého minulého storočia. Flaherty je v tom vlastne len kontinuálna. V druhej časti si podrobne rozoberieme azda najjagavejší príklad v podaní amerického ekonóma ruského pôvodu Kuznetsa, ktorý to teda aj sám priznával a podľa všetkého manipuloval a zavádzal plne vedome, za čo bol odmenený kariérou. K tomu prídeme v ďalších textoch.

Flaherty hovorí doslova o demokracii ako o zlej alternatíve pre rozvojové krajiny. Čo je teda v záujme jej ríše a z pohľadu globalizácie sa to dá aj chápať. Fakt, že ekonomická demokracia je za určitých okolností životaschopná a zjavne prospešnejšia pre spoločnosť, je dnes absolútne nezvrátiteľný. Flaherty sa určite mýlila. Ale podala a zozbierala informácie aj o tomto juhoslovanskom pokuse, aj keď cieľom bolo vytvoriť závery želateľné jej ríši a jej chlebodarcom. Tie nie sú správne, to je isté a nie je ťažké ju vyviesť z omylu.

[32] https://www.nodo50.org/cubasigloXXI/congreso/flaherty_15abr03.pdf

[33] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 552

Ale takto rozvíjam tento projekt dlhodobo a toto je moja parketa. Zobrať si to dobré, čo iní ponúknu, aj keď to robia iba pre záujmy mocných a udržanie režimu. Ja to interpretujem cez praktické skúsenosti a v širších súvislostiach, do ktorých som dokázal vidieť. A ako uvidíme aj neskôr, je to to najdôležitejšie a najpodstatnejšie pre rozvoj tejto práce a toho, že sa tu ponúka niečo asi dosť nezvyčajné.

Kooperatívy a trhový mechanizmu sú kompatibilné, to je isté a dokázané. Pri eliminovaní náhlych zmien a postupného prechodu asi nie je o čom. Kooperativizmus je dnes už skutočne preukázateľný ideál z každého pohľadu. Z pohľadu skúseností cez funkčnosť jednotlivých bodov, ale aj múch a chýb ekonomiky založenej na podobných cieľoch. Ale absolútne živelne a nešetrne implementovanej. V tej dobe to asi ani ináč nešlo a ukázalo to muchy, s ktorými možno počítať. Nie je jednoducho o čom.

Prechod v rámci kooperativizmu je postupný a nešokový. Samozrejme aj samotné atribúty ako je zodpovednosť a trhové princípy na peňažnom trhu sú niečím iným, čím sa už asi opakujem. Ale opakovanie je niekedy matkou múdrosti.

Juhoslovanský model bol neúspešný z objektívnych príčin, ktoré budú v rámci kooperativizmu z každého pohľadu eliminované. Ale dal množstvo dobrých a uchopiteľných informácií, ktoré pomáhajú k tomuto zdôvodňovaniu. A všetky pokusy o jeho interpretáciu v prospech kapitalistickej mašinérie, o čo sa teda pokúsila aj Flaherty, sú pri takomto návrhu a podrobnom rozbore ľahko znegovateľné. Jednoducho pomocou kooperativizmu dokážeme zdôvodniť a interpretovať všetky manipulácie. Dôvod je ten, že tento projekt už trhliny skutočne nemá a aj toto je jedným z jeho pozitív. A jeho správnosť je vidieť aj cez takéto veci, čo budeme potvrdzovať rôznymi inými spôsobmi.

Ako to má vyzerať a prechod v skratke

Kooperativizmus má vyzerať tak, že makroprostredie bude tvoriť mena vydávaná štátom a ponechanie trhového mechanizmu podľa tabuľky(obrázok 3, str. 22**). Do toho budú implementované kooperatívy, ktoré časom ako jediné budú môcť obchodovať so štátom.** Tým zabezpečíme, že všetky spoločné zdroje, ktoré sa prerozdeľujú prostredníctvom sociálneho štátu, pôjdu do ekonomiky cez takto fungujúce spoločnosti. To je základná logika tohto projektu. A základný cieľ vytvoriť tlaky na tvorbu prirodzených hierarchií na základe objektívnych kritérií.

Počas rozvoja projektu som sa stretol s viacerými otázkami. Jednou z nich bolo, ako som si istý, že kooperatívy vytlačia kapitalistické spoločnosti a budúcnosť kooperativizmu bude vyzerať tak, že prakticky všetky veľké spoločnosti budú vo vlastníctve zamestnancov**. Zámerom pri prechode na kooperativizmus totižto nie je vyvlastňovanie, ale využitie čisto trhových princípov s ponechaním fungovania súťaživosti.** Avšak to celé nie v kapitalistickom makroprostredí, kde zdroje cez bankový a finančný systém utekajú do neviditeľných sfér a systém je krehký ako spomínaný domček z karát, ale už v kooperativistickom, kde tie zdroje utekať cez finančný systém nikde nebudú a systém bude postavený na pevnom podklade.

Otázkou však bolo, či kooperatívy vytesnia kapitalistické spoločnosti. Ja teda týmto faktom som si istý, ibaže budúcnosť vedel predpovedať asi iba Nostradamus a ja sa snažím riadiť objektívnymi faktami. Osobne som tieto súvislosti a veci jednak videl a dokazoval v praxi a viem, že vykorisťovacie spôsoby ako dôsledok neprirodzených hierarchií, na ktorých je tento režim založený, síce spôsobujú krátkodobé výsledky, avšak dlhodobo sú to menej efektívne formy fungovania kolektívov a hlavne celej spoločnosti.

A okrem toho produkujú masy ľudí, ktorí sú vytesnení na okraj spoločnosti, čo prináša ďalšie negatívne spoločenské dôsledky.

Ak berieme makroekonomický pohľad, tam asi s celospoločenskou efektivitou nebude o čom. To vlastne potvrdzujú aj dostupné historické skúseností, ku ktorým sa vrátime v druhej časti.

Tu však potrebujeme presvedčiť, že kooperatívy v mikrosvete vytesnia kapitalistické spoločnosti. Prakticky všetky dobové udalosti hovoria, že demokraticky riadené spoločnosti prinášajú zvyšovanie efektivity. To sa zaznamenáva dokonca v kapitalistickom makroprostredí, kde bol obrovský problém tieto spoločnosti vôbec udržať pri živote. Avšak keď sa to podarilo, tie dokázali časom dokonca pohlcovať kapitalistické spoločnosti. Toto hovorí napríklad skúsenosť s Mondragonom. Problémom niekedy bolo, že vznikali z krachujúcich spoločností. Na to netreba zabúdať. Pre objektivitu našich záverov sú to dôležité veci.

V kooperativistickom makroprostredí jednoducho kooperatívy budú vytláčať kapitalistické spoločnosti a stačí na to vytvoriť prirodzene súťaživé a férové podmienky. Na toto sú v podstate dôkazy, ktoré sú z môjho pohľadu absolútne jednoznačné.

Keby teda v niekom ostali pochybnosti a predsa to teoreticky neplatilo, súťaživé prostredie pritlačí kapitalistické firmy neulievať zisky, lebo neprežijú. Takže tak či onak, cieľ z pohľadu makroprostredia dosiahneme. Aj bez potreby takéhoto predpovedania ako Nostradamus, aj keď toto predpovedanie je založené na dosť presvedčivých dôkazoch. Jednoducho implementáciou kooperatív do systému dosiahneme v princípe rovnaký výsledok v prípade, že ich vytesnia, ako aj v prípade, že tomu tak úplne nebude. Čo je teda veľmi, ale veľmi nepravdepodobné.

Ak by ešte aj takto predložené dôkazy nestačili, čo pri úrovni dnešných politicko manipulačných debát môže v nejakých špecifických prípadoch nastať, tak **viem s istotou povedať, že ich fungovanie prostredníctvom štátu úplne, alebo na maximum obmedzí korupciu**. Bez zbytočného hrania sa na dobrých, čo u nás teraz predvádzajú napríklad oligarchovia v politike. Teda na spoločných zákazkách nebude môcť bohatnúť jednotlivec, spoločnosti a ich finančné toky budú pod úplnou kontrolou ľudí, a takto nebude možnosť a hlavne motivácia dávať napríklad provízie za zákazky. Teda asi hlavný problém fungovania sociálneho štátu, ktorý priniesol aj na Slovensku množstvo problémov. Tieto veci bude v rámci kooperativizmu možné kontrolovať aj prostredníctvom nového bankového systému a kontrole účtov cez centrálnu banku. To treba pri tejto otázke tiež zdôrazniť a je to ďalšie pozitívum nového modelu.

Na záver teda môžeme konštatovať, že **aj keby boli pochybnosti o tom, či kooperatívy vytesnia kapitalistické spoločnosti, pochybnosti o tom, že eliminujeme hlavné negatíva sociálneho štátu z technických parametrov byť nemôžu. Tak, ako že z makro prostredia dosiahneme určite požadovaný cieľ.** Ale podľa všetkých dostupných a objektívnych faktov ich jednoducho vytesnia.

<u>Technická záležitosť prechodu na nový systém a otázka kopírovania a plagiátorstva v rámci projektu</u>

V krátkosti spomeniem ešte prechod na nový systém. Je založený na prechode na kooperativistický makropriestor, ktorý bol pripravený ešte v roku 2000. Išlo o prácu pod názvom ***Tvorba nových peňazí, Peňažná reforma pre informačný vek, 2000***. Jej autormi boli Joseph Huber, nemecký univerzitný profesor

sociológie a James Robertson, bývalý riaditeľ výskumného inštitútu britských bánk a politický poradca.[34] Tento návrh má množstvo zástancov v odborných kruhoch.

Jednou z kritík mojej práce bolo aj to, že iba niečo kopírujem. A bolo to práve v kontexte s preberaním tohto prechodu a vzhľadu finančného systému v novej, digitálnej dobe. V tomto bode by som sa zastavil a veci podrobnejšie zdôvodnil. Treba povedať, že naštudovanie si tohto návrhu bolo základom pre moje ďalšie kroky. Teda v čase, keď som sa podujal hľadať v odborných súvislostiach. Hľadal som, prezeral mnoho vecí, nakoniec vybral tie správne a ich skombinoval. Podstatné aj pri tomto bode bolo, že som od začiatku o jeho správnosti nezapochyboval. Že toto je základný kameň, o ktorý sa treba oprieť a ísť ďalej. Videl do rozdielov s inými návrhmi aj v rámci riešenia finančného systému a vedel to hneď aj zdôvodniť, čo je súčasťou aj tejto publikácie. A od toho odvíjal všetko následné. Išlo o nástroj, ktorý mal slúžiť na hľadanie základného cieľa. A tým je tvorba prirodzených hierarchií, alebo makroekonomická demokracia. Čo budeme teda podrobne rozoberať v 2. časti, pričom dôvody takýchto cieľov rozoberám inde. Môj cieľ by sa bez druhého bodu dosiahnúť nedal. Pričom treba dodať aj to, že bez druhého bodu by to bolo ťažko vyargumentpvateľné a je veľmi otázne, či by to bez toho fungovalo. Druhý bod prechádzal v rámci projektu určitým vývojom. Najprv som sa snažil pracovať s nejakou formou štátnych firiem vzhľadom na to, že tam je aspoň náznakom možné dostať demokratické princípy do fungovania. A samozrejme už aj to zabezpečovalo zánik úniku zdrojov a zvyšovania absolútnej moci v kapitalistických výrobných vzťahoch. Či prerozdeľovanie zdrojov pre pracujúcich a tvorcov hodnôt. Alebo dosiahnutia dlhodobého cieľa ľavice ako takej. Nadhodnota patrí tvorcom hodnôt a nie kapitalistom. Zastavenie akéhokoľvek úniku zdrojov je základom pre demokratické princípy v ekonomike. Bez toho to jednoducho nejde dosahovať. Samozrejme ruka v ruke s tým, že aj riadenie vo firmách ako také musí mať nejaké demokratické princípy. Konečný nárvrh je už úplne bezchybný a ten správny. Ja som mal úplne iný a vyšší cieľ a návrh týchto autorov bol nástrojom na jeho dosiahnutie a sám o sebe tento cieľ neprináša ani náhodou.

Tento návrh sa ani jeho navrhovatelia nepokúsili do politiky dostať. Lebo mu niečo chýba a jednoducho až kooperativizmus je konečné štádium niečoho, čo je pripravené na takéto veci. Na diskusie, zdôvodnovanie alebo povedzme aj to, aby sa prvýkrát v histórii presadilo niečo cez vedeckú formu a nie ideologické halucinovanie v prospech niekoho, komu chceme v danom momente nahrať moc. Lebo celá novodobá história politiky je len o tom a kooperativizmus je to, čo prinesie dôležitú a asi aj dlhodobo očakávanú zmenu aj v tomto. Nakoniec žiaden návrh ktorý rozoberám aj v tejto publikácii, sa do politických diskusií nedostal a autori nehýria istotou a optimizmom. Lebo jednoducho je ľahko znegovateľný a cez kapitalistickú mašinériu manipulácii len tak neprejde. Cez ňu prejde až kooperativizmus.

Aj keď moja tabuľka obsahuje základnú štruktúru kooperativizmu ako štátnu menu a kooperatívy, ide o hlbší projekt, s inými cieľmi, ktoré sa iba menovou reformou dosiahnúť nedajú. Aj keď tiež treba povedať, že aj tento prechod a vzhľad meny obsahuje tvorbu prirodzenej úrokovej sadzby, o čo sa snažíme v rámci kooperativizmu a čím napríklad poukazujem na rozdiely medzi kooperativizmom a Titovým socializmom.

Od začiatku samozrejme uvádzam od koho som to prebral a nikdy sa tým tajiť nebudem. Autorom patrí vďaka, ale myslím že aj oni by uznali, že tomu ešte niečo chýbalo a ich neistota v tomto skutočne bola. Aj keď nie som si istý, či by uznali môj projekt. Takto nejako je to s vedcami doby a sú to najčastejšie prisluhovači režimu. A je to trochu aj určitý trh s novými myšlienkami, pričom moja pozícia je skutočne

[34] http://www.jamesrobertson.com/book/creatingnewmoney.pdf

veľmi zraniteľná a som ľahko odstaviteľný. Môj projekt je však v niečom diametrálne odlišný. Prinesie defintívne a s istotou úplne opačné trendy ako dnešok. Kapitalizmus je cesta k zvyšovaniu absolútnej moci úzkych skupín, kooperativizmus je opakom. Je to cesta k makroekonomickej demokracii ako takej. To, že sú pri svojom návrhu málo sebaistí sa dalo vidieť napríklad v tom, že sami uvádzajú možné riziká chýbajúcich prostriedkov na invesície. Keďže v rámci dnešného systému vlastne iba tlačenie peňazí a umelé investície udržiavajú režim v chode. Takže autorom patrí vďaka, ale až kooperativizmus je úplný produkt, pripravený na politické presadzovanie. V tom je podstatný rozdiel.

Minulosť naznačuje, že takáto reforma by nemusela fungovať bez našej kombinácie. Minulosť k tomu hovorí, že v kombinácii, ktorú predkladám, to fungovať bude. Moderný bankový systém pri štátnej mene bol funkčný len pri takejto kombinácii, aj keď pridávanie trhových princípov je trochu nadstavba. Ono to vlastne ani nemá prečo nefungovať, zlaté mince jednoducho fungovali a my sme to iba preniesli do dnešnej doby. Aj o tom je zdôvodňovanie a pripravovanie do diskusií. A dá sa to až dnes.

Nesnažím sa teda vymýšľať vymyslené a tento prechod a možný vzhľad finančného systému v novej digitálnej dobe je len jedna časť celého projektu. Aj keď nevravím, že nie je veľmi dôležitá. Ale dôležité od začiatku je to, že som si istý v správnosť niečoho a viem, že je to to správne pre niečo. Pre nejaký cieľ. Bez toho by tento projekt nemal takúto formu, akú má dnes. Aj v tom spočíva moja práca, aj preto boli a sú moje praktické skúsenosti dôležité. Niečo, čo nebolo úplné, ale malo to správny smer, som jednoducho dostal do nadčasovej a vedeckej formy. Nejde teda o kompilát, ide o autentický projekt, ktorý je výsledkom mojich skúseností. Bez nich by to skutočne jednak nevzniklo, ale ani by sa ďalej nerozvíjalo, lebo tam bolo dôležité moje presvedčenie a vnútorná istota. Lebo pri boji proti prúdu, je toto nevyhnutné. Zastavili by ma prví manipulátori, s ktorými by som sa dostal do nejakého kontaktu. Nerozvíjal by som to aj v ťažkých podmienkach, keďže dnešná moc ma odmietla úplne a snažila a snaží sa vyhnať z možnosti to dostať do éteru. Moje presvedčenie a istota v správnosť bodov, ktorými som sledovale nejaký vyšší cieľ, boli teda nevyhnutnými a projekt je skutočne od začiatku výsledkom mojich prežitých skúseností. Čo podrobne opisujem inde. Pripravenosť doby a jednotlivé veci, ktoré do seba zapadali, je iná otázka. Toto zariadili možno vyššie sily, možno je to len zhoda množstva náhod. Ale takto to vzniko, takéto to má parametre a nie je čo tajiť. Je to historicky prvá zdôvodnena alternatíva k otrokárskym režimom.

To je len malá odbočka a vysvetlenie niečoho, s čím som sa stretával, čím ma mnohí diskreditovali pri mojom politickom pokuse a čo je potrebné takto vopred povedať. **Kooperativizmus je veľká nadstavba prechodu na štátnu menu. Štátna mena tu bola viackrát v rôznych podobách a kombinácia s kooperatívami je niečo, čo predstavuje nový systém. Nový systém založený na cieľoch tak pravice ako aj ľavice. Nadhodnota pôjde pracujúcim a všetko v rámci slobody, demokracie a trhového mechanizmu. Ide o veľmi veľkú nadstavbu a hlavne vysvetlenú z mnohých iných dimenzií. Až kooperativizmus je tá správna kombinácia, ktorá predstavuje nový systém na iných princípoch a to je tá podstata veci.**

Stále som hľadal to, ako sa niečo dá spraviť. A tento prípad je len výsledkom takéhoto spôsobu rozmýšľania. Hľadal som cesty k výsledkom. Tento fakt som si časom uvedomoval a vedel, že práve takto som sa dostal k alternatíve. Aj keď som bol nechcený, výsledky a objektívne fakty boli stále na tej mojej strane. Tak to bolo v mojich pracovných skúsenostiach, pričom presne tak je to aj v prípade projektu.

Ekonomická veda nemá doteraz skutočné závery. A toto závery sú. Sú to najobjektívnejšie závery, k akým sa dnes dá dostať. A myslím, že ďalej sa v nej dostať už ani nedá. S celým vysvetlením a autenticitou to tak bezpochyby je. Neskôr ešte viac ukážem, ako sa v tejto vede manipulovalo a kde sa dnes nachádzame. Avšak kritizovanie takto zdôvodneného projektu pri tom, v akej fáze argumentácie sa nachádzajú nejaké

iné, je a bolo skoro až na smiech. Lebo aj to je dôležité pre pochopenie, kde sa tento projekt nachádza a čo prináša.

Dôležité v súvislosti s projektom je však to, že prechod je pripravený bankovými odborníkmi a je vhodný na dnešnú dobu. Prinesie množstvo zdrojov do štátneho rozpočtu, ktorými sa budú dať zavádzať napríklad kooperatívy. Podotýkam, že ich zavádzanie bude niečo stáť, avšak to sa časom vráti. Jednotliví členovia si totižto členstvo musia kúpiť a robí sa to napríklad tak, že to splácajú časom z platu prostredníctvom pôžičiek.

Každopádne dôležité je to, že je prechod absolútne pripravený a odborne krytý, pričom bude fungovať tak, že súkromné banky budú dnešné dlhom zaťažené peniaze vracať štátu a ten ich dodávať do ekonomiky(obrázok 4). Tak sa budú transformovať na nové, štátne peniaze. Viac je vysvetlené v moje knihe Kooperativizmus, tu to spomeniem už len v skratke. Táto kniha je skôr o zdôvodnení a nechcel by som to príliš komplikovať. Budú zdroje na to, že sa to bude dať celé realizovať mierovou, nenásilnou a trhovou cestou. Teda bez nejakých zásahov do vlastníckych práv, bez nejakých vecí, ktoré sa diali napríklad pri prechode na socializmus v povojnovom období. **Tento projekt je jednoducho jednak historicky prvá absolútne zdôvodnená alternatíva a k tomu je pripravený mierumilovný prechod, aký ešte nikdy nebol implementovaný. Empirické zdôvodnenie je ďalšou čerešničkou na tejto, momentálne v dnešnej dobe na tomto myšlienkovom trhu alebo priestore už aj tak absolútne nadštandardnej torte. To bude predmetom záujmu v druhej časti.**

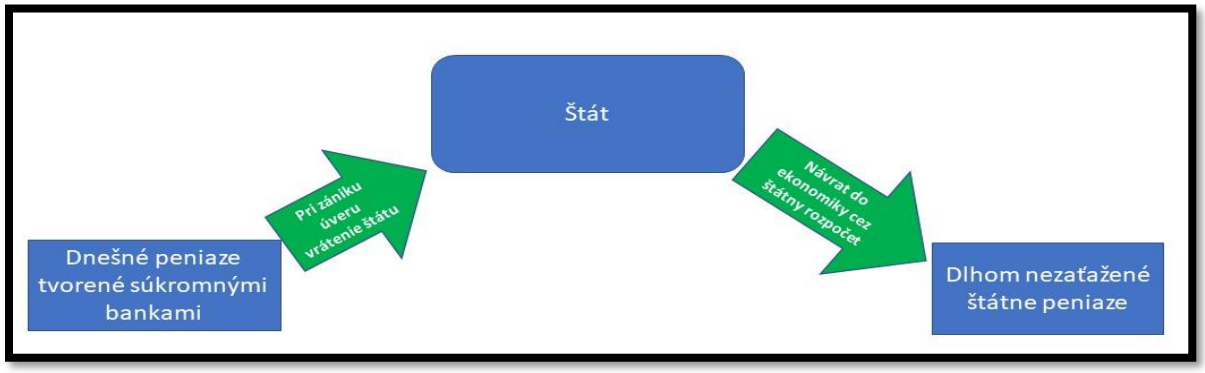

Obrázok 4: Spôsob prechodu z dnešných, na dlhu založených peňazí, na štátne peniaze

Záver k zdôvodneniu kooperativizmu cez historické skúsenosti

Oba body, z ktorých sa kooperativizmus skladá, v minulosti dlhodobo fungovali alebo stále fungujú a sú dôkazy o ich funkčnosti. Ich kombinácia a vzájomné pôsobenie pritom vymažú posledné dohady o tom, či budú životaschopné. Pri štátnej mene, ktorú obohatíme o trhové princípy, je to zastavenie ulievania zdrojov cez sociálny štát alebo zisky kapitalistických spoločností, ktoré môžu vytvárať nerovnováhy. A pri kooperatívach je to kapitalistické makroprostredie, ktoré dlhodobo bránilo vôbec ich prechodu na svetlo sveta. V kooperativistickom, kde zdroje nebudú unikať cez finančný systém a kde bude štát obchodovať s týmito spoločnosťami, jednoducho budú fungovať ako hodinky. Toto je záver tejto časti pod názvom zdôvodnenie kooperativizmu cez historické skúsenosti a fungovanie jeho základných bodov.

2. časť

Empirické zdôvodnenie kooperativizmu

„Ekonómia je na prahu svojho zlatého veku, keďže prichádza naplno vek kvantifikácie.“

George Stiglerl, predstaviteľ chicagskej školy vo svojom výroku z roku 1965[35]

Ekonómia bola na prahu svojho zlatého veku. V roku 1965 to ekonómovia skutočne cítili a išlo to týmto smerom. Ja si dovolím povedať, že dnes sme aj pomocou poslednej krízy a všetkých zhrnutých štatistík, tento prah prekročili. Už nemusíme hovoriť v neurčitých hypotézach, ako to naznačujú aj dnešní ekonómovia. Ja sa budem snažiť presvedčiť, že už môžeme hovoriť vo vysoko vedeckom duchu a takto aj kooperativizmus empiricky zdôvodniť. Kooperativizmus je prvou realistickou a demokratickou, týmto aj empiricky zdôvodnenou komplexnou systémovou alternatívou, alebo programom, v histórii. Kvantifikácia je skutočne ten najvyšší level ukázania správnosti niečoho a v takomto duchu budú vedené nasledujúce texty.

Ortodoxní marxisti tvrdia, že morálna a politická filozofia je iba súčasťou ideologickej nadstavby spoločnosti, ktorej skúmanie mimo ekonomickej základne nedáva zmysel.[36] Dodnes je ekonómia a spoločenský život založený na pokryteckom hraní sa na dobrých a zlých, vytváraní umelých víťazov režimu a objektívne veci sú zahnané do kúta. Štatistiky a kvantifikácia sú dôležité v každom ohľade. Bez nich môžu byť závery absolútne zavádzajúce, ideologické a ruinujúce spoločnosť. Takto nejako sa presadila aj tá dnešná neoliberálna doba, na tom bola a je založená.

„Vzhľadom na vymedzenú problematiku sa ekonomickej argumentácii budem zaoberať iba okrajovo“[37] píše Ľuboš Blaha v tej istej knihe, kde mu to hovoria cez jeho texty ortodoxní marxisti. Jeho program by bol ťažko vyargumentovateľný cez štatistiky, k čomu prídeme. Tie ho možno z istého pohľadu aj negujú. Čo je však dôležité, pri svojom pokuse k ekonomickej argumentácii neprichádza a neprišiel ani roky po jeho návrhu. K niečomu takému neprichádzajú ani liberálni ekonómovia a to, čo bude v tejto kapitole nie je jednoduchou ani bežnou záležitosťou. Tu to nie je o vyhodení množstva nesúvisiacich štatistických informácií a potom povedaní nejakého záveru, ktorý s nimi ani nesúvisí. Ako to často bohužiaľ býva. Tu je to o ukázaní nejakých, ktoré majú dať záver. Alebo presnejšie, toto je záver, ktorý som vydedukoval

[35] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 187

[36] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 180

[37] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 22

z praxe, ktorého správnosť je cez dnešné štatistiky preukázaná. Toto je ekonomická interpretácia. Prvá ekonomická interpretácia svojho druhu. Prvá ekonomická interpretácia nejakého realistického a hlavne demokratického návrhu. Ukážeme si aj to, že niečo také doteraz prakticky možné ani nebolo.

<u>Tvorba umelých víťazov režimu ako cesta k dlhodobej stabilite, alebo len predlžovanie agónie?</u>

„Ak sa presadí argument, že ak by sa bohatým prekazilo zarábať, najviac by na to doplatili najchudobnejšie vrstvy spoločnosti, je možné, že koncentrácia dôchodkov a nerovností dosiahne nové historické rekordy. Kľúčový je dnes spôsob, akým sa ospravedlňuje nerovnosť.“

Thomas Piketty, Kapitál v 21. storočí

Takáto myšlienka sa nachádza v dnes najuznávanejšej ekonomickej publikácii. Autor v nej na svoje závery využíva prakticky všetky dodnes existujúce ekonomické štatistiky, ku ktorým sa dá dostať. K tomu sa dá povedať, že jeho závery sú založené na empirickom zdôvodnení pri zozbieraných trendoch o nerovnosti, čo je asi prvý pokus v histórii. Otázna je realizovateľnosť a demokratickosť jeho záverov, avšak Thomas Piketty je dnes bezpochyby najuznávanejší akademik a to oprávnene. Avšak ani on na tento problém jasnú odpoveď nemá, aj keď sa u neho vyskytujú náznaky uvedomovania si kauzality, ktorú rozoberám v tejto argumentácii.

Tzv. *princíp diferencie*, ktorý sa nachádza v Rawlsovej teórii spravodlivosti, pripúšťa rozdiely a nerovnosti v prípade, ak nimi dosiahneme zvyšovanie situácie najmenej zvýhodnených.[38] To som našiel v knihách Ľuboša Blahu pri rozbore rôznych teórií spravodlivosti. Takéto teórie sa z môjho pohľadu opierajú viac o filozofovanie ako empirické zdôvodňovanie, pričom teda ani autor z tohto pohľadu ďalej nedošiel. Nezodpovedaná otázka na túto tému je však tým istým problémom, ktorý budeme skúmať.

Juraj Karpiš, autor knihy Zlé peniaze a asi človek z druhej strany myšlienkovej barikády ako predchádzajúci autor, v jednom zo svojich článkov spred niekoľkých rokov hovorí, že ho nezaujíma to, aké široké sú nožnice, ale ako vysoko je najnižší článok týchto nožníc. V princípe hovorí to isté. Tento článok sa na internete už nedá nájsť a preto ho pripájam iba ako prílohu.[39] Takáto informácia je však z tohto pohľadu dôležitá a naznačuje myšlienkové pochody, alebo stav uvedomovania si ekonomických kauzalít v reálnom živote alebo ekonomike. Jednotlivé trendy a jednotlivých predstaviteľov prúdov sledujem dlhodobo a mám v ich slovách už veľký prehľad. Toto je tiež taký malý dôkaz, ako dlho sa takéto niečo, ako je takto podaná publikácia, vyvíja.

Kapitalizmus a jeho nespravodlivosti sa skutočne dodnes dokážu ospravedlňovať tým, že však všetci sa máme lepšie. **Dodnes sa debaty krútia okolo toho, či je správne a morálne, aby niekto mal obrovské množstvo a niekto skoro nič**. Lebo vraj to prináša dobro aj pre toho, kto má skoro nič. Dlhodobý rozvoj v rámci kapitalistického režimu je asi nepopierateľný, pričom práve takéto povrchné argumentovanie sa často využíva na ospravedlnenie takýchto trendov. **Ale je to naozaj tak? Že ak má jeden nekontrolovateľne viac a ostatní logicky menej, že je to smerovanie k zvyšovaniu spoločenského blahobytu?** Dá sa niečo také vyčítať z dnes dostupných štatistík? Dá sa prípadne táto kauzalita

[38] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012 str. 223-232

[39] Príloha 2, koniec publikácie

zdôvodňovať aj v oveľa širších súvislostiach, k čomu som sa v tejto časti podujal? No budem sa snažiť presvedčiť, že skutočne áno. Dokonca že sa na to dá nájsť doslova vedecká odpoveď.

Nerovnosti však budem kombinovať s inými premennými. **Snahou bude ukázať, že celková makroekonomická demokracia, ktorú dosiahneme kooperativizmom a ktorej nerovnosti sú jednou z najdôležitejších súčastí, je základnou cestou k zvyšovaniu blahobytu spoločnosti**. Trochu rozšírená tématika, ale až do takýchto súvislostí sa touto časťou budem snažiť dospieť. V tejto časti sa budeme snažiť dať odpoveď na takúto otázku, ktorú si kladú dnešní ekonómovia, pričom my pôjdeme ešte o niekoľko levelov vyššie. Do kombinácií a súvislostí, kde teda nedošli v zásade ani z malej miery. Na čo by prvé riadky mali stačiť.

Lepšie sa nám žije, keď máme okolo seba spokojných ľudí. Spoločnosť a komunity často fungujú tak, že si vytvoria niekoho spokojného, komu často ide napríklad iba o moc či vedúcu pozíciu a to vytvára lepšiu spoločenskú atmosféru. Myslím, že na tomto základe je často založená moc a na tomto základe sa vytvára aj žiadaná virtuálna realita, čo si hneď ukážeme. Hovoriť, že je dobré, keď kapitalista veľa zarába a skoro všetko si časom privlastní, pomáha udržiavať jeho moc. Pomáha udržiavať nejakú spokojnú skupinku ľudí. Každý, kto im tú moc môže zobrať, môže byť zdrojom útokov ľudí, ktorí prijali takéto pravdy a hierarchie, ktorí majú z toho nejaký prospech. A ukážeme si, že táto logika asi platí aj v politike. V tejto pasáži predostriem v skratke sociologickú logiku, ktorá často dáva obraz spoločnosti a formuje ju. Pripomínam, že doteraz ju týmto spôsobom formovala stále v smere sebazničovania. A to platí stáročia, pričom sa to podarilo presadiť aj v dnešnej, už veľmi modernej dobe. **V rámci projektu kooperativizmu sa okrem iného objektívnymi dôkazmi snažím presvedčiť, že niečo je správne a nevyhnutné, aby sme sa tomu možno prvýkrát v histórii vyhli a vedeli veci vyriešiť inou ako násilnou cestou.**

V rámci zdôvodnenia padajúceho hovna ukazujem moje praktické skúseností z práce vo švédskom Štokholme. Prvé, čo som od manažéra slovenskej firmy počul bolo, že skupina ľudí, ku ktorej sa pridávam, sú fantastickí a ide im to skutočne dobre. Priznám sa, prvé dni som si myslel to isté. Ale už zakrátko ma to prešlo. Manažér to vravel preto, lebo to vytváralo spokojných zamestnancov. Ale fakty boli také, že táto skupinka ľudí vytvorila dovtedy asi tretinu z toho, čo mala vytvoriť, aby im to vychádzalo. Išlo o úkolovú prácu a také niečo nebolo časom ťažké vyčítať.

Tá pravda, ktorá vytvárala spokojných ľudí okolo manažéra, však pravdou nebola. A dalo sa to vidieť cez empirické dôkazy. Istú časť stavby som prebral ja, organizoval ju, mal pri sebe ľudí, ktorí mali tie isté problémy so spoločenskou akceptáciou a boli v rámci čisto kapitalistických štruktúr často zdrojom šikany. Inej cesty nebolo a okolnosti to tak zariadili. Veci sme pohli vpred. Naša denná produktivita bola z viacerých dôvodov asi 3x väčšia ako dovtedajšia produktivita tamojšej partie. To sa dalo vidieť vo faktoch. Pravda, že tá skupinka robila dobre, to teda nebola. Po návrate domov sa všetko zamietlo pod koberec, my sme boli zdiskreditovaní a oklamaní. A opäť to bolo zrejme preto, lebo táto pravda vytvárala nejakú spokojnú skupinku ľudí, ktorých táto pravda bolela. Tu išlo už zrejme o vplyv ideologických fanatikov v mojej oblasti a rôznych mocných, avšak takto nejako bolo napríklad so mnou zaobchádzané aj po takýchto empirických výsledkoch práce, tentokrát v riadiacej funkcii. Tam som chápal, že pravda sa dnes nevytvára na základe objektívnych kritérií, ale často na základe toho, čo si nejaká skupinka ľudí alebo jednotlivci želajú. Tá moja oblasť je k tomu doslova presiaknutá náboženskou ideológiou a tam sa to takýmito vecami doslova hemží. Samozrejme som bol už vtedy označovaný za zlého človeka a narušiteľa poriadku, keďže som si na do neba volajúce zlyhanie dovolil povedať, že je to zlyhanie a dokonca ho aj preukázateľne napraviť. A tento projekt prináša vlastne opäť presne toto. Empirické dôkazy hovorili, že

pravda bola na mojej strane. Ale ľudia a spoločnosť okolo mňa si to pretransformovali cez svoje videnie. Takto bolo niekomu ublížené, niekto bol oklamaný, ale úžernícka karavána mohla ísť ďalej. **Narušiteľov poriadku, ktorí idú po faktoch cez snahu o poctivú prácu a poctivé prežívanie, jednoducho tento režim odstraňuje.** Dôvody si krok za krokom vysvetlíme.

Hľadanie pravdy cez objektívne štatistiky, výsledky a uveriteľné fakty bolo teda dlhodobo mojou zbraňou a na tom som si zakladal obhajovanie svojej práce v akejkoľvek aktivite či oblasti. Práve preto som dospel až k tomuto zdôvodneniu alternatívy, čo je asi tisíce kilometrov nad dnešným odborným svetom. Smutné je akurát to, že som sa tým dostal v podstate do stavu bezdomovectva. Napriek tomu som neuhýňal a neuhýňam a asi aj to je jedným z hlavných dôvodov vzniku celého projektu a prechodu až do týchto, empiricky zdôvodnených dimenzií. Pravda mala jednoducho pre mňa väčšiu hodnotu ako krátkodobé poddanie sa moci a prijímanie klamstva pre prežitie a páčenie sa vyšším hierarchiám.

Začnime teraz tým, ako sa kapitalizmus vôbec vyvíjal, ako vznikal a čo ho ovplyvňovalo. Už sme niečo hovorili v prvej časti, pôjdeme ale viac do hĺbky. Chcel som len aj cez autentické skúsenosti naznačiť, ako dôležité je sledovanie empirických faktov. Empirickosť sa musí dostať do systému ako takého. A o to ide v rámci kooperativizmu tiež. Je to jeho základným cieľom, ale tento spôsob sa využíva aj pri jeho zdôvodňovaní. Teda vedeckosť verzus domnienky a subjektívne pocity, ktoré môžu zabíjať a zavádzať. A treba povedať, že rozvoj kapitalizmu a dnešného systému je neustále presadzovaný cez takýto nevedecký pohľad, kde sa v konečnom dôsledku sledujú len záujmy mocných. Aj preto je tento prístup jedinou cestou k jeho náprave a nastavenie vecí ináč, ako je tomu prakticky neustále. Čo si teda budeme postupne rozvádzať.

Historické etapy kapitalizmu

Za základ vzniku kapitalizmu sa dá považovať nástup Napoleóna vo Francúzsku a postupný prechod k priemyselnej revolúcii. Prechod od feudalizmu ku kapitalizmu je bezpochyby zložitejšou témou, ako len takéto členenie, ale pre zjednodušenosť je takéto členenie asi najlepším variantom pre potreby mojej interpretácie a hľadania toho, čo potrebujem povedať. A to z mnohých dôvodov. Od tohto obdobia máme k dispozícií prvé ucelenejšie ekonomické informácie, hlavne z porevuločného Francúzska. Pritom sa postupne začína s veľkovýrobou a organizácia práce sa mení na tú dnešnú.

Veľká Francúzska revolúcia prišla ako dôsledok obrovských nerovností a priniesla zrušenie mnohých výsad šľachty, ich zdaňovanie, vytváranie súpisu majetkov a podobné, na vtedajšiu dobu veľké veci. Konala sa v zmysle snáh o rovnosť, bratstvo a slobodu, ako to v takých revolučných časoch býva. Nakoniec Napoleón v takomto duchu a v snahe o šírenie takýchto ideálov prevalcoval celú Európu a zastavila ho až Moskva.

Každopádne francúzsky pokus bol už na vtedajšiu dobu relatívne veľkou fakľou v snahách o ideály rovnosti, bratstva a slobody. A **priemyselná revolúcia bezpochyby obrovským prínosom pre civilizáciu.** Veľkovýroba a otrocké podmienky pracujúcich boli síce jej dôsledkom, avšak pokrok a postupný prechod od feudálnych pravidiel obrovským skokom vpred. Čo asi nikto nespochybňuje. **Nasledujúce storočie prinieslo veľké inovácie aj v oblasti technológií. Spomeniem len zdokonalenie parného stroja na priemyselné využitie, vývoj elektriny či žiarovky. Neskôr k tomu pribudli transoceánske parníky, film,**

rozhlas či auto.[40]A samozrejme organizovanej výroby, ktorá sa vyvíjala pomocou tzv. veľkokapitálu a spôsobom, ktorý som už spomínal.

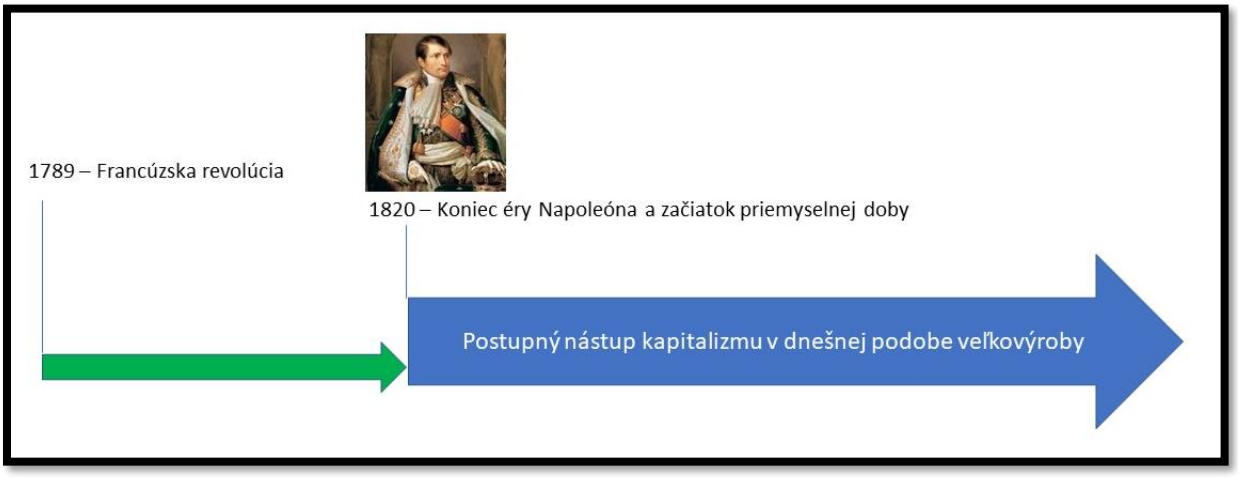

Obrázok 5: Vznik dnešného kapitalizmu veľkovýroby

<u>Vzbura, len nevedeli čo so sebou. Dnes už vieme</u>

Tento pokus o rovnosť bratstvo a slobodu, ako to už v takýchto násilných pokusoch býva zvykom, nepriniesol skutočnú zmenu. Ľudia sa akosi nevedeli v novej dobe orientovať, zorganizovať sa a prinášalo to časom veľké problémy, ktoré sa nakoniec ukončili opätovným zrušením zrušenia výsad šľachty. Aj keď už menšej miere. Ono to tak v rámci feudalistických, ale aj kapitalistických pravidiel bývalo stále. Útlak sa zvyšoval dovtedy, dokedy sa chudoba nevzbúrila. Avšak tá veľmi nevedela, čo sama so sebou. Tak sa veci vrátili do pôvodného stavu, ale aspoň sa to na istý čas zmiernilo. Pripomínam zaujímavé dôsledky živelnej snahy o demokraciu v Titovom socializme, kde ich robotníci pri takomto prechode doslova zruinovali. **Ďalším z posledných a moderných dlhodobejšie fungujúcich pokusov o zvrátenie týchto dlhodobých otrokárskych a úžerníckych trendov bol ten socialistický vo východnom bloku**. Tu však určite nešlo o snahu o demokraciu a nakoniec sa zvrtol v štátny teror. Jedni boli jednoducho rovnejší ako iní, tiež neboli pripravení na moc, a tak to zase skončilo menším fiaskom. Toto bol však popri možno ambicióznejšiemu juhoslovanskému doteraz asi najúspešnejší a z pohľadu stability najdlhšie trvajúci pokus o elimináciu otrokárskej, či už feudálnej, ale aj kapitalistickej, neustále narastajúcej úžery. Aj v tomto prípade sa spoločnosť vrátila do starých zaužívaných, kapitalistických úžerníckych trendov. Ale posunula latku vyššie a bez týchto pokusov by ani samotný kooperativizmus v takto zdôvodnenej podobe asi tiež nevznikol. Ale podobne ako pri Francúzskej revolúcii a postupných tlakov na zánik feudalizmu, v tomto kontexte sa dá vidieť aj tento postupný prechod na niečo nové. Mojou snahou je ukázať, že práve kooperativizmus je už posledným klincom do kapitalistickej rakve. Alebo otrokárskej rakve. Prechod tam, kde chudobní a utláčaní budú konečne vedieť čo zo sebou. Jednoducho to zariadi systém a jeho zavedenie. Až takto

[40]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 47

vysoko si dovolím týmto projektom rúbať. Vyššie sa už asi ani nedá, avšak fakty a zdôvodnenie hovoria skutočne toto.

Kapitalizmus je teda napriek menším snahám o jeho elimináciu základným hybným spoločenským kameňom v posledných storočiach. Jeho základné etapy, ktoré si bližšie rozoberieme, sa dajú vidieť na našej schéme.

Obrázok 6: Jednotlivé časti a vývoj kapitalizmu veľkovýroby

<u>Neregulovaný kapitalizmus 19. storočia, zvrátenie apokalyptických trendov opäť iba cez umelé tlaky</u>

Doba 19. storočia bola poznačená migráciou robotníkov do veľkých miest, kde si nachádzali prácu. Treba pripomenúť, že až v polovici storočia sa zaviedol zákaz robiť 8 ročným deťom vo Francúzsku, či 10 ročným v baniach vo Veľkej Británii. To asi približuje jej vtedajšieho ducha. **Situácia robotníkov sa však neustále zhoršovala a bieda stúpala, čo zvrátila až tzv. komunistická vlna a hrozba komunizmu, ktorú začali Marx a Engels**. Zvrátilo to zvýšenie podielu dôchodku pripadajúceho pracujúcim, teda tzv. podielu rozdelenia dôchodku v smere práca-kapitál. O ktorom si viac povieme v nasledujúcej kapitole.

O vplyve Marxa a Engelsa hovoria autori týchto analýz (Piketty vo Francúzsku a Robert Allan vo Veľkej Británii) trochu nepriamo, ale išlo o všeobecné spoločenské tlaky, ktorých hlavnou hybnou silou skutočne boli aktivity týchto ľudí.[41] Hrozba komunizmu bola aj za asi prvým vznikom sociálneho štátu v podaní Bismarcka v Nemecku(viac pri rozbore sociálneho štátu 20. storočia), pričom v rámci tejto epochy treba pripomenúť aj tzv. Parížsku komúnu v roku 1871. Bola to socialistická vláda, ktorá vládla Parížu od 18. marca (formálnejšie od 26. marca) do 28. mája 1871. Bola dôsledkom Prusko-Francúzskej vojny a v rámci nej boli napríklad podniky odovzdané robotníckym hnutiam.[42]

Toto zhoršovanie a zbedačovanie robotníkov počas rozvoja kapitalizmu v 19. storočí zastavili teda opäť iba vonkajšie faktory a tlak od chudoby, čo bolo prakticky opäť iba pokračovaním trendov z minulosti.

[41] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 246-249
[42] https://sk.wikipedia.org/wiki/Par%C3%AD%C5%BEska_kom%C3%BAna_(1871)

Ľudia pri moci, v tomto prípade to už nebola šľachta, ale kapitalisti, sa jej nikdy v histórii nevzdávali sami a stále mali tendenciu a snahu si ju zvyšovať. Nikdy jednoducho nemali dosť a ak mali možnosť, neustále robili to isté. A prídeme k tomu, že toto pravidlo platí dodnes. A platilo to aj pri robotníkoch, čo sme si povedali pri Titovom socializme. **Dokedy nebude na demokraciu tlačiť systém a ľudia sa nebudú prirodzene učiť rešpektu, nebudú sa rodiť ako otroci a otrokári, dovtedy nikdy nebude a nenastane dlhodobá stabilita. Čo kooperativizmom definitívne sľubujem a bol to jedným z cieľov**. Teda vytvoriť prirodzene funkčný mechanizmus bez nutného, najčastejšie krvou poznačeného, plátania dier. Jednoducho ľudí pri moci som zažíval dlhodobo a viem, že to tak je. Videl som to hlavne v turizme, kde to bolo často v kombinácií s klientmi z krajín, ktoré sú pri moci z pohľadu jedného národa k inému. Teda mal som možnosť tento mechanizmus vidieť skutočne z mnohých perspektív.

Moc je jednoducho veličina, ktorá sa musí dostávať k pripraveným ľuďom, alebo aj komunitám. Hlavne musia existovať mechanizmy na reguláciu zlých dôsledkov neprirodzených hierarchií. Doteraz to stále zastavil iba umelý a násilný tlak zdola, čo v princípe nie je pre prirodzenú a dlhodobú spoločenskú harmóniu a rozvoj najlepšie. Pritom sme v dobe, keď sa ten tlak prirodzene zastavuje rôznymi typmi premyslených manipulácií. Tí hore si kupujú tých dole a takto majú možnosť zastavovať nejakú snahu o zmenu.

Vývoj analýzy kapitál-práca

Rozdelenie dôchodku medzi kapitál a prácu znamená v princípe to, ako sa celkový dôchodok v ekonomike delí medzi vlastníkov kapitálu a pracujúcich. V predchádzajúcom texte sme si to spomenuli v súvislosti so situáciou v 19. storočí a trendami, ktoré vplyvom zrejme komunistických hnutí nastali. Keď časť dôchodku prešla od vlastníkov kapitálu práve k pracujúcim, čo na istý čas ukľudnilo situáciu. Ako to naznačuje nasledujúci graf z Francúzska. Neskôr pridáme aj podobný graf z Veľkej Británie.

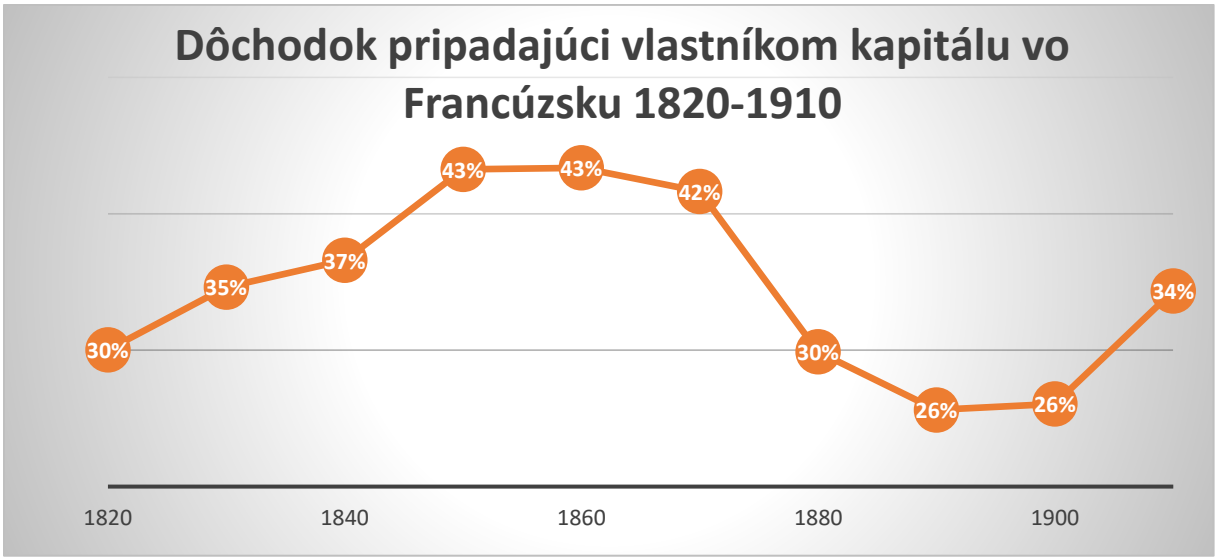

Obrázok 7: Rozdelenie dôchodku medzi kapitál-práca vo Francúzsku

Treba však povedať, že ide o pomerne nové analýzy. Dlhodobo sa to považovalo považovalo za stabilnú veličinu. To predpokladala už tzv. Cobb-Douglasová funkcia. Malo to byť 30% pre kapitál. V rámci minulého storočia to dokazovali rôznymi spôsobmi aj liberálni ekonómovia. Na druhej strane pochybnými spôsobmi chceli Marxisti ukázať, že pomer trvalo raste v prospech kapitálu. Išlo o spomínané vysoké využívanie subjektívnych pocitov pri pretavovaní do teórie. Za stabilný tento pomer považoval dokonca aj John Maynard Keynes(časové pôsobenie viď v Prílohe 1 na konci publikácie). Spochybňovanie tejto stability prichádza až v 90-tych rokoch minulého storočia. V prvom desaťročí tohto storočia prichádzajú spochybňujúce štúdie od WTO a MMF. K akejsi podrobnej analýze sa teda prepracovali až spomínaní ekonómovia Piketty a Allan,[43] pričom to bolo uverejnené v Pikettyho Kapitály. Teda publikácii, z ktorej ja čerpám gro ekonomických štatistík pre toto zdôvodnenie. Biblii dnešnej ekonómie ako vednej disciplíny.

Aj tieto fakty ohľadom vývoja tejto analýzu poukazujú na pripravenosť dnešnej doby pre nejaké empirické zhodnocovanie vývojových trendov a možnosti urobenia analýzy, o ktorú sa pokúsim neskôr. Ide jednoducho o čas, keď sa veci dajú zdôvodniť aj empiricky a takto tento produkt dostať do skutočne nadrozmerných výšok. Doteraz to bolo skutočne veľmi náročné a asi aj nemožné, čo si budeme ďalej ukazovať. Až dnes sa dá pracovať s ekonómiou ako empiricky podloženou vednou disciplínou a predložiť návrh, ktorý prejde akoukoľvek odbornou debatou. Poďme od tejto spoločenskej dilemy naspäť k našej problematike.

Príjmové nerovnosti a spoločenské tlaky sa v druhej polovici storočia aspoň zmiernili a to akosi trvalo až do prvej svetovej vojny, ktorá priniesla v tomto smere etapu veľkých zmien. Pokiaľ by sme sa pozreli na majetkové nerovnosti v nami uvádzanej prvej etape kapitalizmu, tie sa neustále zvyšovali. Aj keď sa dá hovoriť o malých zmenách, trend bol neustále ten istý. **Príjmové nerovnosti sa teda zmiernili iba vplyvom a tlakom spomínaného komunistického hnutia a hrozby komunizmu. Z technického hľadiska išlo o zmenu v rozdelení dôchodkov medzi kapitalistov a pracujúcich**(Obrázok 7)

Grafy nerovnosti v USA a Európe a ukazujú veľkosť nerovností v období neregulovaného kapitalizmu 19. storočia a trendy v USA či Európe. Prvé dva grafy ukazujú dve rozdielne krajiny v Európe, kde bol trend približne rovnaký. Čo sa podľa Pikettyho dá z menej presných informácií vyčítať aj z iných častí sveta.

[43]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 240-241

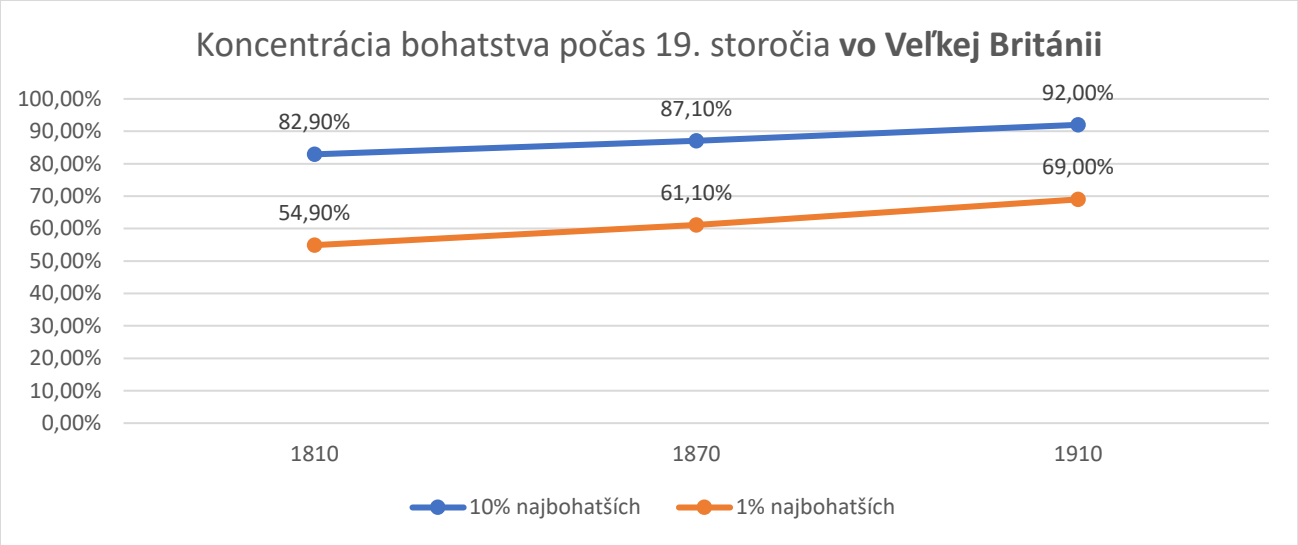

Obrázok 8: Vývoj koncentrácie bohatstva v 19. storočí vo Veľkej Británii, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

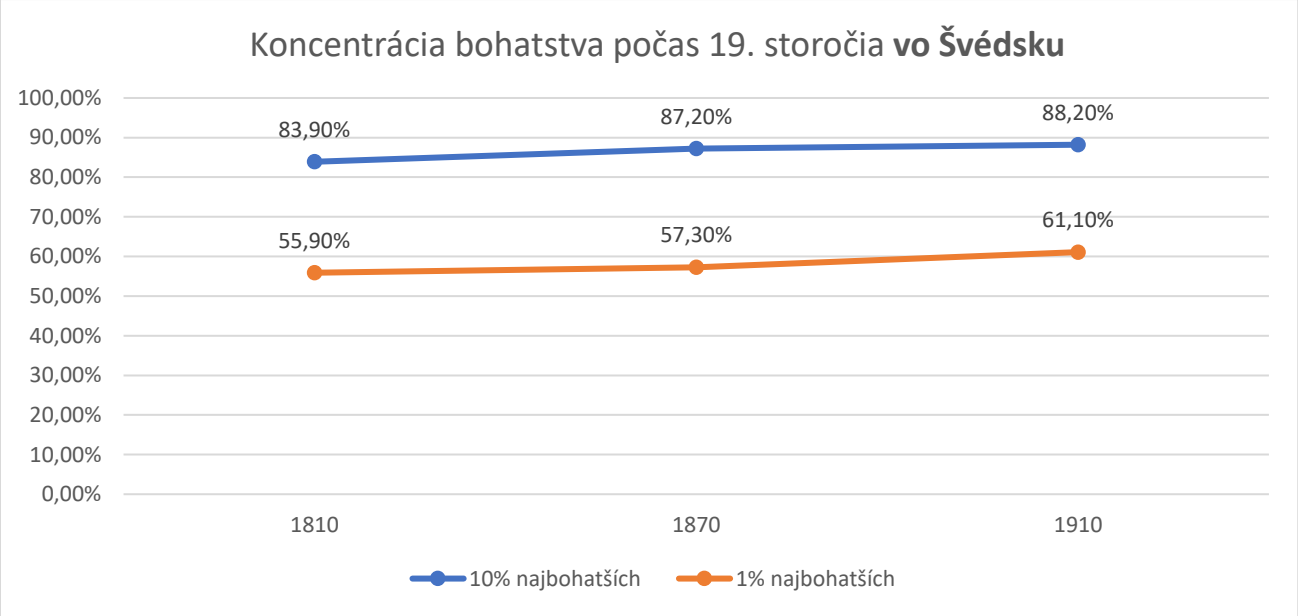

Obrázok 9: Vývoj koncentrácie bohatstva v 19. storočí vo Švédsku, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

USA boli v 19. storočí oveľa rovnostárskejšou krajinou ako Európa. Rýchlo sa osídľovali(rast obyvateľstva z 3 na 105 miliónov), ľudia si tam nachádzali voľnú pôdu pre nový život. Nerovnosti sa v priebehu storočia pomaly dostávajú na európsku úroveň.

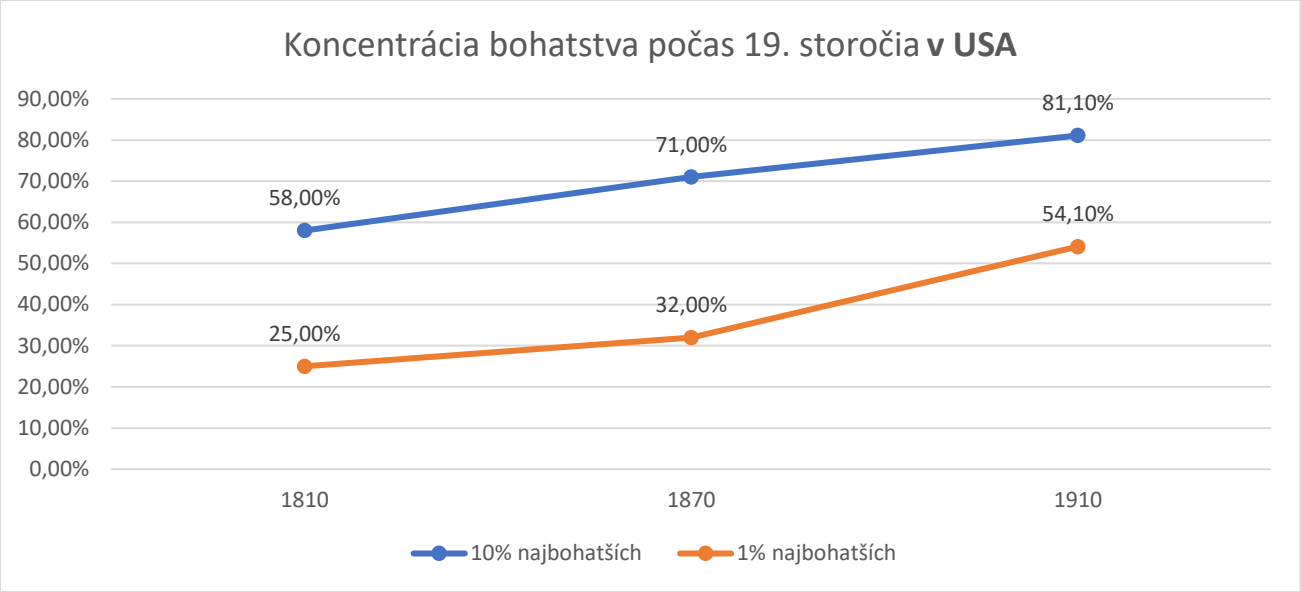

Obrázok 10: Vývoj koncentrácie bohatstva v 19. storočí v USA, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Celkové porovnanie nerovností bohatstva v rámci dvoch posledných storočí ukazujú, ako sa menila situácia. Dnes je naopak Európa rovnostárskejšou krajinou a USA predstavujú krajinu založenú na tvrdých kapitalistických pravidlách, ktoré majú jasné smerovanie v rapídnom zvyšovaní nerovností. K príčinám ešte prídeme neskôr. Porovnanie dvoch storočí je však tiež zaujímavé.

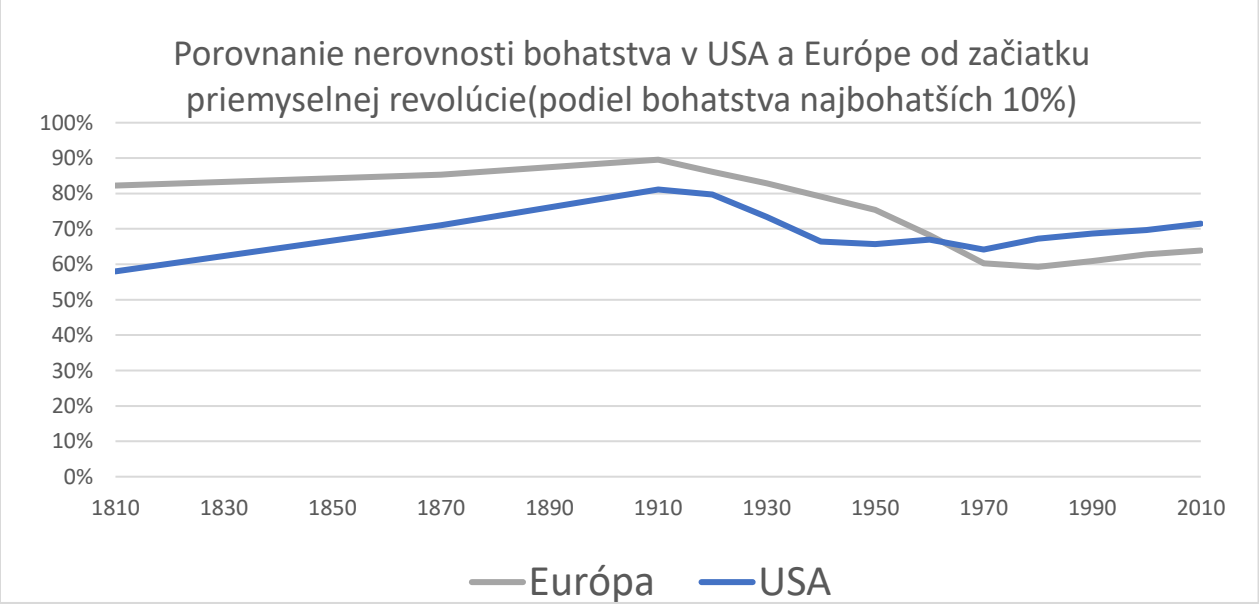

Obrázok 11: Nerovnosť bohatstva v USA a Európe počas kapitalizmu, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Nasledujúce schémy naznačujú, čo sa v princípe dialo v rámci ekonomických usporiadaní počas 19. storočia.

Obrázok 12: Trendy v otázke nerovností v rámci prvej fázy neregulovaného kapitalizmu 19. storočia

Zmeny v smere znižovania nerovnosti bohatstva napriek uvoľnenému napätiu pri zastavení stagnácie miezd nenastali žiadne. Nožnice sa nekompromisne otvárali až do 1. svetovej vojny.

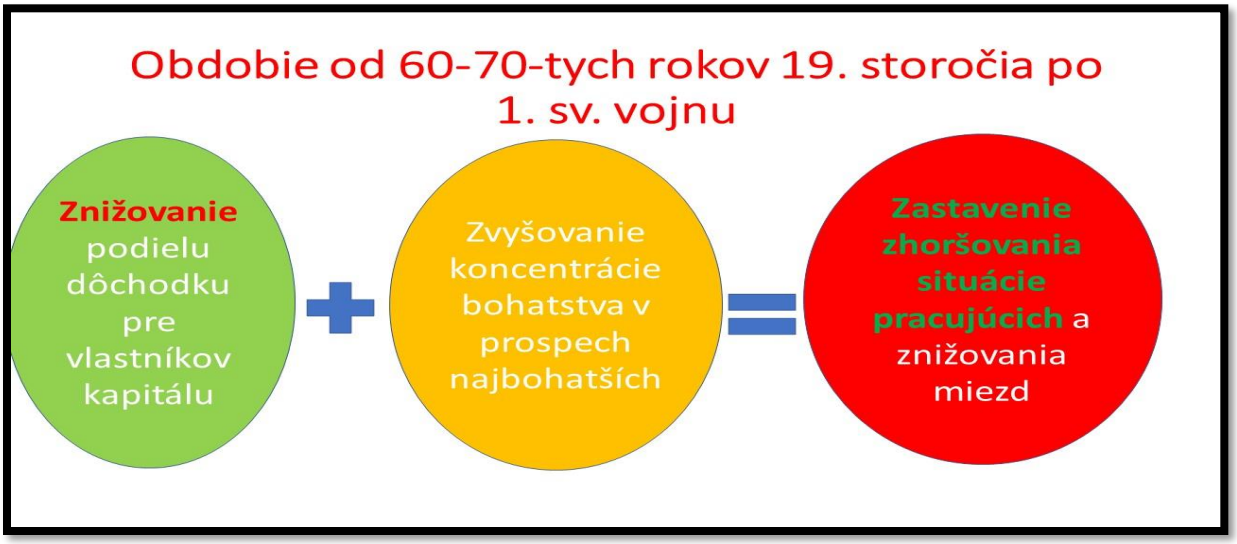

Obrázok 13: Trendy v otázke nerovností v posledných desaťročiach 19. storočia až do 1. svetovej vojny

Takto vyzeralo prvé storočie priemyselného kapitalizmu. Prinieslo veľké zmeny do štruktúry hospodárstva, ako aj spoločenského fungovania. Išlo o veľký civilizačný krok vpred, bohužiaľ s neblahými dôsledkami na mnohé vrstvy v spoločnosti. Začal sa nový útlak a úžera, ktoré sa zastavili a zmiernili až svetovými vojnami

a nástupom sociálneho štátu, či pokusmi o elimináciu tohto výrobného spôsobu v podobe rôznych foriem socialistických pokusov. Boj proti kapitalizmu sa začal prakticky už v jeho prvých fázach, čo teda bolo výsledkom práce a videnia reality Karla Marxa. Storočie neskôr bolo len pokračovaním tohto boja či už v kapitalistických, alebo socialistických ekonomikách.

Nástup sociálneho štátu[44]

Nástup sociálneho štátu, podobne ako nástup neregulovaného kapitalizmu a zánik feudalizmu, prebiehal tiež v mnohých etapách. V našej schéme je naznačený rok 1913, keď sa z makro pohľadu dá hovoriť o začatí novej etapy a toto členenie bude vhodné na vytvorenie analýzy pre neskoršie závery. Avšak **za akýsi vznik sociálneho štátu mnohí považujú rok 1883(rok po smrti Marxa), keď Oto von Bismarck schválil v dnešnom Nemecku zákon o nemocenskom poistení**. Nasledovali zákony o úrazovom poistení(1884) a invalidnom a starobnom poistení(1889). Pri porovnaní s dneškom išlo o úplne odlišné produkty a to rozsahom, ako aj dosahom.

Treba povedať, že autorovi týchto zmien **išlo skutočne skôr o sociálne stabilný štát ako sociálny štát. Išlo mu jednoducho o odvrátenie nebezpečenstva komunizmu,** ktoré sa v tej dobe v Európe šírilo**, či vytvorenie bojaschopného národa**. Predtým boli za takýmito krokmi najčastejšie vojenské účely a vznik bojaschopnej armády. Z veľmi chudobného a utrápeného pracujúceho jednoducho ťažko urobíte bojaschopného muža, ktorého krajiny v rámci Európy pre svoje vzájomné zotročovanie potrebovali. **Takže sociálny štát paradoxne vznikal na princípoch strachu pred väčšou sociálnou spravodlivosťou, prípadne pre potrebu zabíjania a zotročovania. Išlo viac o hru a kupovanie si poddaných mocnými**. Každopádne priniesol obrovské pozitíva, ktoré sa ukázali v poslednom storočí, ku ktorému teraz prídeme.

No a nakoniec pridám, že sociálny štát sa neskôr budoval **vo väčšine krajín (asi okrem Škandinávie) pod veľkým vplyvom kresťanskej demokracie, prípadne katolíckej sociálnej doktríny.** Dodnes v mnohých vyspelých európskych krajinách, je náboženská ideológia základom pre možnosť presadiť sa na politickom boji. Avšak aj z iných krajín pochádzajúci najvplyvnejší politici dnešnej Európy pochádzajú práve z takejto liahne formovania osobnosti. Mať v názve kresťanský sa na tomto „myšlienkovom“ poli v Európe jednoducho oplatí. Tento ideologický svet bol pre rozvoj aj tejto inštitúcie veľmi dôležitým článkom a dáva výraznú črtu fungovaniu spoločnosti dodnes.

Rozvoj a princípy sociálneho štátu po roku 1913

Prvá svetová vojna bola veľkým prelomom v dovtedajších trendoch a o období po nej si povieme podstatne viac, keďže výrazne prospela k rozvoju sociálneho štátu. Sociálny štát bol a dodnes je jednoducho významná etapa v dejinách a už máme o nej množstvo dobrých informácií, z ktorých sa dá čerpať a robiť mnohé závery potrebné pre naše zdôvodnenie. Priniesla doslova kvantifikáciu ekonómie.

Sociálny štát, alebo jednoducho štátom regulovaný kapitalizmus, mal teda svoje dôvody vzniku. Rozvoj nastal hlavne po vojenských blúzneniach a vzájomných vraždeniach vo forme svetových vojen, ktoré bolo zrejme v súvislosti s vnútorným narastajúcim napätím. Teda ako v celej novodobej histórii ľudstva.

[44]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 35-50

Uvádzali sme si, že tlaky komunistickej vlny ešte pred týmito blúzneniami zmiernili zhoršovanie situácie pracujúcich, avšak v zásade sa na trendoch zvyšovania nerovností nemenilo nič. Tie majú hlbšie základy a súvislostí, ku ktorým prídeme na záver. Samotné zvýšenie podielu dôchodku pre pracujúcich, ktoré sme si ukázali v analýze kapitál-práca, je niečo umelé a hlavne to nedokázalo v žiadnom prípade zvrátiť trendy.

Prišli k tomu ekonomické javy, ktoré podnietili registrovať, evidovať, hľadať a produkovať rôzne štatistiky, javy a to, čo naše spoločné fungovanie ovplyvňuje. Hlavne kríza v tridsiatych rokoch bola významným míľnikom pre rozvoj ekonomickej vedy, keď sa tomu dodnes dá hovoriť ako o vede(mnohí odborníci ju často vyslovene spájajú s politikou a hovoria o politicko ekonomickej a hlavne spoločenskej vede, kde sa veci často interpretujú cez subjektívne pocity). Postupne vznikajú inštitúcie a spoločnosť sa snaží registrovať veci, ktorými by sa dali takéto negatíva systému objasniť a v budúcnosti im predísť.

Spomínali sme si napríklad, že centrálna banka sa odvtedy považuje za akúsi inštitúciu poslednej záchrany, na čom sa zhoduje drvivá väčšina ekonómov. To však dopomohlo podobnú krízu v roku 2008 z pohľadu chudobnejších vyriešiť omnoho jemnejším spôsobom.

Kríza v 30. rokoch priniesla prvý veľký varovný prst, že s tým naším kapitalizmom, akokoľvek priniesol obrovský krok vpred oproti feudalizmu, nie je niečo v poriadku. **Začali sme tak bádať, registrovať a hodnotiť, čoho výsledkom je podľa môjho názoru a presvedčenia aj táto definitívna argumentácia. Programu, ktorý je definitývnym a tým správnym pokračovaním a odpichnutím sa od už neudržateľného kapitalizmu.** Nedokázali sme zvrátiť stav, ale už **sme omnoho ďalej a aj vďaka sociálnemu štátu môžem robiť analýzy a závery**. **Teda hľadať objektívnu pravdu**. Nie pravdu, ktorá vyhovuje kapitalistom, komunistom, robotníkom alebo nejakej ideológii. Ale pravdu, ktorá je založená na objektívnych faktoch.

Rozdiel medzi sociálnym štátom posledného storočia a neregulovaným kapitalizmom, ktorý po Napoleónovi postupne vystriedal feudálne spôsoby je hlavne v tom, aká časť spoločného produktu sa prerozdeľuje cez štát. **Štát začal brať zo spoločného a rozdeľovať to podľa nejakých svojich kritérií.** Robil to v rôznych kútoch sveta rôznym spôsobom, v závislosti od kultúry a rôznych iných vplyvov. Základná podstata je však práve v tomto.

Popri týchto bodoch netreba zabúdať na zmenu vo **vzťahoch zamestnanec-zamestnávateľ.** Kým v 19. storočí bol tento vzťah často iba na dennej dohode o vykonaní práce a to aj vo veľkovýrobe, nová doba priniesla množstvo výhod a istôt pre zamestnancov. **Vzťahy sú najčastejšie na zmluvnej báze s určitou výpovednou lehotou**, čo prináša z pohľadu zamestnanca množstvo vnútorných istôt a chráni pred svojvôľou zamestnávateľov, prípadne svojvôľou často nepripravených ľudí na riadiace pozície. Čo je aj v rámci tohto režimu prakticky základom jeho fungovania a deštruuje to spoločnosť.

Dnešná neoliberálna doba(od 80-tych rokov minulého storočia) je založená na takýchto trendoch. Snáh o opätovné odbúravanie sociálneho štátu a návratu k menej regulovanému kapitalizmu Teda aj návratu a zvyšovania moci zamestnávateľov voči zamestnancom. V odbornej terminológii sa dnes tomu hovorí aj tzv. prekarizácia práce. Znamená teda, že namiesto plnohodnotných štandardných pracovných zmlúv sú uprednostňované krátkodobé kontrakty na obmedzený pracovný čas.[45] O tejto problematike a spôsoboch presadzovania tejto ideológie aj dnešnou politickou mašinériou si tiež povieme neskôr.

[45]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 75

Bez ochrany zamestnanca by kooperativizmus tiež asi nevznikol

Tento projekt som robil počas behu a azda až šprintu. Zarábam si poctivou robotou pri tvorbe hodnôt a keď mám čas, tak veci posúvam. Moje skúsenosti mi od jeho začiatku pomáhajú mať vnútornú istotu v jeho správnosť, takže od začiatku nepochybujem, že štatistiky a realita v konečnom dôsledku povedia presne to, čo som videl. A čo sa aj potvrdilo a potvrdzuje. O to je to možno jednoduchšie a ja to vlastne len posúvam. Stretávam sa azda už len s manipuláciou od ľudí, ktorí sa aj často spoja, lebo by veci chceli vzhľadom na mnohé skutočnosti vidieť ináč.

Sprievodným a nevyhnutným javom tohto rozvoja je aj nezotročená myseľ. Toto bola od začiatku vizionárska práca, nie je to len nejaké hodnotenie predostretých faktov. Ja som sa snažil robiť víziu do budúcnosti a teraz ju zdôvodňujem, čo je asi to najťažšie a najzložitejšie. Mnohé veci vám musia prejsť hlavou a vy ju potrebujete mať čistú. Avšak často ste pod tlakom zamestnávateľov či rôznych iných spomínaných vplyvov. Pri každej nespravodlivosti alebo pokuse o šikanu, som sa proti tomu postavil a nenechal na sebe robiť veci, ktoré sú často sprievodným javom tohto režimu. Je na tom vlastne založený.

Keby som však nebol chránený zmluvou a napríklad výborne funkčným sociálnym štátom v Rakúsku, odkiaľ som pri rozvoji v posledných rokoch poberal zdroje, nemal by som šancu sa postaviť žiadnej neprirodzenej a deštrukčnej moci a udržať si prácu. Bez čoho si jednoducho čistú myseľ neudržíte, keďže ľudia v pozícii moci sa dnes správajú skutočne najčastejšie doslova deštrukčne až absurdne, čo je teda dôsledok celej otrokárskej pyramídy. Prípadne aspoň dostať výplatu. Nemal by som jednoducho šancu niečo také robiť, lebo by som absolútne nemal z čoho prežiť. Popri rozvoji projektu som rozvíjal aj spôsoby ako takéto veci ukazovať a dokazovať v praxi, čoho výsledkom je zdôvodnenie zákona padajúceho hovna. Prvého sociologického zákona, ktorý sa niekto pokúšal asi aj vedeckým spôsobom zdôvodniť. To ale v inej publikácii.

Jednoducho hranie sa zo zamestnancami je v rámci režimu, kde sú v riadení ľudia bez skutočných skúseností a schopností ťahaní zhora na základe rôznych subjektívnych pocitov dnešných šéfov, doslova podstatou fungovania kolektívov a spoločnosti. Sociálny štát a ochrana zamestnanca v tomto smere mne napríklad umožnil, aby som priniesol takto rozpracovanú vec. Bez toho by som niečo také v tomto režime skutočne nemal šancu rozvíjať. Ale zase treba povedať, že ani v tom minulom. Tam by asi nemali kde vzniknúť moje praktické skúseností cez ktoré som videl princípy trhového mechanizmu v spojitosti s fungovaním kolektívov a vplyvom na ich efektivitu. To treba povedať pre objektivitu tiež. Poďme od tejto odbočky, ktorou som chcel naznačiť dôležitosť ochrany zamestnanca pred svojvôľou ľudí s absolútnou mocou, na ktorej je teda kapitalizmus založený, späť k odborným témam.

Sociálny štát v číslach a jeho rôzne typy

Aby sme sa teda vrátili k problematike, naznačíme si ako vyzerá sociálny štát v číslach. Kým bolo **daňové zaťaženie v 19. storočí do 10% HDP, dnes je vo vyspelých krajinách od 30-55% HDP.** Vyvíjalo sa to postupne a v rôznom rozsahu v závislosti od krajín, ako to ukazuje nasledujúci graf. Podstatná zmena spočíva v prerozdeľovaní prostredníctvom daní.

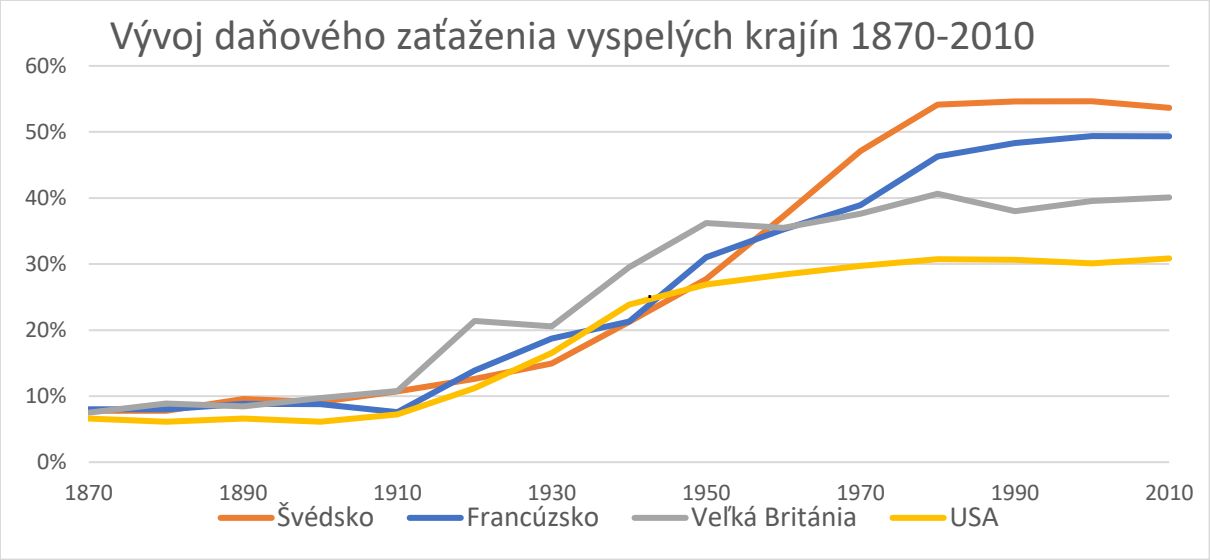

Obrázok 14: Vývoj sociálneho štátu cez daňové zaťaženie krajín.zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

V praxi to vyzerá tak, že kým **v 19. storočí išli výdavky v podstate iba na bezpečnosť a chod štátneho aparátu, v tom 20. pribudli zdravotníctvo a vzdelávanie (10-15%), či dôchodkové a sociálne dávky (tiež cca 10-15%).**

Čo sa týka porovnania tzv. vyspelého sveta a rozvojových krajín, tak v najchudobnejších krajinách subsaharskej Afriky a Indie sa dnes prerozdeľuje iba približne 10-15%, pričom v stredne rozvinutých krajinách Južnej Ameriky, Severnej Afriky a Číny sa prerozdeľuje približne 15-20% HDP. Trendy sú také, že kým **vo vyspelých krajinách sa prerozdeľuje stále viac, v rozvojových to dokonca klesá.**[46]

Dnes teda hovoríme aj o rôznych typoch sociálneho štátu, ktorý sa v rôznych častiach profiloval rôzne. *Liberálny model* po vzore Veľkej Británie vníma sociálny štát výlučne cez prizmu záchrannej siete. *Konzervatívny sociálny štát* (vzor Nemecka) zachádza v redistribúcii ďalej, avšak naďalej je tvrdo založený na trhovo-zásluhovej logike. Prerozdeľovanie teda kopíruje trh. Teda ani tento konzervatívny sociálny štát nerieši v princípe dôsledky kapitalizmu z pohľadu nespravodlivého rozdeľovania, aj keď prináša množstvo istôt a takto prispieva k stabilite. Existuje však aj tzv. *škandinávsky sociálny štát*, ktorý sa už zameriava na vyrovnávanie nerovností a zmierňovanie dôsledkov nespravodlivého kapitalistického trhu. Ide o akýsi socialistický prvok v kapitalistickej ekonomike. V princípe sa konzervatívny sociálny štát snaží dávať dôraz na rodinu(princíp subsidiarity) a ľudia by sa mali v rámci neho opierať v prvom rade o ňu. Z tohto pohľadu je zase škandinávsky model snahou o individuálny rozvoj jednotlivca. Aj sociálne štáty sa teda formovali na rôznych princípoch. Literatúra hovorí ešte aj o tzv. *rudimentárnom sociálnom štáte(aplikovaný hlavne v južanských krajinách Európy)*, ktorý je však určitou podskupinou konzervatívneho a pretrváva v ňom silný dôraz na sociálnu funkciu rozšírenej rodiny.[47]

[46]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 538

[47]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 33, 76

Základné nástroje sociálneho štátu

Pravidlá v rámci finančného systému alebo právnych úprav vzťahov jednotlivých aktérov trhov, ktoré sme si naznačili aj pri problematike dnešných tlakov na prekarizáciu práce(vzťah zamestnanec – zamestnávateľ), sú dôležitými časťami rozvoja a existencie sociálneho štátu v podobe, aký vznikol po svetových vojnách. Základným a najviditeľnejším nástrojom sú však **rôzne typy daní**. Hlavne tie priamo pomáhajú s prerozdeľovaním a udržali v poslednom storočí nerovnosť na určitých hladinách.

Ich rozdelenie môže byť na základe rôznych kritérií. Najčastejšie sa delia na dane z príjmov, majetkov a spotreby. Ale v kontexte sociálneho štátu a prerozdelenia je dôležitá aj progresivita či regresivita zdanenia. Kde sadzby závisia od výšky príjmov či majetkov.

Pre udržanie kapitalizmu na uzde v poslednom storočí, čo dopomohlo k vzniku najmierumilovnejšieho obdobia zrejme aj v dejinách ľudstva(novodobých bezpochyby), boli dôležité **rôzne zdanenia kapitálu a kapitálových dôchodkov.** Keďže práve akumulácia kapitálu a jej tlaky na otváranie nožníc medzi bohatými a chudobnými, ktorá sa deje na základe automatických pravidiel, ku ktorým prídeme na konci publikácie, je logicky najväčším spúšťačom spoločenského napätia. Kapitál sa dá zdaniť tak cez majetky, ako aj príjmy kapitalistov. Čiže z pohľadu vyššie uvedeného delenia zahŕňa viacero oblastí. Priemerné zdanenie kapitálu v rokoch 1913-2012 je 30%.[48] A práve progresívna daň z príjmu(príjmová daň) a dedičská daň(majetková daň) sú najlepšie zdokumentované dane fungujúce v prospech znižovania dôsledkov tohto režimu.

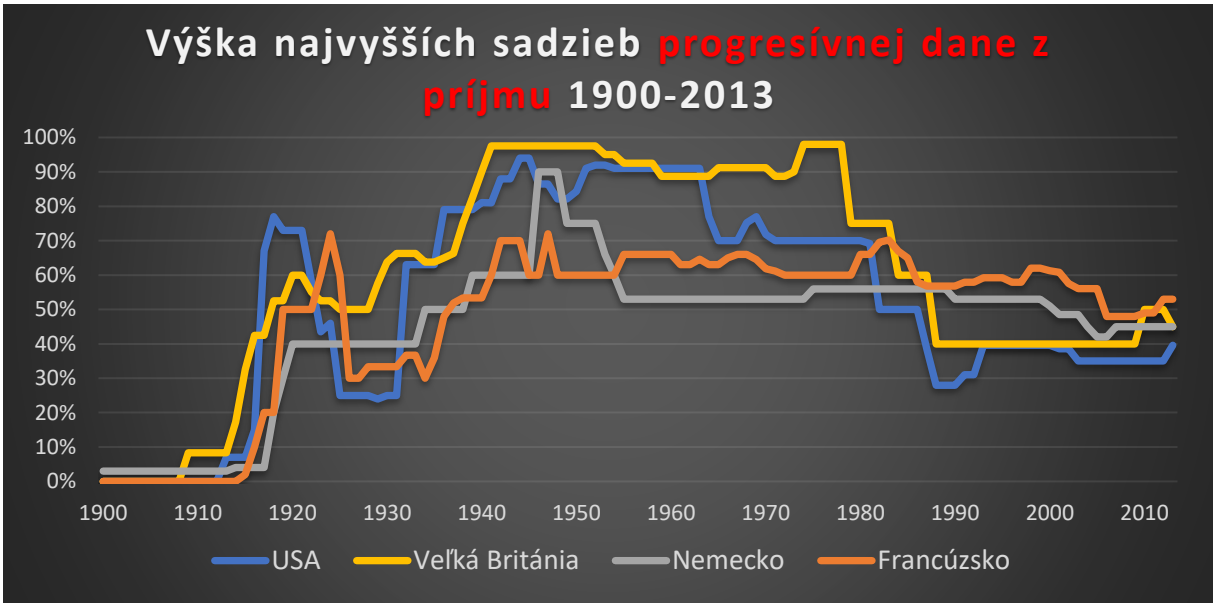

Obrázok 15: Progresívna daň z príjmu, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

[48]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 230, 386

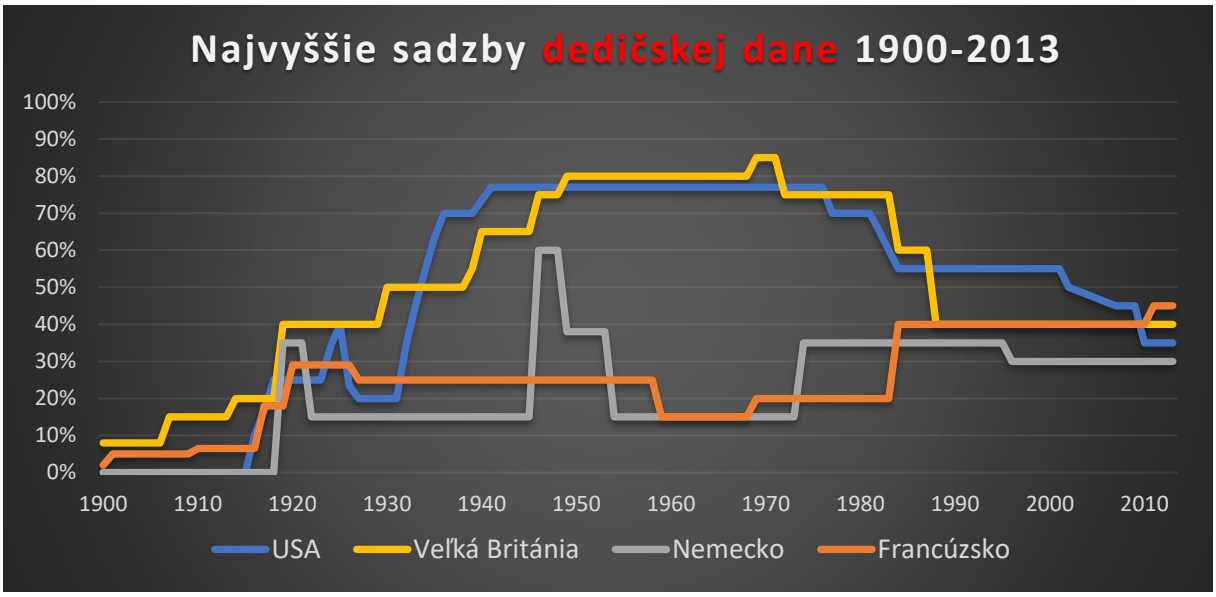

Obrázok 16 Dedičská daň, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Grafy ukazujú, akým spôsobom boli udalosti svetových vojen a Veľkej hospodárskej krízy z 30-tych rokov dôležité pri formovaní týchto nástrojov.

Treba však pripomenúť aj **postupné zavádzanie minimálnej mzdy**. Napríklad v USA to bolo práve po kríze v 30-tych rokoch. Najvyššiu reálnu úroveň pritom dosahovala koncom 60-tych rokov, čo ešte spomenieme v iných súvislostiach.

Prerozdeľovanie cez infláciu

Na prerozdeľovanie sa však využívali aj iné veci a **menej priame nástroje cez menovú politiku.** Toto je však trochu zložitejšia tématika a nie je v tejto analýze až tak dôležitá. Každopádne inflácia v určitých momentoch veľmi pomáhala s prerozdeľovaním a vytvoreniu situácie, kde sa v rámci povojnovej kapitalistickej histórie dá hovoriť ako o relatívne spravodlivom prostredí. Ktoré sa nejakým spôsobom blížilo k ekonomickej demokracii na makro úrovni, čo bude náš objekt záujmu a čo chceme kooperativizmom dosiahnuť.

Verejný dlh sa v 19. storočí pri skoro nulovej inflácii využíval na bohatnutie bohatých, ktorí bez rizika požičiavali štátu pri relatívne vysokom zhodnotení(okolo 5% a hlavne vo Veľkej Británii. Tá mala začiatkom 19. storočia dlh cez 200%).V 20. storočí pri inflačnej menovej politike, ktorú v určitých momentoch pomohol vytvárať aj systém frakčných rezerv(povinné minimálne rezervy), to už bolo naopak. Každopádne toto tiež logicky prinieslo obrovské množstvo iných problémov. Tu sa však zameriavam na vplyv tvorby sociálneho štátu na znižovanie nerovností, v tomto prípade cez infláciu. Demokratické prostredie v ekonomike je náš objekt záujmu a aj takéto veci pomáhali k jeho väčšej či menšej tvorbe.

Keď by sme sa pozreli na čísla, tak v rokoch 1913-1950 bola zaznamenaná priemerná inflácia vo Francúzsku 13%(1945-48 až 50%). V Nemecku dokonca až 17% ročne. Vo Veľkej Británii využili tento mechanizmus na rušenie dlhu až v 70. rokoch, keď priemerná inflácia dosahovala 15% ročne(spolu s 80-tymi rokmi išlo

o 10% ročne). Dokázali znížiť dlh 200% HDP. [49]Tentokrát iným spôsobom ako tomu bolo v 19. storočí, ale išlo o podobnú čiastku. Takto investori boli na dlhodobých štátnych dlhopisoch vysoko stratoví, pričom napríklad v rámci Veľkej Británie mohol investor, ktorý požičal štátu, medzi rokmi 1946-1986 pri niektorých typoch dlhopisov prísť až o 97,5% reálnej hodnoty svojej istiny.[50]

Graf zaznamenáva priemerné hodnoty v uvedených obdobiach.

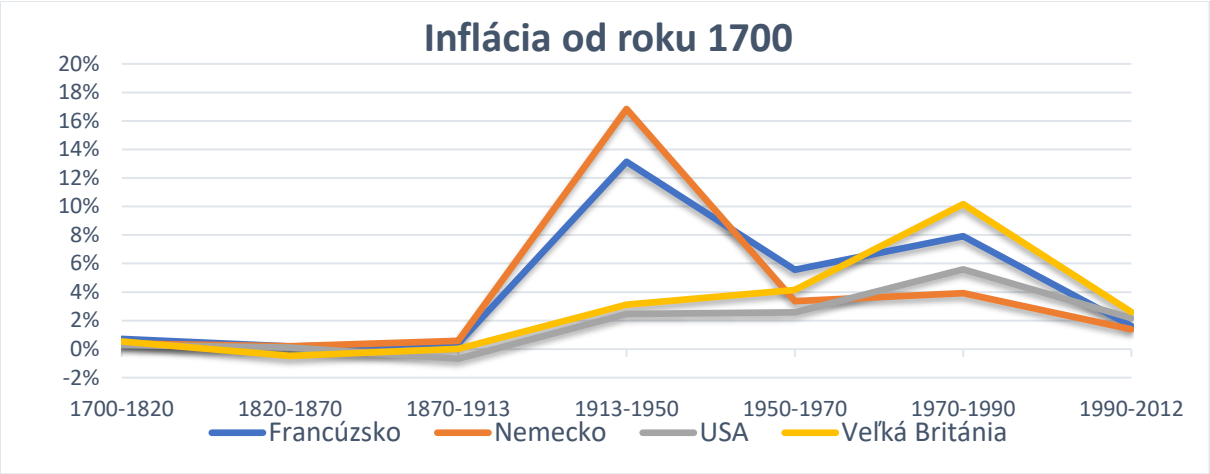

Obrázok 17: Inflácia v čase, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Využívanie inflácie na prerozdelenie nemá šancu fungovať dlhodobo, keďže investori prestanú požičiavať štátu za rizikový úrok na dlhšiu dobu. Ale aj takýmito, v podstate menšími podvodmi, sa podarilo vytvoriť podmienky, ku ktorým prídeme. Išlo teda o umelé a neprirodzené kroky, ale celý sociálny štát je vlastne o nich a bolo to pri celkovom procese posledného storočia dôležité. Táto téma je však dodnes veľkou témou na diskusie a tam je potrebné veci tiež vyjasniť. Aj keď v tomto prípade môžeme hovoriť o akomsi pozitívom pre zníženie nerovností, celkovo sa odborníci viac prikláňajú k názoru, že na inflácii viac strácajú menej majetní. Na tých to dopadá horšie.

Táto inflačná eutanázia kapitalistov, ako sa často spomína v odbornej literatúre, cez riešenie štátneho dlhu infláciou, bola tiež dôležitou a nie nepodstatnou časťou mozaiky vytvorenia demokratickejšieho makroekonomického prostredia v povojnovom období. Pričom ten istý mechanizmus, teda požičiavanie peňazí štátu bez inflačného znehodnotenia, pôsobil storočie predtým v prospech bohatších. Teda veriteľov štátu, ktorí na tom veľa získavali.

[49]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 148-152

[50]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 414-415

Pomer kapitál/dôchodok a jeho vývoj

Ako poslednú pomôcku pre argumentáciu a neskoršie závery pridám veličinu kapitál/dôchodok. Tento pomer a veličina nám hovorí, **koľko kapitálu v pomere k ročnému národnému dôchodku si spoločnosť dokázala naakumulovať.** Teda aké množstvo kapitálu v trhových cenách sa v nej nachádza.

Graf ukazuje výšku tejto veličiny a jej trendy v USA a Európe. V Európe prinieslo medzivojnové obdobie doslova eutanáziu kapitálu.

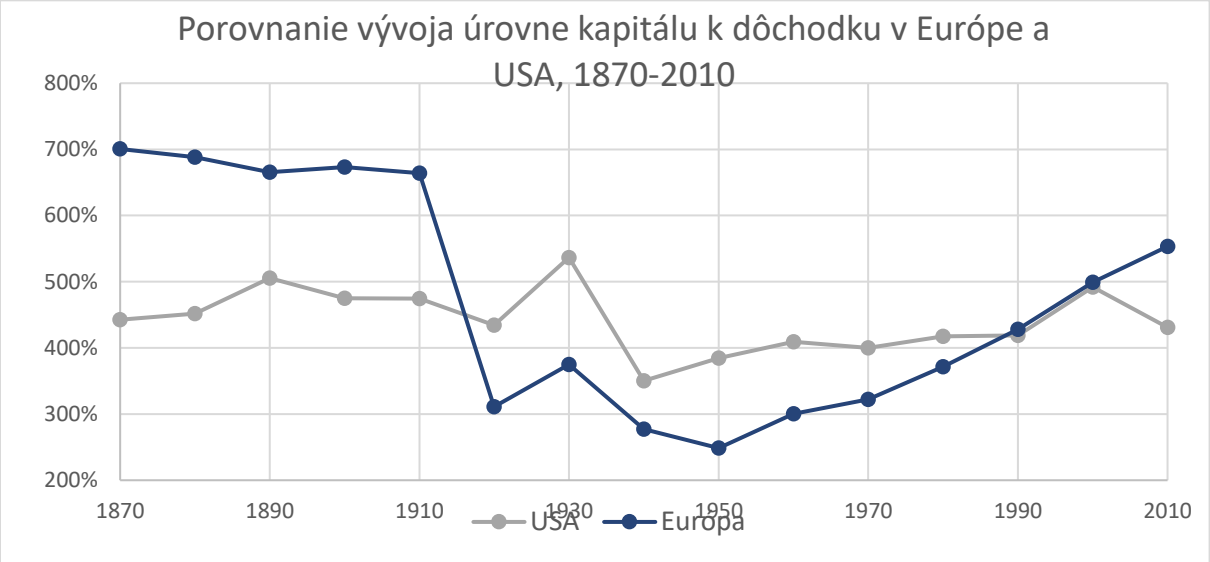

Obrázok 18: Kapitál/dôchodok v Európe a USA, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Dôležitejšou v tomto ohľade nie je až tak výška tejto veličiny, ako skôr jej vývojové trendy. V praxi závisí nielen od toho, na akej úrovni sa v danej krajine pohybujú trhové ceny, ale napríklad aj od toho, aké veľké úspory sa tam akumulujú, akú veľkú časť úspor pohlcuje dlh a pod. Úspory a výška dlhu sú základným dôvodom rozdielov tejto hodnoty medzu USA a Európu. Alebo hodnoty, ku ktorej sa táto veličina z dlhodobého hľadiska približuje. Vzhľadom na tieto pravidlá má táto hodnota v Európe oproti USA tendenciu byť dlhodobo vyššia(určuje sa podľa tzv. druhého zákona kapitalizmu, ktorý hovorí, že úroveň kapitál/dôchodok sa z dlhodobého hľadiska približuje hodnote podielu úspor a ekonomického rastu.).[51] Eutanázia kapitálu v Európe to na istý čas obrátila.

Pokiaľ sa však pozrieme dovnútra Európy, trhové ceny akcií sú napríklad v Nemecku nižšie ako v iných krajinách. Je to výlučne z toho dôvodu, že sa tam v rámci tzv. programu kodeterminácie a existencie tzv. rýnskeho kapitalizmu znížil vplyv majiteľov. Ten spočíva v znížení moci kapitalistov a zvýšení demokratických princípov v riadení spoločností, čo si ešte spomenieme v iných súvislostiach.[52]

[51] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 186-188, 206

[52] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 160-165

Podľa analýz práve toto znižuje trhovú cenu, aj keď ako neskôr uvidíme, tento fakt môže byť a aj zrejme je jedným z hlavných dôvodov vyššej produktivity Nemecka s podobnými ekonomikami vyspelého sveta. Takže v našom prípade sú dôležitejšie trendy ako samotná výška tejto veličiny. A hlavne fakt, že **po druhej svetovej vojne nastal v európskych ekonomikách výrazný prepad kapitálu**. Hovorí sa teda dokonca o akejsi **eutanázii kapitálu**, ktorá má príčiny v rôznych veciach.

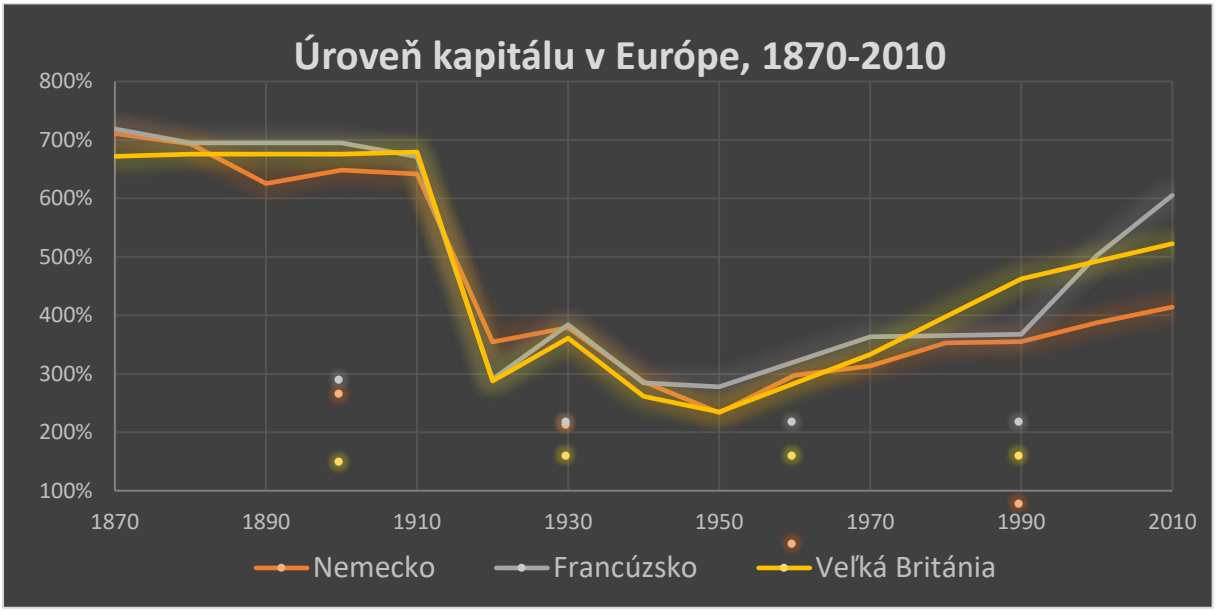

Obrázok 19: Kapitál/dôchodok v krajinách Európy, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Eutanázia kapitálu v Európe a zníženie nerovností po 2. svetovej vojne

Navonok by sa mohlo zdať, že prepad kapitálu spôsobili hlavne **vojnové škody**. Pravdou je však to, že tieto boli príčinou len z menšej časti. Hodnotu kapitálu znižovalo okrem týchto škôd aj **nútené znárodňovanie(**v Európe- napr. vo Francúzsku a Nemecku bolo až 25-30% majetku po vojne v rukách štátu**)**, ktoré automaticky znižovalo túto veličinu, **strata zahraničných pozícií** dovtedy koloniálnych mocností, spomínaná **inflačná eutanázia rentierov** žijúcich z úrokov, **bankroty súvisiace s hospodárskou krízou** v 30-tych rokoch a pod.[53]Pripomenúť treba aj **pohlcovanie úrovne úspor štátnym dlhom**, čo z dlhodobého hľadiska znižovalo jeho úroveň (podľa spomínaného druhého zákona kapitalizmu).

Grafy(obrázok 20 a 22) ukazujú prepad kapitálu v Európe a v USA, kde tento trend v medzivojnovom období až v takej miere nenastal(bez vojnových škôd a znárodňovania). Eutanázia kapitálu a výrazné zníženie dôchodkov z neho bola základným a podstatným faktorom zníženia nerovností v Európe. Zníženie nerovností v USA malo tiež tento základný zdroj, aj keď bolo viac zapríčinené aj inými faktormi. Tieto fakty

[53]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 156, 163, 298

ukazujú nasledujúce grafy, kde je vidieť približný vplyv zníženia nerovností v pracovných dôchodkoch na celkovom znížení nerovností. Trendy vo vyspelej Európe kopírujú nami uvedené Francúzsko.

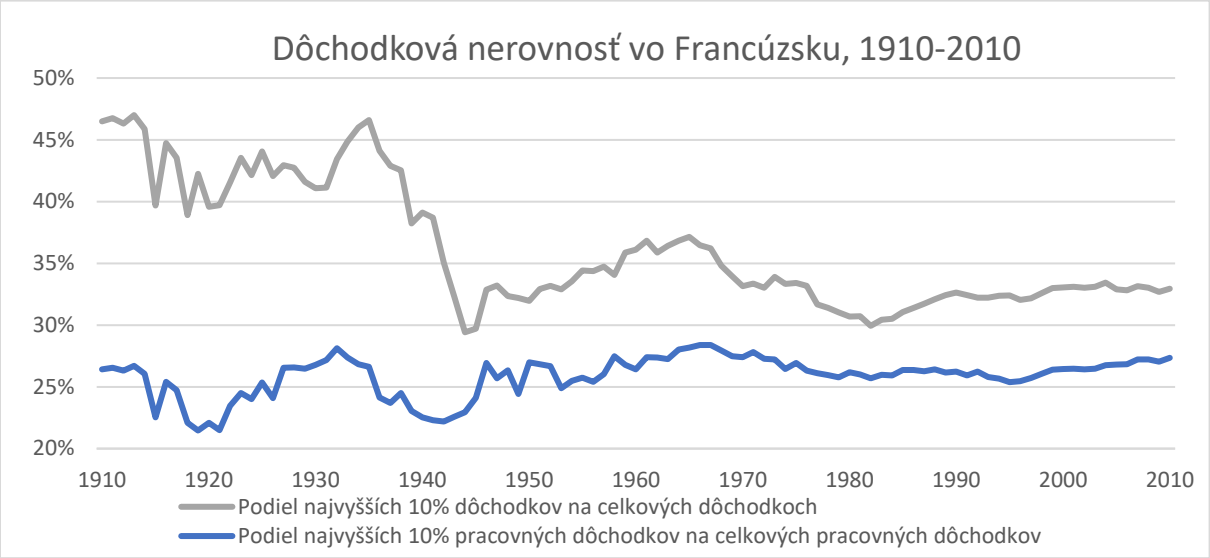

Obrázok 20: Dôvody zníženia nerovností vo Francúzsku.zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Celkové príjmové nerovnosti sa skladajú zo mzdovej nerovnosti a nerovnosti vyplývajúce z kapitálových príjmov. Budeme si ich ešte rozoberať podrobnejšie.

V USA sa napríklad počas 2. svetovej vojny zúžilo mzdové rozpätie pomocou štátom zriadeného Národného vojnového úradu práce. Zmrazovanie platov manažérov takto fungovalo dlhšiu dobu aj v povojnovom období, pričom zvyšovanie najnižších miezd pokračovalo. V povojnovom období sa rapídne zvyšuje minimálna mzda a oproti iným krajinám dosahuje vysoké úrovne(obrázok 21).

Minimálna mzda bola dôležitým článkom znižovania nerovností, aj keď treba povedať, že hlavne na nižších úrovniach príjmov. Mala teda len určitý dosah. Sú vyspelé krajiny, ako napríklad Nemecko alebo Švédsko, kde celoplošne zavedená minimálna mzda nie je dodnes. Veľká Británia ju zaviedla v roku 1990. V našom prípade je pre zníženie nerovností v USA zaujímavý jej povojnový vývoj a ten je ukázaný v nasledujúcom grafe pri porovnaní s Francúzskom.

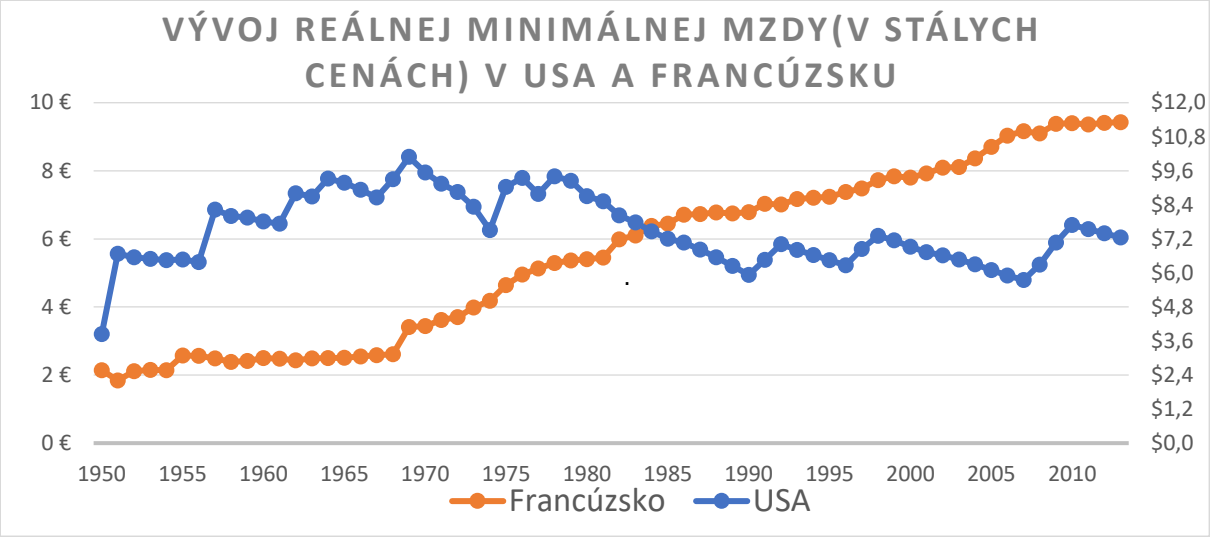

Obrázok 21: Minimálna mzda v USA a Francúzsku, .zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Nasledujúci graf teda ukazuje, že zníženie nerovností v USA bolo zapríčinené tak znížením nerovností v pracovných dôchodkoch ako aj vyplývajúcich z vlastníctva kapitálu. Na rozdiel od Európy mali pracovné dôchodky na tomto výsledku väčší vplyv, čo je vidieť aj pri porovnaní grafov pri bližšom pohľade na trendy v podiele najvyšších pracovných dôchodkov na celkových. Teda na modrej krivke. Porovnanie je potrebné robiť s grafom dôchodkovej nerovnosti vo Francúzsku, ktorá kopíruje všeobecné trendy v Európe.

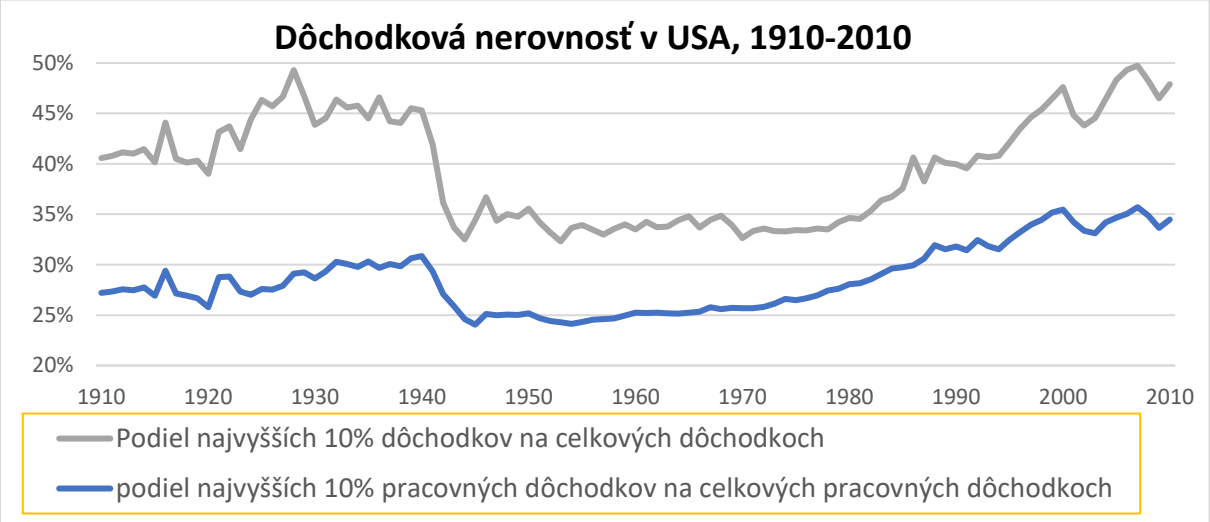

Obrázok 22: Dôvody zníženia nerovnosti po vojne v USA, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Dôvody teda boli v rôznych oblastiach rôzne, avšak ako stále, **dôležitý je dôsledok. A ten bol podobný**. **Vojnové udalosti a medzivojnové turbulencie pomohli výrazne stlačiť nerovnosti v celom vyspelom kapitalistickom svete**. V Európe pritom môžeme hovoriť doslova o eutanázii kapitalistov a kapitálu a išlo o obdobie, keď práca a motivácia pracovať prevažovala nad dedičstvom. Alebo v tomto období si ľudia

prácou počas života dokázali naakumulovať viac kapitálu ako dedením. Čo teda zvyšovalo motivácie pracovať. Kým USA niečo podobné zažívalo možno počas kolonizovania v 19. storočí, v dlhodobo hierarchicky štruktúrovanej Európe bol toto nevídaný a nepoznaný jav a niečo také zažívala asi prvýkrát v novodobejších dejinách. Dostali sme sa z makroekonomických pohľadov do výrazne demokratickejšieho a spravodlivejšieho prostredia. Na trendy v Európe využívam údaje z Francúzska, ktoré sú dnes najúplnejšie a ostatná Európa ich vlastne kopíruje tieto trendy. Veľká Británia a anglosaské krajiny zase v neskoršom období kopírujú viac trendy v USA, aj keď nie až v takej miere, čo si ukážeme neskôr.

Od vojny až po dnešnú neoliberálnu dobu

Dnešný moderný sociálny štát je teda výsledkom zaujímavého, turbulentného a určite nie mierového obdobia hlavne počas prvej polovice minulého storočia. Toto obdobie však dostalo spoločnosť do najmierumilovnejšej a najprosperujúcejšej etapy v dejinách. Toto obdobie, ako neskôr uvidíme, sa pomaly ale isto končí. Povojnové roky prosperity sprevádzané akýmsi polokapitalizmom, kde bolo veľa firiem v štátnom vlastníctve a so znakom nízkych nerovností, bolo postupne nahrádzané už dnes zabehnutou, neoliberálnou dobou. Prechod na ňu, podobne ako všetky predchádzajúce prechody, bol postupný. Išlo o zrejme v histórii najprecíznejšie pripravovaný prechod a priniesol dnes už viditeľné a zaujímavé dôsledky. Teda opätovné apokalyptické smerovanie.

Mne táto doba priniesla definitívne dôkazy o mojich záveroch, k čomu prídeme. Z pohľadu spoločnosti je pozitívny vplyv minimálne otázny, ale asi to bola prirodzená súčasť ľudských dejín a pokroku, ktorá mala svoje príčiny a prísť musela. Aj keď pripomínam, išlo už preukázateľne o umelé vytváranie spokojných skupín v spoločnosti, ktoré prináša krátkodobú fiktívnu stabilitu. To prišlo postupne po turbulentnom a revolučnom období koncom 60-tych rokov.

V skratke sa teda dá povedať, že neoliberálne smerovanie mohli spôsobiť rôzne veci. Začínalo v USA a Británii a nie je vylúčené, že práve pocit, že ich konkurencia dobieha, zohral významnú úlohu pri jej presadzovaní. HDP na hlavu v USA v 70-tych rokoch napríklad klesol pod HDP Francúzska, Nemecka, Japonska či aj Talianska. Margaret Thacherová v Spojenom kráľovstve a Ronald Reagan v USA sľúbili, že „zatlačia sociálny štát“, ktorý podrýva živočíšneho ducha anglosaských podnikateľov a obnovia čistý kapitalizmus 19. storočia.[54] Určite teda nešlo o nejaké vedecky podložené závery o potrebe smerovania, ale skôr o politické kroky, ktoré boli v záujme mocných.

Do istej miery jej však predchádzalo aj postupné pripravovanie v akademickej oblasti, keď jedným z hlavných tvorcov tejto agendy bol už spomínaný Milton Friedman prostredníctvom tzv. chicagskej školy. Spomínali sme si jeho závery o nevyhnutnosti zvyšovania peňažnej zásoby v kapitalizme. Doba bola jednoducho vhodná na takéto veci a to sa viacmenej využilo. Prechod na dnes fungujúci systém povinných minimálnych rezerv bol jednou z častí, ktorá sprevádzala všetky tieto zmeny. Za zmienku stojí napríklad aj to, že Milton Friedman kritizoval celý vývoj sociálneho štátu už od čias Veľkej hospodárskej krízy v 30-tych rokoch. Záchrana kapitalizmu vo vtedajšej dobe si podľa neho nevyžadovala jeho vytvorenie, ale dobré

[54] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 117

riadenie FEDu, teda americkej centrálnej banky.[55] Podstatou prechodu na neoliberálnu dobu však bolo uvoľnenie pút kapitalistom v rôznych oblastiach.

Friedman to hovoril v súvislosti s tým, že *Veľká hospodárska kríza* bola podľa mnohých odborníkov aj dôsledkom nedostatku peňazí, keďže vznikla v období zlatého štandardu(v USA) a zo začiatku nebola snaha riešiť ju nalievaním nových peňazí. Keby sme sa dnes napríklad pozreli na nami rozoberanú rakúsku školu v podaní práce Juraja Karpiša, tak tá je akýmsi nasledovníkom tejto ideológie ničenia sociálneho štátu. Na rozdiel od chicagskej školy však presadzuje riešenie problémov už vytvorených povinných minimálnych rezerv v akomsi zvláštnom smere. Jednoducho dnes sa už vie, že v tomto smere sa mýlil aj Friedman a samotné riadenie centrálnej banky a napríklad dnes viditeľné tlačenie peňazí, nie je cestou k záchrane kapitalizmu, ani cestou k spoločenskej stabilite. Pripomínam však, že rakúska škola a jej ideové základy sú základom dnešnej moci na Slovensku(rok 2020), aj keď sa títo predstavitelia budú tomu brániť a pre potreby moci meniť postoje. My si ich však hneď bližšie rozoberieme a ukážeme, že toto je už teraz ťažké zakrývať a ich ideologická podstata z rôznych pohľadov je základom, na ktorom je vybudovaná.

Križovatka 70-tych rokov

Treba však povedať, že Európa v 70-tych rokoch stala na určitej križovatke. Zrejme aj akési nasýtenie povojnového úspešného obdobia spôsobovalo snahy o ďalšiu demokratizáciu ekonomického prostredia. Vo Švédsku sa tamojšia strana SAP pod vedením R. Meidnera snažila o presadenie návrhu(Meidnerov plán), ktorého cieľom bola ekonomická demokracia vo firemnom prostredí. Mali sa vytvoriť špeciálne zamestnanecké fondy, ktoré by kontrolovali odbory a neboli by zdaňované. Časom by umožňovali nákupy akcií súkromných podnikov a ich transformáciu na kooperatívy. Išlo o skutočne zaujímavý a praktický postup pre dosiahnutie tohto cieľa, z ktorého neskôr aj pre všeobecné tlaky, ktoré už boli globálneho charakteru, vzišlo. Pripomínam, že nemecký model kodeterminácie, keď v riadení podnikov nad 2000 zamestnancov bolo zastúpenie zamestnancov s akcionármi v pomere 1:1, vyvrcholil v roku 1976. Snahy tam boli aj o delenie sa o zisk, čo však už sitom kapitalistickej mašinérie neprešlo. V Británii Labour Party plánovala zoštátnenie 20-25% najväčších priemyselných podnikov. Vo Francúzsku zase Mitterand začiatkom 80-tych rokov zdvojnásobil štátne vlastníctvo z 11% na 22%.[56]. Neskôr sa však aj Francúzsko po boku Mitteranda pridalo k všeobecným globálnym trendom, ktoré bolo ťažké zastaviť. Ich snahy boli doslova zvalcované. K čomu sa ešte vrátime neskôr.

Pre úplnosť pridávam tzv. *Karafiátovú revolúciu* v Portugalsku v roku 1974. Išlo o pokus o ľavicový vojenský prevrat, ktorý sa ukončil nástupom pravicových extrémistov v roku 1976. Alebo o socialistickú revolúciu s takýmito cieľmi.[57] Každopádne toto by som rád uviedol ako ďalší dôkaz o tom, že ľavicová rétorika potrebuje pevný akademický podklad, lebo to vyústi do anarchie, z ktorej sú často ešte horšie dôsledky. To platilo prakticky stále a ľudia sa po prevratoch väčšinou nevedeli zorientovať a zorganizovať. Aj samotný socializmus, ktorý bol z tohto pohľadu najúspešnejší projekt, skončil na probléme zneužívania štátnej moci a akejsi diktatúry. Ale skutočne to preukázateľne platilo už od Francúzskej revolúcie. Karafiátová je len ďalší kamienok do tohto objektívneho presvedčenia, ktorý vznikol mnoho rokov neskôr.

---

[55] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 606

[56] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 84-85

[57] https://cs.wikipedia.org/wiki/Karafi%C3%A1tov%C3%A1_revoluce

Výsledky návratu k čistému kapitalizmu sú dnes jednoznačné. Dajú sa vyčítať z grafov, ale spomínajú sa aj iné štatistiky. V rokoch 1996-2005 sa čistý príjem 10% najchudobnejších Nemcov znížil o 4,6%, kým tých najbohatších zvýšil o 10%.[58] Najviac zarábajúca tisícina si v USA privlastnila na začiatku tejto doby 2%, pričom to narástlo na závratných 10% celkových dôchodkov. V Európe sa to zdvojnásobilo.[59] To si budeme ešte spomínať v inej súvislosti. Takto však vyzerajú štatistiky prakticky v celom vyspelom, ale aj rozvojovom svete. Treba povedať, že tam sú trendy približujúce sa skôr USA ako Európe.

Počet zdravotne postihnutých narástol v rokoch 1994 – 2014 v USA o 100%. Najčastejšie kvôli depresiám a bolestiam chrbta.[60] Juraj Karpiš ako správny liberálny odborník to samozrejme pripisuje tomu, že sa uľahčili podmienky na udeľovanie dávok. Ja, ako človek žijúci z poctivej práce a snažiaci sa prežiť v rámci kapitalistického režimu s čistou hlavou to pripíšem logicky zníženej ekonomickej demokracie v spoločnosti a zvýšenej moci malých skupín ľudí. Vďaka tomuto poznaniu vznikol môj projekt a celá táto práca a zdôvodnenie, keď sa sleduje cieľ. Pričom pán Karpiš, ako základný myšlienkový vodca dnešnej slovenskej pravice, sa o niečo také, ako je empirické, alebo jednducho zdôvodnenie správnosti niečoho, ani len nepokúša. Na viac, ako na spochybňovanie veličín, štatistík a vedeckosti to u neho skutočne nevydalo. Ale aj o tom sú praktické životné skúseností, aj preto riešim takéto veci a viem ísť k podstate problémov. Aj tieto problémy jednoducho poznám a prešiel si nimi na vlastnej koži. To ale riešim a ukazujem inde. Depresie a bolesti chrbta sú jednoducho z dôvodu zvýšenia absolútnej moci a tlakov na zamestnanca. Nie z dôvodu uvoľnenia možnosti poberania dávok. Tomu, ako človeku z praxe, ktorý sa celý život živí poctivou prácou a tvorbou hodnôt, dobre rozumiem. Tam naši odborníci teda nevidia ani náhodou.

Asi takto nejako vyzeral svet a Európa pred nástupom dnešnej neoliberálnej doby a toto priniesla. Stáli sme na križovatke medzi väčšou demokraciou a návratom ku nekontrolovateľnému kapitalistickému úžerníckemu režimu. Objektívne dôvody, ako je nepripravenosť v akademickej oblasti v spojení s materiálnymi možnosťami mocných pri presadzovaní ideologických návrhov, pomohli k prechodu do tejto sféry fungovania. **Týmto projektom by malo byť aj toto definitívne vyriešené a pripravenosť na prechod na demokraciu na maximálnej úrovni, čo sa budem snažiť definitívne ukázať.** Keď sa manipulovať a prekrúcať dať nebude. *Aj preto je moja interpretácia a aj obhajoba všetkých vecí cez objektívne zistiteľné empirické fakty tak v rámci odborného projektu, z maximálnej možnej miery aj mojich skúseností v rámci zdôvodnenia zákona padajúceho hovna, keď budem chcieť ukázať pravú tvár doby, dôležitým a nevyhnutným znakom projektu.* Poďme však späť k minulosti a stručnému vývoju ekonómie a ďalších podkladov, na ktorých boli vybudované rôzne závery.

Stručný vývoj ekonómie a interpretácie javov. Konečne rozprávka so šťastným koncom

Interpretácia ekonomických javov a vytváranie záverov prostredníctvom štatistík je hlavnou podstatou toho, prečo si dovolím byť pri mojom projekte sebavedomý. Pokiaľ sa pozrieme do minulosti, tak **až počnúc americkým ekonómom Simonom Kuznetsom sa začína s nejakými zozbieranými štatistikami, ktorými sa niekto snažil urobiť objektívny záver o skutočnosti**. Spomínal som akýsi pokus francúza Beallieua v 19. storočí, avšak to bol vraj ovplyvnený zjavne niečím iným ako snahou o objektivitu.

[58] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 74

[59] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 344, 346

[60] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 . str. 265

Postupne však vznikali možnosti na štatistiky a to využil Kuznets pri svojej práci. Snažil sa urobiť záver o trendoch v nerovnostiach v rámci kapitalistických ekonomík.

Jeho časové rady zahŕňali 35-ročné obdobie v jedinej krajine-USA(1913-1948). Použil priznania k americkej federálnej dani z príjmu (vďaka zavedeniu progresívnej dane z príjmu v roku 1913) a o niekoľko rokov staršie odhady národného dôchodku.

Interpretácia javov v podaní Kuznetsa vznikla tesne v povojnovom období a to malo na jeho závery dôležitý vplyv. Ja som končil štúdium makroekonómie začiatkom tohto storočia a osobne si na Kuznetsovú krivku spomínam. Vo wikipédii sa dá nájsť jej jednoduchý tvar.

Záverom teda bolo to, že v rámci kapitalistickej ekonomiky sa v ranných štádiách vývoja nerovnosti zväčšujú iba po určitý bod a potom sa to začne automaticky zmenšovať. Kuznets sa opieral o údaje, ktoré prinieslo predvojnové a povojnové obdobie. A tie hovorili presne to. Je však zaujímavé, že o nedostatkoch takéhoto bádania vedel, keďže ešte v roku 1953 o tom hovoril. Avšak o dva roky, kde mu išlo o kariérne postavenie, na detroitskom zhromaždení Americkej ekonomickej asociácie, svoje tvrdenia zmenil. Začal hovoriť ako o kapitalistickej realite. Toto porovnávanie samozrejme bolo empiricky správne, avšak dávalo chybné výsledky. Lebo nebrať do úvahy veci, ako sú vojnové udalosti, je z dnešného pohľadu až smiešne. Neskôr dokonca pripustil, že zámerom jeho optimistických predpovedí bolo držať menej rozvinuté krajiny vo „sfére slobodného sveta“. Išlo o pokračovanie boja ekonómov za záujmy svojej ríše, ktorý som zaznačil v 1. časti pri profesorke Flaherty v rámci rozboru firemnej demokracie. V**ytvorila sa pravda, ktorá síce pravdou nebola a jej tvorca o tom s najväčšou pravdepodobnosťou vedel, mala však na vtedajšiu dobu až vedecké zdôvodnenie, dobre zapadala do studenej vojny a autorovi priniesla kariérne postavenie.**

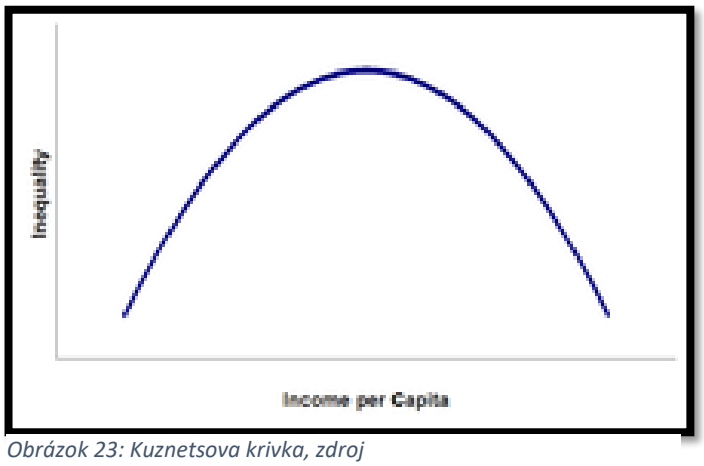

Obrázok 23: Kuznetsova krivka, zdroj https://cs.wikipedia.org/wiki/Kuznetsova_k%C5%99ivka

Táto teória, za ktorú dostal Kuznets Nobelovú cenu za ekonómiu, bola obľúbenou v intelektuálnych kruhoch ešte v 80. a 90. rokoch. No a treba podotknúť, že **aj táto empirická práca prispela k presadeniu vytláčania sociálneho štátu a liberalizácie ekonomík**. Nasledujúci obrázok ukazuje, ako vyzerajú dnešné údaje nerovností v americkej ekonomike, ktoré teda hovoria úplne niečo iné. Kapitalistická ekonomika stále tlačila na zvyšovanie nerovností a povojnové obdobie bolo len výnimkou, ktoré sa dosiahlo mnohými umelými zásahmi do majetkových pomerov, pomohli vojnové deštrukcie ako aj nové spôsoby v rámci menovej politiky. Po upustení od týchto štandardov sa veci pomaly, ale už celkom isto dostávajú do starých koľají, čo si vysvetlíme z mnohých iných pohľadov.

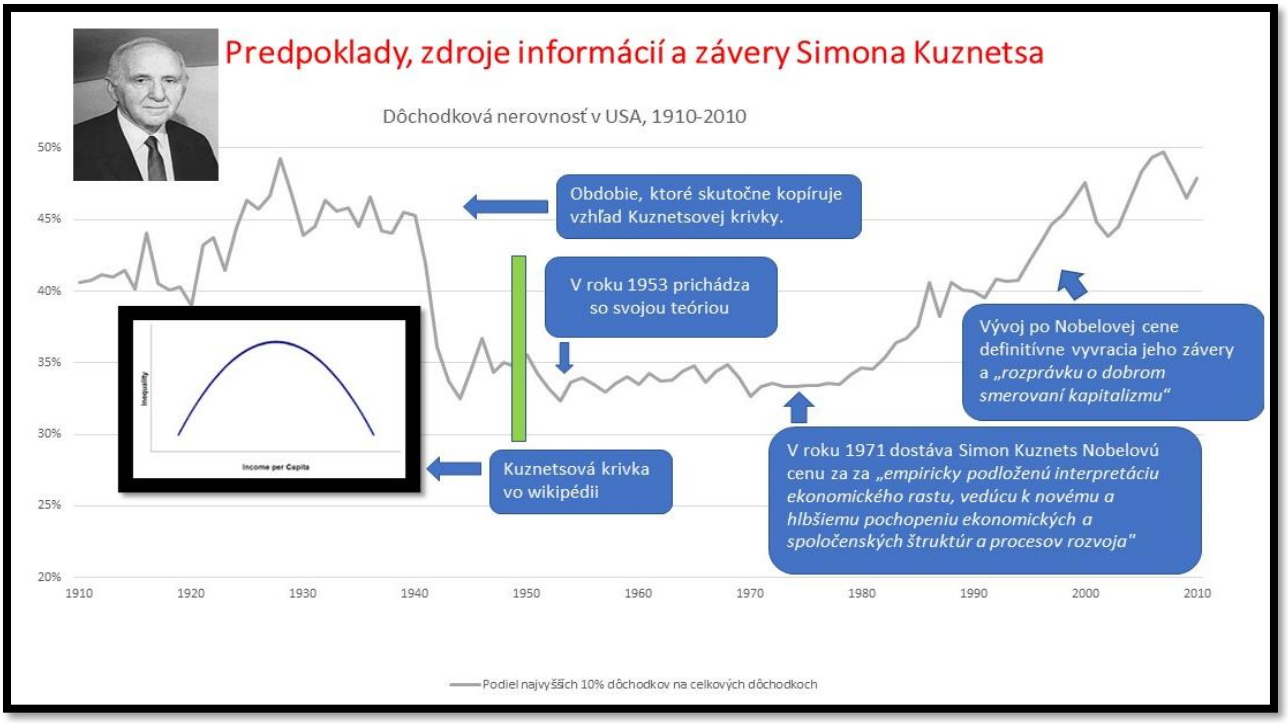

Obrázok 24: Chronológia vytvorenia virtuálnej reality a jej objasnenie časom v podaní Kuznetsa.

Deliacia čiara ukazuje na približné obdobie, keď začína Kuznets zbierať údaje. Nobelovú cenu dostáva začiatkom 70. rokov a ďalší vývoj je asi jasný a zrejmý. To hľadanie objektívnej pravdy je skutočne niekedy alchýmiou. Pričom práve toto je skvelý príklad na to, ako ľahko sa dá zavádzať.

Okrem toho, že toto bol prielom v používaní empirických a dobre prepracovaných údajov na závery, išlo **v rámci významných ekonómov o prvú vedeckejšiu rozprávku s dobrým koncom.** Rozprávku, ktorá mala aspoň nejaké teoreticko faktické základy, keďže spomínaný Beauliueu si svoju realitu asi vyčítal tak najskôr z hviezd. Predtým sme sa stretávali s apokalyptickými(ale odrážajúcimi realitu) závermi od sledovateľov rôznych dôb. Počnúc Ricardom ešte v predpriemyselnej dobe, ktorý veci nevidel ružovo vzhľadom na rastúci počet obyvateľov a s tým súvisiacim nekontrolovateľným nárastom ceny pôdy, ktorej bude nedostatok. V tom videl vtedajšie riziká. Avšak pokračovalo to Marxom a asi aj Keynesom, ktorý zase prispel k zavádzaniu sociálneho štátu a obhajoval štátne zásahy do ekonomiky(viac v Prílohe 1 na konci publikácie).Doba, ktorú žil Keynes, keď Veľká hospodárska kríza v 30-tych rokoch, ktorá zmenila chod dejín, to jednoducho vyprodukovala. A doba, ktorú žil Kuznets, keď sa všetko zdalo ako z novej rozprávky a ono to aj z pohľadu vtedajšej minulosti rozprávkou skutočne bolo, vyprodukovala jeho pravdu o kapitalistickej realite. On k tomu použil najsofistikovanejšie metódy a bolo to v intelektuálnych kruhoch veľmi populárne. Je málo pohľadov na pozitívne smerovanie v rámci tohto režimu v otázke nerovností a toto bol jeden z nich, pričom vyzeral skutočne vedecky. Najvedeckejšie, ako akýkoľvek pohľad na realitu predtým.

Od Marxa po dnešok. Stále o hádaní bez objektívnych zdôvodnených záverov

Pri pohľade na ekonómov pred ním sa bližšie zastavím pri **Marxovi, ktorý žil dobu zavádzania priemyselnej revolúcie a zbedačovania robotníckej triedy. Snažil sa o poukázanie na absurdity a nemožné smerovanie v rámci kapitalistického režimu.** Dnes sa dá povedať, že málo rozmýšľal nad tým, ako politicky a hospodársky usporiadať spoločnosť po zrušení súkromného vlastníctva, čo teda chcel docieliť. Niektorí kritici hovoria, že sa stal obeťou svojich záverov, ktoré sformuloval ešte predtým, ako začal s výskumom.[61]

Tu by som chcel ukázať aj to, kde sa v dnešnej dobe nachádzame aj s týmto projektom, ktorý má podobné ciele. Ten mal síce tiež závery pred nejakým odborným výskumom, ale ja som napríklad mohol vidieť realitu cez pracovné procesy a robil nejaké vlastné výskumy a pozorovania. Pričom prinášať relatívne hodnoverné, overiteľné a nepriestrelné dôkazy o mojich slovách, o ktorých teda inde. Porovnávam môj postup s jeho preto, lebo naše ciele sú rovnaké a myslím, že som týmto definitívne dospel k tomu, po čom on akosi vizionársky túžil.

Každopádne Marx nemal odkiaľ čerpať také poznatky a štatistiky a vtedajšia doba bola skutočne na to nepripravená. V určitom štádiu myslenia potreboval záchytný bod napríklad v podobe Parížskej komúny, o ktorej sme si už písali. Aby teda dokázal svoj teoretický projekt obaliť do reálnejších kontúr.[62] To boli jeho zdroje informácii a k tomu asi niet čo dodať. Pri porovnaní s tými mojimi, či už štatistickými, ktoré vznikli v priebehu nasledujúceho obdobia, ako aj možnosťami na praktické skúsenosti, je to asi neuveriteľný rozdiel v možnosti niečo také vypracovať a do takýchto súvislosti vidieť zhĺbky.

Dôležité je, že vo svojich úvahách vylúčil dva aspekty, na ktorých je kapitalizmus postavený – súkromné vlastníctvo a trh. Hovoril o socializme, ktorý mal byť prechodovou fázou do komunizmu. Tam ale už hovoril veľmi nepresne. Socializmus hovorí o kontrole nad výrobnými prostriedkami, pričom komunizmus až o akejsi asi ťažko definovateľnej kontrole nad schopnosťami a talentom. Až komunizmus mal priniesť vysnívanú rovnováhu, kde každý dostane podľa svojich potrieb.[63] To však už bola veľmi veľká abstrakcia a je to asi aj ťažko presne interpretovateľné. Každopádne socializmus bol vybudovaný na jeho vízii a síce bez trhového mechanizmu a súkromného vlastníctva a dnes vieme, kde to dospelo a hlavne vieme z toho vyčítať dôležité poznatky a iné závery.

Bol to jednoducho viac bojovník, nemal možnosti a priestor, ktoré mali ekonómovia neskôr a hlavne dnes. **Predpokladal zánik kapitalizmu, kritizoval ho, avšak nepovažoval z pohľadu iných otrokárskych systémov za krok vzad. Skôr hľadal cesty, ako cez neho prejsť k nemu vysnívanej komunistickej spoločnosti.** Dodnes sa jeho práca číta rôznymi spôsobmi, jedni ho považujú za humanistu, nájdu si na to rôzne jeho state. Iní zase za antihumanistu a je stredobodom rôznych polemík, ktoré sú z môjho osobného pohľadu už absolútne bezvýznamné. Tento aktivista pôsobil skoro pred dvomi storočiami a doba sa pohla diametrálne vpred. Jeho práca výrazne prispela k jednému z najvýznamnejších a najdlhšie trvajúcich pokusov o sociálnu spravodlivosť v poznanej histórii ľudstva a skôr z takýchto vecí sa dajú čerpať jej korene.

---

[61] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 28

[62] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 384

[63] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 317, 325, 326

Polemizovať nad jeho osobou, chybami v jeho predpovediach, je dnes absolútne bezpredmetné. Bola to **bezpochyby najvýznamnejšia postava boja za sociálnu spravodlivosť v 19. storočí** a jeho aktivita strhla neskôr davy. Síce až po jeho smrti, keď si z neho isté kruhy urobili spomínaného boha komunizmu a na tejto ideologickej mašinérii budovali socializmus, ktorý okrem iných pozitívnych vecí tlačil na vznik sociálneho štátu v kapitalistických ekonomikách. **Túžil po komunistickej spoločnosti, kde nebude na spoločné fungovanie potrebné vykorisťovanie. A to sa dnes aj vďaka jeho celoživotnému dielu bezpochyby ponúka, keďže toto je cieľom projektu kooperativizmu**. Ja si dnes uvedomujem mnohé iné veci, mám odkiaľ čerpať informácie, možnosti ich dobre triediť pomocou informačných technológií, v rukách praktické projekty so skúsenosťami, mal som možnosť vidieť veci v praxi, uvedomujem si dôležitosť trhového mechanizmu a vidím teda do úplne iných dimenzií, kde v tej dobe nemal šancu vidieť nikto.

Až v 20. storočí môžeme teda pri ekonómii vravieť ako o pokusoch o určitú vedeckosť, čo teda začalo Simonom Kuznetsom v povojnovom období. Napriek tomu boli závery ekonómov často zahalené do rúška túžob a často niekoho, kto stál za ich aktivitami. A to trvá prakticky dodnes, čo dnes ekonómovia aj sami priznávajú. Spomínali sme si vývoj analýzy rozdelenia dôchodku medzi prácu-kapitál, ktoré znikli v podstate až v dnešnej dobe a sú pre videnie trendov hlavne 19. storočia extrémne dôležité. Ale platilo to aj v iných veciach, čo potvrdzuje napríklad skúsenosť z 80-tych rokov minulého storočia.

Franco Modigliani, prokapitalisticky zameraný ekonóm pri období 60-tych rokov hovorí, že zdedené bohatstvo tvorí 20-30% ročného dôchodku v USA. Kotlikoff a Summers v tom istom období o tom istom fakte hovoria, že to je asi 70-80 %. Dnešné, už zozbierané a omnoho presnejšie, už zrejme definitívne údaje hovoria, že pravda bola niekde uprostred, aj keď bližšie ku Kotlikoffovi a Summersovi. Išlo o 50-60%. [64]

Obrázok 25: Stav ekonomickej vedy koncom minulého storočia

[64] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 467

Tento príklad je len ďalším, ktorý naznačuje, kde sa ekonomická veda, ak sa tomu teda vedou dalo nazývať, nachádzala ešte koncom minulého storočia. Ekonómovia často hádali a ich výsledky boli doslova spojené s tým, komu chceli svojimi závermi urobiť radosť. Či boli za ich aktivitami kapitalisti, alebo hájili záujmy robotníkov. Pripomínam, že výška zdedeného bohatstva hovorí o tom, na akom demokratickom základe je ekonomický systém postavený. Čím je ho viac, tým je spoločnosť menej demokratická, čo bude predmetom nášho ďalšieho skúmania pri nasledujúcej analýze. Avšak Modigliani chcel vidieť kapitalizmus ako demokratický priestor, preto videl málo. Tí druhí zase ho chceli vidieť ako nedemokratický priestor, asi preto videli tak veľa. K tomu niet čo dodať. Ešte raz pripomínam, že **išlo o obdobie 80-tych rokov minulého storočia**.

Keby sme sa pozreli z takéhoto makro pohľadu na interpretáciu javov, tak **Piketty pri svojej analýze nerovností,** na základe ktorej ja robím závery o správnosti kooperativizmu, bol od Kuznetsa prvým, kto sa o niečo také pokúšal. Na rozdiel od Kuznetsa však nehovorí o rozprávke s dobrým koncom. Skôr dokazuje, že toto dobrý koniec mať nebude. Naznačuje to cez vzťah výnosov z kapitálu a ekonomického rastu, ktoré v dlhodobej histórii automaticky otvárali nožnice nerovnosti. K tomu onedlho prídeme.

Nožnice sa prostredníctvom sociálneho štátu podarilo stlačiť, avšak dnešné trendy hovoria jasnou rečou. Budú sa otvárať a už s najväčšou pravdepodobnosťou tvrdo otvárajú opäť. Veci bral skôr z makropohľadu, čisto technického hľadiska, a tak navrhol aj riešenie v podobe stlačenia výnosov z kapitálu cez globálnu daň z kapitálu. Každopádne **išlo od čias Kuznetsa o prvý pokus zobrať empirické dôkazy o trendoch vo vývoji nerovností z minulosti, urobiť v tom poriadok, dokázať kde sa nachádzame a kam smerujeme. No a nakoniec navrhnúť k tomu riešenie,** ktoré má svoju logiku. Pripomínam, že sám uznáva, že ide o ťažko realizovateľnú vec a nestavia sa k tomu úplne sebaisto, podobne ako je tomu u iných ekonómov. Je to doslova nedemokratický návrh a nejde k podstate veci. Má ale svoju empirickú logiku. Kuznets riešenie nepodal, lebo to nebolo potrebné. Veci boli podľa neho správne. Piketty ich podal, ale je to nedemokratické, umelé a asi aj nerealizovateľné riešenie. Dovolím si tvrdiť, že kooperativizmus je prvá demokratická a empiricky a cez historické fakty zdôvodnená alternatíva alebo riešenie kapitalistického problému. A tieto fakty by mali naznačiť, že tomu tak skutočne môže byť a že moje tvrdenie má skutočne svoju logiku. Tak historickú, ako aj faktickú. Čo sa teda budeme snažiť definitívne potvrdiť. Poďme pomaly k analýzam, výber z teórie by mal stačiť na ukázanie objektívneho stavu, kde sa dnes nachádzame v rámci ekonómie a kde týmto projektom mierim. A mal by stačiť na pochopenie nasledujúceho zdôvodnenia, aj keď som to skutočne urobil vo veľmi zjednodušenej forme.

Ekonomická demokracia z makro pohľadu

Zavedenie makroekonomickej demokracie bolo základným technickým cieľom projektu kooperativizmus od jeho začiatku. S vysokou pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou som dokonca tento pojem snažil nejako definovať a opísať ako prvý. S úplnou istotou som sa to ako prvý snažil spojiť s tvorbou prirodzených hierarchií, ukázať to cez autentické skúsenosti a spojiť to s fungovaním trhového mechanizmu. Tam asi už žiadnych pochýb niet. Vznikne tak, že všetky zdroje pôjdu k tvorcom hodnôt, kde sa odbúra špekulantstvo na úplne minimum, kde v konečnom dôsledku budú rozhodovať schopnosti, pracovitosť, dannosti a to, kto čo urobí. Kde bude definitívne vytlačené špekulantstvo na periférium spoločnosti. Ak bude firma na dobre fungujúcom trhu tlačená k efektivite, ak bude možnosť v rámci nej k tvorbe hierarchií podľa ich uváženia, ak v nej bude zabudovaný vysoký stupeň osobnej zodpovednosti(čo

chýbalo pri krachu o tieto veci v titovom socializme), potom budú tlaky na tvorbu prirodzených hierarchií. Vlatsne iba potom budú tie tlaky. Toto bola základná logika a cieľ od začiatku.

Prirodzené hierarchie dnes už nedostaneme ani iba v mikro svete a zrejme už ani iba nastavením makro sveta. V dnešnom mikro svete založenom na kapitalistických spoločnostiach vadí jednak kapitalista a jeho neskoršie mentálne limity. Hlavne keď svoju moc už len zdedí, čo je už asi horší stupeň absolútnej moci. Čo je založené na absolútnej moci, nie je založené na prirodzených demokratických hierarchiách a možnosti ich formovania. To je asi logika, ktorá sa nedá poprieť. Kapitalista sa k tomu správa podľa makrosveta a ten je založený na drancovaní spoločnosti. A tam je asi základný problém nemožnosti nastavenia demokracie iba v mikrosvete, bez zmeny makrosveta. Cez finančný systém ako aj cez korupciu sociálneho štátu. Kapitalista sa teda nestará o to, aby bol efektívnejší alebo lepší. Skôr sa musí starať o to, aby sa páčil vyšším hierarchiám. Je potrebné zabezpečiť všetko dokopy a iba niečo neznamená zmenu. Dobrým príkladom je Titov socializmus, ale asi aj iné projekty minulého storočia. A táto logika platí v podstate aj opačne. Kombinácia poriadku v peňažnom systéme a kooperatív so zodpovednosťou vytvorí to, čo chceme týmto projektom dosiahnuť. Tlaky na prirodzené hierarchie a spoločenskú stabilitu. Preto je celková kombinácia a videnie projektu ako celku a komplexne veľmi dôležitým.

Určitá forma rôznych levelov makroekonomickej demokracie sa dá sledovať aj cez minulosť a v rámci rôznych foriem nastavenia systému a sociálneho štátu. A práve takéto veci ja budem využívať pri našej analýze. Tá spočíva v ich podrobnom rozbore a vplyve na výkonnosť, pričom sa to uzavrie spojením so vzťahom medzi výnosmi z kapitálu a ekonomickým rastom. Budem sa snažiť ukázať iný, prirodzenejší a hlavne demokratickejší spôsob riešenia tohto základného ekonomicko-spoločenského problému ako to urobil Piketty. Teda niekto, kto hľadal skutočne vedeckým spôsobom riešenie kapitalistického problému. Čo si ešte rozoberieme podrobne. My tomu okrem vedeckosti dáme nádych realistickosti a demokracie. Je to možno v konečnom dôsledku z pohľadu využívania rôznych metód a skúseností z minulosti trochu komplikovanejšie, ale veci skutočne sedia a máme sa o čo oprieť. Ale o tom, že moje videnie je diametrálne rozdielne oproti všetkým dnešným ekonómom a vedcom, som sa už zmienil. Aj preto vidím do väčšej hĺbky a vedel som okrem podania návrhu dôjsť aj do takéhoto zdôvodnenia. Hlavne vidieť veci, ktoré sú pre to správne a potrebné. Naše závery sú teda tiež podobne vedecky zdôvodniteľné a to sa budeme snažiť ukázať. Samozrejme sú hlavne spojené realistickým a demokratickým riešením. Hľadajúce ciele, ktoré som uviedol. Toľko teda na úvod našej analýzy.

Ekonomickú demokraciu z makro pohľadu by som rozdelil na:

- Nerovnosť vlastníctva kapitálu a dôchodkov z neho
- Nerovnosť dôchodkov z práce
- Význam a vplyv dedičstva na demokratické prostredie(prepojené s prvým bodom)
- Demokratické riadenie vo firmách.
- Trhový mechanizmus

Nerovnosť vlastníctva kapitálu

Nerovnosť vlastníctva kapitálu a jej zmeny oproti neregulovanému kapitalizmu v procese vývoja storočí a nástupu sociálneho štátu naznačuje nasledujúca tabuľka.

Nerovnosť vlastníctva kapitálu

vlastníctvo kapitálu	Európa	USA	Európa 1910
top 10%	60%	70%(72%)	90%
top 1%	25%	35%	60-65%
stredných 40%	35%	25%	5%
dolných 50%	5%	5%(2%)	5%

Obrázok 26: Nerovnosť vlastníctva kapitálu v Európe a USA a jej vývoj oproti neregulovanému kapitalizmu., zdroj: Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 270

Medzivojnové obdobie prinieslo vznik strednej triedy, ktorá dnes vlastní veľkú časť kapitálu. V Európe je to asi 35%, v USA o niečo menej, približne 25%. Nerovnosti aj v kontexte vlastníctva kapitálu(nielen príjmové) v Európe sú o niečo menšie ako v dnešných Spojených štátoch. Červené čísla v tabuľke pritom ukazujú aj možnú horšiu verziu, ktorá vznikla na základe skúmania americkej centrálnej banky.[65] Každopádne čísla treba brať rádovo a trendy sú približne také. Kým v 19. storočí 90% ľudí nevlastnilo skoro nič, dnes je na svete stredná trieda, ktorá ukrojila majetky najbohatším a je vlastníkom určitého, nie nepodstatného podielu.

K dôchodkom z kapitálu z pohľadu ich veľkosti sa vrátime neskôr. Je to dôležitý aspekt pri analýze vzťahu výnosov z kapitálu a ekonomickým rastom.

Nerovnosť dôchodkov z práce

Vo všeobecnosti platí, že nerovnosť dôchodkov z práce je na omnoho nižšej úrovni ako pri nerovnostiach vyplývajúcich z vlastníctva kapitálu. Tá sa tiež menila v čase a je takisto rôzna v rôznych krajinách. Najmenšie nerovnosti sú v rámci vyspelého kapitalistického sveta, z ktorého vieme pomocou získaných štatistík robiť potrebné závery, v škandinávskych krajinách. Naopak, najväčšie sú v USA, s dnes pomaly ale isto viditeľnými dôsledkami. Dnešný stav v Európe a USA naznačuje nasledujúca tabuľka.

[65] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 279

Nerovnosť pracovných dôchodkov		
	Európa 2010	USA 2010
top 10%	25%	35%
top 1%	7%	12%
stredných 40%	45%	40%
dolných 50%	30%	25%

Obrázok 27: Dnešná nerovnosť v pracovných dôchodkoch v Európe a USA, zdroj: Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 269

Celková príjmová nerovnosť

Celková príjmová nerovnosť vznikne spojením príjmovej nerovnosti vyplývajúcej z vlastníctva kapitálu a mzdovej nerovnosti. Nasledujúca tabuľka približuje jej dnešnú úroveň. Situácia v USA sa rapídne zhoršuje, čo už približovali doterajšie grafy(obrázky 20 a 22, str. 55,57) a dnes sa podobá situácii v Európe pred prvou svetovou vojnou.

Celková dôchodková nerovnosť z výnosov kapitálu a miezd		
	Európa	USA (Európa 1910)
top 10% príjmov	35%	50%
top 1% príjmov	10%	20%
stredných 40% príjmov	40%	30%
dolných 50% príjmov	25%	20%

Obrázok 28: Celková príjmová nerovnosť, zdroj: Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 271

Celková príjmová nerovnosť sa teda skladá z dôchodkov z kapitálu a dôchodkov z práce.

Nasledujúci graf na záver tejto časti naznačuje trendy v celkovej príjmovej nerovnosti v čase a priestore v rámci USA a Európy od začiatku minulého storočia. Jeho rozšírenú podobu sme už mali. Zachycuje stav počas konca neregulovaného kapitalizmu a trendy v rámci budovania sociálneho štátu.

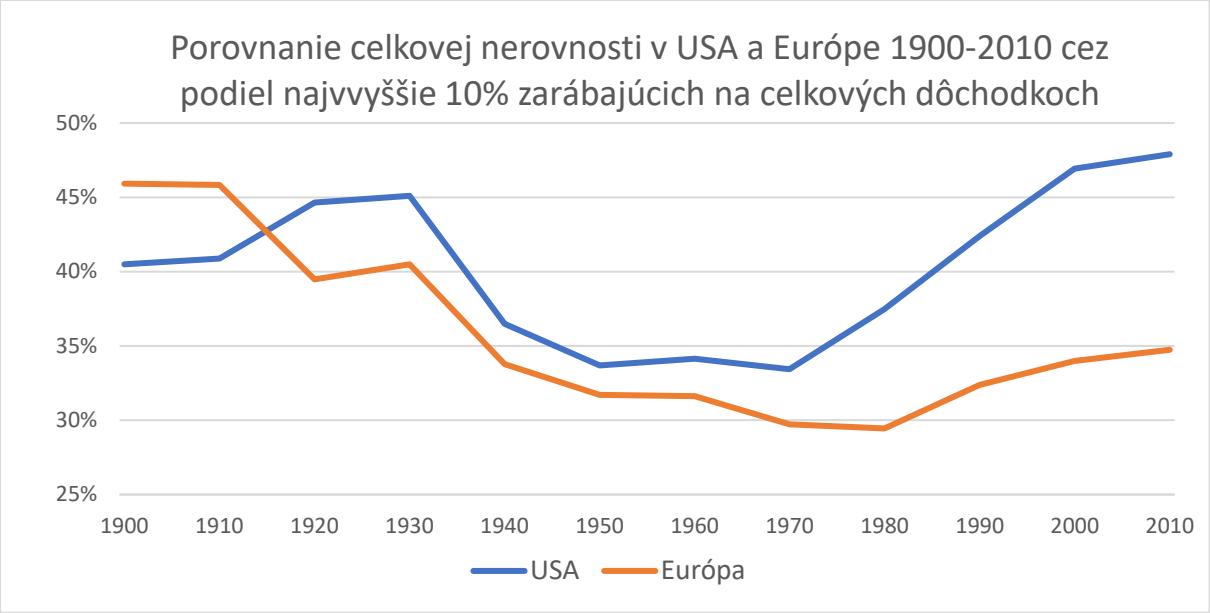

Obrázok 29: Trendy v nerovnostiach od začiatku minulého storočia.,zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Kým Európa štartovala z horšej pozície a dnes sa ani zďaleka nenachádza tam, kde bola pred 1. svetovou vojnou, v USA je to opačné. Štartovali z lepšej pozície a bola to rovnostárskejšia krajina. Dnešné trendy sú však doslova apokalyptické, pričom nerovnosti už prekročili nielen ich štartovaciu pozíciu, ale aj pozíciu Európy začiatkom minulého storočia. K dôvodom postupne prídeme pri analýzach a našich záveroch. Pre úvod do tejto časti sú táto teória a trendy postačujúce.

Pojem zdedeného bohatstva

Demokracia v spoločnosti z makroekonomického hľadiska obsahuje rôzne ďalšie podveličiny, ktoré určujú jej level. Keď si spomenieme na rozdiely v tom, akú výšku zdedeného bohatstva v období 60-tych rokov predpokladali na základe rôznych, dovtedy dostupných údajov, prokapitalisticky orientovaný ekonóm Modigliani a možno skôr pre sociálny štát zameraní ekonómovia Kottlikof a Summers(obrázok 25, str. 63) pochopíme, že oba tieto videnia mali určitý ideologický podtón a obaja chceli vidieť tú istú vec nejakým spôsobom. Modigliani chcel naznačiť, že kapitalizmus je fantastický demokratický mechanizmus a dedičstvo predstavuje 20-30% z kapitálu. Kottlikof a Summers zase videli v tom istom období ako Modigliani(teda v 80-tych rokoch) cez číslo 70-80%. Pravda bola niekde medzi tým, avšak táto veličina je dôležitá pre hodnotenie ekonomického prostredia ako demokratického alebo menej demokratického. Spomínali sme situáciu v Európe po eutanázii kapitálu v povojnovom období. Bolo to v rámci vyspelého rozvinutého sveta prvýkrát v histórii, keď ľudia akumulovali viac bohatstva prácou ako dedením.

Čím väčšiu váhu má práca nad dedičstvom, tým je jednoducho systém motivačnejší a spravodlivejší. Váha práce nad dedičstvom znamená, že prácou počas života je v spoločnosti možné nadobudnúť viac prostriedkov, ako dedením. Čím väčšiu hodnotu má v tomto porovnaní práca, tým je demokratickejší

a chudobnejší človek má z ekonomického hľadiska vyššiu váhu. Teda ekonomickú demokraciu z určitého pohľadu približujeme tzv. politickej demokracii, kde má teda každý rovnakú váhu. K tomu treba samozrejme pridať aj výšku sociálnej mobility, keď aj chudobnejší človek má v spoločnosti šancu na nejaký spoločenský vzostup. Čo vo vysoko hierarchickej a na otrokárskych vzťahoch dlhodobo založenej Európe bolo skutočne niečo nepoznané. Povojnové obdobie prinieslo teda dovtedy nepoznaný stav.

Tento bod je teda prepojený s nerovnosťou vlastníctva kapitálu a dôchodkov z neho. Ale nie je to úplne to isté. Dôvod, prečo to uvádzam je dnešný opätovný prechod na kapitalizmus založenom na dedičstve. To pochopíme neskôr pri analýzach, keď ukážeme zmenu v ekonomickej demokracii dnešného kapitalizmu oproti povojnovému. Kým nerovnosti vo vlastníctve kapitálu som uvádzal pre potreby rozboru trendov v celkovej nerovnosti, samotné trendy v dedičstve nám pomôžu vidieť rozdiel v rôznych obdobiach, ktoré podrobíme skúmaniu v neskoršej analýze.

Najdemokratickejšia fáza z ekonomického pohľadu nastala teda v období po druhej svetovej vojne. Žili sme jednoducho dobu, kde boli jednotlivci motivovaní a ľudia sa rodili ako rovnejšie bytosti voči sebe. Avšak ako sa dnes definitívne ukazuje, išlo o veľmi krátku aj keď prospešnú epizódu. A pomohli jej len veľké ľudské nešťastia, ako v celej ľudskej histórii. **Zdedené bohatstvo je opäť na vzostupe a my sa znovu rúcame do tzv. dedičného kapitalizmu**. Graf ukazuje zaznamenané trendy a predpovede pri dvoch rôznych scenároch ekonomického rastu a výnosov z kapitálu. Zobrazuje najviac zdokumentované Francúzska, avšak trendy v celej Európe sú veľmi podobné.

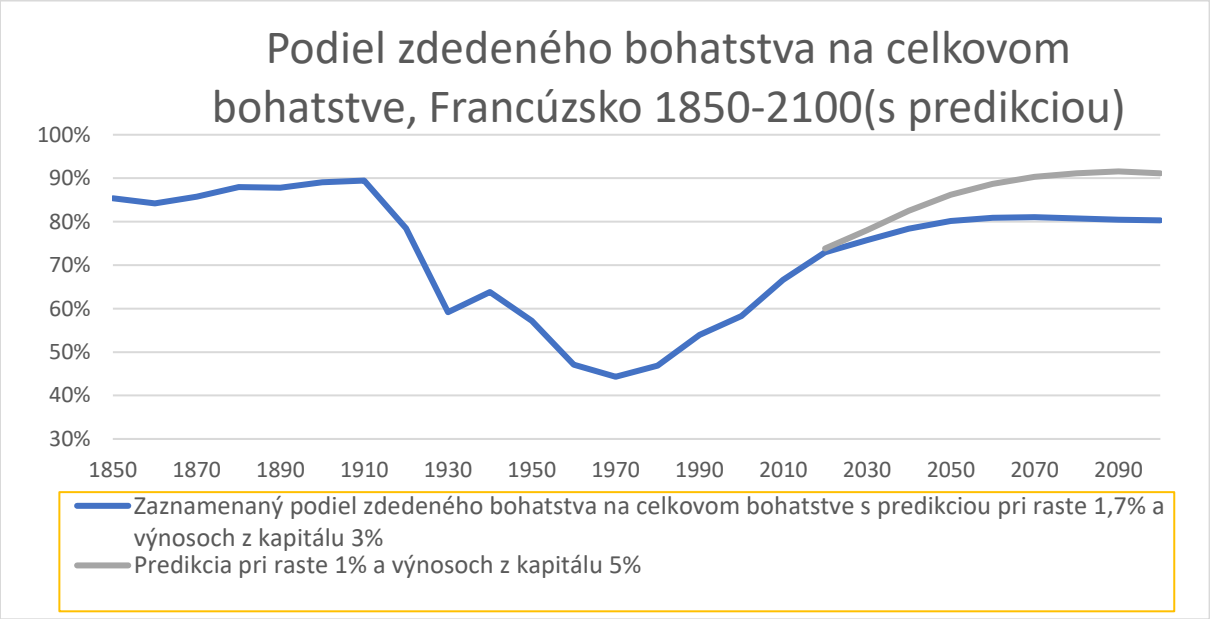

Obrázok 30: Trendy v úrovni zdedeného bohatstva vo Francúzsku, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Émile Durkheim, jeden z najvýznamnejších francúzskych filozofov a sociológov v 19. storočí v roku 1883 hovorí*:*

„Moderná demokratická spoločnosť nebude dlho tolerovať existenciu zdedeného bohatstva a dospeje do fázy, keď sa vlastníctvo skončí smrťou jeho majiteľa.“

Nie je záujmom ani snahou v rámci kooperativizmu o niečo také, avšak tento výrok pekne ukazuje problémy, ktoré tento faktor robil v spoločnosti dlhodobo. Snahou v rámci kooperativizmu je využitie čisto trhových princípov. **Zdedené bohatstvo v podmienkach, kde sa akumuluje v prospech bohatých a to často bez akéhokoľvek pričinenia, čo je dlhodobá kapitalistická realita a fakt. Je však jednou z najväčších prekážok ekonomickej demokracie**. Kooperativizmus má priniesť prirodzené zmeny v dnešných trendoch.

Treba povedať, že aj samotné dedenie prechádzalo v dlhodobom kontexte akýmsi demokratizačným procesom. Jedným z výdobytkov francúzskej revolúcie bol aj prechod od dedenia iba prvorodených, k dedeniu všetkých potomkov rovnakým dielom.

Dedenie je z pohľadu ekonomickej demokracie samozrejme problémom hlavne tam, kde je veľká nerovnosť. Čo je aj v našej dobe pravdou. Dedí len nejaké malé percento ľudí. Vo všeobecnosti sa podmienky v kontexte storočí menili. Z kapitalizmu, kde bol malý počet veľkokapitalistov v 19. storočí sme prešli k veľkému počtu menších kapitalistov v povojnovom období. Preto je táto úvaha náročnejšia, podmienky sa v kontexte storočí určite demokratizovali aj v tomto smere. V našom prípade je však dôležité ukázať, že oproti povojnovému obdobiu je neskorší trend z pohľadu ekonomickej demokracie opačný a dedičstvo ako také má na tom veľkú zásluhu.

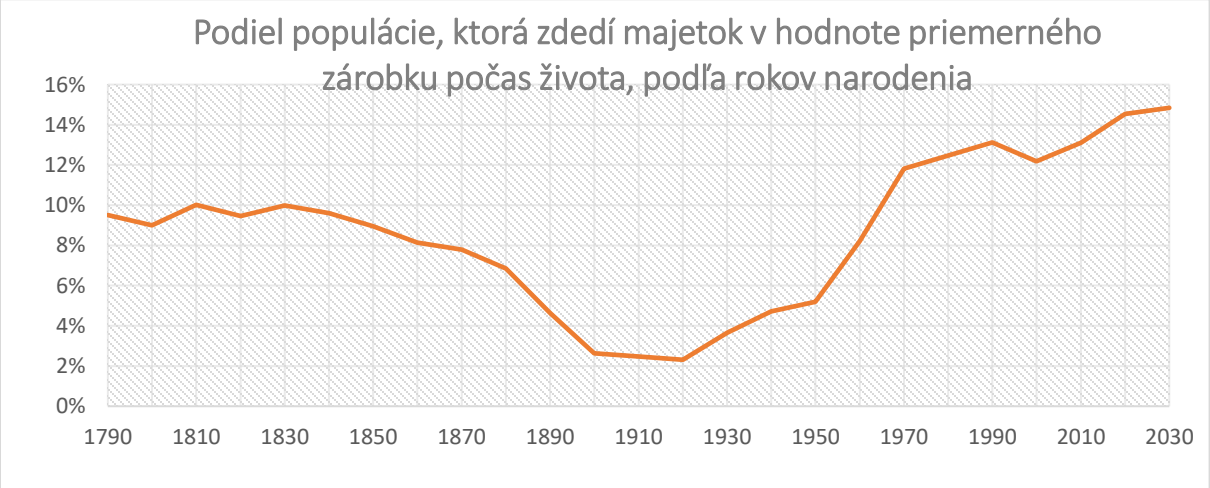

Obrázok 31: časť celkovej populácie, ktorá aspoň toľko, ako je možné počas života v priemere zarobiť.zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Ak by dedili všetci rovnako a začínali z rovnakej štartovacej línie, výška dedenia by samozrejme nemala až také destabilizačné účinky na nami sledovanú veličinu ekonomickej demokracie. Každopádne sa táto problematika dá skutočne rozobrať na drobné a pre naše potreby je asi toľko informácií dostačujúcich.

Grafy podielu zdedeného bohatstva ako % národného dôchodku ukazujú podobné trendy v rámci viacerých krajín. Vo Veľkej Británii je úroveň menšia a ako dôvod môže byť omnoho vyššia úroveň penzijných fondov. Jednoducho ľudia si oveľa viac sporia na dôchodky cez súkromné fondy a takto končia

úspory tam. Pričom tie nie sú objektom dedenia. Mohlo by to byť jedno z vysvetlení, čo však až tak podstatné nie je. Trendy sú vo všeobecnosti rovnaké.

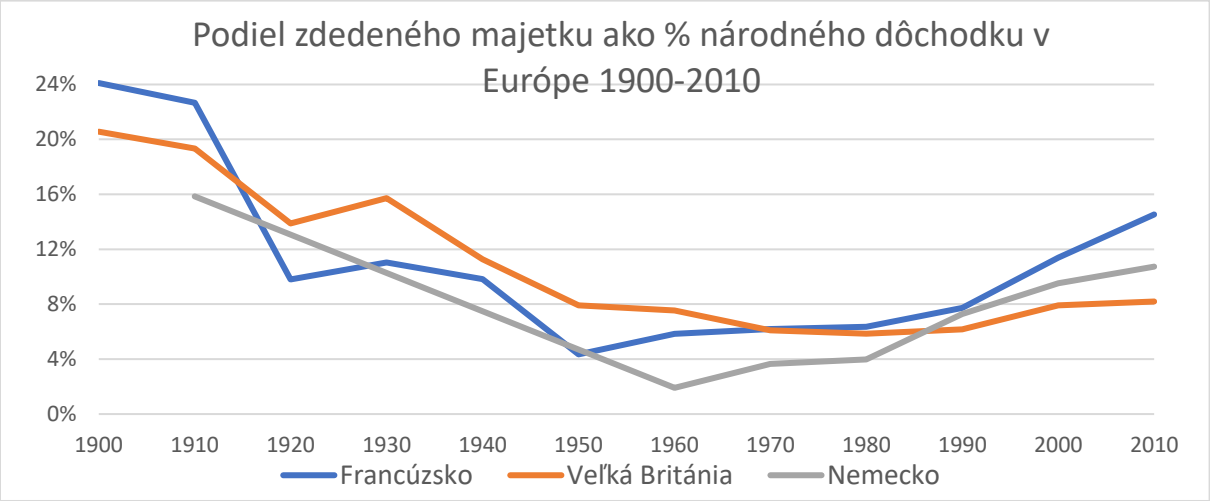

Obrázok 32: trendy v úrovni zdedeného majetku v jednotlivých krajinách Európy.zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Émile Durkheim žil v už relatívne vyspelej dobe, kde bola priemyselná revolúcia v plnom rozkvete. Ale nerovnosti boli dlhodobo na podobnej úrovni, ako to bolo počas dlhých storočí feudalizmu. A nerovnosti sú, ako si čoskoro ukážeme, veľkou spoločenskou brzdou aj z čisto ekonomického hľadiska a hľadiska rastu produktivity. Dnes sme samozrejme ďalej ako pred storočím a aj vďaka tomu môžem robiť takúto analýzu. Princíp je však stále ten istý. Sociálny štát, akokoľvek ťažko vznikal, akékoľvek ciele a tlaky boli za ním, akokoľvek vyzerá ťažko obhájiteľný napríklad z menového hľadiska, priniesol etapy v dejinách kapitalizmu, ktoré nám môžu povedať veľa. Čo my využijeme v našej analýze.

Keby sme čisto teoreticky chceli nastaviť absolútnu ekonomickú demokraciu, kde by mal každý človek tie isté práva a tú istú váhu ako je to v tej politickej, musel by skutočne každý začínať s tým istým majetkom. Najbližšie sme k tomu mali asi počas budovania socializmu. To bolo bez trhového mechanizmu a chýbali tam základné motivačné faktory, čo som už spomínal. Avšak niečo také je v skutočnosti asi nemožné. Možno niekedy v ďalekej budúcnosti spoločnosť dospeje až do takéhoto vývojového štádia, ktovie. Teraz je to asi menej podstatné a nie je potrebné sa tým zaoberať. Kooperativizmom budeme smerovať k znižovaniu rozdielov z každého pohľadu a potrebujeme odpoveď, čo to prinesie a prečo to pomôže.

Demokratické riadenie vo firmách

Ďalšou zložkou nami definovanej makroekonomickej demokracie je úroveň demokratického riadenia v rámci firemného prostredia. Snahou v rámci kooperativizmu je tento spôsob organizácie firiem. Už sme si spomínali, že existujú rôzne typy takýchto firiem s rôznymi vlastnosťami. Že ani samotná ekonomická demokracia nie je stále tá istá ekonomická demokracia. To sme si vraveli pri Titovom socializme. Pre lepšiu orientáciu toho, čo ekonomická firemná demokracia znamená, pridávam schémy z mojej knihy

Kooperativizmus.Tie naznačujú spôsob riadenia a vytvárania organizačných štruktúr v rámci kapitalistických a socialistických firiem. A teda základný rozdiel vo vytváraní hierarchií.

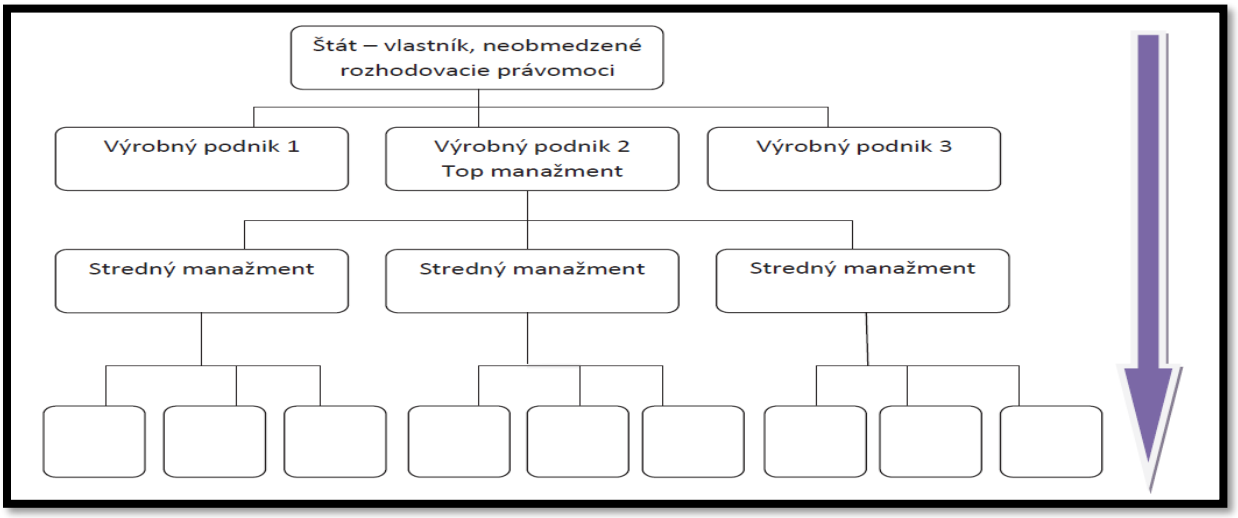

Obrázok 33: Spôsob vytvárania firemnej organizačnej štruktúry v rámci socializmu vo východnom bloku

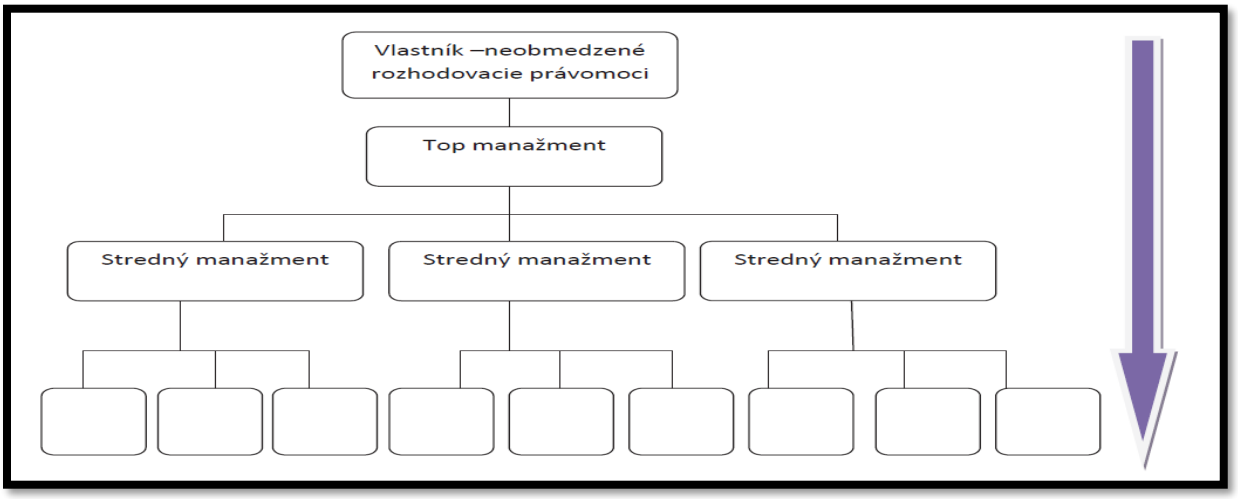

Obrázok 34 Princíp vytvárania organizačnej štruktúry vo firme v rámci kapitalizmu

Rozdiel vo fungovaní firiem je teda v smere vytvárania hierarchií. Táto časť ekonomickej demokracie je skutočne z mikro pohľadu. To, čo také firmy prinášajú, sa už dá vyčítať z minulosti a zaznamenaných skúseností. Aj keď to treba vidieť v rôznych podmienkach a obdobiach. V rôznych súvislostiach. To si naznačíme v analýze.

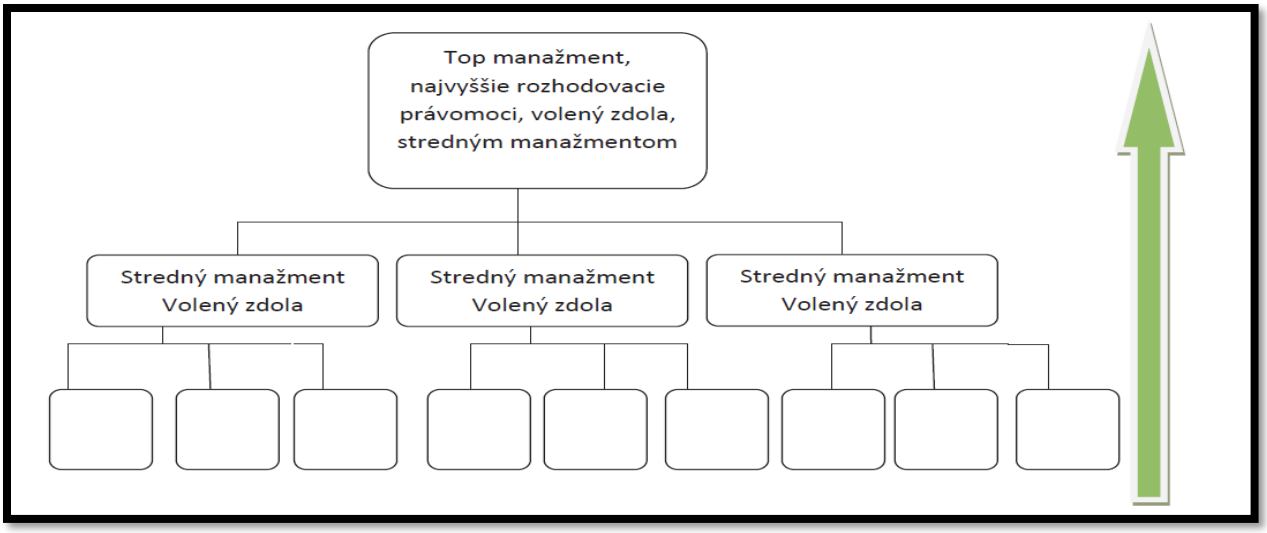

Obrázok 35: Vytváranie organizačnej štruktúry v rámci kooperativizmu.

Trhový mechanizmus

Ako posledný bod, ktorý som uviedol pri definícii makroekonomickej demokracie z makro pohľadu je trhový mechanizmus. V doteraz zaznamenaných pokusoch o elimináciu katastrofických dôsledkov kapitalizmu, bola nevyhnutnosť tejto zložky často podceňovaná. Trhový mechanizmus odmietal už Marx a ako sa neskôr ukázalo, centrálne riadenie je dlhodobo neudržateľné. Makroekonomické nerovnováhy a demotivačné prostredie to jednoducho zmetú zo sveta.

V prvom rade je teda potrebné definitívne povedať, že to dlhodobo bez trhového mechanizmu nepôjde. **Nie je otázka, či trhový mechanizmus, ako si to kladú mnohí odborníci dokonca aj dnes. Ale ako trhový mechanizmus**. Trh jednoducho prirodzene dáva milióny rozhodnutí do jedného celku a dokáže udržiavať celý ekonomický systém v prirodzenej rovnováhe. Na to sa prišlo aj pri Titovom socializme, ktorý je najbližšie k nášmu modelu, ale túto zložku nepodarilo úspešne implementovať. O príčinách a dôvodoch, že v rámci kooperativizmu bude situácia rapídne odlišná, sme si už vraveli v prvej časti. Podobne to bolo aj v prípade Číny a aj tá pristúpila k tomuto kroku. Ale potvrdzovali to všetky fakty v minulosti(socializmus) a asi aj súčasnosti(Venezuela či Kuba).

Trhový mechanizmus v rámci kooperativizmu bude určitou nadstavbou doterajších pokusov a bude zahŕňať aj finančný systém. Marx chcel, aby nadhodnota išla tvorcom hodnôt a nedeformovala systém. Ak by sme sa chceli v budúcnosti dostať k ekonomickej demokracii podobnej tej politickej, tak toto je alfou a omegou. Pre množstvo ľudí je to alfou a omegou všetkých spoločenských problémov, k čomu sa pridávam aj ja osobne. To sa skúsilo v socializme vo východnom bloku. Avšak bez trhových princípov s dnes už známymi dôsledkami. Titov socializmus sa pokúsil o trhový mechanizmus, avšak len v rámci statkov a služieb a bez spoluzodpovednosti zamestnancov. Tak, ako sa dnes v ideologických kruhoch o kapitalizme hovorí, že je životaschopnejší preto, lebo kapitalistu zaujíma rozvoj spoločnosti, tak to isté platí aj v prípade ekonomickej demokracie. Bez zodpovednosti je všetko márne a zvrtne sa to do bordelu.

Každopádne kooperativistický trhový mechanizmus zahŕňa trh statkov a služieb a finančný systém, kde bude trh určovať úrokové sadzby. Má k tomu zabudovaný cieľ prerozdeľovania nadhodnoty tvorcom hodnôt, teda ekonomickej demokracie a tiež zodpovednosť. Na čom si teda často zakladajú argumentačné tvrdenia kapitalistickí ideológovia, ktorí sa väčšinou nachádzajú na takomto tenkom argumentačnom ľade. Samozrejme tých najčastejšie podstata vecí nezaujíma a niečo ako skutočné demokratické princípy sú im najčastejšie cudzie.

Teraz to uzavrieme tým, že vzájomná súťaživosť a vytváranie prirodzených rovnováh sú jednoducho nevyhnutnou zložkou dlhodobo funkčnej makroekonomickej demokracie, na ktorej má byť kooperativizmus založený. To je podstatné pri našej analýze. Avšak aj v tomto prípade sa z minulosti dá vyčítať aj určitý vzťah k efektivite, aj keď je to trochu náročnejšie. K čomu sa ešte vrátime v analýze.

Pojem ekonomického rastu, rastu produktivity ako aj demografického rastu

Treba povedať, že snaha o takéto ekonomické zdôvodnenie správnosti systémovej alternatívy je prvou v histórii. Čo asi logicky znamená, že sa nedá porovnávať s ničím. Odborníci v nej môžu napadnúť niečo, čo v nej nesedí. Doterajšie skúsenosti s nimi ukázali, že sa snažili klamať a manipulovať. Niekedy až absurdne. Chýbala im napríklad akási metodológia, ktorá je potrebná na takéto zdôvodnenie. Keď som sa opýtal, že kde je nejaký alternatívny pokus a aká metodológia sa tam využíva, odpoveď som samozrejme nedostal. Lebo to už logicky nevedeli. Jednoducho sa to snažili a snažia odstrániť poza chrbát. Niečo, na čom je režim a celá jeho mašinéria zavádzania a klamstiev založená.

Ja som teda spôsob ako tieto veci empiricky zdôvodniť, aj keď asi inou metódou, ako niekto, kto to očakával, ale to ešte v živote nevidel a neurobil nič, našiel. Je založená na vzťahu jednotlivých zložiek našej kooperativistickej makroekonomickej demokracie a rastu produktivity na obyvateľa. Ten je súčasťou ekonomického rastu. Druhou jeho súčasťou je demografický rast (rast počtu obyvateľov). Z pohľadu rastu ekonomiky a neskorších záverov je podstatný rast produktivity. Ten hovorí o zlepšovaní alebo zhoršovaní kvality našej spoločnej organizácie.

Ekonomický rast(rast HDP) = rast produktivity na obyvateľa + demografický rast

Ekonomický rast znamená rast celkovej produkcie. Hovorí sa jej aj **hrubý domáci produkt(HDP).** Je súhrnom všetkých statkov a služieb, ktoré sa v danom roku vyrobili na území danej krajiny. V ekonomickej teórii sa rozlišuje aj **národný dôchodok**. Ten je zase súčtom všetkých druhov príjmov rezidentov danej krajiny. Dôležitý je napríklad pri analýze zahraničných pozícií krajín a príjmov z vlastníctva v zahraničí, čo tiež využijeme neskôr. V terajšej analýze sa budeme opierať o HDP.

„Ako uvádzajú poprední svetoví ekonómovia, nemáme na výber lepšiu alternatívu. Preto ekonómovia používajú reálny HDP na obyvateľa ako základné meradlo životnej úrovne v krajine a stupňa jej ekonomického vývoja.“[66]

Baláž, Szoekeová, Zábojník v knihe Čínska ekonomika.

„Hrubý domáci produkt nezohľadňuje zdravie našich detí, kvalitu ich vzdelania alebo ich radosť pri hre. Neobsahuje krásu poézie, silu našich manželstiev, inteligentnosť verejných diskusií alebo integritu našich úradníkov. Nemeria náš dôvtip ani odvahu, múdrosť ani učenie sa, súcit ani oddanosť našej krajine. Skrátka meria všetko, okrem toho, čo robí život zmysluplným.“

J.F.Kennedy v roku 1968.[67]

Hrubý domáci produkt je veličina, na meraní ktorej je založená dnešná ekonómia. Teda jej empirická časť, aby som bol presnejší. Snaha o vedeckosť a empirickosť je jednoducho založená na preukázateľných výstupoch a nič lepšie ako tento ukazovateľ neexistuje. Vedeckosť a empirickosť nemajú radi mnohé dnešné prúdy. To si treba priznať. Hlavne tie kapitalistické a ideologické. Dôvod je jednoduchý. Výstupy hovoria proti absolútnej moci kapitalistov, čo si hneď ukážeme. Oni hovoria proti absolútnej moci vo všeobecnosti a keďže teraz sme v tomto režime, bránia tomu logicky oni. Aj J. Karpiš namiesto nejakých podložených analýz a výstupov hľadá spôsob, ako znehodnotiť objektivitu tohto ukazovateľa. Robí to prostredníctvom medzispotreby.[68] Nejakými úvahami sa to určite dá a v zásade samotný HDP nemusí stále zohľadňovať mnohé veci a kvalitu života. Ale je to najobjektívnejší výstup ekonomiky a nedá sa to poprieť. No a v minulosti sa objavujú pekné reči o zmysle života či iných hodnotách, ktoré to spochybňujú tiež. Sú to reči často od bohatých ľudí, ktorý väčšinou o princípe tvorby hodnôt veľa nevedia. Jednoducho neokúsili poctivú prácu a ja to považujem za základný zdroj mojich informácií a videnia spravodlivosti okolo seba. Dôvod je jednoduchý.

V akejkoľvek práci som sa neustále obhajoval objektívnymi výsledkami práce. Pre mňa je toto smerodajné. Moje nepoklonkovacie správanie a správanie sa ku každému rovnako často vadí mocným a tí často hľadajú cesty na moju spoločenskú likvidáciu. Spájajú na tom ľudí(často aj nevedome, keďže tí sa im chcú páčiť) a vymýšľajú možné aj nemožné. S týmto som sa stretával počas rozvoja tohto projektu. Je to akási mašinéria zla, na ktorej je založený dnešný režim a spôsob spoločenského fungovania. Ktorý teda kritizoval už Marx a likvidáciu potreby vykorisťovania niekoho pre možnosť spoločného fungovania považoval za jeden zo základných cieľov pre komunistický ideál. Fakty a čísla neoklameš, výstupy práce neoklameš. Tam sa často nachádza skutočná pravda, o čom by som teda ja vedel písať knihy. Týmto som sa neustále prezentoval a nikdy sa neuchýlil k ponižovaniu pred kýmkoľvek. Výstup je taký, že som skoro bezdomovec, ale na svete je táto nadčasová práca. Avšak dlhodobo viem, čo a prečo rozvíjam a moje sebavedomie pri empirických výsledkoch nebolo spoločnosťou nikdy poznačené. Aj keď som bol klamaný niekedy až neuveriteľnými

[66] Čínska ekonomika, Baláž, Szoekeová, Zábojník, 2012, str. 60

[67] Ako sa najesť z grafov, Filko, Kišš, Ódor, Šiškovič, 2012, str. 7

[68] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 34-35

spôsobmi. Tak preto táto precízna empirickosť. Cieľom je zabezpečiť, aby poctivé výstupy a poctivá práca boli v živote odmeňované a nie potláčané na periférium, ako je tomu dnes.

Zmysel života alebo rôzne ideologické pohľady na neho nie je vedecký prístup. To je skôr nábožensko ideologický prístup. Tomu nech sa venujú inde, toto je vedecká analýza. Najvedeckejšia, aká sa dnes v tejto vednej disciplíne dá dosiahnuť. Ako človek, ktorý sa obhajuje objektívnymi výstupmi by som mal skončiť na ulici. Objektívne výstupy hovoria jedno, kapitalistické štruktúry iné. **Jednoducho poctivá práca v tomto úžernickom režime neznamená absolútne nič.** Toto je objektívna realita a záver o dnešnom režime a môjho sledovania javov v dnešnom hospodárskom živote, ktorý sa skončil takýmto výstupom. Tento projekt je len ďalším výstupom, ktorý tzv. dnešní odborníci nevedia prijať a zvládať. Pričom ich predbehol asi aj o generáciu. Takže moje videnie sveta je iné. Ale je vedecké a založené na objektívnych faktoch. Reči o rodine, deťoch, zmysle života, dobre a zle, to nech si nechajú iní. To mňa nezaujíma. Aj keď nevravím, že to nie je dôležité. Len vravím, že cez tieto pokrytecké hry sa tie deti a rodiny v skutočnosti zabíjajú.

Rast produktivity je skutočne obrazom toho, ako medzi sebou fungujeme, ako nejaké pravidlá pôsobia na zlepšovanie našej organizácie. Je to fantastická a objektívna veličina, ktorá je nevyhnutná na odpoveď na mnohé otázky a hlavne je porovnateľná aj z dlhodobého hľadiska. Čísla jednoducho neoklameš, hlavne z dlhodobého hľadiska. V krátkodobom kontexte mocenskou manipuláciou môžeš. Z dlhodobého hľadiska povedia pravdu a takým spôsobom môžeme zistiť aj mnohé ešte nezodpovedané otázky. Napríklad aj skutočný vplyv nerovností, ale aj iných premenných na naše spoločné fungovanie.

V analýze budem začleňovať jednotlivé dimenzie našej demokracie. V rámci kapitalistických ekonomík a začleňovaním sociálneho štátu do chodu, ktorý priniesol výrazné zmeny, pričom začneme celkovými nerovnosťami v kombinácii s faktorom dedenia. Neskôr sa pozrieme na ekonomickú demokraciu tak z mikro, ako aj makro pohľadu. Aj na toto nám história priniesla dobré možnosti na túto analýzu. A ukončíme to trhovým mechanizmom a ako ináč, opäť z viacerých pohľadov. Do toho všetkého pridáme množstvo iných zaujímavostí, ktoré poukazujú na mnohé iné fakty zohľadňujúce dnešnú dobu. Hlavne z pohľadu získavania informácií, pomocou ktorých sa snažím robiť tieto závery.

Makroekonomické porovnávania cez vplyv sociálneho štátu v rámci kapitalistickej organizácie výroby

V tejto prvej časti bude našim oporným bodom zavádzanie sociálneho štátu a jeho jednotlivé etapy. Začneme porovnávaním jednotlivých storočí, neskôr prejdeme do porovnávania rôznych desaťročí po druhej svetovej vojne spojených so zavádzaním dnes prebiehajúcej neoliberálnej doby. Ukončíme to aj ďalšími príkladmi zo vzdialenej minulosti, ktoré v princípe budú potvrdzovať naše závery. Dôležitou časťou bude aj eliminácia časového hľadiska pri záveroch. To znamená, že otázka zvyšovania produktivity nesúvisí s časom a vyspelosťou doby, ale skutočne s vnútornými pravidlami a politikami, ktoré určujú level makroekonomickej demokracie.

Pripomínam, **že sa snažíme určiť prirodzený rast produktivity a nie celkový stav reálnych miezd alebo iných neporovnateľných veličín. Reálne mzdy sa v priebehu času logicky zvyšujú, tam sa nedá porovnávať. Rast produktivity je však porovnateľná veličina aj z dlhodobého časového hľadiska a hovorí niečo o tom, aké politiky sú pre jeho výšku lepšie či horšie**. Čo je podstatné pre naše spoločné fungovanie. Aby sme mohli prejsť do empirického záveru.

Štatistiky sú zhrnutím všetkých dnes existujúcich zdrojov z celej histórie. Obdobie stredoveku je samozrejme vyobrazované cez iné materiály a dedukcie, ako novodobá história. Ale to je asi logické a netreba to pripomínať. Postupy a metodiky zberu a vyhodnocovania informácií, ktoré podal Piketty, sú naznačené v jeho knihe *Kapitál v 21. storočí*. Ja sa budem rovno zaoberať jeho výstupmi a ich hodnotením.

Celosvetový pohľad období 1820-1913, 1913-2012.

Začneme porovnaním zmeny v produktivite v rámci celého sveta. Porovnáme dva odlišné typy kapitalistických ekonomík, keď neregulovaný kapitalizmus v 19. storočí nahradila jeho regulovaná forma vo forme zavedenia sociálneho štátu a jeho prerozdeľovania. Oba tieto časové obdobia sa vyznačujú vysokým stupňom inovácií a noviniek v oblasti organizácie.

Celosvetový ekonomický rast 0-2012			
	celková miera rastu	miera rastu svetovej populácie	miera rastu na obyvateľa
0-1700	0,1%	0,1%	0%
1700-1820	0,5%	0,4%	0,1%
1820-1913	1,5%	0,6%	0,9%
1913-2012	3%	1,4%	1,6%

Obrázok 36: Rast HDP vo svete 0-2012, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Miera rastu na obyvateľa sa zvyšuje z 0,9% v rokoch 1820-1913 na 1,6% v rokoch 1913-2012. Môžeme teda skonštatovať, že zavádzanie sociálneho štátu, ktoré súvisí so **znižovaním nerovností, zvyšovanie práv a istôt zamestnancov, znižovanie vplyvu dedičstva, to všetko viedlo pri porovnateľných inováciách a organizácii práce k rapídnemu zvýšenému rastu produktivity na obyvateľa v rámci celosvetového pohľadu v nami sledovanom období.**

Porovnanie rastu produktivity v Západnej Európe

To isté časové obdobie, teda neregulovaný kapitalizmus 19. storočia a obdobie sociálneho štátu 20. storočia môžeme využiť pri porovnaní rastov v Západnej Európe. Takýto pohľad môže znižovať riziko rôznorodosti ekonomík a ich stavu v jednotlivých častiach sveta. **Západná Európa bola počas oboch týchto období vyspelým a zabehnutým svetom, kde sa dá vidieť rozdiel v jednotlivých spôsoboch riadenia, alebo vplyv jednotlivých politík na nami sledovanú veličinu. Zvýraznené veličiny ukazujú nárast z 1,1% na 1,9%.**

Rast na obyvateľa v Západnej Európe a Severnej Amerike 0-2012		
	Západná Európa	Severná Amerika
0-1700	0%	0%
1700-1820	0,2%	0,7%
1820-1913	1,1%	1,6%
1913-2012	1,9%	1,8%

Obrázok 37: HDP na obyvateľa v Západnej Európe a Severnej Amerike 0-2012, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Porovnávania počas fungovania sociálneho štátu. Európa 1950-1970, 1990-2012

Predchádzajúce porovnávania sa môžu zdať navonok príliš od seba vzdialené a mnohí môžu mať rôzne pochybnosti. Preto sú nasledujúce z tohto, avšak ako si neskôr povieme aj z iných pohľadov, omnoho transparentnejšie a asi aj vierohodnejšie. Rozdiely v politikách a úrovní ekonomickej demokracie je možné vidieť aj v novodobejších dejinách a síce už v rámci fungovania samotného sociálneho štátu. Ten nám priniesol azda najúspešnejšie obdobie v dejinách kapitalizmu. Teda dve povojnové desaťročia, ktoré sa časom z rôznych príčin prehupli do tzv. neoliberálnej doby, ktorej apokalyptické výsledky môžeme bezpochyby vidieť v posledných dvoch desaťročiach. Už sme si ich viackrát spomínali.

Pri hlbšom pohľade na Európu je potrebné zdôrazniť, že bola omnoho viac zdevastovaná ako USA. Začínala z trochu nižšej pozície a **netreba zabúdať na faktor dobiehania**, ktorý je normálny v rámci rozvojových ekonomík (z toho profitovala napríklad Čína ako hlavný ťahúň svetového rastu v posledných dekádach).

Tu ešte trochu odbočím a pripomeniem, že faktor vlastníctva je pre toto dobiehanie tiež dôležitý. V určitom rozvojovom štádiu v posledných dekádach sa daril robiť ázijským krajinám, ktoré investovali zväčša vlastné zdroje. Pritom to v Afrike už pri zahraničnom kapitále tak úspešné nebolo. Aj takéto analýzy máme dnes k dispozícii a dávajú samotnej liberalizácií a šíreniu tej našej demokracie prostredníctvom kapitalistického kolonizovania poriadne trhliny. To sa dnes analyzuje pri pohľade na dnešné trendy. **Európa sa v tomto sledovanom období vlastnila sama a nemala napríklad znaky dnešnej Afriky**, ktorá je dodnes z pohľadu vlastníctva výrobných prostriedkov vo veľmi negatívnej pozícií. Národný dôchodok je tam približne o 5% nižší ako HDP(vzťah sme si rozobrali pri rozbore ekonomického rastu). Pri 30% podiele dôchodkov z kapitálu to znamená, že približne 20% kapitálu v Afrike vlastnia cudzinci. A ak si to pretavíme do čisto výrobného kapitálu(nerastné bohatstvá sú často v rukách domácich), tak podiel cudzích vlastníkov iba na ňom je 40-50%.[69] Samovlastníctvo je teda tiež dôležitý aspekt povojnového vývoja v Európe. Poďme však späť k téme.

Faktor dobiehania zohral bezpochyby úlohu aj **pri najvyššie zaznamenanom raste produktivity vo vyspelých kapitalistických krajinách v ich histórii**. Číslo 4,1% je jednoducho niečo fantastické na také dlhé obdobie. Práve toto bolo obdobie, keď práca prevažovala nad dedičstvom a ľudia si prácou mohli zarobiť

[69] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 87

viac ako dedením. Mnohé krajiny prešli **obrovskými vlnami znárodňovania** a obmedzila sa absolútna moc kapitalistov. Napríklad vo Francúzsku a Nemecku sa predpokladá, že až 25-30% kapitálu bolo vo vlastníctve štátu. U veľkých firiem a finančných inštitúcii to číslo dosahovalo dokonca úroveň 50%. **Išlo jednoducho o akýsi typ zmiešanej ekonomiky a o najúspešnejšiu éru kapitalizmu**. Nerovnosti a všetky iné faktory vrátanie dedenia sa jednoducho v rámci Európy stlačili na minimum a výsledok bol priam fantastický. Najdemokratickejšie obdobie v dejinách kapitalizmu z pohľadu ekonomickej demokracie sa skončilo tak, že výkon ekonomiky stúpal **o závratných 4,1%.** Obdobie posledných dvoch desaťročí, keď sa veci vrátili do starých koľají z pohľadu obnovenia moci kapitalistov, uvoľnenia okov medzinárodnému kapitálu, či vplyvu dedenia na spoločenské štruktúry a sociálne pomery, **zaznamenalo rast na úrovni 1,5%.** Teda diametrálny rozdiel. Zaujímavé je, že **práve obdobie posledných dvoch desaťročí je v rámci povojnového obdobia považované za obdobie najväčších inovácií**, keď sa k slovu dostávajú informačné technológie a celková vlna robotizácie. Ani to však neznamenalo zvýšenie výkonnosti a toto obdobie výrazne zaostáva za povojnovou, dnes už vieme, že zlatou érou kapitalizmu.

Rast na obyvateľa v povojnovom období, počas sociálneho štátu			
	Rast svetovej produkcie	Západná Európa	Severná Amerika
1950-1970	2,8%	4,1%	2,3%
1970-1990	1,3%	2,3%	2,2%
1990-2012	2,1%	1,5%	1,4%

Obrázok 38: HPD na obyvateľa v povojnovom období, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Porovnanie vývoja v USA a príčina nárastu nerovností

Pri porovnaní Európy môžeme mať pochybnosti o viacerých príčinách tohto javu. Práve preto je porovnanie USA v tomto istom období dôležité a **odstráni asi aj posledné pochybnosti o fungovaní kauzality**, ktorú chcem touto analýzou dokázať. USA jednoducho **neprechádzalo žiadnym dobiehaním**, či vlnami znárodňovania.

„Americká ekonomika bola oveľa inovatívnejšia v rokoch 1950-70, ak ju posudzujeme na základe skutočnosti, že produktivita rástla v tomto období takmer dvojnásobným tempom v porovnaní s rokmi 1990-2010.“ [70]

Thomas Piketty vo svojich záveroch knihy Kapitál.

[70] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 561

Naša tabuľka(obrázok 38 vyššie) zohľadňuje celú Severnú Ameriku, teda vrátane Kanady. Tieto oficiálne údaje zahŕňajúce celú Severnú Ameriku hovoria, že rast bol v prvom sledovanom období 2,3%, kým v posledných dvoch desaťročiach klesol na 1,4%. Asi netreba pripomínať, že dnešné ekonomiky sú už veľmi podobné a silno previazané. Ovplyvňujú ich jednotlivé politiky štátov a tie mali v USA zjavne zásadný vplyv na to, ako sa vyvíjala produktivita.

Hodnoty zahŕňajúce iba USA som našiel v iných zdrojoch, aj keď v menšom časovom pásme, pričom potvrdzujú túto hypotézu. Nasledujúci graf je zo štatistík Svetovej banky.

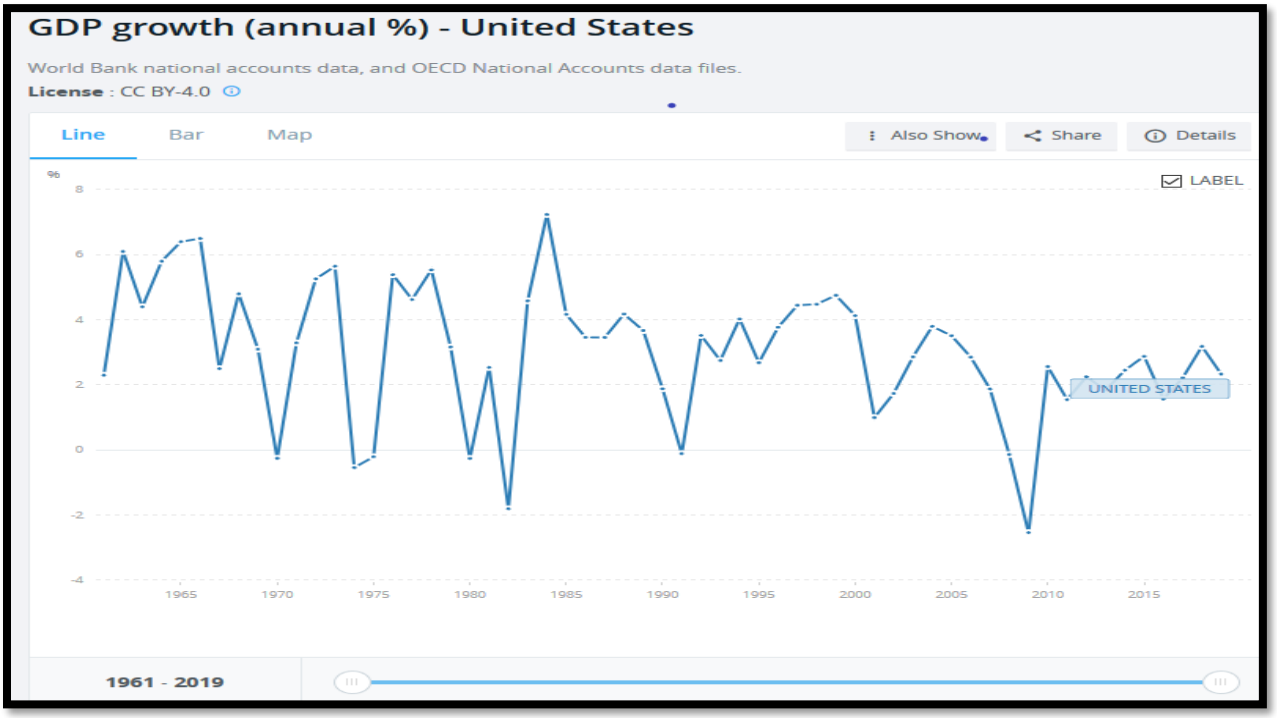

Obrázok 39: Trendy v raste HDP v USA v povojnovom období, zdroj
https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=US

Faktom však je, že v období posledných desaťročí sa v USA zvýšila dôchodková nerovnosť do závratných výšok. Pri tomto sa zastavím a vysvetlíme si ho lepšie z viacerých dôvodov.

Rapídny nárast nerovností v USA

Kým o povojnovom období vieme povedať, že pokles nerovností zapríčinili z prevažnej miery straty z kapitálových dôchodkov(tak v Európe ako aj USA, aj keď tam z menšej miery),opätovný nárast nerovností v USA po zavedení spomínanej neoliberálnej doby bol zase zapríčinený z 2/3 nárastom

mzdovej nerovnosti a iba z 1/3 nárastom kapitálových dôchodkov(obrázok 22, str. 57). V tomto sa tieto zmeny veľmi líšili a prinášajú v podstate nové podmienky.

Nerovností v rámci jednotlivých krajín sú predmetom záujmu a skúmania odborníkov počas dlhého obdobia. Robia sa rôzne štúdie, ktorých závery sú dnes už k dispozícií. Jedna napríklad vraví, že zvyšovaním podielu vysokoškolských diplomov sa znižovali aj nerovnosti. Všetko dnes napríklad nasvedčuje tomu, že jedným z dôvodov menšej mzdovej nerovnosti v škandinávskych krajinách je aj vzdelávací systém, ktorý je rovnostársky a inkluzívny. Naproti tomu napríklad v USA alebo Francúzsku majú najprestížnejšie univerzity tendenciu presadzovať študentov z privilegovaných vrstiev. Rodičia študentov amerického Harvardu patria medzi 2% top príjmov,(zárobok okolo 450000 USD ročne), francúzskej Sciences Po zase medzi 10%(90000 Eur ročne). Veľmi vysoké školné sa platí aj vo Veľkej Británii. Vrcholový manažment korporácií sa skladá hlavne z absoloventov takýchto univerzít. Pričom trendy sú také, že k vyššiemu vzdelaniu sa nižšie vrstvy dostávajú stále ťažšie.

Rapídny nárast nerovností bol sprevádzaný a z technického hľadiska z veľkej miery spôsobený rapídnym nárastom platov top manažérov. To sa z technického hľadiska vedelo. Skutočné príčiny tohto javu boli však dlho akousi novou záhadou, ktorú bolo potrebné vyriešiť. Z čisto teoretického hľadiska sa dnes za zvyšovaním takýchto príjmových nerovností skúmajú dva základné faktory. A tým je zvýšenie hraničnej produktivity niekoho, kto si na zvyšovanie miezd oproti iným nárokuje, ako aj preteky medzi vzdelaním a technológiou. Hraničná produktivita hovorí, že prínos zamestnanca pri výstupe sa zvýši. Zarobí si na seba. Jej meranie a určenie príspevku nejakého top manažéra na celkovom výstupe, alebo zlepšení výsledkov firmy, je tiež veľmi náročné. Je to v rámci veľkých korporácií v podstate nemožné. Analýzy vylúčili aj takúto logiku. Pričom k tomu ukázali, že mzdy sa zvyšovali skôr vtedy, keď na výsledky korporácií nemali manažéri vplyv a ovplyvňovali ich skôr externé faktory. Teda nie ich nejaký priamy prínos manažéra.[71]

Preteky medzi vzdelaním a technológiou znamená zase to, že zvýšenie technológie vo výrobe bez zvýšenia úrovne vzdelanosti spôsobuje zvýšený dopyt po takých zamestnancoch, ktorí výrobné procesy zvládajú. A to automaticky zvyšuje nerovnosti. Nerovnosti však dosiahli vyššiu úroveň ako nerovnosti chudobných krajín v rôznych častiach sveta v minulosti(India či Južná Afrika). Čo by nedávalo veľmi dobrú vizitku samotnému vzdelávaciemu systému v USA. Aj tento faktor bol takouto metódou vylúčený.

Práve nárast mzdovej nerovnosti v USA v rámci neoliberálnej doby sa považuje za najväčšie zlýhanie v týchto teóriách o nerovnostiach. A tak sa prichádzalo na skutočnú príčinu tohto javu.

„Nielen vlastníci, ale dokonca ani vrcholový manažment korporácií nie je vyberaný na základe svojej odbornosti. Základnou kvalitou úspešných ľudí v korporáciách nie je odbornosť, ale iba schopnosť robiť dobrý dojem.“

Wright Mills, americký sociológ povojnového obdobia.[72]

Počas krízy po roku 2008 si banka Dexia na záchranu zobrala od daňových poplatníkov 32 mld. Eur. Jej šéf si napriek miliardovým stratám až do jej kolapsu v roku 2011 vyplácal odmenu 2 mil. Eur ročne.

[71]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 357-358, 363

[72]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 350-351

Zachraňovanie banky City Group v podobe 50 mld. dolárov od daňových poplatníkov bolo sprevádzané tým, že v tom istom roku dostalo až 1038 zamestnancov odmenu vo výške viac ako milión dolárov. Pri Bank of America to bolo pri balíku 45 mld. dolárov od daňovníkov sprevádzané odmenami cez milión dolárov pre 265 zamestnancov. Goldman Sachs po takejto záchrane vyplatil najväčšie odmeny v 140-ročnej histórii.[73]

Takto vyzerá svet korporácií už dlhodobo. Vedú ho doslova devianti a ľudia, ktorí sa tam dostávajú cez akýsi zvláštny systémový mechanizmus. Doslova bez akýchkoľvek objektívnych kritérií. Zlodeji a ruinovači spoločnosti, ktorí nie sú tlačení k učeniu sa manažérskym praktikám, ktoré by viedli k nejakej stabilite v spoločnosti. V kombinácií s absurditami finančného systému, tento svet ničí a ruinuje spoločnosť. Korporácie pomaly ale isto majú väčší vplyv ako mnohé štáty a vlády. To je známa kapitalistická rovnica a dôsledok globalizácie na princípoch tohto úžerníckeho režimu.

V rámci mojich skúseností pri zdôvodnení zákona padajúceho hovna prinášam viacero príkladov na to, ako som sa prezentoval mojou hraničnou produktivitou. Teda cez empirické a uchopiteľné dôkazy, kde si to viem takto obhájiť. Jednoducho cez poctivú tvorbu hodnôt, kde je to možné. To je objektívny ukazovateľ, ktorý je ťažké prebiť argumentmi. Napriek tomu som v dnes nastavenej spoločnosti nemal ani najmenšiu šancu presadiť sa a sebarealizovať. A dôvodom stále boli ľudia v riadiacich štruktúrach, ktorí sa k nim dostávajú na základe takého zvláštneho mechanizmu. Zhora dole, bez nejakých schopností či prezentovaných výsledkov práce. To, čo sa deje tam hore, ovplyvňuje celý systém. Je to zločinecký a úžernícky režim, ktorý viem teda ukázať aj priamo v dolných poschodiach hierarchií. Dôvodom sú neprirodzené hierarchie a to, akí ľudia končia v riadiacich štruktúrach tam hore. V princípoch, na akých sa spoločnosť buduje od podlahy. V korporáciách, ale prejdeme aj do politiky a iných oblastí.

Poďme teraz späť k nášmu skúmaniu nárastu nerovností v USA v neoliberálnej dobe. Treba povedať, že keď sa pozrieme na nárast miezd najvyššie 10% zarábajúcich, tak až ¾ z celkového nárastu majú na svedomí mzdy patriace do najvyššieho jedného percenta. Ide skutočne o problém, ktorý sa nachádza v platoch top manažérov. Keď sa pozrieme na podobné anglosaské krajiny(obrázok 40), tak aj v rámci takýchto podobných kultúr sú veľké rozdiely v náraste nerovností. Aj takéto pohľady pomohli pochopiť, že vzostup platov manažérov nie je nejakým technologickým javom. Najväčšia zarábajúca tisícina v USA (0,1% najviac zarábajúcich) dokonca zvýšila svoj podiel z 2% na 10%. V Európe sa to „len“ zdvojnásobilo.[74] Trajektória Európy a Japonska pritom pripomína vývoj v USA, hoci s posunom jednej či dvoch dekád. Trendy sa podľa odborníkov aj v tomto prípade logicky budú prelievať, ako je to napríklad pri základnej úrokovej sadzbe americkej centrálnej banky. Aj toto sú logické dôsledky dnešnej globalizácie.

[73] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 36, 40-41

[74] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 344, 346

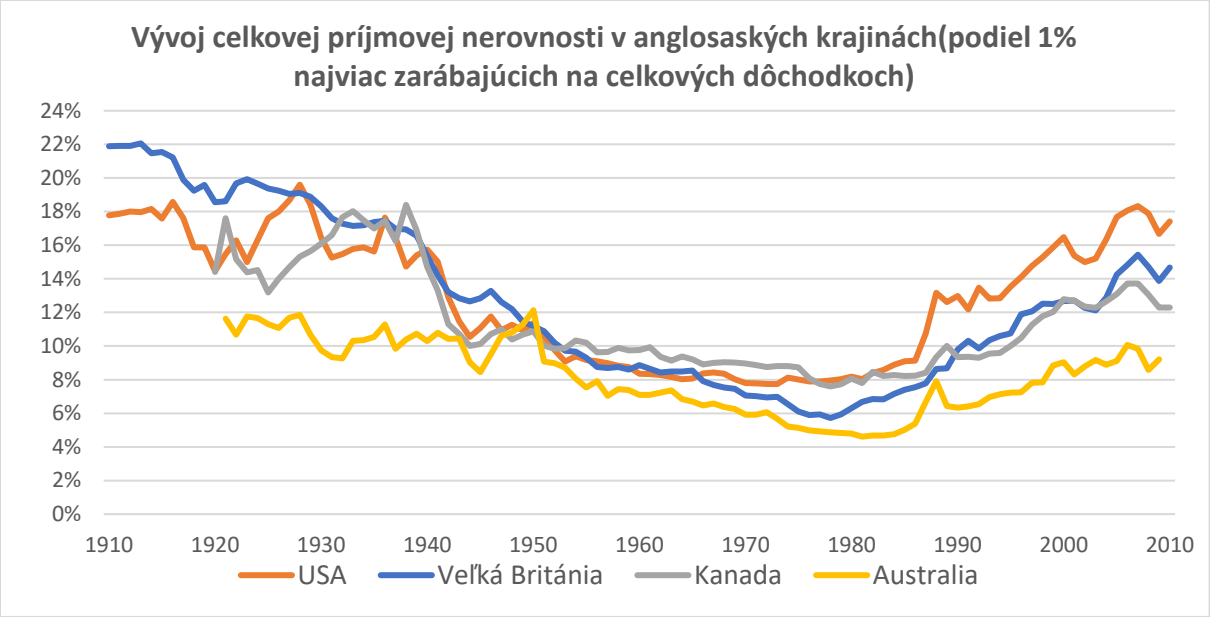

Obrázok 40: Vývoj nerovností v anglosaských krajinách, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Každopádne na vysvetlenie trendov v nerovnosti v USA a v trochu menšej, ale predsa len vysokej miere vo Veľkej Británii, nefungujú žiadne teoretické modely. Žiadna systémová logika a doterajšie poznatky sa na to nedajú použiť. Takouto vylučovacou metódou došli odborníci k tomu, že to bude spočívať v tom, že sa v týchto krajinách po snahách o zavedenie „čistého kapitalizmu 19. storočia“ znížili najvyššie sadzby progresívnych daní z príjmu.

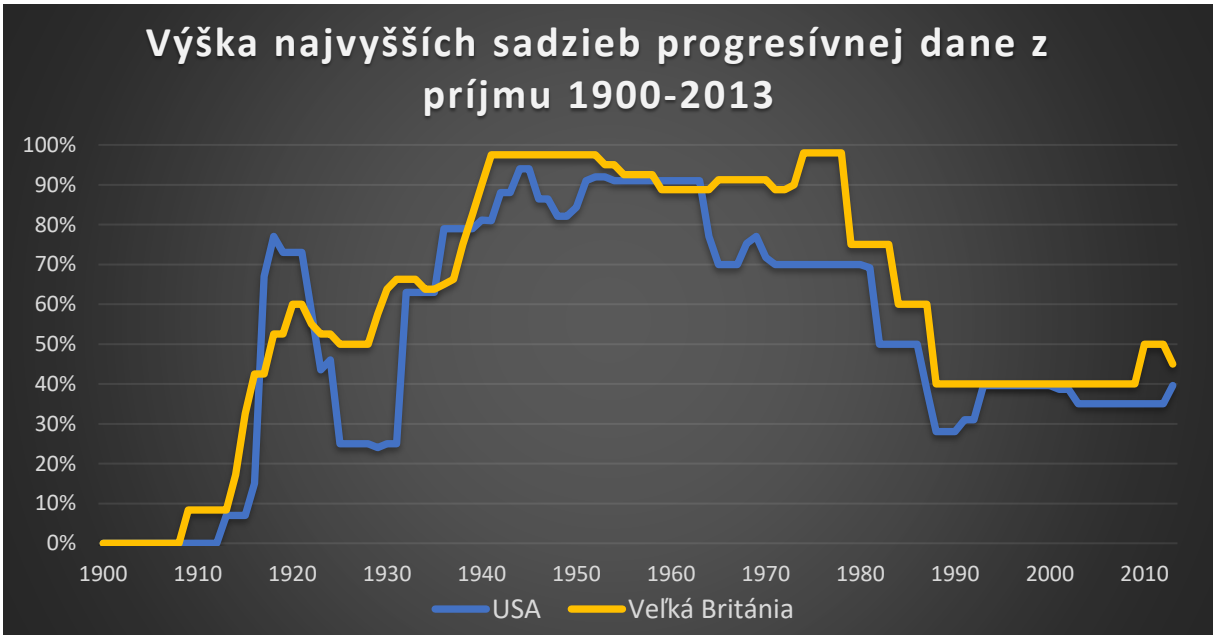

Obrázok 41: Pokles najvyššej sadzby progresívnej dane z príjmu v USA a Veľkej Británii pri neoliberálnej revolúcii, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Kým predtým by zvyšovanie miezd nemalo až tak veľký vplyv na ich čistý príjem, tentokrát sa to oplatilo. A títo ľudia sú v pozícii, keď majú možnosť určovať si vlastný plat a hodnotiť samých seba. V takejto pozícii majú tendenciu správať sa sami voči sebe štedro alebo veľkoryso. Alebo prinajmenšom byť veľkorysí pri meraní svojej hraničnej produktivity. Treba dodať, že ich subjektívnom meraní. Takéto správanie je typicky ľudské. No a toto je ďalším kamienkom do našej mozaiky dôsledkov absolútnej moci. Ľudia majú tendenciu si ju zvyšovať. Ak majú možnosť prisvojovať si zdroje, tak to robia. Čo teda kapitalizmus umožňuje mnohými spôsobmi. Ani kapitalisti, ani top manažéri sa moci nevzdávajú sami od seba a stále si ju zvyšujú. Sem tam nám to zastrú nejakými charitatívnymi akciami, ale princíp je taký a trendy skutočne hovoria pravdu o smerovaní. Ale aby sme boli korektní, ani robotníci neurobili viac dobra. Keď mali možnosť, tak v rámci Titovho socializmu to doslova zruinovali. Lebo nemali zodpovednosť a systém a pravidlá ich netlačili k takémuto správaniu. **Žiadne hranie sa na lepších a horších, predstieranie dobroty a často až nepoškvrnenosti, ako sme to napríklad zvyknutí u politikov, nepomôže. Pomôžu systémové pravidlá a to, že systém zabezpečí dodržiavanie poriadku. Toto jednoducho hovoria fakty z histórie a nedá sa to ani interpretovať ináč. A toto sa zabezpečí kooperativizmom, naše fakty o nemožnosti inej cesty sú len pomocným materiálom na jeho zdôvodnenie.** Pokrytecké hranie sa na niečo jednoducho znegujú takéto historické fakty a dôkazy o neustále opakujúcom sa ľudskom správaní. Musí prísť doba systémových pravidiel a takýchto diskusií, na čom je teda kooperativizmus z nejakého ideologického pohľadu, ak sa tomu v tomto prípade tak dá povedať, postavený. Pripomínam ešte systémové riešenie korupcie sociálneho štátu.

Pre porovnanie pridávam tie isté typy grafov v iných krajinách, kde sa tento trend ešte neprelial, aj keď smerovanie je pomaly ale isto podobné a bude viac či menej kopírovať USA, čo je viac vidieť v číslach jednej tisíciny najviac zarábajúcich. Čo sme si teda spomínali.

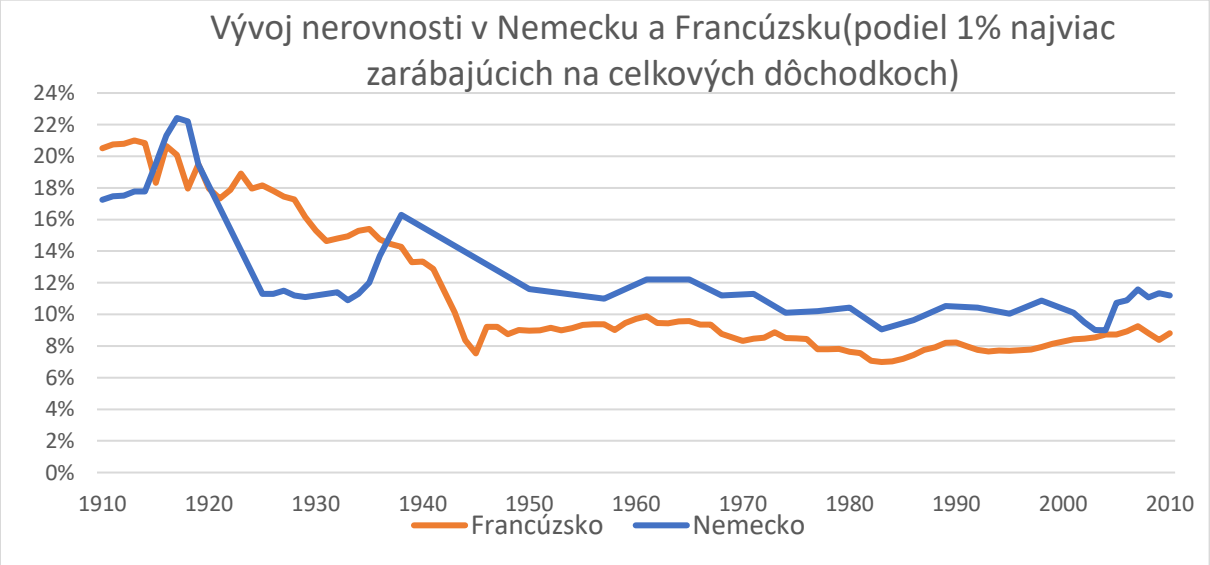

Obrázok 42: Nerovnosti v Nemecku a Francúzsku, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

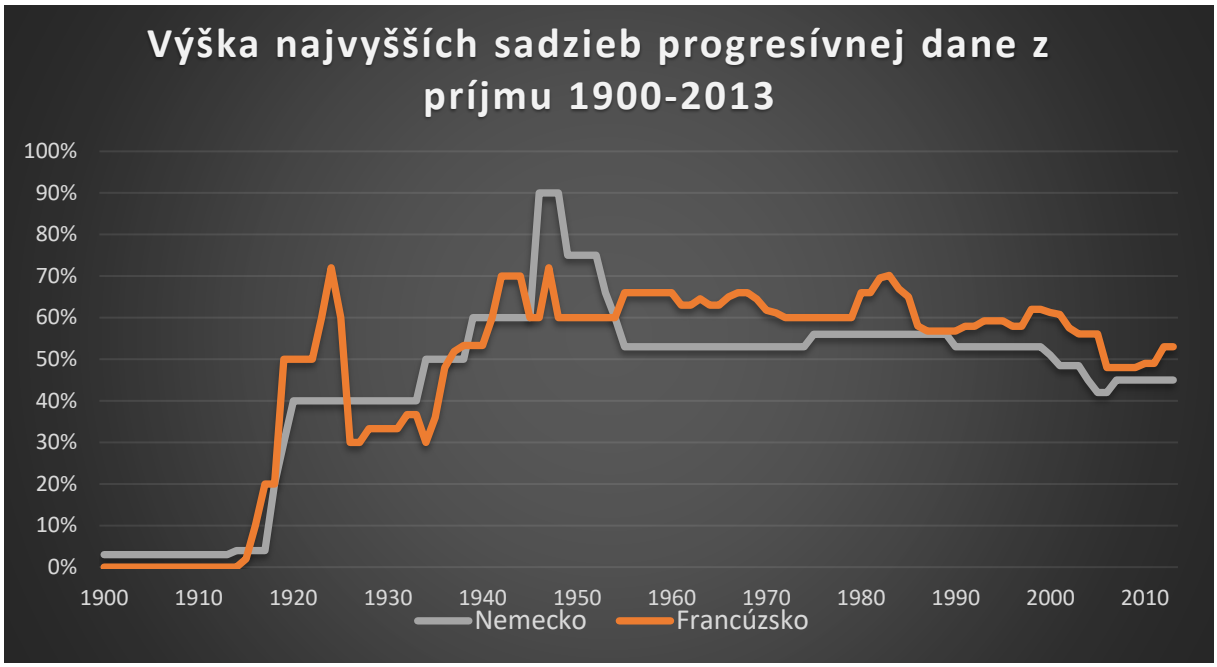

Obrázok 43: Najvyššie sadzby progresívnej dane z príjmu v Nemecku a Francúzsku, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Z nášho pohľadu a potreby pre analýzu však nie je až tak dôležité, čo spôsobilo rapídne zvýšenie mzdovej nerovnosti v USA. Dôsledky je samozrejme vidieť v trendoch a správach o zvyšujúcom sa napätí z týchto končín sveta. Tomu sa asi vyhnúť nedá. Pre nás je však dôležitá iná stránka vecí a tým je vplyv na výkonnosť ekonomiky. A ten je jasný. Zníženie výkonnosti v USA je takmer dvojnásobné a tu niet čo dodať. V tomto prípade k tomu treba povedať, že sa eliminujú iné vonkajšie vplyvy, ako je možnosť dobiehania a znárodňovanie a iný typ riadenia podnikov, ako je to zaužívané v kapitalizme. **Výška nerovností má bez zmeny iných podstatných veličín obrovský vplyv na výkonnosť ekonomík**. Tomuto záveru sa v tomto prípade asi nedá vyhnúť, keďže v Európe boli nejaké faktory, ktoré by ho mohli možno spochybňovať.

Ako posledný faktor pripomeniem to, že v rámci technologických zmien bolo práve obdobie posledných desaťročí a neoliberálnej doby obdobím, keď sa veci menili veľmi rapídne v prospech robotizácie(rozvoj informačných technológií). V 19. storočí bol tento faktor sprevádzaný zvýšením výkonnosti a stroje jednoducho pomohli k zlepšovaniu produktu. Teraz to tak nebolo a má to zrejme rôzne iné dôvody, ktoré si povieme ešte pri krízach. Každopádne technologické zmeny určite neznižujú našu výkonnosť. Keď ju už nezvýšili tak, ako by to možno niekto očakával, opačne to určite neplatí. **Výška dôchodkovej nerovnosti bol faktor, ktorý spôsobil rapídne zníženie výkonnosti ekonomiky a tu si môžeme byť týmto záverom v podstate istí.**

Porovnanie rôznych období v 19. storočí

Pre túto analýzu vieme nájsť príklad aj v rámci 19. storočia. A to vďaka komunistickej vlne a jej tlakom na zmenu v rozdelení dôchodkov medzi kapitál a prácu. Trendy boli v celom kapitalistickom svete približne rovnaké. O tejto kauzalite ako aj o vývoji tejto analýzy, ktorá je k dispozícii v podstate až dnes, sme si už

hovorili. Pridávam grafy zobrazujúce tieto trendy. Tentokrát výšku dôchodku pripadajúcu zamestnancom. Teda opačný pohľad ako som uvádzal pri tejto problematike v rámci Francúzska(obr. 7, str. 41).

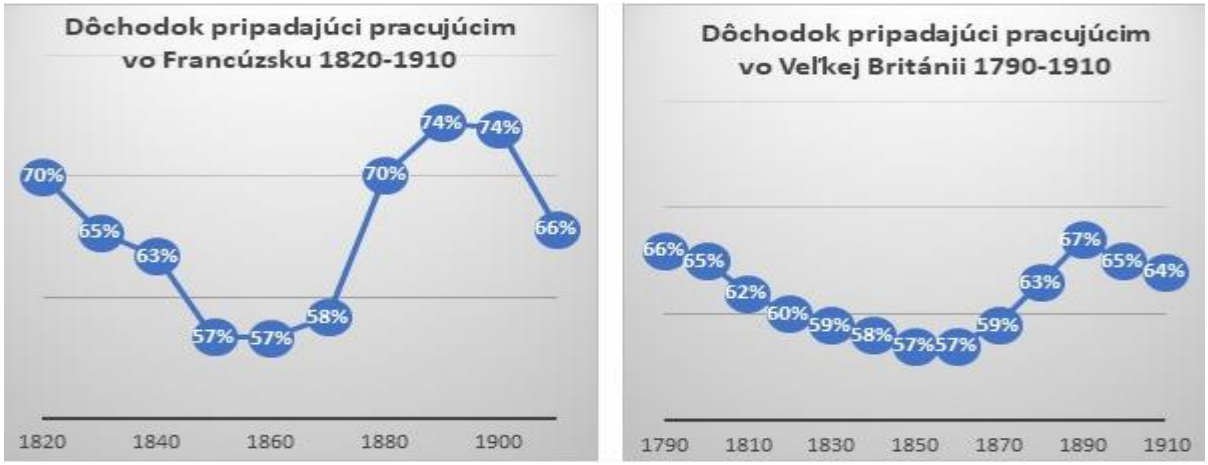

Obrázok 44: Rozdelenie dôchodku medzi kapitál-prácu v 19. storočí, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Pokiaľ sa pozrieme priamo na **výkonnosť ekonomík v týchto obdobiach, tak tá vzrástla v období nižšieho tlaku na pracujúcich tak v Západnej Európe, ako aj Severnej Amerike.** Aj tento prípad teda podobne ako všetky ostatné, hovorí stále tú istú obohratú pesničku. Zvyšovanie ekonomickej demokracie, tentokrát iba cez znižovanie nerovností v pracovných dôchodkoch(bez zmien vo faktore dedenia), je výrazným aktivátorom zvyšovania rastu produktivity na obyvateľa.

Výkonnosť ekonomík počas 19. storočia.

rast na obyvateľa .	miera rastu vo svete	miera rastu v Západnej Európe	miera rastu v Severnej Amerike
1820-1870	0,5%	1%	1,3%
1870-1913	1,3%	1,3%	1,9%

Obrázok 45: Ekonomický rast počas 19. storočia, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Ide o analýzu zo vzdialenejšej minulosti a je potrebné brať do úvahy aj iné faktory. Napríklad trendy v inováciách a technologickom pokroku. Tie hrali v 19. storočí bezpochyby väčšiu úlohu v raste produktivity ako je tomu dnes, keď sa na nej v podstate možno ani neprejavili. Alebo v rámci neoliberálnej doby sa zníženie úrovne ekonomickej demokracie prejavilo tak, že tieto trendy úplne znegovali. Čo naše závery a ich správnosť dokonca ešte umocňuje.

Čo je však dôležité, analýza v 19. storočí je z tohto pohľadu zahalená do akéhosi rúška tajomstiev a môže trochu skresľovať. To sa nedá presne určiť a asi to nie je až tak dôležité. Analýzy počas sociálneho štátu nám hovoria presné a nepopierateľné údaje. Je otázne, ako a aké typy inovácii v 19. storočí pôsobili viac na rast produktivity. Každopádne dôležitým záverom je to, že aj v tomto prípade nám štatistiky hovoria, že doba menších nerovností a lepších podmienok pracujúcich sa pretavila do zvýšenej produktivity. Hlbšia a presnejšia analýza je asi nemožná. A vzhľadom na možnosti, ktoré nám priniesol sociálny štát, zrejme ani nie je potrebná.

Ešte raz pripomínam dôležitosť analýzy rozdelenia dôchodkov medzi prácu a kapitál, ktorá nám umožňuje pochopiť tieto trendy. A ktorá vzniká prakticky až teraz.

Ešte porovnanie USA a Západnej Európy v 18. a 19. storočí

Ako posledný príklad ma napadlo porovnať USA a Európu v predošlých storočiach. Keď som vravel o tom, že porovnávanie samotného USA v regulovanom a neregulovanom kapitalizme je z viacerých pohľadov pochybné, tu môžeme eliminovať aspoň veľké časové hľadisko a rôzne doby. Aj keď asi aj takáto analýza je zahalená do rúška mnohých tajomstiev.

USA predstavovali akýsi ideál slobody a šancí na nový život. Život v Európe bol dlhodobo v starých koľajách, panovala tu šľachta, vlastnila väčšinu pôdy a tí ďalší na nich robili. Život v Európe bol dlhodobo v zaužívaných hierarchických štruktúrach. V USA sa nachádzala voľná pôda, roľníci si nachádzali priestor pre zakladanie rodín a pracovanie na svojom. Negatíva s funkciou otrokov, hlavne pred vojnou Severu proti Juhu, samozrejme netreba pripomínať. Avšak situácia bola skutočne diametrálne odlišná z pohľadu motivácií, šancí na prežívanie prostredníctvom poctivej práce. A aj takto vyzerá rast produktivity na obyvateľa. V USA bol počas celého obdobia omnoho vyšší.

V tomto bode ešte pripomeniem, že sledovanie produktivity otrokov a slobodných roľníkov v USA hovorí, že tá druhá verzia pracovníkov mala neustále vyššiu výkonnosť.[75] Ale to asi prekvapením nie je. V Európe sa ľudia viac zotročovali navzájom prostredníctvom šľachty, v USA v určitých oblastiach si vo väčšej miere priniesli otrokov a nevoľníkov z Afriky. Následne vznikli aj takéto sledované závery.

Každopádne takýto makro pohľad hovorí v kontexte našej analýzy opäť iba to isté. Vlastne žiaden nehovorí niečo iné. Ale toto môže byť tiež zaujímavý, v našom prípade posledný makropohľad na nami sledovanú kauzalitu. Teda až na nejakú výnimku, ktorá vlastne výnimkou nie je, k čomu ešte prídeme.

[75]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 183

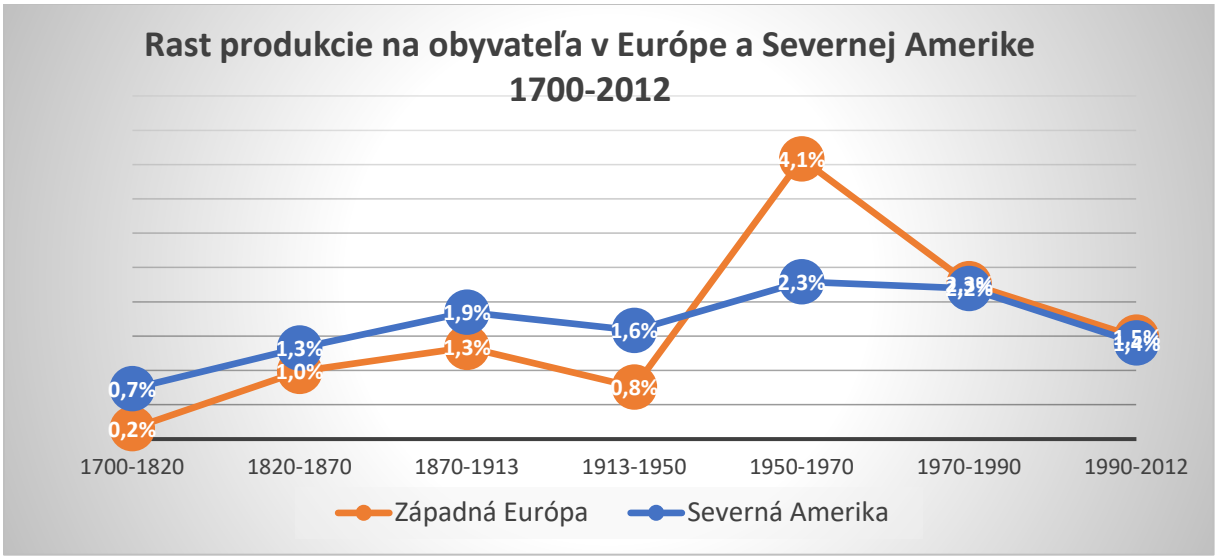

Obrázok 46: Porovnanie USA a Európy v 18. a 19. storočí, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Rast produktivity v dlhodobom kontexte bol v akejkoľvek dobe vysoko závislý od výšky nerovností, slobody a celkovo od výšky a levelu nastavenej ekonomickej demokracie z makropohľadu. V našom prípade v kontexte faktora dedenia, celkových nerovností a asi aj obmedzovania absolútnej moci v rámci riadenia firiem, keď sa hlavne v povojnovom období pristupovalo k rozsiahlemu znárodňovaniu. Nami definovaná makroekonomická demokracia má veľký a možno aj podstatný vplyv na výšku výkonnosti. Neskôr sa pozrieme na ďalšie aspekty, ktoré sme doteraz nezahrnuli a hrajú významnú úlohu už priamo v projekte kooperativizmus. Ktorým nejaký stav dosiahneme a vieme ho vopred definovať.

Eliminácia pochybností časového hľadiska v doterajších analýzach

Pri doteraz poskytnutých analýzach a porovnaniach sa zastavím ešte pri jednej možnej pochybnosti, ktorá môže v našom prípade nastať. A tým je časové hľadisko. Porovnávanie takto vzdialených období sa nemusí stále zdať veľmi objektívne. Hlavne, keď nám **často vychádzajú výsledky rastu produktivity v modernejšej dobe lepšie.** To teda platilo pri porovnaní celosvetovej produkcie v neregulovanom a regulovanom kapitalizme ako aj pri podobnom porovnaní Západnej Európy. Platí to aj v poslednom uvedenom prípade.

Avšak táto logika neplatila pri porovnaní povojnového obdobia a obdobia posledných desaťročí. A neplatilo to ani v rámci USA, kde je teda eliminované aj riziko neznámej výšky možného dobiehania ekonomík, či vplyvu iných premenných. Tu sa jednoducho karta v ekonomickej demokracii obrátila a my sme sa časom dostali do horšej situácie. Žijeme teda dobu návratu dedičného kapitalizmu, snáh o znižovanie práv zamestnancov, zvyšovania nerovností a pod. Oproti povojnovému obdobiu, kde to bolo teda z ekonomického hľadiska omnoho demokratickejšie. A ešte raz pripomínam, že posledné dve desaťročia sú z pohľadu technologických inovácií a robotizácie tou významnejšou dobou (pri pohľade na posledné storočie, alebo niekoľkých desaťročí).

Toto uvádzam ako absolútny dôkaz toho, že **kauzalita medzi výškou demokracie v podobe nerovností a demokratického riadenia(čo ešte rozoberieme podrobnejšie) a rastu produktivity, je skutočne na vysokej úrovni. A určite to nebude modernejšou dobou, ako by sa mohlo navonok niekedy zdať. Zvyšovanie produktivity je vysoko závislé od podmienok pracujúcich a uvoľnenej atmosféry**. Od demokracie v ekonomickom priestore vo všeobecnosti. Na toto tvrdenie je toto porovnanie asi tým posledným, čo mu možno z pohľadu rozptýlenia akýchkoľvek pochybností chýba.

Návrat k dedičnému kapitalizmu a zvýšenej nerovnosti v posledných desaťročiach vďaka rôznym faktorom nám pomohol rozptýliť poslednú pochybnosť o sledovanej kauzalite. Nie je to časové hľadisko a inovatívnejšia doba či priamo inovácie, ktoré sú hlavným motorom zvyšovania produktivity. Je to výška nerovností a ekonomickej demokracie z makro pohľadu, ako sme si ju definovali na začiatku, čo zásadne poháňa spoločnosť do efektívnejšej formy fungovania. Jej ďalšie časti si teda ešte rozoberieme v nasledujúcich textoch.

Makroekonomický pohľad na demokraciu vo firemnom riadení

Najprv pripomeniem zaznamenávané rasty produktivity v rámci nejakých etáp, kde bola plošnejšie zavádzaná ekonomická demokracia. V literatúre som sa dostal k pokusu v rámci Španielska pred 2. svetovou vojnou, kde prechádzali podniky do rúk zamestnancov. V niektorých oblastiach bol zaznamenávaný rast produktivity až 20%(Aragónsko).[76] Toto bola však krátka epizóda.

Titov socializmus je zaujímavejšia téma a dostupné údaje hovoria o rapídnom náraste. V rokoch 1954-1965 to bolo v priemere 8%, pričom roky 1960-1975, kde určitý čas fungovali firmy aj v rámci trhového mechanizmu, bol priemerný nárast produktivity na úrovni niečo tesne pod 4%.[77]

Pokúšal som sa zistiť vplyv vzniku kooperatív v Argentíne, avšak k dátam som sa nedostal. Treba však povedať, že v tomto prípade ide z makroekonomického pohľadu len iba o nejaké plátanie dier a čiastkové riešenie, nie celoplošný prístup. Toto bude zrejme predmetom budúcich pohľadov, aj keď v tomto období sa bude dať hovoriť o množstve externých faktorov, ktoré sa budú môcť premietnuť do výkonnosti. Jednak mnohé kooperatívy vznikali z krachujúcich podnikov a ich zavádzanie bolo sprevádzané obrovskými turbulenciami v ekonomike(nasledovalo po bankrote a skokovitom znížení HDP na obyvateľa). Objektívne zisťovanie vplyvu týchto firiem na výkonnosť bude teda asi aj vzhľadom na rozvojový svet dosť problematické. Ale možno problematické to nie je v rámci ďalšieho, aj keď z viacerých pohľadov veľmi špecifického príkladu, ktorý si povieme teraz.

Nemecký príklad pri participácii zamestnancov a iných záujmových skupín

O nemeckom, tzv. rýnskom kapitalizme, sme si už niečo naznačovali. Už v roku 1952 bol prijatý zákon o vnútropodnikových pravidlách v banskom priemysle, keď zamestnanci dosiahli práva na asi tretinové zastúpenie v správnych radách. Participácia na riadení bola však posilňovaná a do roku 1976 to bolo už v pomere 1:1(pri firmách nad 2000 zamestnancov). Dnes sa na riadení firiem v Nemecku podieľa množstvo

[76] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 282-283

[77] https://davdva.sk/juhoslovansky-socializmus-uspechy-pady/

záujmových skupín. Nielen zamestnanci, ale aj regionálne vlády či enviromentálne organizácie. Celkový program kodeterminácie, ako sa to nazývalo, sa zastavil pred snahami o prerozdeľovanie zisku.

Spomínali sme si už aj zmeny trhovej hodnoty takýchto firiem. Spôsobili jednoducho to, že úroveň veličiny kapitál/dôchodok, ktorá hovorí to, aké množstvo kapitálu sa v spoločnosti naakumulovalo, je nižšia ako v krajinách kde majú moc výlučne kapitalisti, alebo akcionári. Jednoducho obmedzovanie moci znižuje trhovú hodnotu firiem.

Keby sme tento program porovnali s nejakými inými v kapitalistickej povojnovej Európe, tak tu môžeme hovoriť aspoň o jeho aplikácii. Nedospel do prerozdelenia zisku, ale už participácia na riadení zamestnancov alebo iných zástupcov spoločnosti, je jednoducho znakom obmedzovania absolútnej moci a zvyšovania firemnej demokracie. Vo Švédsku bol Meidnerov plán na zavedenie kooperatív, ktoré by obsahovali všetky nami nastolené výhody vrátane zodpovednosti a participácie na zisku. Avšak ten aplikovaný v praxi nebol. A nemôžeme hovoriť o nejakých makroekonomických štatistikách. V nejakých krajinách to boli silové, ale krátkodobé pokusy. V tomto prípade sa teda v praktickej a aplikovateľnej oblasti zašlo najďalej. A takto sa môžeme snažiť vyvodiť nejaké závery, ako v Titovom socializme, alebo aplikácii kooperatív v Španielsku pred 2. svetovou vojnou. Tu to hlavne môžeme porovnávať s podobnými krajinami, kde takéto obmedzenia moci akcionárov neboli. A o to som sa oprel v rámci môjho dokumentárneho filmu a môjho prvého pokusu o toto zdôvodnenie.[78]

Problematika získavania si informácii

Tento príklad chcem využiť na objasnenie viacerých vecí a tou prvou bude celková problematika získavania si informácií, ich vyhodnocovanie a objektivita.

Postup bol v mojom prípade jednoduchý a rýchly. Bol som v práci v Rakúsku a viacmenej na hlbšie skúmanie nemal čas a ani dôvod. Našiel som si grafy, ktoré zahŕňajú výkonnosť nemeckej ekonomiky a nejakej podobnej. V našom prípade veľkosťou, kultúrou ale aj vyspelosťou. Francúzsko a Taliansko boli asi najlepšie uchopiteľné z tohto pohľadu. A grafy potvrdzovali moje domnienky.

[78] https://www.youtube.com/watch?v=Jgo8xlODLn4&t=1s

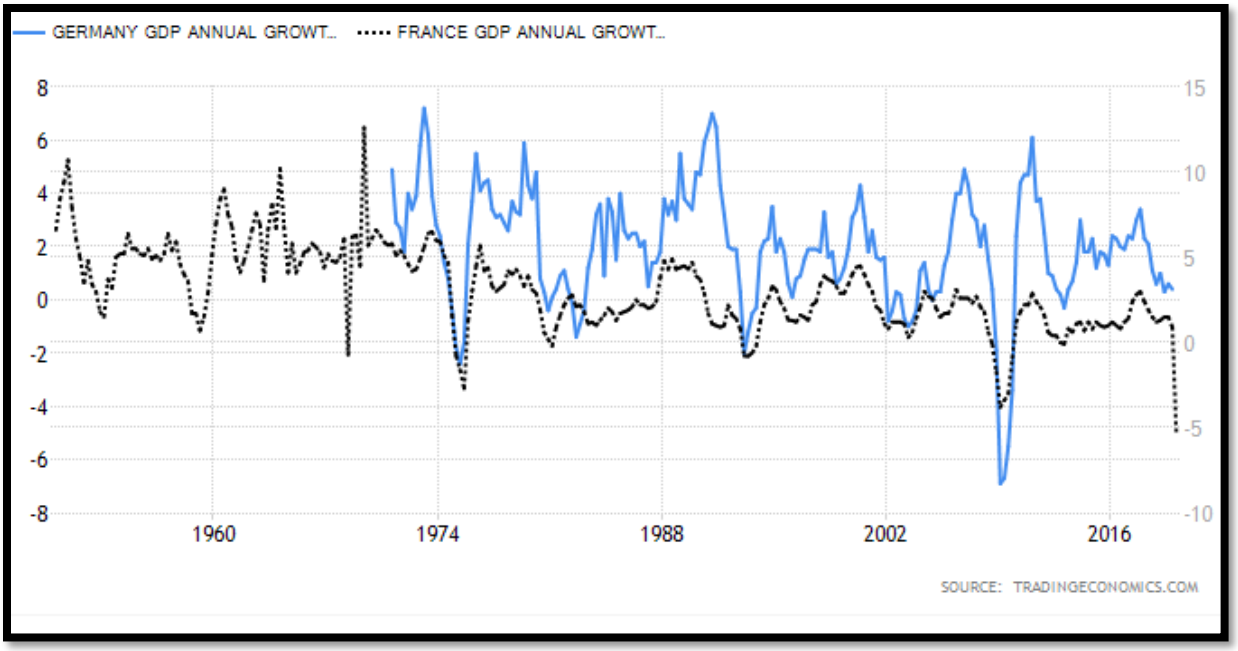

Obrázok 47: Porovnanie nemeckej a francúzskej výkonnosti v povojnovom období, zdroj: www.tradingeconomics.com

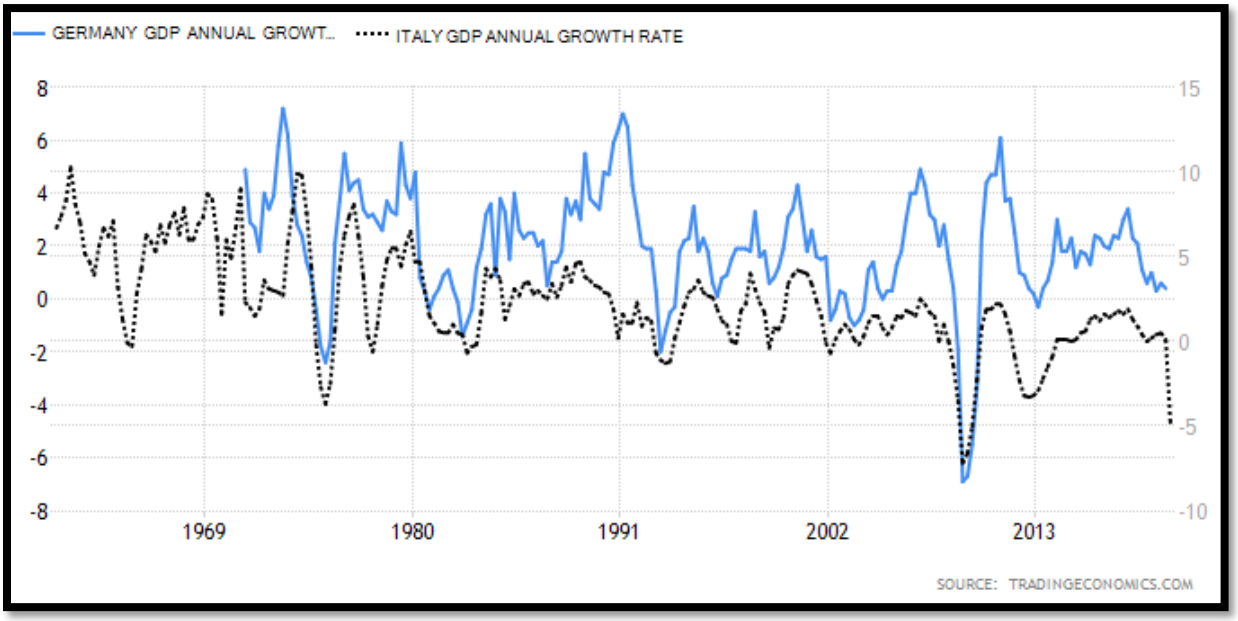

Obrázok 48: Porovnanie nemeckej a francúzskej výkonnosti v povojnovom období, zdroj: www.tradingeconomics.com

Záver bol ten, že eliminácia a celoplošné znižovanie absolútnej moci má pozitívny vplyv na výkonnosť ekonomiky s podobnými ekonomikami v podobnom prostredí. Toto skutočne naznačovali grafy dosť jednoznačne.

Vzhľadom na to, že v tomto prípade máme k dispozícii údaje o celkovom ekonomickom raste, teda vrátane demografického rastu, pridávam graf, ktorý eliminuje aj možné pochybnosti v týchto záveroch. Demografický rast bol v nami sledovaných krajinách v rámci Nemecka dokonca najčastejšie nižší, ako v Taliansku alebo Francúzsku.

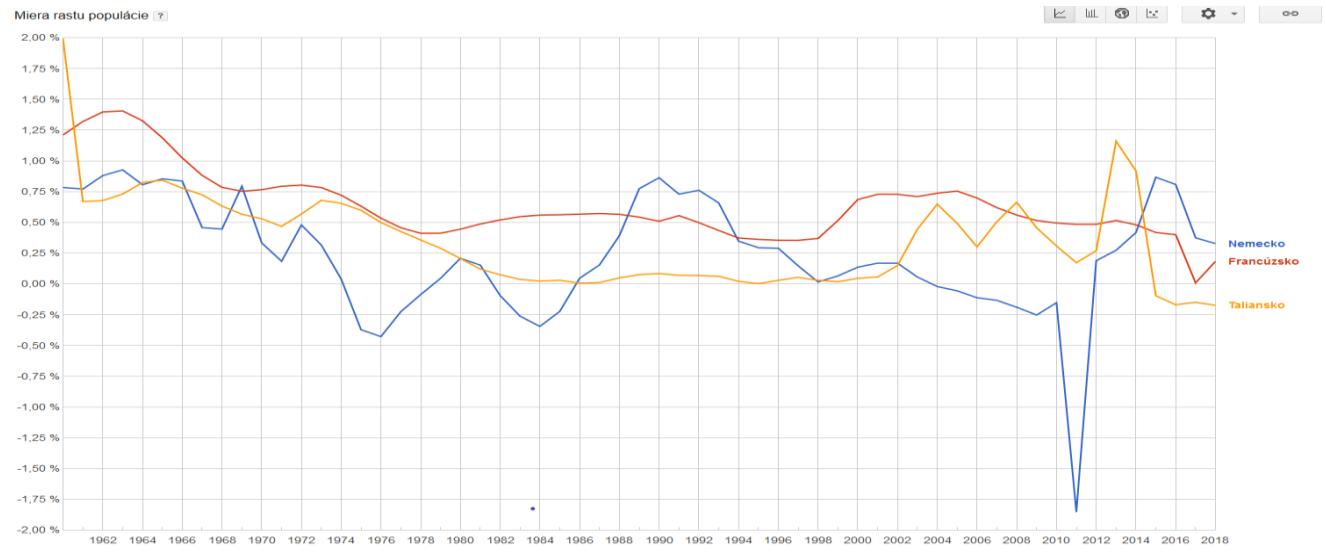

Obrázok 49: Demografický rast v Nemecku, Francúzsku a Taliansku, zdroj: Svetová banka

Participácia na riadení priniesla v podobne veľkých a podobných ekonomikách rozdielne úrovne rastu ekonomiky. Smerovanie k makroekonomickej demokracie z každého pohľadu dávalo jasný záver.

Tieto grafy z posledného príkladu som použil pri filme, ktorý sa pripravoval 3 roky pred touto, už opäť rozšírenejšou a podrobnejšou argumentáciou. Teda v roku 2017. Priznám sa, veľmi som sa nad touto problematikou nezastavoval a našiel ich na internete prostredníctvom googlu. Ich zdrojom je tradingeconomics.com. Dnes som tieto grafy cez google nevyhľadal, ale zdroj si viem z týchto grafov vyčítať.(aj keď teraz som pre potreby tejto ukážky namiesto growth zobral annual growth, čo na trendoch a záveroch nič nemení, čo sa dá overiť)

Teraz som urobil podobný spôsob hľadania tejto kauzality a vyhľadal už len iné, ktoré túto kauzalitu až tak nepotvrdzujú. Ich zdrojom je Svetová banka a pri tých istých veličinách to vyzerá trochu ináč. Ak by som mal toto zhodnotiť z väčšieho nadhľadu, tak ja sa prikláňam k tomu, že objektívnejšie informácie poskytuje Svetová banka. Pri porovnaní s výškou rastu Európy v povojnovom, ale aj ďalšom období. Síce to trochu znehodnocuje môj záver, ale asi tomu tak bude. Pritom zadávate skutočne tie isté veličiny. Podrobnejšie sa tomu nevenujem ani teraz a dôvody môžu byť rôzne(zrejme nejaké metodiky).

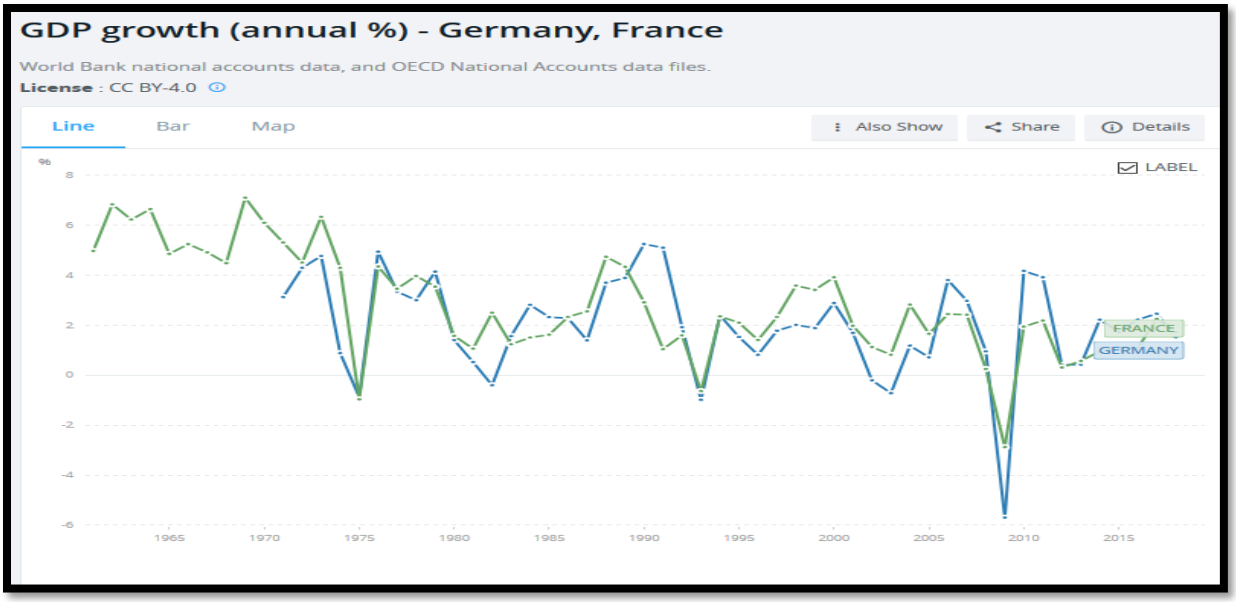

Obrázok 50:Porovnanie nemeckej a francúzskej výkonnosti v povojnovom období, zdroj: Svetová banka

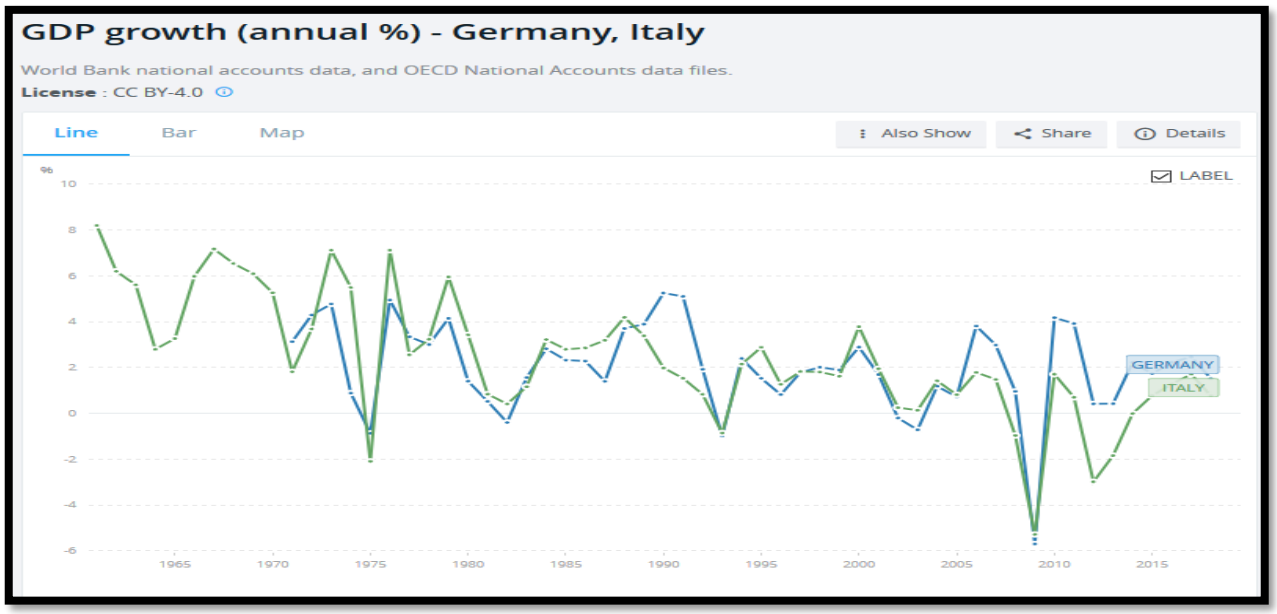

Obrázok 51:Porovnanie nemeckej a francúzskej výkonnosti v povojnovom období, zdroj: Svetová banka

Hľadanie informácii je dnes skutočne veľkou dilemou. Rovnaké veličiny a rovnaké vstupné údaje dávajú v rôznych zdrojoch informácií značne iné výsledky. Oba tieto zdroje sú z pohľadu nejakej konšpiratívnej

povahy, čím sa často hádžu rôzne postupy a závery do koša, uznávané. Nie sú to teda nejaké alternatívne a navonok konšpiratívne zdroje informácií.

Informácie z jedného zdroja nezávislého od projektu cestou k skutočnej objektivite?

V tomto prípade a v tomto bode môžem a chcem tiež poukázať na dôležitosť a náročnosť správneho získavania a hodnotenia informácií. Dva rozdielne zdroje v dnešnej supermodernej dobe hovoria rozdielne veci. Alebo minimálne nepotvrdzujú moje závery až v takej miere ako len skôr samotné predložené grafy. **Keď sa zamyslíme nad mojimi zdrojmi informácií, ktoré z drvivej väčšiny pochádzajú z analýz Pikettyho a jeho Kapitálu, či doplnkov podaných na internete, tak v tomto smere objektivitu záverov posúvam do najvyšších levelov. Jednak preto, lebo často nie sú dôležité čísla, ale trendy a vývoj. Teda jeden zdroj je lepší ako rozdielne, kde sa môže využiť napríklad iná metodika pri tej istej veličine a závery pri porovnávaní skresľovať. Ale aj preto, lebo tieto informácie vznikali úplne mimo mojich potrieb, boli smerované k inému záveru, som od tohto človeka plne izolovaný a ja som nimi teda nemohol nejako manipulovať a prispôsobovať si ich.** Práca s informáciami je v dnešnej dobe skutočne dilema a s vecami sa manipuluje v prospech rôznych cieľov, čo sa teda deje bezpochyby dodnes.

Keď som sa na debate s dnešným ministrom hospodárstva pokúšal hovoriť o absolútne chybných záveroch rakúskej školy, na ktorej je teda vybudovaná dnešná moc na Slovensku a celá jeho politická agenda, len ma odbil tým, že moje zdroje informácií nemusia byť dobré. To bola absurdná odpoveď, ktorá len ukazuje, ako sa dnešné ciele stále presadzujú. Politici o manipuláciách vedia a hľadajú závery potrebné pre nejaké záujmové skupiny, ktoré to potom môžu prispôsobovať. Takto sa presadila celá dnešná neoliberálna doba a na takýchto manipulačných základoch je vystavaná celá dnešná ekonomika a automaticky aj politika. Tento príklad je toho ďalším dôkazom, aj keď tých je skutočne mnoho a uvádzam ich naprieč celou touto publikáciou.

Závery k makroekonomickej analýze firemnej demokracie v Nemecku

Nemecko šliape na vyššie obrátky, ako je to v iných častiach Európy. To sa dá vyčítať aj z iných historických faktov. O nemeckej marke sa už Mitterand zmieňuje ako o atómovej bombe. [79] Bolo to po zrušení Breton-woodskeho menového systému v 70-tych rokoch, ktorý bol naviazaný na dolár. Vymenený bol tzv. pohyblivým hadom a spočiatku malo ísť o pokus o menovú úniu. Samotná kríza, ktorá mala príčiny v cenách ropy, tomu v tom čase zabránila. Ibaže pohyblivý had bol zase naviazaný na marku a tá vo všeobecnosti slúžila ako rezervná mena. Mala podobnú funkciu ako americký dolár, ktorý sa takto využíva vo svete a USA na tomto fakte v rámci týchto menových pravidiel veľa získavali a asi aj získavajú. Až 1/3 nemeckých mariek obiehala mimo územia Nemecka.[80] Toto mal byť dôvod lepšej výkonnosti Nemecka. Tvorba nových peňazí sa inflačne prelievala do iných krajín. O kvantifikáciu týchto výhod sa možno pokúsiť aj analýzou rozdielu medzi úrokmi, ktoré sa musia platiť na svojich záväzkoch voči zahraničiu a tými, ktoré

[79] EURO, boj o osud nové globální meny, David Marsh, 2012, str 155

[80] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 353

získajú na svojich zahraničných investíciách. Ten bol v USA v roku 1946 0,26%, avšak v roku 1973 už 3,3%.[81] Výhody fungovania rezervnej meny boli teda bezpochyby preukázateľné a vedelo sa o nich. A aj to paradoxne spôsobovalo tlaky na vznik Eura. Aby Nemecko stratilo túto „atómovú bombu“, ktorú Francúzi považovali za základ toho, že s nemeckou ekonomikou nedokázali držať krok.

Ďalší vývoj bol však podobný, ak nie ešte viac pozitívny pre Nemecko. Nasledujúci obrázok ukazuje vývoj HDP na obyvateľa v nami sledovaných krajinách. A čuduj sa svete, práve posledné desaťročia sú poznačené najvyšším zvyšovaním týchto rozdielov.

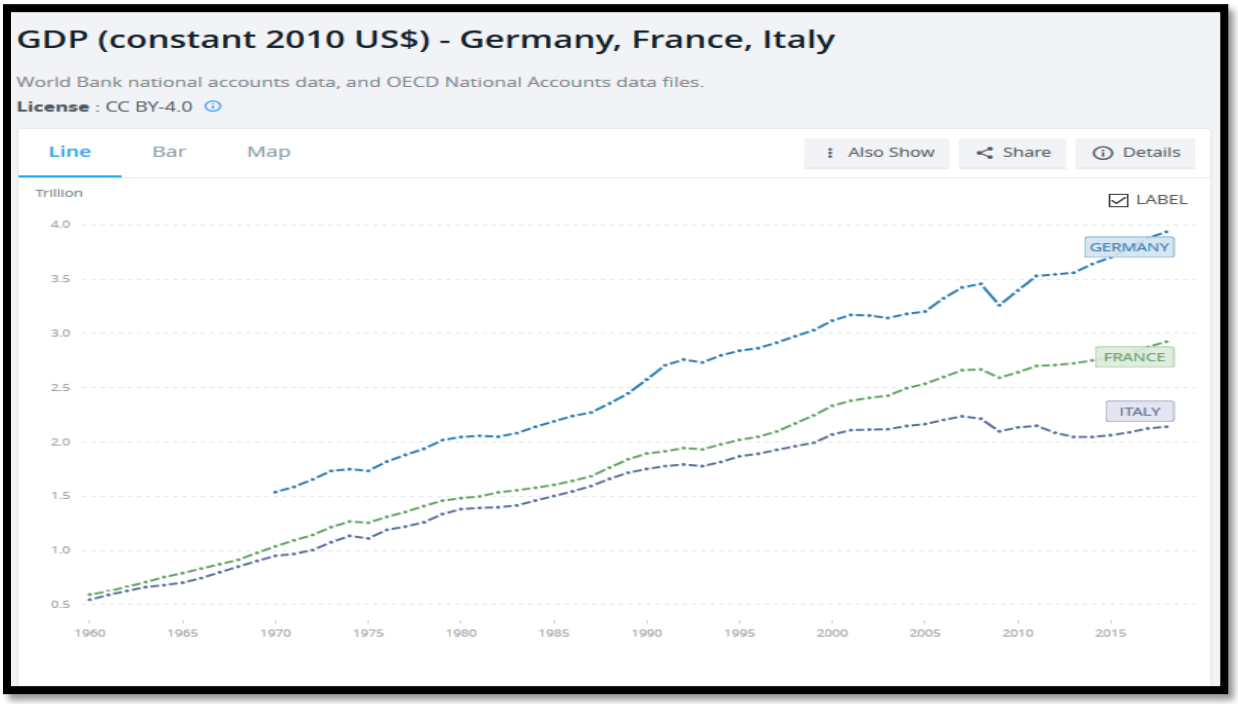

Obrázok 52: Vývoj HDP na obyvateľa v Nemecku, Francúzsku a Taliansku. zdroj: Svetová banka

No a aby som neostal iba pri HDP, pridám ďalší zaujímavý argument. Nemecko má dnes jednu z najvyšších pozitívnych čistých zahraničných pozícií. To znamená, že vlastní kapitál mimo svojho územia. V roku 2010 sa táto hodnota blížila k 50% národného dôchodku. Keby sme sa na to pozreli cez nami uvedené okuliare pri Afrike, tak dnes má Nemecko o 2-3% vyšší národný dôchodok ako HDP. Pri Afrike to znamenalo, že jej výrobný kapitál je asi z 40-50% vo vlastníctve zahraničných investorov. Tam sme sa samozrejme bavili o negatívnej pozícii. Tu to teda môže byť 25-30% výrobného kapitálu navyše. Teda ako sa nachádza na území Nemecka. Čo je však dôležité, až ½ tejto pozície si Nemci získali až po roku 2000.[82] Teda po eliminácii tzv. atómovej bomby a straty všeobecnej rezervnej povahy marky.

[81] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 443

[82] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 87, 161

Nemecko teda šliape viac, ako iné podobné krajiny. A takouto analýzou vieme vylúčiť aj dôvod, ktorý uvádzali politici pri zavádzaní Eura. Menová politika nie je základným dôvodom tohto faktu. Aj keď využívanie meny ako rezervnej teda určite prináša nejaké výhody, ktoré je vidieť pri povojnovej histórii USA.

„Nie nadarmo existuje samostatný odbor vykladačov toho, čo povedali a napísali poprední predstavitelia centrálnych bánk. Profesionáli sa na základe kávových usadenín snažia vyvodiť, čo sa udeje s úrokovými sadzbami či nákupmi aktív centrálnou bankou v najbližších rokoch.“[83]

Juraj Karpiš vo svojej knihe Zlé peniaze.

Fantastický pohľad na nezmyselnosť rôznych úvah v rámci dnešného finančného systému. Presne takto to nejako vyzerá. Ani on sa nevenuje podstate, to treba povedať a nesnaží sa o riešenie spôsobu organizácie a riadenia. Tam nedošiel. Došiel vlastne tiež len k akémusi hádaniu a halucinovaniu, možno až vyššej dimenzii tejto športovej kategórie mnohých dnešných odborníkov. Do podstaty vecí nedôjde dnešná ekonomická škola, lebo tam chýbajú praktické skúsenosti. O čom sa snažím presvedčiť mojou analýzou a verím, že tomu tak doteraz je. Ale ich pohľady môžu byť niekedy skutočne trefné.

Menová politika nie je podstata. Je predmetom debát posledných desaťročí a častého doslova halucinovania nad tým, čo spôsobia nejaké zmeny v reálnej ekonomike. Tam sa najčastejšie končia možnosti ekonómov a tam strácajú svoju energiu. Tam, kde logiky vo svojej podstate v rámci dnešného systému ani niet. Ale často majú za to kariéry a pekne sa na nás usmievajú.

Menová politika nie je základným dôvodom toho, že nejaká ekonomika šliape lepšie ako iná. Podstatou je spôsob organizácie. Peniaze sú len prostriedok výmeny. Nič viac a nič menej. Nemajú škodiť ekonomike, to sa musí zabezpečiť. Nami predkladaná reforma zabezpečí stopercentnú stabilitu, kontrolovateľnosť a zastavenie úniku zdrojov v rámci finančného systému. Urobí pevný podklad, na ktorom možno niečo také vybudovať. A hlavne na rozdiel od rôznych sci-fi pokusov viem tento cieľ technicky zdôvodniť. Jednoducho nie je o čom. Avšak ani štátna mena nie je sama o sebe strategický cieľ. Aj keď absolútne nevyhnutný pre náš projekt. Štátna mena je prostriedok. Prostriedok, ako zabezpečiť demokraciu v ekonomickom prostredí. Teda správny a najefektívnejší spôsob riadenia a fungovania spoločnosti. A hlavne najspravodlivejší, lebo bez toho to skutočne nejde. Teda ak sa nechceme opäť len posunúť k vzájomnému vyvražďovaniu, na čo je vlastne už nabehnuté. Ako je to v celej histórii nielen kapitalizmu, ale aj iných otrokárskych režimov. Toto je celkovým cieľom.

Ekonomika a spoločenský život je o výrobe, tvorbe hodnôt, spôsobov organizácie a spôsobov prerozdeľovania. Ekonómovia a politici neriešia podstatu a toto je taký dobrý príklad dôkaz z minulosti. Nedovidia do toho, aj keď napríklad v podaní Mitteranda je potrebné uviesť, že mal v úmysle riešenie globálnych problémov finančného systému. Avšak v dôvodoch lepšej výkonnosti Nemecka sa zjavne mýlil. V takýchto kozmetických úpravách a zmenách to určite nebude.

[83] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 175

Ak by tomu tak bolo, neboli by sme neboli svedkami takýchto pokračujúcich trendov. A ja uvádzam tento zaujímavý rozdiel v týchto ekonomikách, ktorý je s najväčšou pravdepodobnosťou základom a podstatou nemeckého zázraku. Je to síce iná forma firemnej demokracie, ako chceme dosiahnuť. Niečo na pol ceste. Možno aj menej. Ale predsa. A bolo to tu našťastie aj aplikované z dlhodobého hľadiska. Takto môžeme pridať takúto zaujímavú makroekonomickú analýzu, ktorá sa nám naskytla. Porovnávacou metódou a elimináciou iných dôvodov, ktoré politici a odborníci považovali a možno paradoxne dodnes, tentokrát z iného pohľadu, považujú za dôležité. Každopádne táto analýza a tento pohľad hovorí opäť len to isté. **Zavádzanie ekonomickej demokracie vo firemnom prostredí má z makroekonomického hľadiska pozitívny vplyv na výkonnosť. A hovoria to všetky doteraz zaznamenané pokusy o celoplošnú aplikáciu firemnej demokracie v rôznych podobách.**

Mikroekonomický pohľad na firemné riadenie

Firemné riadenie sme si predstavili doteraz cez makroekonomický svet, ktorý teda z pohľadu zvyšovania produktivity hovorí jasnou rečou. Mikroekonomický pohľad je náročnejší z mnohých už uvádzaných dôvodov. Jednotlivá entita môže byť kapitalistickým valom doslova zlikvidovaná ak sa chce. A v rámci dnešného režimu tento spôsob fungovania firiem vítaný nie je. Čo asi nie je prekvapením. Vznikali často z krachujúcich spoločností a tam je prežitie náročnejšie. Tak, ako môže byť jednotlivec v prípade záujmu v rámci úžerníckeho a v podstate diktatúrneho režimu zo spoločnosti odstránený, čo sa snažím ukázať v rámci zdôvodnenia zákona padajúceho hovna, tak je tomu aj v rámci týchto spoločností v kapitalistickom makrosvete.

Mikroekonomický pohľad znamená asi to, ako v skutočnosti funguje jednotlivá entita riadená zamestnancami oproti typickej kapitalistickej, centrálne riadenej spoločnosti. Napriek náročnosti témy aj na to vieme nájsť relatívne dobré historické pramene a urobiť pre nás dôležité závery.

Niekedy je teda v ekonomickom mikrosvete ťažšie dokázať nejaké javy. Samotné kooperatívy si svetlo sveta v rámci kapitalistického prostredia hľadali veľmi ťažko. Treba povedať, že boli dlhodobo odstraňované. Alebo mocenské tlaky kapitalistických ekonomík majú svoju neúprosnú logiku. Začalo to už v prvej polovici 19. storočia na základe myšlienok Fouriera a Owena. Stroskotali vraj na naivite svojich zakladateľov, ktorí predpokladali, že kooperativistické hnutie nepotrebuje politický background v podobe robotníckeho hnutia. Meidnerov plán vo Švédsku v 70-tych rokoch minulého storočia narazil na hranice kompromisu medzi sférou kapitálu a práce. Akoby platilo, kde ide o vlastníctvo, končí sa zábava. Podnikateľské subjekty pritvrdili a obrátili k neoliberálnym trendom.[84]

Netreba si nahovárať a byť naivný. Existencia kooperatív a ich presadzovanie nie je v záujme kapitalistov. Hlavne keď štatistiky hovoria to, čo hovoria. Ich presadzovanie v rámci kapitalistického režimu nie je jednoducho v záujme ľudí pri moci. Ale napriek tomu si časom nachádzali cestu a nejaké prípady predsa len prešli.

Asi najznámejší a najúspešnejší je príklad španielskeho Mondragonu, kde sa to aj vďaka určitým „zázrakom“, ktoré sme si spomínali, podarilo. Nacionalistická organizácia v kombinácii s proklamovaním

[84]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 352, 386

príslušnosti k ideológii katolíckej cirkvi. Ak by svetská moc chcela, tak by sa to jednoducho nepodarilo. A čo hovoria dlhodobé výsledky takéhoto javu?

Ziskovosť evidovaná v tejto spoločnosti bola dlhodobo približne 2x väčšia ako ziskovosť priemernej kapitalistickej spoločnosti. V určitom vývojovom štádiu tieto spoločnosti postupne preberajú a skupujú kapitalistické spoločnosti(od 80-tych rokov).[85] Tiež objektívny fakt. A to všetko nastalo v rámci kapitalistického makroprostredia, kde sa peniaze ulievajú vo veľkom do neviditeľných sfér a prerozdeľujú „svojim“, čo bude v rámci kooperativizmu do značnej miery, alebo až na maximum, eliminované.

V tejto súvislosti ešte raz pripomeniem, že kooperatívy v minulosti často vznikali pri preberaní krachujúcich spoločností. Tam je prežívanie asi náročnejšie a takéto porovnávanie môže minimálne skresľovať objektívny obraz o ich efektívnosti.

V rámci možného sledovania ekonomických výsledkov kooperatív v kapitalistickom prostredí boli podobné trendy zaznamenávané aj v USA, kde išlo viac o drevárske firmy.[86] Tie boli zakladané na spôsob španielskeho Mondragonu. Ten však obsahuje všetky sektory. Finančný, obchodný aj priemyselný. Výsledky sú však podobné.

Makropohľad je z mnohých dôvodov veľmi dobrým na analyzovanie javov, ktoré chcem touto analýzou predložiť pri preukazovaní určitej platnej kauzality. Makropohľad povie veľa a je objektívnejší. Mikropohľad môžeme z pozície moci v prípade spoločenskej potreby alebo dopytu z rôznych príčin v individuálnych prípadoch ľahšie ovplyvniť. V prípade záujmu nemusia prejsť mašinériou dnešnej moci, to si skutočne netreba nahovárať.

„Empirické štúdie dokazujú, že podieľanie sa zamestnancov na manažovaní firmy a zdieľanie zisku podnecujú zvýšenie produktivity a zároveň zamestnancami riadené firmy nie sú takmer nikdy menej produktívne ako kapitalistické, sú často omnoho produktívnejšie.“

Toto sú závery Davida Schweickarta,[87] bývalého amerického profesora, ktorý dlhodobo sledoval tieto spoločnosti z akademickej pozície a podal nejaký postkapitalistický návrh. Ten mimochodom tiež neobsahuje makroekonomickú podstatu nášho návrhu, teda zmenu finančného systému. Je však založený na fungovaní ekonomickej demokracie a tento profesor sa tomu jednoducho dlhodobo venoval. Ale toto je záver akademika, ktorý sa tejto téme venuje celý život. Tu to pridám ako ďalší kamienok do našej mozaiky.

Nakoniec však môžeme povedať, že kooperatívy, alebo vo všeobecnosti firemné demokratické riadenie, je podľa všetkých analýz a pohľadov, či už makroekonomického alebo hlbšieho mikroekonomického, efektívnejšie a lepšie alternatívy ako centrálne riadené kapitalistické spoločnosti s absolútnou mocou vlastníkov. Sú to efektívne a životaschopné entity aj v trhovom prostredí, čo chcú mnohí dnešní odborníci spochybniť. A dôležité je, že sú životaschopné a prinesú z makropohľadu množstvo pozitív pre potreby

[85] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 391

[86] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 387

[87] Európsky sociálny model, Ľ. Blaha, SAV, 2014, str. 339

dosahovania nami definovanej makroekonomickej demokracie. Teda nielen ekonomickú demokraciu vo firmách, ale aj znižovanie nerovností, zamedzenie úniku zdrojov a ich prerozdeľovanie k tvorcom hodnôt. Tých pozitív pre naše závery je teda množstvo a aj preto je dôležitejšie, že máme dôkazy o ich životaschopnosti v každom sektore. Ako to, že sú v každom ohľade efektívnejšie, čo je teda z pohľadu moci určite manipulovateľné. Širší pohľad a širšie súvislosti prinášajú jednoducho v kombinácii s už takýmto návrhom pevnejšie dôkazy, aj keď asi aj dôkazy o efektivite kooperatív sú už tiež dosť podložené.

Trhový mechanizmus a produktivita

Pri analýze vplyvu trhového mechanizmu na efektivitu musíme v prvom rade povedať, že jeho existencia a fungovanie je nevyhnutnosťou. To potvrdili všetky doteraz zaznamenané pokusy o jeho vytlačenie.

V histórii však vieme nájsť aj príklady na to, aký vplyv malo jeho fungovanie oproti nefungovaniu v nejakých relatívne rovnakých podmienkach. Treba pripomenúť, že popri vyslovene firemnej demokracii fungujúcej celoplošne toto zavádzanie ešte úspešné nebolo. Aj keď príklad je len jeden, zo spomínaného trhového mechanizmu v titovom socializme. Tam to doslova zruinovali robotníci, ktorí pri neexistencii osobnej zodpovednosti volili takých zástupcov, ktorí im majetky následne rozdali. Pričom problémov bolo viac, ale tento je asi do očí bijúci a ľahko pochopiteľný. O takéto veci sa snažila oprieť napríklad Flaherty(str. 29), ktorá nepovažuje firemné riadenie za správnu alternatívu. Ale to, že takéto entity môžu fungovať paralelne s fungovaním trhu nám ukazuje španielsky Mondragon, ale aj mnohé iné americké kooperatívy. Pripomínam, že tu už ide o firemné riadenie s osobnou zodpovednosťou a k tomu ide o kapitalistický trh. Kde velia kapitalisti a tí si tu rozhodujú o všetkom. Avšak fungovať to môže. A aj zjavne funguje. Aj keď to dnešné elity teda nechcú počuť.

Najlepší príklad, ako ukázať vplyv trhového mechanizmu na produktivitu, som našiel v Číne. Prvé zárodky trhových princípov sa zavádzali už v rokoch 1963-66 a boli sprevádzané s jej postupným nárastom, predovšetkým vo vidieckom poľnohospodárstve.[88] Nevyhnutné otváranie svojich trhov začiatkom 80. rokov bolo zase sprevádzané rekordnými rastmi, keď sa táto krajina stala základným ťahúňom svetového rastu. Od 80. rokov je potrebné pripomenúť efekt dobiehania, ktorý využívala pri púšťaní zahraničného kapitálu, najčastejšie v kombinovanej forme. Teda so spoluúčasťou zahraničného kapitálu. Za relatívne krátky čas po prechode na trhové princípy však dosiahla rekordné nárasty hospodárstva. Práve preto je prvý príklad z rokov 1963-66 veľmi dobrým indikátorom vplyvu zavádzania trhového mechanizmu. Dokonca by som povedal, že v histórii ide o ten najlepší príklad, keď sa iné faktory nemenia. Teda bez nejakých iných vonkajších vplyvov, ktoré bezpochyby hrali úlohu aj pri Titovom socializme.

Trhový mechanizmus je len jednou zložkou makroekonomickej demokracie. Jeho úspešné zavádzanie vo všeobecnosti podnecuje podľa všetkého aj rast produktivity, aj keď táto analýza je skutočne náročnejšia. Najdôležitejšie zistenie z minulosti je to, že je to nevyhnutná zložka, bez ktorej to jednoducho nepôjde. Teda ak chcem dosiahnuť automaticky funkčnú a samoprispôsobovaciu sa makroekonomickú demokraciu. Zámerom v rámci kooperativizmu je ako som už písal v prvej časti, jeho správne nastavenie. **Teda nie otázka či trhový mechanizmus, ale skôr ako ho zabezpečiť. Našim cieľom je zahrnúť nielen trh statkov**

[88]Čínska ekonomika, Baláž, Szoekeová, Zábojník, 2012, str. 80

a služieb, ale aj finančný systém a trhovú tvorbu úrokov. To sme si už ale rozoberali pri chybách Titovho socializmu. V tejto analýze nám postačí záver, že správne zavedenie trhového mechanizmu je podnetom k zvyšovaniu produktivity, určite nie k jeho znižovaniu. Dokonca aj na to vieme v minulosti nájsť príklad, ktorý som uviedol. Teda príklad, kde iné faktory hrajú veľmi malú funkciu.

Výnimka potvrdzuje pravidlo, aj keď možno až o takú výnimku nejde

„Kritici argumentujú, že švédsky sociálny štát v 60-70-tych rokoch, keď dosahoval najvyššiu mieru redistribúcie, prispel k spomaleniu ekonomického rastu. Ekonomika však nie je samoúčelom, ale prostriedkom na dosiahnutie dôstojného života pre celú spoločnosť." píše Ľuboš Blaha v rámci svojho rozboru dejín sociálneho štátu v knihe Späť k Marxovi. Na druhej strane je potrebné povedať, že rast produktivity práce za roky 1990 až 2003 je podľa štatistík vo Švédsku vyšší ako v ktorejkoľvek inej krajine OECD.[89]

Naše závery ohľadom vplyvu nerovností na výšku produktivity sa takýmto povrchnejším videním dajú spochybniť. Pozeraním sa na nejakú veličinu bez braním iných súvislostí, je to skutočne možné. Preto som napríklad v rámci USA pri porovnávaní povojnového obdobia a neoliberálnej doby hovoril o objektívnejšom závere ako pri Európe, keď odpadli rôzne iné možné pochybnosti ako je dobiehanie, znárodňovanie a pod. Teda to, čo v Európe nejakú úlohu určite zohrávalo.

Ľuboš Blaha takúto kritiku odstrčil tým, že ekonomika nie je samoúčelom. Ale len prostriedkom na dosahovanie lepšieho života pre spoločnosť. Takto nejako sa vyjadrovali aj iní ľudia v minulosti, spomínal som Kennedyho pri hodnotení ukazovateľa HDP, ako nejakej veličiny určujúcej výšku vyspelosti spoločnosti.

Moje videnie je omnoho viac empirické a ja by som radšej hľadal objektívne príčiny takýchto javov. Nemám rád zvaľovanie viny na nadpozemské sily, keď nám niečo nesedí. Alebo hľadanie odpovedí tam, lebo je to jednoduchšie a nemusíme si lámať hlavu. Takéto interpretácie sú pre mňa jednak slabé a jednak zneužiteľné a nevedecké. Väčšinou sa z nich zrodí nejaké nešťastie, keďže sú ľahko uchopiteľné ľuďmi s menej čistými úmyslami, ktorí sa ináč obhajovať nevedia. A takýmto spôsobom sa rodí najviac nešťastia vo svete. Aj preto je môj prístup taký, aký je.

Každopádne aj takáto vec a historický fakt sa dá interpretovať vedeckejšie. A pri analýze trhového mechanizmu a princípov je tento príklad veľmi dobrým.

Švédsko je z pohľadu ostatných vyspelých krajín akousi socialistickou ekonomikou v kapitalistickom makroprostredí. To znamená, že prerozdelenie je veľké a hlavne nekopíruje trhové princípy. Aj keď ide o skvelý nástroj na zmiernenie dôsledkov kapitalistického režimu, bezpochyby nie je to motivačný faktor, hlavne z dlhodobejšieho hľadiska. Čiže švédsky príklad s menšími nerovnosťami je zároveň príklad, keď sa znižujú trhové princípy. Čo je tiež taký nepriamy dôkaz o pozitívnom vplyve trhových princípov na rast produktivity. Je samozrejme ťažké odhadnúť, ako ktorý faktor vplýva. Takúto analýzu je už asi nemožné urobiť.

[89] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 88

Treba však brať do úvahy aj ďalšie faktory. Asi najpodstatnejším je veľký rast v celej Európe z už spomínaných príčin po vojnových udalostiach, ktorý v danom období prudko klesal. A to sa v rámci prepojených ekonomík určite prelieva. Tu treba pripomenúť, že rast v období, ktoré zohľadňujeme, bol menší aj oproti Európe(podľa štatistík Svetovej banky). Čo je zrejme nepriamy dôkaz o objektivite zohľadňovania pôsobenia netrhového prerozdeľovania na efektivitu vo všeobecnosti.

Pokiaľ berieme v rámci kapitalizmu netrhové rozdávanie, aj keď kvôli zjavne nespravodlivému kapitalistickému trhovému makroprostrediu, tak takáto forma znižovania nerovností je z pohľadu akcelerácie produktivity veľmi otázna. Z nášho pohľadu ide teda o vysoko spochybniteľné porovnanie, ktorému sa ja vyhýbam z uvedených dôvodov aj v iných prípadoch. Je to niečo ako dávanie peňazí Rómom v našich končinách a to často bez protihodnoty. Ono to veľmi nemotivuje, ale znižuje dôsledky systému, za ktoré Rómovia samozrejme nemôžu. Za to môžu bezpochyby iní.

Celková ekonomická demokracia má mnoho zložiek a ja sa snažím vidieť skutočne tú najväčšiu šírku tohto javu. Teda nielen nerovnosti, ale aj veci okolo vytvárania hierarchií, existencie absolútnej moci a iné faktory sú v celkovej analýze veľmi dôležité. Keby išlo len o nerovnosti, tak by socializmus prevalcoval kapitalizmus a nebolo by o čom. Ale aj toto je dôkaz, že trhové princípy musia byť zohľadňované a bez nich to jednoducho nepôjde.

Je to niečo podobné, ako pri Kuznetsových záveroch. Teda keď sa neberú vonkajšie okolnosti(v tomto prípade svetové vojny), vzhľadom na fakt, že ekonómia je skutočne spoločenská veda a musíte vidieť do spoločenských procesov, tak závery môžu byť chybné.

Je iné, keď nerovnosti klesnú a nedotýkame sa motivačných faktorov. A je iné ich dať dole cez umelé prerozdelenie, čo je prípad Švédska. V celej hĺbke nami braného cieľa vytvárania demokracie v rámci kooperativizmu, teda trhového mechanizmu skombinovaného s demokraticky riadenými firmami, v tomto prípade skutočne znižujeme pôsobenie trhového mechanizmu, čo je bezpochyby cestou k menšej efektivite. To nám ukázal napríklad samotný socializmus.

Porovnanie produktivity socializmu a kapitalizmu

Porovnanie produktivity socializmu a kapitalizmu je tiež veľkou dilemou. Aj keď porovnanie bývalého ZSSR a USA hovorí v prospech kapitalizmu, kritici dnes vyberú príklady Indie a Číny a tu je vidieť opak.[90]Toto porovnávanie je však podľa mňa tiež veľmi povrchné a nezahŕňa množstvo dôležitých faktorov. Povrchnosť je skutočne dôležitým aspektom interpretácie javov v ekonomike a iných spoločenských vedách a aj preto sa snažím robiť takýto podrobný rozbor. Avšak takto sa vytvárajú závery na oboch stranách ideologickej mašinérie. Liberálnej, ktorá dnes prevzala taktovku a určuje vývoj s už preukázateľnými dôsledkami. Avšak aj tej opačnej, komunitaristicko-socialisticko-komunistickej, alebo ako to nazvať. Jednoducho tej opačnej strany barikády dnešných ideologických myšlienkových prúdov.

Keby samotné nerovnosti boli cestou k efektivite, tak to by socializmus prevalcoval kapitalizmus. Ale nakoniec to tak nebolo, čiže táto kauzalita sama o sebe môže platiť iba v rovnakých iných podmienkach. Teda ako sme si ukázali v našej analýze pri porovnávaní rôznych období kapitalizmu. Ono to platí, to je isté. Na to nám slúži povojnové obdobie. Len to nemusí platiť pri iných podmienkach, teda ak odstránenie

[90]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 373

nerovnosti skombinujete s neexistenciou trhového mechanizmu a prirodzenej súťaživosti. Čo je teda asi historicky dokázané.

Fakty však napríklad hovoria, že reálne mzdy na Slovensku dosiahli úroveň reálnych miezd z roku 1989, teda konca socializmu, až skoro 20 rokov po prechode na kapitalizmus!!!(obrázok 53). Treba pripomenúť faktor bývania, ktorý bezpochyby túto hodnotu v rámci kapitalizmu zvyšuje. Celkové porovnávanie je teda náročnou úlohou. Kapitalizmus je pritom pyramídový mechanizmus a my niekde v tejto hierarchii fungujeme. Avšak naše reálne mzdy dosiahli úroveň socialistickej reálnej mzdy skutočne až v roku 2007(obrázok 53), čo je vzhľadom na veľké časové obdobie a dobu rýchleho rastu minimálne zaujímavý údaj, ktorý z mnohých aspektov a nášho pohľadu dosť hovorí v prospech socialistickej ekonomiky. Napriek všetkým jej nedokonalostiam, ktoré asi netreba pripomínať.

Obrázok 53: Dobiehanie reálnych miezd po prechode na kapitalistický režim, zdroj: analytický tím Poštovej banky[91]

Ekonóm Samuelsom, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, už v roku 1967 predpovedal, že ekonomika ZSSR môže predbehnúť USA. Najprv hovoril o rokoch 1977-1995, neskôr to stále posúval.[92] Počas paralelného fungovania takýchto dvoch režimov bolo veľmi náročné určovať, ktorý model je úspešnejší a efektívnejší. Problémy v 80-tych rokoch už asi niečo naznačovali, čo mohlo byť skutočne spôsobené nemožnosťou fungovania centrálneho riadenia a umelým udržiavaním takéhoto režimu. Avšak predtým to bolo zahmlené tajomstvom a nešlo o jednoznačný fakt. A treba pripomenúť, že porovnávania sa diali počas najúspešnejšieho obdobia kapitalistickej ekonomickej histórie ako takej.

No a nakoniec je potrebné tiež povedať, že na zrútenie socialistických ekonomík používal kapitalistický režim veľa nekalých praktík, pričom sa agenti robiaci tieto veci k tomu neskôr priznávali. Viacmenej to považovali za národné hrdinstvo. Niečo také som ukázal v mojich dokumentárnych filmoch(v úvode jedného z nich), ktoré som robil v rámci prvého pokusu o takéto empirické zdôvodnenie.[93] Dnes je to jednoducho ťažké určiť ako to bolo a čo spôsobovalo problémy. Každopádne ja sa prikláňam k názoru a asi

[91] https://www.tvnoviny.sk/ekonomika/1811028_velke-porovnanie-pozrite-si-zivotnu-uroven-za-socializmu-a-dnes

[92] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015 , str. 187-188

[93] https://www.youtube.com/watch?v=5tYbAEp0pxY&t=2948s

aj objektívnemu historickému faktu, že socialistická ekonomika nebola dlhodobo životaschopná. Bez trhového mechanizmu to jednoducho nefungovalo dlhodobo nikde. A tam, kde sa to ešte drží, je vidieť obrovské problémy. Čo sa týka jej produktivity, tá je tiež zahalená do rúška tajomstiev a ťažko je túto tému, hlavne kvôli časovému hľadisku, uzavrieť nejakým úplne objektívnym spôsobom. Každopádne inovatívnosť bola časom na strane kapitalistického režimu, o tom niet pochýb. Faktor prirodzenej motivácie v socializme chýbal a asi aj rozkladal režim. Ale hlbší pohľad môže hovoriť rôzne veci o realite a už to nie je asi ani podstatné. Režim dal veľa poznatkov a aj tu je lepšie zobrať si to dobré a ponaučenia pre budúcnosť.

Poďme však k našej téme a Škandinávii. Tento pokles ekonomického rastu je vzhľadom na množstvo faktorov, ktoré sprevádzali povojnové obdobie, logickým. Prerozdeľovanie samo o sebe skutočne nie je cestou k motivácii a nie je to ani predmetom mojich analýz. Tak, ako sa snažím vyhnúť socializmu v tejto otázke. Analógia s chybnými závermi Kuznetsa z povojnového obdobia v tomto prípade má okrem vonkajších faktorov v podobe trendov aj vnútorné, ktorým sa hovorí trhový mechanizmus a súťaživosť.

Pokles ekonomického rastu škandinávskych krajín v 60-tych a 70-tych rokoch oproti povojnovému obdobiu napriek najvyššej miere prerozdeľovania sociálneho štátu vôbec nenaburáva naše závery. Do istej miery to môže byť podporný faktor toho, že trhové princípy majú na výkonnosť pozitívny vplyv. Čo sme dedukovali už pri Číne. Každopádne pri Švédsku treba pripomenúť, že v neskoršom období boli lídrami v raste v rámci krajín OECD. Presné závery o vplyve jednotlivých faktorov je ťažko urobiť, preto sa veci snažím hodnotiť z každej strany. Hlavný záver tejto časti je však taký, že všetky skutočnosti naznačujú, že trhový mechanizmus a súťaživosť vedú vo všeobecnosti k zvyšovaniu produktivity.

Plátanie dier po škandinávsky verzus riešenie podstaty v rámci kooperativizmu

Tento škandinávsky model teda nie je cieľom kooperativizmu. Bol to dobrý prostriedok na elimináciu kapitalistických dôsledkov, avšak nič viac a nič menej. Nachádza sa napríklad v alternatíve ponúkanej pánom Ľubošom Blahom.

Jeho model je kombinácia škandinávskeho modelu sociálneho štátu a upravených kooperatív v smere oceňovania tzv. *čistého úsilia jednotlivca*. Tvrdí, že odmeňovanie je možné aj takýmto spôsobom, pričom nehovorí priamo ako to chce dosiahnuť. Je to u neho skôr filozofická úvaha, kde je podľa môjho názoru vidieť absenciu skúseností. Výsledky práce musia byť smerodajné a tie sú často spojené aj s navonok iným, ako pracovitým spôsobom života. Príkladom je aj táto alternatíva, keď musím dnes nastavenej komunite často doslova vyhýbať a riešiť to často ďaleko od jej dosahu, čo teda často vyzerá navonok ako prejavovanie menej čistého úsilia. Pravdou je však opak. Ľudia by moje čisté úsilie neohodnotili a skôr sa mu vysmievajú. Len ten výsledkom je opäť nadčasový a ten hovorí skutočnú pravdu o tom, ako to skutočne je. Jednoducho dôležitý je celkový výstup a zdôvodnená systémová alternatíva z historického ako aj empirického hľadiska je niečo absolútne nadčasové. Podobné veci pridávam aj v iných aktivitách a skutočne táto rovnica, keď sa ľuďom a spoločnosti založenej na úžere a zrážaní iných, čo je dnešná doba, nepáčite a zdáte sa zlý, ale objektívny výsledok práce stále povie niečo opačné. Čisté úsilie nech si každý vysvetľuje po svojom, dôležité sú výsledky.

Základný rozdiel medzi akousi alternatívou, ktorú predložil pán Blaha na základe jeho čisto teoretických poznatkov a kooperativizmom, je v princípe riešenia zdrojov problému. Kým on prostredníctvom využitia

škandinávskeho modelu chce riešiť zlé dôsledky absurdne fungujúceho kapitalistického trhového mechanizmu, kooperativizmus má za cieľ vytvorenie funkčného trhového mechanizmu a menej umelých zásahov. Dôvody už asi opakovať nemusím.

Môj model je napríklad cestou k vyriešeniu situácie Rómov. Nie škandinávskym prerozdeľovaním a v princípe dávaním. Také niečo síce tlačí na rovnostárskejšiu spoločnosť, ale až tak nemotivuje. Čoho dôkazom sú možno aj štatistiky ohľadom Škandinávie, keď boli vytvorené najrovnostárskejšie možné podmienky v rámci tohto režimu. Ale trochu umelým a netrhovým spôsobom.

Táto problematika sa dá riešiť skutočne len demokraciou a cestou vytvorenia férových podmienok, kde sa aj Róm bude v pracovných procesoch a v spoločnosti cítiť bezpečne, bude s ním jednané férovo a bude cítiť, že za poctivú prácu dostáva adekvátnu hodnotu. Lebo ten dnešný model je všetko, len nie toto. V tom spočíva podstata riešenia spoločenských problémov súčasnosti v rámci zavádzania kooperativizmu.

<u>Technológie ako základ rastu? Od Marxa až po internetovú bublinu. Stále tá istá obohratá platňa</u>

Keď vravím, že som dokázal vidieť veci, ktoré odborníci jednoducho nevidia a nevedia objektívne zhodnotiť, tak to má svoje príčiny. Tou základnou je to, že som to videl v praxi a vedel to tam aj preukazovať. Bol som si kauzalitou, o ktorej som teraz písal, absolútne istý. Zažiť niečo na vlastnej koži je iné ako o niečom počuť, hlavne keď sa k tomu ešte nezaujal nejaký definitívny postoj.

Na tejto kauzalite vzťahu makroekonomickej demokracie a efektivity je postavený celý projekt kooperativizmu. Jeho základným cieľom je dospieť do takej organizácie spoločnosti, kde sa budú vytvárať prirodzené hierarchie. Tie sa dajú zabezpečiť prirodzenou súťaživosťou a tým, že prirodzené hierarchie tlačia k vyššej efektivite a v dobrom trhovom mechanizme bude práve tento aspekt rozhodujúci pre prežitie aj väčších kolektívov. Čiže aj v dnešnej dobe veľkovýroby.

Mojím záujmom je však teraz ukázať, ako sa odborníci v tejto otázke mýlia. Dlhodobo ju neriešia alebo nevedia nájsť odpovede. Kooperativizmom sa zašlo ďalej. Je podaný návrh, ktorý je základom pre maximálne zvyšovanie výkonnosti ekonomiky na prirodzených demokratických základoch. Ja tvrdím a som presvedčený, že toto je jediná makroanalýza, ktorá skutočne sedí a dajú sa z nej robiť všeobecné závery. Cez posledný vzťah medzi výnosmi z kapitálu a ekonomickým rastom sa budem snažiť ukázať, ako dôležité je ju chápať pre snahu o nejaké nastavenie dlhodobej stability. A že z toho vieme v podstate vyvodiť empiricky podložené dôkazy o prínose kooperativizmu do budúcnosti.

Marx, tak ako ostatní ekonómovia 19. a začiatku 20. storočia a do veľkej miery až po Roberta Solowa v 50-tych rokoch, neformuloval pojem štrukturálneho rastu založeného na trvalom a udržateľnom raste produktivity. Všeobecne sa vychádzalo z hypotézy, že rast produkcie je daný predovšetkým akumuláciou priemyselného kapitálu. Produkcia rástla iba preto, lebo každý robotník mal k dispozícii väčšie množstvo strojov a zariadení.[94]

Za základný zdroj rastu produktivity sa už od čias Marxa všeobecne považuje rast technológií. Naše analýzy ukázali odlišný pohľad. Hlavne ten posledný príklad, keď prechodom do neoliberálnej doby sme zaznamenali výrazné znižovanie rastu produktivity, pričom rast informačných technológii počas tejto doby

[94] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 250

predstavoval neuveriteľný skok k robotizácii, asi definitívne ukazuje pravdivosť mojich úvah. Dlhodobo sa to od Marxa veľmi nerieši, avšak zaujímavé je aj vidieť to, čo sa na to hovorí dnes.

Spomínal som slová Juraja Karpiša prostredníctvom jeho článku. Vyplýva z neho to, že si túto kauzalitu nielen že neuvedomuje, ale dokonca skôr opak považuje za pravdu. Je to dnešný, vysoko uznávaný ekonomický teoretik. Celá jeho práca je vybudovaná pri takomto spôsobe rozmýšľania, alebo uvedomovania si kauzalít. Pripomínam, že sám uvádza, že od robenia diplomovej práce na nič nové neprišiel. Jeho teoretické informácie sú pre mňa tiež extrémne dôležité, avšak takýto je pôdorys formovania jeho záverov a presvedčenia.

Aby som však potvrdil, že toto nie je ojedinelý prípad, ale ide o všeobecný trend a objektívny stav dnešného odborného sveta, **spomeniem internetovú bublinu zo začiatku tohto storočia a príčinu jej vzniku.** Promotéri obchodovania na Wall Street, na finančných televíznych kanáloch či printových médiách obhajovali excesy v cenách akcií halucináciami o novej ekonomike. Očakávané obrovské skoky v produktivite vďaka novým technológiám mali legitimizovať astronomické ceny za akcie spoločností bez zisku a často dokonca bez obratu. Technologický index NASDAQ stratil 84% hodnoty za 30 mesiacov. [95]

Odborníci a ekonómovia sa dokázali takto mýliť ešte začiatkom tohto storočia. Takto vlastne spôsobili jednu z veľkých hospodárskych kríz. Ktorá bola mimochodom tiež zažehnávaná uvoľňovaním menovej politiky centrálnou bankou. Alebo jednoducho umelým pumpovaním peňazí. Ako to v súčasnosti už býva zvykom a na čo sa dnešní politici dokážu obrátiť a sľubovať pokrok. Pričom sa najčastejšie na viac absolútne nezmôžu, čo si ukážeme aj na príklade s našej politiky.

Dnešné inovačné vlny majú teda omnoho menší rastový potenciál ako tomu bolo v 19. storočí. To hovoria analýzy. Ekonómovia sa zrejme opierali o takéto historické fakty. Len im ušlo, že ruka v ruke sa uvoľňovaním kapitalistických pút spoločnosť krok za krokom paralyzovala a paralyzuje. Že robotníkom a pracujúcim systém dával odrazu menej a tí stále viac a viac živoria pod stále väčším útlakom neprirodzenej moci a neprirodzených hierarchií. Snažil som sa naznačiť, že pod riadením novodobých zlodejov, zločincov, podvodníkov a logicky aj ekonomicko riadiacich analfabetov, ktorí nám ale o týchto veciach s úsmevmi na tvárach rozprávajú. Mnohí si mysleli, že to nie je dôležité. Nikdy nič prospešné nerobili a túžba po špekulačnom zbohatnutí, keďže žijú v podstate iba z toho, ukázala ich skutočné poznania ekonomického prostredia.

Od Marxa som skočil až k dnešným odborníkom, lebo nič zásadné sa v tejto otázke počas veľmi dlhých desaťročí, skoro storočí, nezmenilo. Pripomeniem, že u Pikettyho sa nachádzajú state, kde si tento fakt zrejme uvedomuje, avšak jeho analýza nesmeruje k tomuto riešeniu a jeho riešenie je skôr antidemokratické. Avšak túto vec nerieši ani on. To, že robím analýzy z jeho informácií do istej miery zvierohodňuje naše závery, keďže neboli pripravované na takéto účely a tým pádom ani nijako manipulované. Sú to jednoducho najobjektívnejšie ekonomické štatistiky, pričom ďalej sa už v tomto smere asi nezájde. Viac informácií na moje závery k tomu asi ani netreba. Ide už doslova o dôkazy. Tak ako u iných, beriem si to dobré a možno kritizujem nedostatky. Ale ináč sa to asi ani nedá. Od niekoho si tie informácie napriek nedokonalostiam brať musím. Pikettyho riešenie si pre lepšie pochopenie onedlho porovnáme s kooperativizmom. Podobne ako riešenie Juraja Karpiša, aby sme to mali kompletné.

[95] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 215-216

Treba samozrejme pripomenúť, že už vznikajú empirické štúdie, ktoré sa snažia o preukázanie takejto kauzality. Spomínal som Schweickarta a jeho analýzu demokraticky riadených firiem. Čísla hovoria väčšinou za všetko, dôvody problémov som uvádzal. Čiže aspoň náznaky tu sú. Nemajú náznaky makroekonomických analýz Pikettyho. Nie je to spojené s makroekonomickým zdôvodnením a systémovým návrhom, o čo sa pokúšam v rámci tejto argumentácie, ale už sa to stále viac a viac pretavuje do teórie. Makroekonomické zdôvodnenie je totižto vo všeobecnosti vedeckejšie a dáva jasný záver. Kým sa napríklad v rámci kooperatív nedá s istotou povedať, že budú v jednotlivých prípadoch efektívnejšie ako kapitalistické spoločnosti, kooperativizmus bude efektívnejší ako kapitalizmus. Alebo bude to cesta k všeobecnej spoločenskej stabilite. To je omnoho lepšie preukázateľné a o tom je makroanalýza. Môj návrh je z tohto pohľadu teda omnoho ďalej a rieši veci od základu. Je to jednoducho nadstavba k dnešnej ekonomickej teórii. Využíva tak mikroanalýzu Schweickarta ako aj makroanalýzu Pikettyho. Spája veci, ktoré sami o sebe nie sú veľmi kompatibilné, už do jedného celku. Dáva ekonomickému rozvoju viacmenej záver, ktorého správnosť je už veľmi ťažko spochybniteľná.

Mikroekonomický svet bez makroekonomickej základne fungovať jednoducho nemusí. Nepomôžu žiadne empirické výskumy toho, že kooperatívy sú efektívnejšie ako kapitalistické spoločnosti. Kapitalisti si to prerobia a pretlačia po svojom. Na to je už viacero faktov z minulosti. Mocnejší pohltí bezbranného, ten nemá šancu. Poctivá práca a poctivý prístup v rámci svojej štruktúry je mu na nič. Existencia absolútnej moci prevalcuje iné snahy. Bez riešenia tohto to nejde. Makroekonomická základňa, jej náprava a analýza a dôvody jej správnosti je podstata pre nejaký návrh. Preto je to tak dôležité a nevyhnutné.

Týmito príkladmi som sa snažil ukázať, kde je odborno politický svet vo všeobecnosti. Čo je dôvodom tohto faktu a čo teda potvrdím aj ďalším príkladom, tentokrát priamo z rozvoja tohto projektu, ktorý poskytuje aj takéto vedľajšie efekty.

Inovácie sú zbytočné, keď ich riadiaci pracovníci nechcú

Za jeden z dôvodov vysokého rastu Japonska v 80-90 tych rokoch sa považovala schopnosť manažérov brať to dobré od podriadených a zlepšovať procesy. Dôvodom mala byť akceptovaná hierarchia vo všeobecnosti, ktorá súvisí s konfuciánskou etikou. Akési rešpektovanie tradičných hodnôt východoázijských kultúr sa malo preniesť do zlepšovania procesov vo viacerých krajinách. Južná Kórea, Taiwan, Singapúr alebo aj Hong-Kong.[96]

Pri tejto problematike sa dá nastoliť mnoho otázok. Problémom môže byť poddajnosť voči moci a je otázne, či to dlhodobo prospieva. Každopádne takéto niečo malo zlepšovať procesy.

Darmo je mať inovácie, keď neprirodzené hierarchie nespôsobujú vytiahnutie dobrých nápadov od podriadených k riadiacim pracovníkom. Kvôli udržiavaniu si moci, alebo jednoducho ich spôsob dostávania sa k moci nie je spojený s prirodzeným rastom, ale je to umelý spoločenský akt. Pokúšal som sa mnohými spôsobmi naznačiť, že celý kapitalizmus je vlastne na tom založený a prešlo dokonca aj do firemného prostredia, kde je najvyšší manažment odpútaný od vlastníckych vzťahov. Teda aj dnešní vrcholoví manažéri sú najčastejšie výsledkom niečoho iného ako ich skutočných schopností.

[96] Čínska ekonomika, Baláž, Szoekeová, Zábojník, 2012, str. 26, 27

Aj tento projekt môže ukazovať podobnú súvislosť. A to priamo v politike. Rieši smer k sociálnej demokracii a je absolútne založený na technickej eliminácii korupcie. Dúfam, že doterajší rozbor stačí na to, že je to už vo vysoko vedeckej fáze a že je to ďalej, ako akýkoľvek iný projekt. Riešim ho doslova bez pomoci, nejako si na seba zarobím a medzičasom to posuniem. **Ako je možné, že ani bývalá, ani terajšia politická garnitúra nepodá pomocnú ruku, keď je to riešenie prakticky pre oba ich deklarované ciele?** Odpoveď je jednoduchá. **Predbehol som tým dobu a dôvodom je MOC.** Oni radšej udupú a budú tlačiť na odstránenie schopných, lebo ich moc je neprirodzená. Ani jedni, ani druhí nie sú vo svojich zámeroch a krokoch úprimní. Lebo to by som s týmto a po rokoch, ktoré je to vlastne z veľkej časti hotové a neustále im ponúkané, dnes nebol skoro bezdomovec. Ale by som napríklad sedel v parlamente a mal možnosť na jeho rozvoj tam, kde to patrí. A mohol rozvíjať aj cez odborné diskusie, ktoré by prípadne napravili nejaké chyby, ak by som sa aj v niečom mýlil. Čo samozrejme pripúšťam, len to nemám ako zistiť.

Moc sa musí dostávať k pripraveným ľuďom, ktorí vedia konštruktívne rozmýšľať. Ktorí sa vedia preukázať nejakými vecami, ktoré sú na prospech spoločnosti. Nie zlodejinou alebo úžerou na úkor tvorcov hodnôt, ktorí sú v rámci tohto režimu tlačení do kúta, k vzájomnému štvaniu sa a spoločenskému napätiu. Riadiaci pracovníci musia vedieť brať to dobré. A ak to nevedia, lebo sa to nemali kde naučiť, musia mať vyprofilované aspoň ľudské schopnosti. Jednoducho všetko stojí na tom, že sa hierarchie neformujú prirodzenou cestou, ale je to doslova bordel, kde kto neukradne a nepodvedie, ten neprežije. Tam to celé začína, v systéme. **Neprirodzená moc zastaví akýkoľvek rozvoj a žiadne inovácie v tomto prípade nepomôžu.**

Nie technologické inovácie, ale zavedenie ekonomickej demokracie na makro úrovni nás dovedú do novej doby. Odborníci sa mýlili a mýlia, lebo nepoznajú realitu, nepoznajú fungovanie tímovej chémie, nepoznajú dôsledky neprirodzených hierarchií. Nevedia si to spojiť s reálnou tvorbou hodnôt a organizáciou.

Záver k analýze makroekonomickej demokracie

V doterajšej analýze sme sa snažili ukázať dôsledky nerovností, avšak v princípe sme zašli omnoho ďalej a sledovali aj ďalšie dimenzie nami predloženej makroekonomickej demokracie. Nerovnosti, na ktorých sa dnešní odborníci zasekli, sme rozvíjali pri mnohých iných faktoroch a vplyvoch. Bolo to dedičstvo, demokratické riadenie a obmedzovanie absolútnej moci vo firmách a trhový mechanizmus. Pripomíname ešte zavedenie štátnej meny, ktoré som síce v analýze priamo neuviedol, ale v prvej časti to spomínal aj v súvislosti s produktivitou v kombinácii s nejakou formou voľného trhu. Kde výsledky hovoria opäť to isté.

Na otázku, či môžu nerovnosti zvyšovať blahobyt, ktorá je v dnešných kruhoch dodnes nezodpovedaná a manipulujú ňou rôzne ideologické prúdy, sme dali doslova vedeckú odpoveď. Zvyšovanie nerovností vedie k znižovaniu spoločného produktu. A tým aj situácie ľudí na spodných poschodiach príjmovej hierarchie.

Kombináciou jednotlivých častí makroekonomickej demokracie dostávame ideál, ktorý v budúcnosti povedie k maximálnemu spoločenskému blahobytu a vytvoreniu dlhodobej spoločenskej rovnováhy. Kooperativizmus je cestou k tomuto cieľu, čo si ešte potvrdíme našim záverom. Cez vzťah výnosov z kapitálu a ekonomickým rastom. Vzťah, ktorý je základným dôvodom vytvárania nerovností a spoločenskej nestability v dlhodobých dejinách. Cez tento vzťah ukážeme, čo kooperativizmom

dosiahneme. Viac a ďalej sa v tejto vednej disciplíne nedá a asi nebude dať zájsť. Objektívnejší empirický pohľad jednoducho neexistuje. Poďme teda k tomu.

Vzťah výnosov z kapitálu(r) a ekonomického rastu(g)

Kým ekonomický rast sme si už definovali a určili jeho dva základné zložky (rast produktivity a demografický rast), výnosy z kapitálu sme doteraz rozboru nepodrobili. Je to zisk kapitalistov vyplývajúci z vlastníctva kapitálu v rôznych podobách. Dividendách, nájomnom, úrokoch a pod. Kapitálové výnosy sa dlhodobo udržujú na úrovni okolo 4-5 %. Podľa väčšiny ekonómov ich výšku dlhodobo ovplyvňujú psychologické faktory. Pričom doteraz nezáviseli od výšky ekonomického rastu a nie je tam priama korelácia. To sme si naznačovali už aj pri spôsobe vzniku výšky úrokovej sadzby v posledných desaťročiach, čo je jedným zo znakov tohto mechanizmu. Ale platí to dlhodobo a vo všeobecnosti tak počas celej histórie kapitalizmu, kde korelácia teda neexistuje, ako aj predtým, v predošlých otrokárskych režimoch.

Časová preferencia pri vzniku úroku je rôzna u rôznych skupín. Najvyššiu majú napríklad deti a kriminálnici. Naprieč kultúrami je najnižšia u Nemcov či Angličanov, najvyššia u afrických skupín.[97] Až do takej miery zasahujú dnešné analýzy tvorby výšky výnosov z kapitálu.

Tento vzťah sa z dlhodobého hľadiska považuje je základný zdroj a dôvod otvárania nožníc medzi bohatými a chudobnými. **Výnosy z kapitálu dlhodobo vysoko prevyšovali hodnotu ekonomického rastu, čo v praxi znamená, že vlastníci kapitálu automaticky bohatnú na celej spoločnosti.** Už len vlastníctvo kapitálu im zaručuje bezprácny zisk a neustále bohatnutie oproti ostatným. Ktorý automaticky chudobnejú. Tento mechanizmus sa v celej histórii nepodarilo zvrátiť a zmierniť inou, ako násilnou cestou.

Najprv si niečo povieme o dlhodobých historických trendoch v tomto vzťahu, vplyvu sociálneho štátu, súčasnú situáciu, predikcie do budúcnosti a riešenie v rámci kooperativizmu. Keďže ten podľa môjho presvedčenia prinesie definitívne a dlhodobé uzavretie týchto nožníc. Na čo nakoniec stačí zdravý sedliacky rozum. Ale my si to predsa len rozoberieme do detailov aj v súvislosti s našou doterajšou makroekonomickou analýzou, ktorá bola potrebná aj pre tento záver.

Vo všeobecnosti platí pravidlo, že čím väčšie majetky, tým vyšší kapitálový výnos. Výnosy z kapitálu pritom podľa dostupných informácií v posledných storočiach a hlavne posledných dekádach, dosahujú neustále vyššie hodnoty. Toto priniesol kapitalizmus, pričom to umocnilo rušenie akýchkoľvek bariér v mobilite kapitálu, ktoré prišli s neoliberálnou dobou. V tomto prípade platí pravidlo, že čím lepší kapitálový trh, tým vyššie zisky pre kapitalistov. Teda opačne ako je to pri trhu statkov a služieb.

Dnes už existujú pomerne podrobné analýzy toho, ako aké veľké majetky bohatli v posledných dekádach a čísla pri tých najväčších sú skutočne až závratné. Napríklad firma Microsoft dokázala v posledných desaťročiach zhodnocovať svoj kapitál až 13% ročne. A že nešlo o nejaký profit z toho, že pôsobí v oblasti informačných technológií, potvrdzuje podobne veľký majetok firmy Loreal, ktorý dosahoval podobné hodnoty. Dobré analýzy sú urobené aj pri fondoch amerických univerzít, ktoré dosahujú miliardové

[97] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 104

hodnoty. Tie najväčšie rástli až viac ako 10% tempom. Pričom pri tých s nižším majetkom to padalo až na úroveň okolo 5%.[98] Rozdiely vo výnosoch sú v závislosti od výšky majetku skutočne veľmi veľké.

Počas dlhodobej histórie platí, že výnosy z kapitálu skutočne vysoko presahovali ekonomický rast a to automaticky tlačilo na zvyšovanie spomínaných rozdielov. Historici dokázali z dobových údajov urobiť štatistiky až z obdobia začiatku nášho letopočtu a veci sa skutočne dlhodobo nemenili. Pre lepšiu ilustráciu vplyvu fungovania sociálneho štátu uvádzam grafy týchto veličín pred a po zdanení, ktoré sú zásadné pre ukážku toho, ako vznik sociálneho štátu prispel k eliminácií dôsledkov tak kapitalizmu, ale aj feudalizmu, ktorý mu predchádzal.

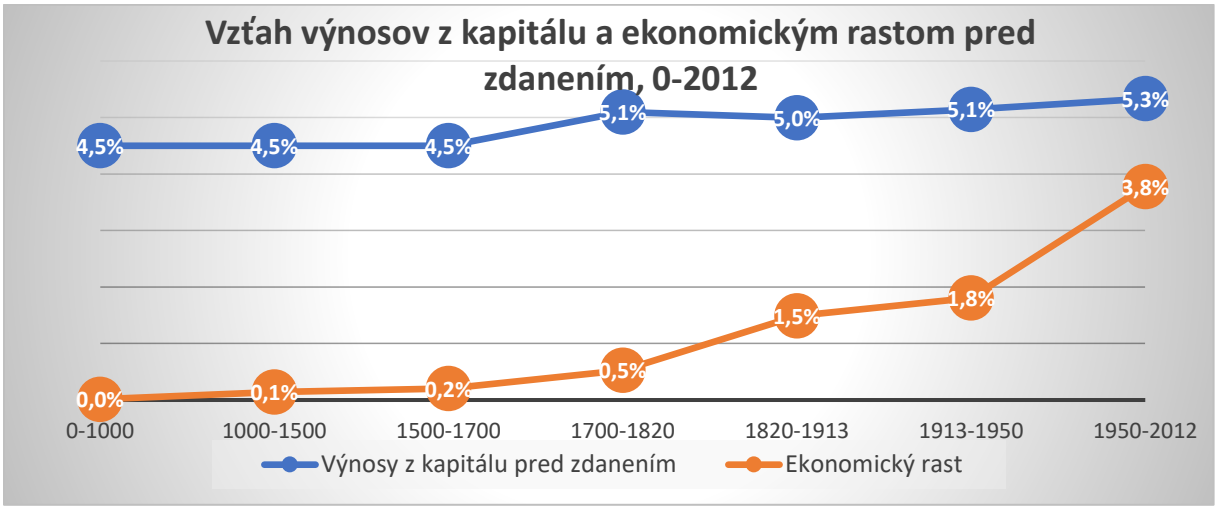

Obrázok 54: Základná sila spôsobujúca otváranie nožníc v spoločnosti pred zdanením, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Sociálny štát v poslednom storočí priniesol po prvýkrát v histórii snahy o stlačenie tohto mechanizmu prostredníctvom zdanenia kapitálových výnosov rôznym spôsobom. **Takto sa po prvýkrát v histórii podarilo zaznamenať stlačenie výnosov z kapitálu pod úroveň ekonomického rastu.** Pripomínam, že v tomto prípade nehovorím o raste produktivity, ale ekonomickom raste, ktorý sa skladá z rastu produktivity na obyvateľa a demografického rastu. K uzavretiu tohto mechanizmu prispel aj rapídny nárast jeho hodnoty.

[98] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 480, 488-494

Obrázok 55: Výnosy z kapitálu a ekonomický rast po zdanení, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Je vysokopravdepodobné, že sa už nachádzame v opätovnom starom smerovaní. Minimálne sa tam nachádzať budeme, čo hovoria prakticky všetky ekonomické štatistiky. Celkovo teda išlo iba o krátku epizódu, ktorá bola teda spôsobená vojnovými udalosťami ako aj striktnými politikami na obrátenie tohto trendu. Išlo o umelé a často veľmi zvláštne vyzerajúce pokusy, ktoré síce pomohli, avšak samotná sila moci, ktorá sa ukazuje v rámci kapitalizmu v každej oblasti(teda aj firemnej, ktorú som spomínal) a pri možnostiach systému automaticky tlačí do starých koľají. Pritlačila do opätovného zvyšovania vzájomného zotročovania a úžery. Graf s predikciami vyzerá nasledovne.

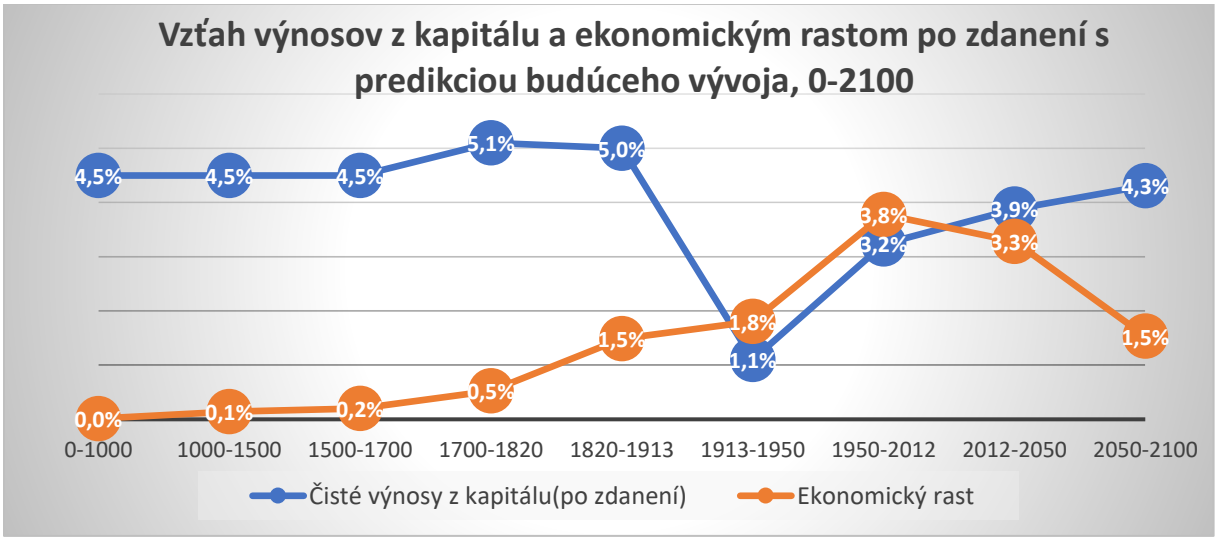

Obrázok 56: Výnosy z kapitálu a ekonomický rast s predikciou budúceho vývoja, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Základnými dôvodmi tohto javu sú dnes tzv. *preteky ku dnu*, čo v praxi znamená, že krajiny medzi sebou začali o kapitál súťažiť. Táto konkurencia spôsobuje znižovanie kapitálových daní(príklad Slovensko s nízkymi daňami tohto typu). To bude a už aj zjavne tlačí na opätovné zvyšovanie výnosov z kapitálu.

Na strane ekonomického rastu je predpokladané znižovanie demografického rastu zlou správou pre túto analýzu a bude tlačiť na jeho opätovné znižovanie. Graf ukazuje prognózy OSN.

Podľa magazínu Forbes bol svet v roku 1987 domovom pre viac ako 140 miliardárov. V roku 2013 ich bolo už 1400. V roku 1987 vlastnili 0,4% svetového bohatstva, v roku 2013 už 1,5%. Ak výnosy z bohatstva najbohatšej tisíciny ľudí na svete, ktorá vlastní približne 20% celkového bohatstva dosiahnu 6% a ekonomický rast bude na úrovni 2% ročne, tak sa podiel najbohatšej tisíciny na celosvetovom bohatstve v priebehu 30 rokov strojnásobí. V prípade 4 % výnosu z kapitálu bude nárast iba dvojnásobný.[99]

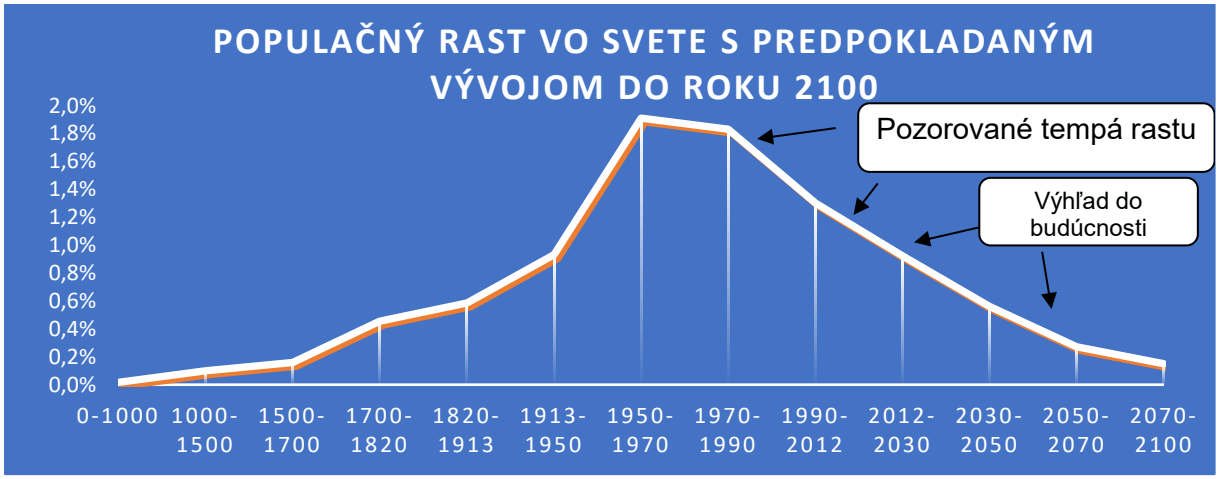

Obrázok 57: Populačný rast vo svete a jeho predikcia do budúcnosti podľa OSN, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Pokiaľ sa pozrieme na prognózy v raste produkcie, tak tie hovoria presne to isté. Teda z pohľadu tlakov na znižovanie celkového ekonomického rastu. Pri tejto prognóze by som sa ale zastavil a naznačil chyby, ktoré odborníci robili v prognózach v minulosti(internetová bublina začiatkom storočia). No a samozrejme pripomenul výsledky našej analýzy, ktorá hovorí o vysokej kauzalite medzi výškou ekonomickej demokracie z makro pohľadu a rastom produktivity, čo hneď zhrnieme.

[99] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 472, 479

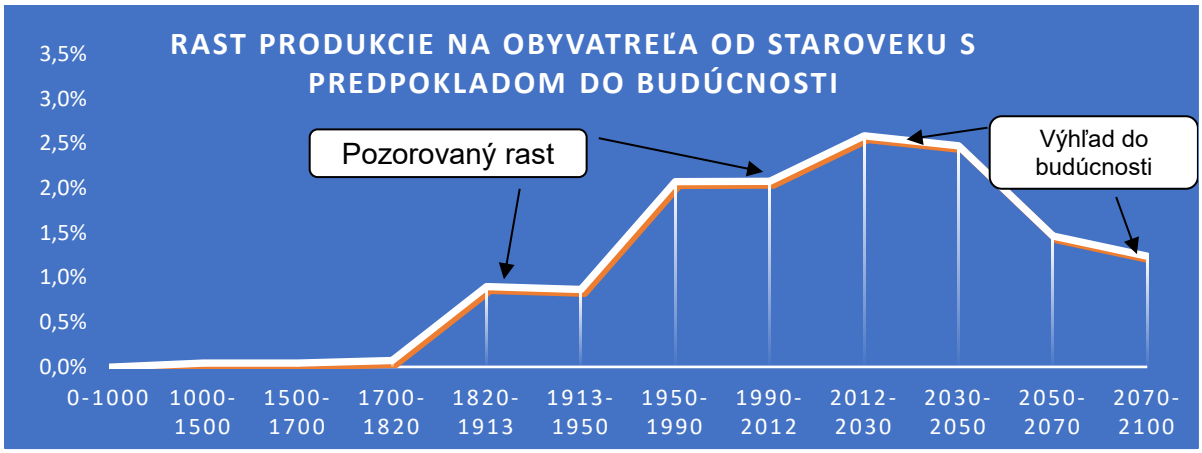

Obrázok 58: Rast efektivity ekonomiky s predikciou budúceho vývoja, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Celkový záver je teda jasný. Nožnice medzi bohatými a chudobnými sa ako dôsledok rozdielu vo výnosoch z kapitálu a ekonomickým rastom budú bezpochyby otvárať. A podľa všetkého sa už rapídne otvárajú a na tejto trajektórii sa už spoločnosť nachádza.

Sociálny štát ako nástroj na zmiernenie kapitalistického režimu v koncoch?

Neoliberálna doba so svojimi nástrojmi, vytvorila priestor pre tento trend opätovného nekontrolovateľného zvyšovania nerovností, ktorý bol prakticky počas celej histórie nemenný a neustále sa preosieval iba nejakými krvavými dobrodružstvami. Systém to jednoducho neustále automaticky produkoval, čo teda platí dodnes. Toto pridávam ako dôkaz, že sociálny štát je v konečnom štádiu a je nereformovateľný. Sme v podstate opäť na ceste k tomuto riešeniu, čo je vidieť na narastajúcom napätí, hlavne vo vyspelých kapitalistických ekonomikách. Teda hlavne USA, kde je nárast nerovností posledných desaťročí doslova absurdný. Ide o trochu špecifickejší a sofistikovanejší návrat do starých koľají, avšak opäť iba to isté. Sociálny štát bol definitívne len malou epizódou, ktorá v kombinácií s tiež iba veľkými krvavými dobrodružstvami tento trend na istý čas zvrátil.

Názory na túto tému sú už dlhodobejšie rôzne. Už začiatkom tohto storočia boli kritici, ako napr. Ralf Dahrendorf (nemecko-britský ekonóm, sociológ a politológ) v súvislosti so súčasnými globálnymi trendmi hovorí o „konci storočia sociálnej demokracie“. Sú takí, ktorí hovoria, že všetko je v poriadku(aj keď fakty hovoria, že určite nie). Názory sú rôzne a oba scenáre sú motivované skôr politicky, ako odborne.[100]

Každopádne v našom prípade môžeme hovoriť o odbornom zhodnotení. Hlavne v súvislosti s tým, že sa ponúka aj zdôvodnené riešenie.

Pripomínam, že tieto dve veličiny, ktoré nám jednoduchým empirickým spôsobom naznačujú, že v poriadku to teda zjavne nie je, sú v skutočnosti od seba plne nezávislé. Výnosy z kapitálu sú podľa ekonómov výsledkom psychologických faktorov a toho, za akú cenu sú subjekty ochotné vzdať sa dnešnej

[100] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 96

spotreby[101]. Pričom ekonomický rast je zložkou rastu produktivity a demografického rastu. Demografický rast bol určený sociológmi a je zaznamenaný aj s predikciami v predošlom grafe. Odhady rastu produktivity nie sú veľmi pozitívne. Tie zase súvisia s tým, že technológie neprinášajú rast, aký sa očakával. My sme si však ukázali, že rast produktivity v dlhodobom kontexte je výsledkom viac úrovne makroekonomickej demokracie z rôznych pohľadov, ktorá ho potom produkuje. Jednoducho ľudia sú slobodnejší, inovatívnejší a v uvoľnenejšej atmosfére ide všetko lepšie, na čo ekonómovia často nemysleli. Hlavne prokapitalistickí ideológovia. Takže **najprirodzenejším spôsobom, ako zdvihnúť ekonomický rast, je zavádzanie ekonomickej demokracie na makro úrovni**. To, čo prinesie kooperativizmus a čo sme si doslova vedecky zdôvodnili.

Kooperativizmus prinesie v tomto smere najvyšší možný rast. Asi sa nedá predstaviť vyšší level ekonomickej demokracie, ako bude nastavený týmto spôsobom. O tom som sa snažil dôkladne presvedčiť v rámci našej makroekonomickej analýzy. A to bude tá nová ekonomika, po ktorej odborníci túžili pri technologických zmenách, keď v honbe za vlastným zbohatnutím dosiahli tak akurát vznik internetovej bubliny začiatkom tisícročia, ktorá narobila veľké problémy. Tento spôsob ekonomiky prinesie jednoducho najvyšší možný rast produktivity a tým aj ekonomického rastu.

Kooperativizmus je v zásade socialistická ekonomika, ktorá bola niekedy u nás. Ibaže bude ponechaný trhový mechanizmus a slobodné podnikanie, pričom veľké firmy budú demokraticky riadené entity vo vlastníctve zamestnancov. Takto to má vyzerať v konečnom štádiu. Pripomínam, že sa predpokladá trhová súťaž medzi kapitalistickými firmami a kooperatívami. Aj keby kooperatívy nevytláčali kapitalistické spoločnosti, čo s najväčšou pravdepodobnosťou nastane, aj tak zabezpečíme touto konkurenciou stlačenie ziskov na minimum a nemožnosť ich úniku. Lebo by kapitalistické spoločnosti jednoducho neprežili. Pri otázke znižovania nerovností a zabezpečovania nami sledovanej ekonomickej demokracie na makro úrovni dosiahneme bezpochyby nami požadovaný efekt.

V rámci finančného systému bude platiť to isté a takýmto spôsobom sa zabezpečí, že zdroje nebudú zo spoločnosti unikať. Ten bude hlavne pevný a bez akejkoľvek možnosti kolapsu. Dosiahneme finančný systém na princípoch zlatých mincí v modernej dobe. Alebo socialistický s trhovými princípmi. **Kooperativizmus je socializmus v trhovom a demokratickom podaní. V princípe ideál organizovania hospodárskeho priestoru.**

Ak bude štát prerozdeľovať cez kooperatívy, peniaze pôjdu všetkým. Je to technická záležitosť, je to fakt. Bude to kontrolovateľné. Nebude na tom bohatnúť jednotlivec, tlačiť k tomu na korupciu a takto fungujúci makroekonomický priestor, bude automaticky veľmi tlačiť na znižovanie nerovností. Toto je fakt, aj keď aj tento dokázali novodobé osobnosti a mladí ovplyvňovaní tými, ktorí z tohto režimu vychádzajú ako odborníci či osobnosti, nejako spochybňovať. Aj takéto prekvapenia mi priniesli voľby, kde bol tento projekt ponúkaný. Každopádne pre príčetného človeka ide o vopred predloženú realitu a takéto fakty sú pre mňa faktami. **Pre nás je podstatné, že aj keď sú pochybnosti(aj keď veľmi malé) či kooperatívy sú efektívnejšie ako kapitalistické spoločnosti, pochybnosti o tom, že kooperativizmus bude efektívnejší ako kapitalizmus, sú už asi úplne nulové**. V tom je makroekonomická analýza ďalej a predstavuje vyššiu formu dôkazov**. Aj v tom sme týmto projektom predbehli dobu a priniesli neprestrielne dôkazy o správnosti niečoho, čo prisluhovači režimu chcú spochybňovať, aj keď im už okrem môjho pozachrbtového odstraňovania na nič iné možnosť neostáva.**

[101]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 390

Pokiaľ by sme sa na tento model pozreli z pohľadu výnosov z kapitálu, tak tie by sme tiež stlačili na minimum. V kooperativistickej ekonomike v podstate vymiznú burzové špekulácie a zarábanie na akciových trhoch. V kooperativistickej ekonomike stlačíme výnosy z vlastníctva nehnuteľností na bývanie na minimum, lebo tam si bude môcť každý zabezpečiť vlastné bývanie v priebehu niekoľkých rokov. Aj takýto zaujímavý výsledok a dôkaz nám zanechal ten „zlý" socializmus. Kooperativizmus stlačí výnosy z kapitálu na minimum a na to stačí takúto malú úvahu. Tie budú v rámci kooperativizmu predstavovať hlavne úroky z termínovaných vkladov v bankách, ktoré budú prepojené na výkonnosť ekonomiky.

Kooperativizmus teda krátkou úvahou a po absolvovaní našej makroekonomickej analýzy stlačí výnosy z kapitálu na minimum a ekonomický rast na maximum. V mojom filme som použil krátku úvahu, ktorou som chcel naznačiť, že v skutočnosti prídeme do stavu, keď sa tieto nožnice plne a definitívne uzavrú. Dosiahneme stav, keď tieto dve veličiny budú od seba závislé a výška, kde sa ustália, bude závisieť iba od toho, na akej úrovni bude samotný ekonomický rast. To bude tlačiť ceny kapitálu na takú úroveň, akú bude skutočne schopný produkovať. Tejto úvahy sa teraz vzdám a použijem iba slová Thomasa Pikettyho, ktorý o socializme, kde sa všetky zdroje vracali medzi ľudí a išli do ekonomiky, hovorí toto:

„Zákaz úžery sa stal všeobecným a univerzálnym. Miera vykorisťovania klesla na nulu. Nerovnosť výnosov z kapitálu a ekonomickým rastom nebola ničím iným ako zlou spomienkou. Problém bol v tom, že súkromné vlastníctvo a trhová ekonomika neslúži výlučne na akumuláciu kapitálu. Zohráva úlohu pri koordinácii aktivít miliónov jednotlivcov. Ľudské katastrofy spôsobené týmto režimom to ilustrujú jasne."[102]

Takže socializmus s trhovým hospodárstvom, ponechaním súkromného majetku, toto riešením aj tohto základného problému asi logicky bude. A to nehovorím ja, keď mi niekto neverí, to nepriamo hovorí držiteľ Nobelovej ceny za ekonómiu, ktorý zozbieral informácie potrebné pre moju argumentáciu. Tvorca biblie dnešnej ekonómie ako vednej disciplíny.

Štandardný ekonomický model, alebo akýsi ekonomický ideál hovorí, že každý vlastník kapitálu získa výnos, ktorý sa rovná najvyššej hraničnej produktivite dostupnej v danej ekonomike a každý si za taký úrok môže požičať koľko chce.[103] Ekonómovia vedia niečo o ideálnom modely, to je jasné. Len ho nevedia definovať v praxi. Vzájomná závislosť týchto dvoch veličín je to, čo kooperativizmom dosiahneme. Trhový mechanizmus, kde nebude možný únik zdrojov tak v oblasti statkov a služieb, ako aj v oblasti finančného systému a na trhu peňazí. Ideál, ktorý ekonómovia teoreticky poznajú a vedia, že by to tak malo byť. Len to tak ešte nikdy nebolo a nevedia, ako to docieliť. Zavrieť nožnice medzi bohatými a chudobnými a docieliť absolútny teoretický ideál v praxi. Neviem či sa dá dosiahnúť viac, už asi ani teoreticky nie.

Kooperativizmusje skutočne technicky a teoretický ideál, akým makroekonomickú demokraciu zabezpečíme. Je vyargumentovaný nielen cez historické skúseností v rámci jednotlivých jeho bodov, ale aj takýmto, doslova empirickým spôsobom.

[102] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 585

[103] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 391

Riešenie Thomasa Pikettyho a porovnanie s kooperativizmom

„Ak chceme argumentovať proti libertínskej koncepcii, nestačí prijať vlastné premisy a poskytnúť vlastný model. Musíme spochybniť aj vnútornú koherenciu konkurenčnej teórie.“[104] píše Ľuboš Blaha, ktorého návrh sme si už s týmto porovnali. Urobil som to v rámci hodnotenia vplyvu trhových princípov na efektivitu. On to píše v súvislosti s ideologickým bojom pravice a ľavice, ktorý dnes a asi aj dlhodobo prebiehal. Čo teda platí asi vo všeobecnosti.

Pri argumentácii svojho, musíte vedieť hovoriť aj v súvislosti s konkurenčným pohľadom. Je to jeden z dôkazov správnosti tohto vášho pohľadu. Pridávam, že dnešná odborno politická mašinéria sa môjmu návrhu vyhýba. Dôvodom je asi aj moja zraniteľná pozícia, keďže takéto naberanie skúseností a striktné sledovanie javov, obhajovanie sa výlučne cez poctivé výsledky a poctivo vykonanú prácu spojeným s udržaním si vnútornej slobody, bez čoho by projekt nevznikol, je jednoducho cestou pod most. Čo mocní samozrejme zneužívajú. A teda ani Ľuboš Blaha výnimkou nie je. Úžernícka povaha režimu im v tom jednoducho pomáha a oni sa správajú podľa princípov moci. Preto pridávam aj takéto dôkazy, aby nebolo pochýb, čo sa stane, ak prídem do diskusii. Čo teda môže byť ďalším dôležitým a asi logickým dôvodom, prečo tomu tak je. Poďme teda ďalej ukazovať aj týmto spôsobom, teraz cez porovnanie s riešením Thomasa Pikettyho. Aj keď ani on to teda nerozoberá nejako zdĺhavo a obsahuje to množstvo jeho domnienok a pocitov.

Makroekonomické riešenie Thomasa Pikettyho je prvým v histórii, ktoré má skutočné empirické základy a je založené na podrobnej analýze vývoja nerovností. Je robené po zhrnutí všetkých dnes dostupných ekonomických štatistík a informácií. V tom ja vidím jeho prínos, čo využívam pri mojej argumentácii. Znakom jeho riešenia, tak ako všetkých, s ktorými som sa stretával, je aj jeho obrovská neistota v správnosť. Sám predkladá technické problémy, kvôli ktorým je veľmi ťažko aplikovateľné. Zámerom je umelo znížiť výnosy z kapitálu na takú úroveň, aby kopírovali ekonomický rast. Väčšina z naznačených problémov je definovaných aj ním v rámci jeho riešenia. Ja to spomeniem skutočne len krátko.

Thomas Pikkety chce, aby na rôzny majetok boli uvalené rôzne dane podľa toho, aký prinášajú výnos. Vraveli sme si, že tie najväčšie dokázali v posledných dekádach robiť aj 13 % a tie menšie išli aj pod 5. Snaží sa nájsť nejaký spôsob, ako toto zaviesť v globálnom meradle(aj keď zo začiatku vraví iba o nejakej oblasti, pričom priznáva riziká odchodu majetkov do iných destinácií, ktoré by neboli takouto daňou zaťažené.) Ale takto nejako si predstavuje riešenie tohto základného ekonomického problému podaného empirickým a vedeckým spôsobom. Riešenie je logické, ale asi netreba veľmi rozmýšľať a uvažovať nad tým, aké sú tam obrovské riziká a ako je náročné na mnohé procedúry.

Prvým nedostatkom tohto riešenia je teda **náročnosť určovať a predikovať ekonomický rast**. To znamená, že je potrebné neustále umelé sledovanie nejakých veličín, čo je teda veľmi zložitá úloha. Netreba teda zabúdať na náročnosť ako určovať jednotlivé úrovne tejto dane vzhľadom na výšku majetku, lebo toto je vzhľadom na to, že výška majetku prináša rôzne výnosy z kapitálu, nevyhnutné. A to sa v rámci tohto projektu predpokladá. To je tiež z určitého pohľadu možno až fantasmagorická predstava.

[104] Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 156

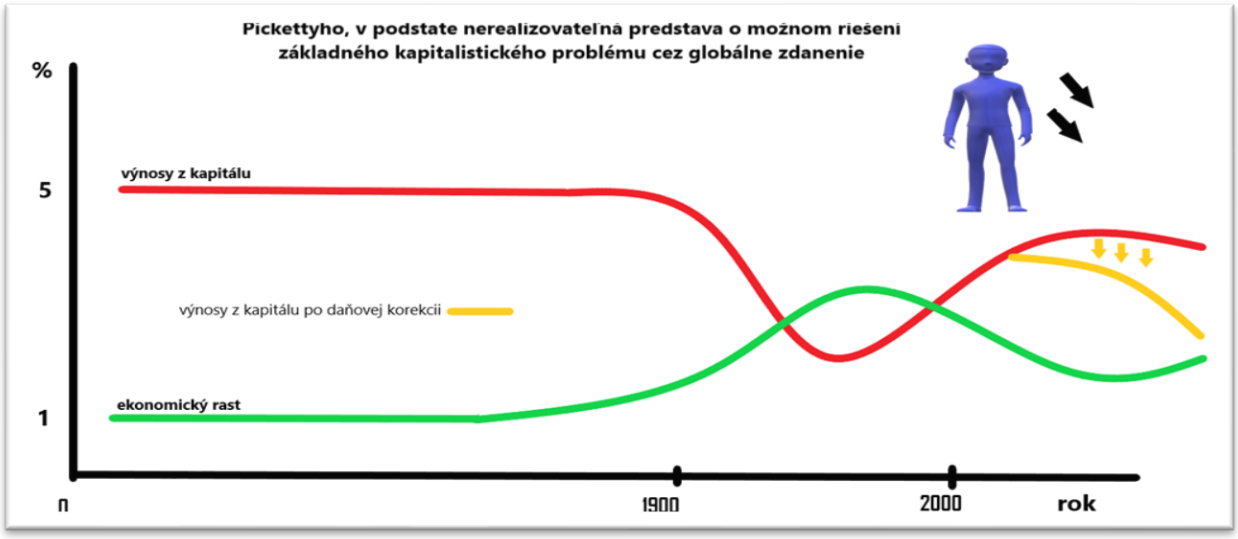

Obrázok 59: Umelé znižovanie výnosov z kapitálu ako riešenie kapitalistického problému Thomasom Pikettym, zdroj: vlastná kresba.

Ďalšou nevýhodou je **nutnosť získavať informácie o majetkoch od finančných inštitúcií a to bude v rámci medzinárodného rozmeru extrémne náročné.** Toto sa v rámci dnešného globálneho kapitalizmu zrejme nebude dať urobiť nikdy. Krátkodobé snahy a niekedy proklamované ciele v tomto ohľade sú skôr zatváraním úst kritikom a snahou o ponechanie chodu karavány v nastavenom trende. To je asi zjavným trendom pri pohľade na kontrolovateľnosť a celkový stav dnešného finančného mechanizmu a systému.

Kapitál dnes môže utekať tam, kam sa mu zachce. Teda skrývať sa pred zdanením. A tam je ťažko vypátrateľný. Stačí si uvedomiť, čo nám priniesol už len sociálny štát. Robiť rozbory majetkov jednotlivých ľudí a uvaľovať rôzne typy daní, to je skôr pre akýsi policajný štát. Osobne si ani neviem predstaviť vplyvy na ľudí alebo analytikov, ktorí by také niečo mali určovať. Tam je to teda určite nedomyslené. V podstate nemožné.

Ide doslova snahu o ďalšie umelé zníženie tejto veličiny, ktoré je podobné znižovaniu v povojnových rokoch. A toto dlhodobo fungovať nikdy nebude, čo nám ukázali posledné desaťročia. Dostávať spoločnosť a ekonomický priestor do demokratickejšieho prostredia, ako tomu bolo po 2. svetovej vojne, sa už bude dať iba systémovou zmenou. Alebo opätovným krvavým dobrodružstvom, ktoré niečo také prinieslo. Vojna dokázala vymazať kapitál, došlo k masívnemu znárodňovaniu a znížila príjmové nerovnosti. Rapídne zvýšila úroveň sociálnej mobility. Teda aj keď ste sa narodil v chudobnej rodine, mal ste šancu na využitie svojho potenciálu, keď ste mal na niečo vlohy. Dnes sa to opäť rapídne znižuje.

V tejto súvislosti treba povedať, že vysoko hierarchická spoločnosť je v Európe a vyspelom kapitalistickom svete dlhodobo zaužívanou formou fungovania. Obdobie po druhej svetovej vojne bolo skutočne výnimkou. Niečo iné počas stáročí zažívala napríklad civilizácia v Číne. Pri obsadzovaní pozícií na najvyšších miestach museli už od roku 600 úradníci prejsť sitom skúšok. Vydržalo to 1300 rokov. Rozdiel s Európou

bol v tom, že aj z odľahlých dedín talentované dieťa išlo študovať s možnosťou spoločenského postupu. V Európe to bolo nemysliteľné. Bez šľachtického titulu to možné nebolo.[105]

Vladimír Mináč, slovenský literát a prozaik, jeden z najautentickejších slovenských ľavičiarov 20. storočia v tejto súvislosti upozorňuje na fakt, že dnešná Európa od podlahy nepochádza z ducha, ale z meča a zotročovania. Kritizuje pritom nadnárodné koncerny a globalizáciu v ich podaní ako takú[106]

Európska a kapitalistická civilizácia je skutočne vybudovaná na vysokom stupni otroctva. Spoločnosť sa len vracia tam, kde dlhodobo fungovala. Aj keď situácia je samozrejme od stredoveku iná. Avšak trendy sú skutočne týmto smerom. Súčasnosť a celková neoliberálna doba nám len dokazuje, že neprirodzená moc, ktorú Thomas Piketty chce svojimi krokmi azda až prehlbovať do vyšších dimenzií, si stále nájde cestičky na presadenie svojej agendy. Jedinou cestou je skutočne demokratizácia tak vo firemnom riadení, ako aj politických štruktúrach. Teda aby napríklad takáto práca mala šancu dostať sa do diskusií, keďže ju dnes valcuje parný valec nastaveného kapitalistického manipulačného blázinca. Kapitalistická úžera je jednoducho začarovaný kruh, ktorý sa dá odčarovať zmenou systému a spôsobu vznikania a štruktúrovania hierarchií. Na základe objektívnych faktov a poctivých výstupov. Nie na základe výšky pokrytectva a arogancie voči okoliu. Tento projekt, jeho výsledok a asi aj všetky okolnosti jeho rozvoja, by mali postačovať na takéto závery. Alebo ich definitívne podporovať. Kapitalistická mašinéria je vo svojich koncoch a teoreticky je ťažké túto vetu znegovať.

Thomas Piketty je tzv. alterglobalista, čo je v našej reči niekto, kto si myslí, že kapitalizmus môže byť zachránený cez väčšiu globalizáciu a väčšie zásahy do fungovania ekonomiky. A to je veľmi pochybné, lebo tu môže ísť iba o upevňovanie si moci globálnych elít a takúto manipuláciu, ktorú možno on vopred nezamýšľa. Ale to nebezpečenstvo je tam obrovské. Teda nielen upevňovanie moci korporácií, ale aj politických štruktúr, ktoré nič produktívne neponúknu, ale dokážu zruinovať a znegovať azda aj nemožné. Jednoducho svojou nekompetentnosťou ruinujú spoločnosť a celý spoločenský život.

Kooperativizmus na rozdiel od Pikettyho návrhu zabezpečí tie isté ciele automatickým a demokratizačným mechanizmom. Teda trochu opačným spôsobom. Veličiny, cez ktoré to ukazujeme, sa stanú od seba závislé a vytvoríme dokonca ideálny ekonomický model. Hlavne to nebude potrebné umelo kontrolovať a snahy budú upierané úplne iným smerom ako nejakými policajnými kontrolami a zdaňovaním. Kooperativizmus je totižto o slobode a je založený aj na takýchto princípoch.

Úroveň výnosov z kapitálu a ekonomického rastu sa ustáli na nejakom leveli. Hlavné bude, že veličiny budú od seba vysoko závislé a ekonomický rast a výkonnosť bude určovať ich hodnotu. To by sme chceli dosiahnuť a to bude pri aplikovaní trhových princípov do tvorby úroku a nemožnosti úniku zdrojov logickým vyústením. Každopádne podľa viacerých logických úvah vieme povedať, že nožnice v rámci kooperativizmu definitívne uzavrieme. Hlavne to hovorí zdravý rozum, ale aj iné historické a empirické fakty. Prerušované čiary naznačujú možnosť ustálenia na rôznej úrovni v závislosti od rastu. Pričom výnosy z kapitálu budú túto úroveň následne kopírovať. (obrázok 60).

[105]Európsky sociálny model, Ľ. Blaha, SAV, 2014, str. 439-453

[106]Antiglobalista, Ľ. Blaha, SAV 2018, str. 276-277

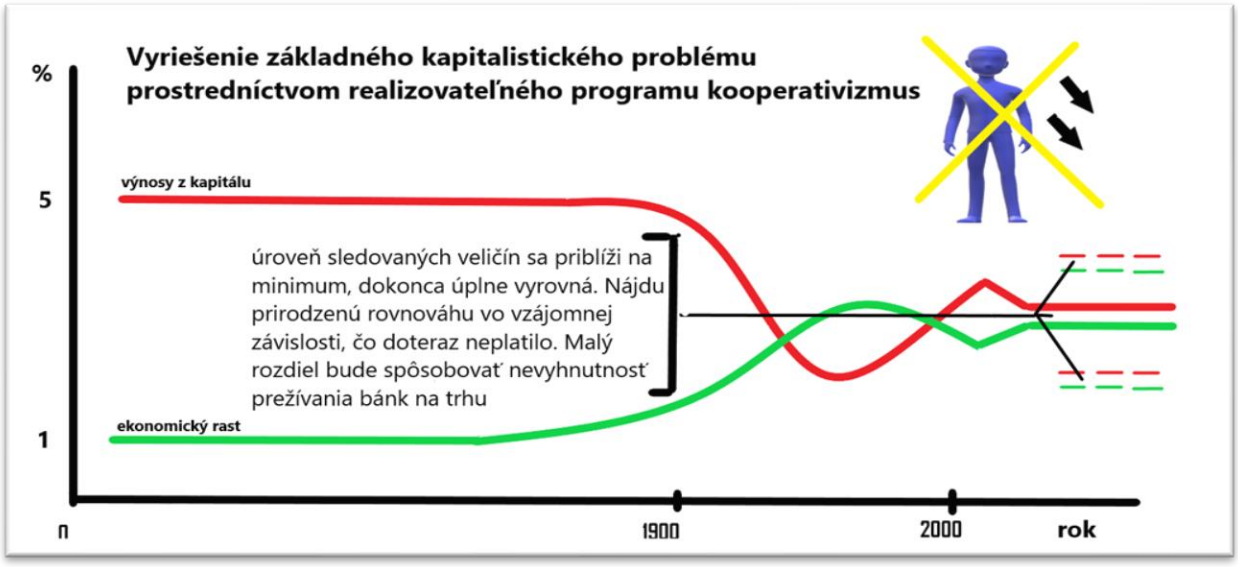

Obrázok 60: Riešenie základného problému kapitalizmu cez kooperativizmus, zdroj: vlastná kresba.

Práca Thomasa Pikettyho sa dá rozvíjať presne takým štýlom, ako som to urobil pri Ľubošovi Blahovi. Teda nie jeho závery a riešenie, ale spracované informácie môžu slúžiť na zdôvodnenie správneho riešenia. Minulosť nám priniesla zaujímavé etapy, avšak netreba sa k nim vracať, lebo boli už dnes preukázateľne dlhodobo nefunkčné. Treba si zobrať správne veci, dať ich do súvislosti a urobiť z toho definitívne závery. Teda to, čo robím touto analýzou a celkovou prácou.

Ešte raz pripomínam, že tento projekt vznikol opačným spôsobom ako prakticky všetky ostatné. Alebo podobné pokusy o strategické riešenia. Podal sa návrh a až potom sa krok za krokom zdôvodňoval a ukazoval, že moje oči v živote a pri tvorbe hodnôt videli a analyzovali správne, čo sa snažím potvrdiť aj iným spôsobom v rámci zdôvodňovania zákona padajúceho hovna. **Teda proces a vlastne všetko v rámci jeho rozvoja išlo úplne opačným spôsobom ako akýkoľvek iný projekt, ktorý bol predkladaný. A hlavne je to jediný skutočne antikapitalistický, demokratický, realizovateľný a z každej strany zdôvodnený projekt**. O tom som presvedčený a táto publikácia by mala byť len ďalšou a asi aj definitívnou, ktorá toto opäť len potvrdí.

Porovnanie kooperativizmu s riešením Thomasa Pikketyho pridávam ako ďalší kamienok do mozaiky, ktorá moje závery potvrdzuje.

Od manipulácie k dnešnej politike, jej tvorbe a dôsledkom

Manipulácie a vyhýbanie sa dôležitým veciam, ktoré ekonómovia rôznych táborov nevedia interpretovať, sú súčasť dnešného odborného sveta. Keď som sa zastavil pri Ľubošovi Blahovi, tak teraz rozoberiem druhý tábor. Ten je z tohto pohľadu asi tou najväčšou hrozbou, keď v ich úmysle je pokračovanie trendov, ktoré sú teda zjavne a už preukázateľne apokalyptické.

Dôležitosť rozboru rakúskej školy a práce Juraja Karpiša je v tom, že skutočne vyzerá ako možnosť pre pokračovanie kapitalistickej úžerníckej mašinérie v rámci už kolapsujúcej neoliberálnej doby. Tá bola založená na uvoľnení pút kapitalistom a prináša samozrejme ničenie spoločnosti, lebo ani nič iné priniesť nemôže. Čo sa dnes teda dá dokázať vedecky. Veci, na ktorých bola z menového pohľadu založená, sa k tomu ukazujú ako niečo, čo fungovať dlho nemôže. Rakúska škola prináša nejaký pohľad na možnosť riešenia, ktorý si rozoberieme neskôr, ale ktorý môže v akademickom svete nadobúdať možnosť zaplátania tejto deformácie systému. Ktorá teda deformáciou už zjavne a viditeľne je.

Najzaujímavejšie na celej tejto škole je dlhodobá schopnosť spochybňovania. Spochybňovania všetkého, čo môže nabúrať kapitalistický úžernícky mechanizmus. Mises, jeden z jej myšlienkových tvorcov, spochybňuje centrálne riadenie ZSSR už v roku 1920.[107] Čím sa rakúska škola dnes chváli. Samozrejme nespochybňuje centrálne riadenie kapitalistického režimu, lebo to je iné centrálne riadenia. Centrálne riadenie v ZSSR zobralo zisky a nadhodnotu jednotlivcom a rozdalo ju pracujúcim. Aj keď bezpochyby s obrovskými chybami a nakoniec tiež išlo o určitý štátny teror, čo ani ja nechcem spochybňovať. Len ten pohľad akademika je zaujímavý. Spochybňovanie niečoho bez udania riešenia, pričom nespochybňovanie tohto istého v prípade, keď ide o omnoho väčšie ožobračovanie spoločnosti, kde ľuďom na rozdiel od socializmu majú mocní nedať druhým doslova jesť a hodiť pod most.

Juraj Karpiš dokonca priniesol úvahu, ktorá spochybňuje ukazovateľ HDP ako objektívneho ukazovateľa pre robenie nejakých záverov.[108] HDP je bezpochyby základný ukazovateľ, na ktorom je celá táto vedná disciplína postavená. Teda keď v nej chceme vidieť nejaké vedecky preukázateľné kauzality, ktorými sme vlastne v našej argumentácii dokázali stav vecí a smerovanie. On teda dokázal spochybniť aj ten základ, pretože objektívne čísla budú samozrejme hovoriť v neprospech tejto ideológie. Čo sme vlastne ukázali.

Práce neoliberálnych ekonómov majú najčastejšie takýto, vysoko manipulatívny, iba spochybňujúci a povrchný nádych. Najväčšou pikoškou je samozrejme ich riešenie finančného systému, čo je podľa môjho názoru už doslova a do písmena sci-fi. K tomu ešte neskôr. Každopádne úroveň objektívnosti je vysoko naštrbená ich cieľmi. A tým je pokračovanie a asi aj prehlbovanie kapitalistickej úžery. Čo je však horšie, tieto prúdy sú už v dnešnej politike a má to namierené do tejto sféry.

Prepojenosť dnešnej politickej moci cez rakúsku školu je naznačená na obrázku 61. Avšak aj z ich vyjadrení je to zrejmé a dá sa to tam nájsť. R. Sulík bol pri kríze v roku 2008 zástancom ponechania krachovať(viď analógiu s Veľkou hospodárskou krízou..),[109] pričom premiérova rétorika je tiež založená na princípoch tejto ideologickej mašinérie. Samozrejme obaja si to uvedomovať nemusia, ich úlohou je rozprávať pred kamerami. Vedia, že sa nejaká myšlienka nachádza napríklad v týchto kruhoch a oni to ďalej slepo hlásia. Premiér pri hodnotení prvých 100 dní vlády hovorí, že sa vláda snaží zjednodušiť možnosti zamestnať a zlepšovať podnikateľské prostredie, pričom sa podľa neho sleduje záujem robotníkov. Prokapitalistická neoliberálna rétorika je však zjavná z každej strany novej vlády[110] To, aké nebezpečenstvá môže tento trend k tzv. prekarizácie práce priniesť, ukazujem asi celým mojim príbehom a tým, ako a za akých podmienok tento projekt vôbec vznikol. V podstate sa dnešní politici po odbornej stránke zmôžu

[107] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 188

[108] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 234-235

[109] https://www.youtube.com/watch?v=Jgo8xlODLn4&t=1s

[110] https://www.ta3.com/clanok/1186680/hlavne-spravy-z-28-juna.html

maximálne na sľuby a rozdávanie miliónov. Čo sa dá zase vyčítať po prvej návšteve Bruselu, kde vyrokovali miliardy v rámci riešenia koronakrízy. Počas ktorej vznikla aj táto publikácia.

Spájať spoločenský progres s množstvom rozdávaných peňazí je vlastne jediné, kde dnešní politici dokážu po odbornej stránke zájsť. No a ako správny ideológ, takéto sedenia pri káve a rozprávanie o cifrách natlačených centrálnou bankou spájať s konkláve vo Vatikáne, to sa len tak nevidí.[111] Jednoducho nevedia okrem hrania sa na dobrých a čestných nič. Tam sú ich limity a tam nás doviedol tento úžernícky režim.

V tejto súvislosti pripomeniem, že takýto hlboký obraz o skutočnosti som osobne dostal až prostredníctvom štúdia v posledných rokoch, ktorému teda predchádzali skúsenosti a navrhovanie alternatívy. V krízových rokoch bolo aj mne sympatické, že sa pán Sulík postavil proti eurovalu a bol neoblomný. Širšie súvislosti však hovoria o chybných ideových základoch aj takéhoto politika. Pri jednej predvolebnej debate som sa mu to snažil povedať, avšak utekal od témy. Ja som vravel o stáročných analýzach, on stále o zlodejoch a Ficovi. Asi tak vyzerala naša debata a nakoniec nemal záujem o hlbší pohľad na problematiku, ktorý by vlastne dával celý jeho program do koša. Je to síce logické, ale **kvôli priestoru, kde sa ľudia bijú už iba o moc, nie je šanca niečo u nich posúvať.** Každopádne ich ideové základy sú s pánom Karpišom podobné, absolútne povrchné a pán Sulík napríklad pána Karpiša povolal do svojho ekonomického krízového tímu v rámci koronakrízy. Čiže je tam absolútna prepojenosť a už zdokumentovaná a preukázateľná chybovosť, ktorej bude treba dať protiváhu. A tou už bude len kooperativizmus v takomto zdôvodnenom podaní, keďže sociálny štát je už tiež preukázateľnou cestou k rozkrádaniu a podobným dôsledkom. Teda vytváraniu moci trochu iným spôsobom, avšak s podobnými dôsledkami. V zásade sa dá povedať, že v rámci našej politickej scémy zlodejstvo vystriedalo kapitalistické úžerníctvo, čo je z teoretického pohľadu a pohľadu faktov skutočne omnoho horšia alternatíva. Z kaluže do blata, alebo možno až poriadneho jazera z bahna, neviem.

Každopádne takéto dôsledky majú dnešné manipulačné vplyvy a takto to celé vyzerá. Všetka úcta k týmto pánom, mne v mnohom ich práce pomohli, ale fakty hovoria presne to, čo teraz píšem. Ich vplyv a pôsobenie môže byť doslova hrozbou, aj keď skutočne nechcem obhajovať predošlé zlodejské maniére, ktoré mali svoje obrovské dôsledky a netreba sa k nim vracať. **Sociálny štát nevznikal z úprimných úmyslov, boli za tým hlavne tlaky a hrozba marxovho komunizmu. Má svoje defekty, je to absolútne nepremyslený bordel.** Finančný systém a menenie na tzv. povinné minimálne rezervy, týmto plátanie zlodejskej povahy tohto systému, je toho dôkazom. Je to jednoducho mechanizmus, ktorý bude produkovať ožobračovanie, **aj keď zmiernil kapitalistické dôsledky tisícnásobne**.

Dnešné odborné a politické špičky **vyslovene hľadajú pravdu vyhovujúcu pre dnešné riadiace štruktúry a oligarchov. Sú to hovorcovia dnešných mocných, či už plne vedomí alebo možno menej vedomí, ale predsa**. A to len preto, lebo nič neponúkajú, od debát utekajú, ako to robil aj u mňa pán Sulík, ale aj pán Blaha z druhej strany barikády, ktorých budem týmto do diskusií ďalej vyzývať. A dôvodom je moc. Lebo takto funguje moc. Ak sú pri nej nepripravení ľudia po osobnostnej stránke, tak tí vyštvávajú tých schopnejších. Alebo nie sú schopní ich prijať. V tomto prípade minimálne tých, ktorí niečo konkrétne a doslova vedecky podložené ponúkajú. Hrajú sa na nevidiacich a takto môžu narobiť obrovské škody.

Takže preto je dôležité vedieť, čo a ako analyzujem a prečo sú závery také aké sú. Lebo to ukázala minulosť, **avšak v skutočnosti výsledky hádania a manipulácií v prospech nejakých záujmových skupín máme pred očami dodnes a skutočne sa v tomto smere dlhodobo nič nezmenilo. Dnešná slovenská**

[111] https://www.ta3.com/clanok/1188326/tb-i-matovica-o-vysledkoch-summitu-europskej-unie.html

politika a jej pôvod je toho absolútnym dôkazom. Hovorím to ako niekto, kto sa na veci nepozerá z pohľadu ich možných budúcich konkurentov, ale cez vedecky preukázateľné fakty a objektívne informácie. Samozrejme v kombinácii s ich doterajšími reakciami aj na túto prácu. Celkovo z už veľkého a preukázateľného nadhľadu.

Trhový mechanizmus v peňažnom systéme kooperativizmu a rakúskej ekonomickej školy

Ako posledné porovnanie jednotlivých riešení dnešných ekonomicko spoločenských problémov som si nechal návrh Juraja Karpiša, ktorý v zásade predstavuje názory a asi aj jediné riešenie celej dnešnej pravicovej ideológie. Prinášajú riešenie v rámci fungovania finančného systému.

„*Ideálne peniaze by boli...Túto vetu neviem sám dokončiť. Nik úprimný nemôže mať istotu*.“ Takto nejako začína svoj návrh vo svojej knihe. Následne navrhuje **umožnenie súkromnej produkcie alternatívnych peňazí**, aby vznikol medzi nimi konkurenčný tlak. Ľudia by podľa neho získali alternatívy a môžu sa vyhnúť inflačnému zdaňovaniu nevolenými zástupcami v centrálnych bankách.

Okrem toho navrhuje **zrušenie poistenia vkladov**, **zrušenie centrálnej banky** a predpokladá, že možnosť bankrotu jednotlivých bánk a trestanie za nezodpovednosť bude tlačiť **k fungovaniu bez frakčných rezerv.**[112]

Takto nejako si predstavuje voľný trh, alebo povedzme trhový mechanizmus v rámci peňažného systému. Obsahuje to iba niekoľko strán a je to presiaknuté neistotou, ako v predošlých prípadoch a iných riešeniach, ktoré sme si rozoberali. Juraj Karpiš k tomu pridáva, že sa toho možno ani sám nedožije, ale je to možno hudba ďalekej budúcnosti. Absolútna neistota sa teda opakuje tak ako u ľavicového Ľuboša Blahu, alebo autora biblie ekonómie Tomasa Pikketyho. A netreba sa čudovať ani pri pánovi Karpišovi.

Snažím sa byť úprimný a na také niečo poviem, že nechcel by som to zavádzať do praxe. Aj keď sa to dnes zrejme kapitalistickou mašinériou krok za krokom zavádza. Riziká, ktoré tým prinesie, sú však viac ako veľké. Sú doslova obrovské. Ľudia budú môcť strácať zdroje kvôli nezodpovednosti bánk, nebude to kontrolovateľné, sľubovanie odstránenia inflačného znehodnotenia pri možnosti tvorby peňazí mnohými subjektami je minimálne povážlivé, keďže tie riziká sa v tomto ohľade zvýšia niekoľkonásobne. A predpokladať, že možnosť krachu bude tlačiť na fungovanie bez frakčných rezerv je tiež ako konečne čakať na nejaký zázrak. Frakčné rezervy ľudia pre svoje obohatenie využívali aj v 14. storočí, keď za to boli sťatí. Žeby to prestali teraz, keď im tak nanajvýš hrozí niekoľko rokov za mrežami a takýmto podvodom môžu zabezpečiť svoje budúce generácie, mi nepríde logické.

Jednoducho k tomu nepríde, to je viac ako jasné. Aj nedávna história s rizikom vytvárania finančných pyramídových hier ukazuje, že ľudia majú tendenciu konať ináč. A to riziko bolo a je pri návrhu Juraja Karpiša skutočne omnoho vyššie, ako si vieme azda vôbec predstaviť. Teda je isté, že to raz padne a niekto za to musí niesť zodpovednosť. Nie, toto fungovať nemôže a nechcel by som to zavádzať a byť za to zodpovedný. Nečudujem sa neistote a hľadaniu ďalekej budúcnosti.

Takýto systém má však mnohé iné riziká. Stačí sa zamyslieť, že na voľnom trhu sa bude dať špekulovať v prospech nejakého typu peňazí. Teda že nákupom nejakej viem menu znehodnoť, alebo zhodnotiť. Takto

[112]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 501-506

sa bude dať odstrániť konkurencia len cez používanie nejakého typu peňazí. Ja ako niekto, kto sa venuje tvorbe hodnôt a uvedomuje si psychickú pohodu pre tento proces, viem si pradstaviť takéto veci. **Podnikateľ sa jednoducho nemá zaoberať a strácať energiu tým, aký typ peňazí bude používať a či ho niekto cez nich nevyautuje. Podnikateľ, alebo riadiaci pracovník vo všeobecnosti sa má zaoberať tým, ako zlepšovať organizáciu, procesy, implementovať inovácie a pod**. Finančný trh v správne fungujúcej ekonomike nemôže byť ani náhodou jeho záujmom. Ten musí fungovať ako hodinky a on sa má starať o iné veci. Lenže finančný trh v rámci kapitalizmu je základom ekonomických problémov dlhodobo a krízy sa pretavujú prakticky stále tam. A tento návrh je z tohto pohľadu ako niečo, čo špekulačnému nádychu ekonomiky dodá ešte omnoho špekulačnejší. Vedie bezpochyby z tohto pohľadu do omnoho horšieho prostredia.

Každopádne aj v tomto prípade pridám hlbšiu porovnávaciu metódu, ktorá najlepšie ukáže rozdiel medzi takýmto návrhom a fungovaním tejto zložky systému v kooperativizme.

Riziko inflačného znehodnotenia bude pri navrhovanej reforme rakúskej školy omnoho vyššie, ako je tomu dnes. To je v podstate jasné ako facka. Vydávať peniaze mnohým subjektom a čakať, že sa ako celok bez kontroly budú správať podľa nejakých monetárnych zákonov, aj keď nemusia. je ako čakať na spomínaný zázrak. Je to vlastne to isté a nikdy k tomu nedôjde. Na to sú dôkazy z konania ľudí v minulosti, ako aj prítomnosti. Ľudské konanie má nejakú logiku a tá sa len tak ľahko nezmení.

Inflačné znehodnotenie v rámci kooperativizmu bude úplne eliminované. Dnešný finančný systém má možnosť produkcie nekonečného množstva peňazí cez súkromné subjekty a ponuka peňazí je z tohto pohľadu prakticky nekontrolovateľná. V rámci kooperativizmu to bude kontrolovateľné na 100%, peniaze bude vydávať iba štátna centrálna banka.

Zrušenie poistenia vkladov je zaujímavý spôsob, ako zvýšiť riziko pre klientov. Poistenie vkladov do istej miery zastavilo tradičné behy na banky, keď ľudia mohli pri ich problémoch prísť o svoje úspory. Toto prinieslo pre klientov určité istoty a takto sa zvýšila stabilita dnešného krehkého finančného systému. Treba k tomu povedať, že dnes sa problémy viac preliali na medzibankový trh, pričom aj toto je jedným z faktorov. A rieši sa to tlačením peňazí centrálnou bankou.

V rámci kooperativizmu prakticky ani poistenie potrebné nebude. Finančný systém bude zorganizovaný tak, že súkromné banky budú všetky svoje účty evidovať aj v centrálnej banke a tá ich bude kontrolovať. Pravidlá budú také, že ak súkromná banka skrachuje, tak s peniazmi klientov sa nič nestane a tie nevymiznú. Jednoducho ľudia o ne neprídu. Môžu vzniknúť nejaké malé odchýlky a straty, ktoré budú kryté napríklad nejakým fondom. To sa môže stať pri implementácii takéhoto modelu. Ibaže ten fond bude hradený zo strany bánk a tie sa budú poisťovať proti svojmu nezodpovednému správaniu. Potreba poistenia vkladov v kooperativizme vymizne, ľudia o peniaze v takom systéme prísť nemôžu. V rámci alternatívnych peňazí pri návrhu pravicových ideológov, toto riziko stúpne niekoľkonásobne.

Zrušenie centrálnej banky je spojené s fikciou súkromného trhu peňazí. Treba povedať, že centrálne banky mali v histórii rôzne úlohy. Vznikali za účelom zúčtovania medzi bankami, alebo tlačenia peňazí pre vojenské účely. Po Veľkej hospodárskej kríze je centrálna banka považovaná za inštanciu poslednej záchrany a svojej úlohy sa zhostila výborne. Kríza v roku 2008 priniesla omnoho jemnejšie dôsledky a bola cez jej tlačiarne peňazí vyriešená menej šokovo. Podobne je to aj s koronakrízou. Každopádne má dnes aj mnohé regulačné a kontrolné úlohy. V rámci kooperativizmu bude centrálna banka slúžiť ako jediný výrobca peňazí a bude cez ňu kontrolovaný celý systém. Pomocou digitálnej doby sa všetko bude dať robiť

prakticky z jedného miesta. Jej existencia je nevyhnutná a prinesie možnosti vytvorenia stopercentne stabilného finančného systému. Takže na túto tému by som odpovedal, že nie rušenie centrálnej banky, ktorá priniesla mnohé pozitíva, napriek mnohým negatívam, ale vymazanie ďalších možných negatív a jej reorganizáciu pre možnosť vytvoriť tento ideál nad ideálov v rámci tejto zložky systému. Centrálna banka je jednoducho nevyhnutná a je potrebné ju využiť na vytvorenie systému, ktorý bude mať znaky zlatých mincí v dávnej minulosti. A dnes sa to dá, je to technicky možné, v našej kombinácii to určite fungovať bude. A na to je potrebná aj centrálna banka.

Toto porovnanie môže teda lepšie naznačiť, kde sa rakúska škola v oblasti navrhovania reforiem nachádza. Prakticky každý bod je vysoko a veľmi jednoducho spochybniteľný a každý bude v rámci kooperativizmu vyriešený na 100%. Pridávam ešte **frakčné rezervy**, keď rakúska škola dúfa, že pod hrozbou bankrotu ich nebude bankár vytvárať. To sme už načrtli, ako aj krehkosť takejto úvahy, keď ľudské správanie dlhodobo hovorí niečo iné. *V rámci kooperativizmu bude možnosť vytvárania frakčných rezerv technicky eliminovaná. Čiže nebude to na dobrej vôli alebo nejakej odbornosti bankárov, ale nebudú to jednoducho môcť aplikovať.* Je to niečo podobné, ako riešenie korupcie v rámci kooperativizmu pri porovnaní napríklad s dnešnou politickou mocou na Slovensku. Objektívne sa vedeli oprieť iba o tento argument, pričom slúžiť má na to ich predkladané zabudované dobro. V rámci kooperativizmu je korupcia vymazaná tak, že sa to jednoducho technicky eliminuje. Nesľubuje a nepredkladá sa nejaká fikcia čestnosti a dobroty, ale technický program. Kým oni hovoria, že korupcia nebude, lebo oni sú tí dobrí, my hovoríme, že korupcia nebude vtedy, keď sa nebude dať kradnúť. Čo teda technicky zabezpečíme na maximum.

Videnie trhového mechanizmu môže byť skutočne niekedy rôzne. Pevné množstvo peňazí, nemožnosť ich tvorby hocikým, vytvorenie trhového prostredia pre banky aj implementáciou kooperatív, to všetko prinesie tlaky na trhovú cenu úroku. Eliminujeme akékoľvek riziko jej deštrukcie. Slobodu úrokom hlása aj rakúska škola. To je pekný cieľ a nepochybne aj potrebný. Len ako chcú dosiahnuť jej trhovú hodnotu, ktorá bude kopírovať výkonnosť ekonomiky(to, čo sme uviedli ako teoretický ideál), keď nebudú mať pevné a kontrolovateľné množstvo komodity? Teda v tomto prípade peňazí? Obmedzenosť a pevná ponuka je základ pre trhovú vzácnosť. To platí vo všetkom. Voda na Slovensku má menšiu hodnotu ako v Afrike, lebo jej je nekonečné množstvo. Raz možno nebude, ale ešte stále asi je. Preto nestojí prakticky nič. Dnes si bankový systém určuje hodnotu úrokov na základe tajomstvom zahalenej logiky(aj keď pri krízach to teda pri základnej úrokovej sadzby nejakú logiku predsa má). Asi najskôr ide o logiku spoločného zarábania. Ale to je zase iba dohad, o ktorom sa dlhodobo šuška.

To isté, ako pri vode, platí pri peniazoch. Obmedzenosť a pevná a z rôznych dôvodov potrebná regulovaná ponuka(hovorili sme o ekonomickom raste), je základ pre trhové princípy. S tým je skutočne problém už dnes, aj keď to centrálne banky nejakým nepriamym spôsobom dokážu regulovať. Aspoň do istej miery. Pri voľnom trhu mien(návrh rakúskej školy) riziká vyplývajúce zo svojvoľného tlačenia peňazí vzrastú niekoľkonásobne. Bude to vlastne voda, ktorú si môže načerpať koľko sa mu zachce a rozdávať každý výrobca peňazí. Bez centrálnej banky to bude nekontrolovateľný bordel. **Trhový mechanizmus v rámci návrhu rakúskej školy je diametrálne odlišný od trhového mechanizmu kooperativizmu. Kým rakúska škola to akosi zabalí do rúška tajomstiev, keďže v tom nefunguje základná makroekonomická logika. Ide skôr o nadobudnutie dojmu, že disponujú nejakým riešením. Trh rôznych typov peňazí v rámci jedného ekonomického priestoru nespĺňa žiadne menové kritéria. V rámci kooperativizmu vieme presne povedať, ako to bude fungovať, prečo to fungovať bude a čo bude tlačiť na trhovú cenu úroku, ktorú chceme dosiahnuť. Je to ako fungovanie zlatých mincí v dávnej minulosti a pri mene iba to môže fungovať nedeštrukčne. Samozrejme v novej dobe a s novými nástrojmi, ktoré nám to konečne**

umožňujú. Jednoducho pevný pohľad a istota je niečo, čo je v našom projekte základom. Aj keď sa to pre dnešných ekonómov zdá neúprimné. Ale s tým už nenarobíme nič. Verím, že takéto porovnanie ešte lepšie priblíži to, kde sa týmto projektom aj v porovnaní s inými, nachádzame. Sme veľmi ďaleko, sme už asi aj na konci nejakej cesty. Teda asi určite sme. Teoreticky to vieme zdôvodniť v konkurencii s hocičím, čo by mal byť prvý dôkaz o správnosti. Tie ďalšie dúfam prídu v politických diskusiách.

Trh peňazí a trh statkov a služieb sú rozdielne veličiny. Peniaze nemôže vyrábať hocikto, lebo stratia monetárne pravidlá a matematika nepustí. Je potrebný trh, aby sme vytvorili prirodzenú rovnováhu na trhu peňazí a trhovú cenu úroku. Ale je to trh bánk, kde sa zavedú aj kooperatívy a ten ju bude tlačiť na trhovú úroveň. Peniaze je komodita, s ktorými majú oni obchodovať. Nie je to trh svojvoľných peňazí a doslova svojvôle ľudí. Navrhované riešenie rakúskej školy prinesie z každého pohľadu väčšie riziká, ako ktoré sama uvádza ako hrozby. Všetko bude v rámci kooperativistického modelu s kooperatívami a štátom obchodujúcich s nimi absolútne ošetrené a vieme to technicky zdôvodniť a vopred ukázať ako a prečo. Naša istota má svoj dôvod. To nie je neúprimnosť. To je úprimnosť, ale keď už niečo o fungovaní ekonomiky viete. Akokoľvek sa to dnešným odborníkom nepáči, ale to sa už opakujem. Poďme ešte k poslednej téme a tou sú krízy v rámci kooperativizmu.

Krízy a ich eliminácia v rámci kooperativizmu

Ako poslednú časť tejto argumentácie pridávam pohľad na pojem kríza, ktorý sa v rámci kapitalistickej ekonomiky skloňuje často a je jedným z hlavných dôsledkom jeho absurdných pravidiel. Krízy sa vyskytujú prakticky odkedy existujú kapitalistické vzťahy. Ich existencia je spájaná s rôznymi vecami, ktoré si postupne spomenieme.

Každopádne v rámci posledných dvoch storočí sa viac či menej vyskytujú stále a v určitých cykloch. Majú rôzny pôvod, pričom my sa budeme venovať ekonomickým krízam, ktoré sa vyskytujú najčastejšie. Sú to také, ktorých vznik je spojený s nejakými nerovnováhami v ekonomických vzťahoch a tie spôsobia ekonomické dôsledky. Teda príčiny pri takomto pohľade na krízy sú rôzne, dôsledky vlastne stále rovnaké.

Minulé storočie prechádzalo rozvojom regulovaného kapitalizmu a kríza v 30-tych rokoch, ktorá bola svojou hĺbkou a dosahom absolútnym unikátom v dovtedy zažitých krízach, bola hlavným spúšťačom snáh o ich elimináciu. Alebo skôr o elimináciu zdrvujúcich dôsledkov, ktoré priniesla. Vtedy celosvetová produkcia spadla o závratných 25% a priniesla obrovské dôsledky na chudobné vrstvy. Riešená bola neskôr prostredníctvom štátnych politík a veľkou mierou prispela k dnes fungujúcemu sociálnemu štátu. Ale bola aj jedným z hlavných spúšťačov vzniku 2. svetovej vojny, pričom 1. svetovej vojne predchádzali podobné udalosti.

No a netreba zabúdať a povedať, že už aj prvotnej stavbe sociálneho štátu, ktorú začal už niekoľko desaťročí predtým v dnešnom Nemecku Bismarck(v roku 1883), predchádzal krach na Berlínskej burze v roku 1873.[113] Ich existencia je pre reformy smerujúce k zvyšovaniu demokratického prostredia, z ktorého čerpáme množstvo informácií pre naše analýzy, absolútne nevyhnutnou.

[113]Späť k Marxovi, Ľ. Blaha, SAV, 2012, str. 54

Príčiny môžu byť teda rôzne. Okrem čisto ekonomických sú to vyslovene politické(dôsledkom čoho vznikla s najväčšou pravdepodobnosťou spomínaná ropná kríza 70-tych rokov), ale aj iné, ako je to v prípade dnešnej koronakrízy, ktorá bude mať zrejme najväčšie dôsledky zo všetkých kríz od tej v 30-tych rokoch.

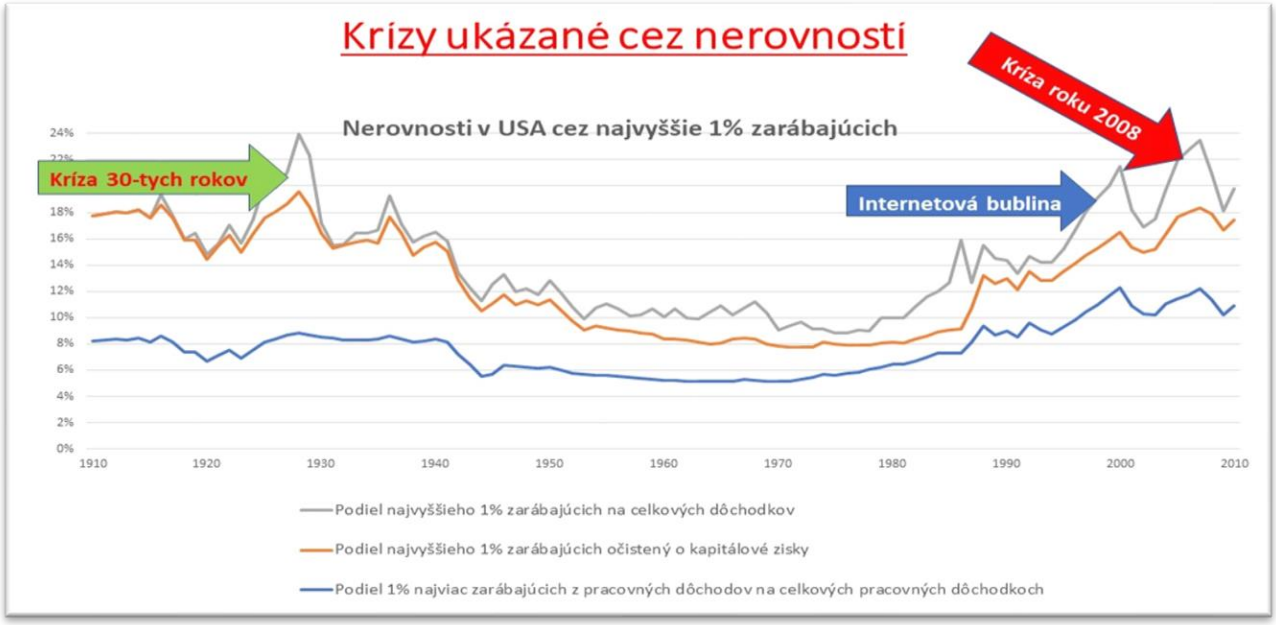

Obrázok 61: Ukážka frekvencie a veľkosti kríz cez vývoj nerovností v USA, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Dôsledky kríz sme sa teda naučili nejako zmierňovať a to hlavne pomocou fungovania centrálnej banky a tlačenia peňazí. Prakticky všetky ekonomické prúdy(asi až na rakúsku školu) sa zhodnú, že jej úlohou je aj zachraňovať systém v prípade takýchto turbulencií.[114] Pomaly, ale isto sa vytvorili možnosti nekonečného pumpovania peňazí, ak je to potrebné. Aj keď to bola súčasť riešenia problémov centrálnou bankou dlhodobejšie. Storočie predtým sa to využívalo hlavne na krytie vojenských výdavkov či požičiavanie štátu v prípade potreby, teraz to prešlo možno do mierumilovnejších cieľov.

Každopádne toto riešenie nemení trendy, skôr zvyšuje tlaky na zvyšovanie nerovností. To sa napríklad prejavilo aj po kríze v roku 2008.

Nástupom tzv. povinných minimálnych rezerv v 70-tych rokoch, ktoré umožňujú centrálnym bankám pumpovať nekonečné zdroje(rôznymi spôsobmi), sa ich frekvencia zvýšila.[115] A treba povedať, že ich veľkosť sa stupňuje. Toto stupňovanie môžeme nepriamo vidieť na grafe(obrázok 62), ktorý poznáme z analýzy nerovností. Do grafu pridávam najvyššie dôchodky očistené od kapitálových ziskov, ktoré dobre ukazujú nafukovanie bublín. Zelená šípka ukazuje bublinu pri kríze v 30-tych rokoch, pričom podľa nej môžeme vidieť paralelu s výškou nerovností v USA(najväčší spúšťač týchto kríz) pri posledných dvoch krízach. Internetovú bublinu, ktorú sme si spomínali v kontexte s chybnými predpoveďami odborníkov vzhľadom na vplyv technológii na inovácie a krízu v roku 2008. Tú sme zase spájali s dôkazmi o možnosti pádu celého kapitalistického finančného systému, ak padne jeden článok pyramídy. Internetová bublina

[114]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 607

[115]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 149

je znázornená modrou, posledná kríza z roku 2008 červenou šípkou. Nerovnosti a veľkosť bublín sa skutočne približujú ku kríze 30-tych rokov.

Hlavným dôvodom, prečo kríza v roku 2008 nespustila krach porovnateľný s *Veľkou hospodárskou krízou* z minulého storočia je to, že tentoraz vlády a centrálne banky v bohatých krajinách nenechali finančný systém skolabovať a súhlasili s vytvorením likvidity potrebnej na to, aby sa ekonomika vyhla vlnám bankových krachov, ktoré priviedli svet v 30-tych rokoch na pokraj priepasti.[116]

Vzhľad kríz sa v priebehu storočí tiež výrazne zmenil. Niekedy prebiehal tzv. beh na banky, keď ľudia prichádzali o svoje vklady, dnes je to iné. V USA bolo medzi rokmi 1793-1900 až 14 takýchto bankových paník. V Anglicku boli približne každých 10 rokov. Problémy sa dnes vyskytujú viac v medzibankovom prostredí, tam sa to presunulo.[117]Spomínali sme si, že aj vďaka poisteniu vkladov sa tieto behy zmiernili.

Krízy a praskanie bublín je dobre vidieť aj na trendoch v úrovni kapitálu. Vybral som tie najznámejšie v posledných desaťročiach ako prasknutie japonskej a talianskej bubliny v 90-tych rokoch. A samozrejme internetovú bublinu a krízu roku 2008, ktoré je najlepšie vidieť v USA a Veľkej Británii.

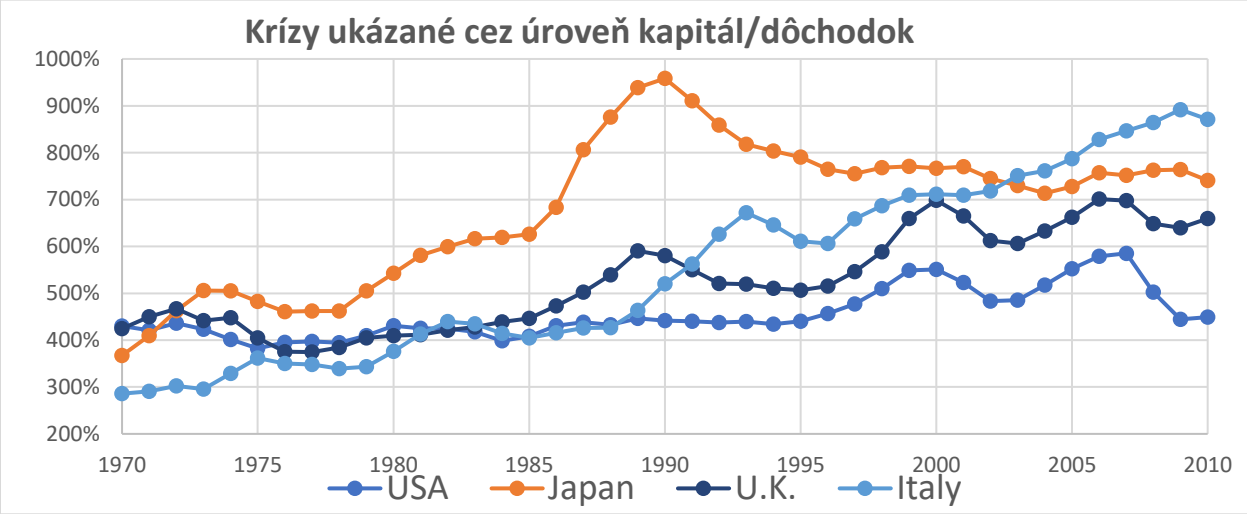

Obrázok 62: Praskanie bublín v rámci kríz cez ukazovateľ kapitál/dôchodok, zdroj: http://piketty.pse.ens.fr/en/

Každopádne taký zlatý štandard ako aj povinné minimálne rezervy sú zárukou existencie kríz a problémov vo finančnom systéme. Povinné minimálne rezervy pomohli k lepšiemu zvládaniu šokových dôsledkov napríklad po prasknutí bublín, ale zvýšili ich frekvenciu a asi aj celkové dlhodobé dôsledky. K tomu sa ale vrátime v nasledujúcej, už poslednej časti tejto argumentácie. Budeme sa jednoducho analógiou a vybraním rôznych uvádzaných dôvodov, s ktorými sa ekonómia v minulosti stretávala snažiť nejako ukázať, prečo v kooperativizme krízy existovať jednoducho nebudú.

[116]Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 516

[117]Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 27-28, 142

Eliminácia kríz v rámci kooperativizmu

Ako poslednú doplnkovú časť k tejto argumentácii pridám dôvody, prečo sa v rámci kooperativizmu nebudú vyskytovať krízy. Treba pripomenúť, že tento jav kapitalistickej ekonomiky si rôzni odborníci vysvetľujú rozdielne. Samozrejme mám na mysli ekonomické krízy, nie nejaké pandemické, prípadne politické.

Marx za základnú príčinu krízy považuje fakt, že robotnícka trieda dostáva iba núdzové mzdy potrebné na jej prostú reprodukciu. **Preto zákonite nemôže byť kúpyschopný dopyt pre výrobky, ktoré buržoázia ponúka na trh**. [118] Tento problém je bezpochyby celkovým problémom kapitalizmu počas celej jeho histórie a súvisí s nerovnováhami kvôli jednak nerovnostiam ako aj únikom zdrojov cez zisky. To všetko bude bezpochyby v kooperativizme eliminované.

Opäť sa zastavím pri **Jurajovi Karpišovi.** Ten o kríze v roku 2008 hovorí: *„**Hlavnou príčinou krízy bola nadprodukcia zlých peňazí,** ktoré vyvolali nepodložený optimizmus, neudržateľný ekonomický rast a bubliny v cenách aktív.“*[119]

Ak si jeho výrok rozoberieme na drobné a pretransformujeme do kooperativistickej ekonomiky, tak ponuka peňazí bude úplne pod kontrolou centrálnej banky, ktorá ju bude regulovať a pumpovať iba potrebné peniaze, čo je v rámci dnešného mechanizmu prakticky nemožné. Bubliny v cenách aktív vzhľadom na faktickú elimináciu tohto trhu v dlhodobom kontexte budú tiež minulosťou a aj jeho obavy budú v rámci kooperativizmu absolútne eliminované.

Thomas Piketty vidí dve možné príčiny krízy. Tou prvou je **narastanie nerovností a druhou vzostup úrovne kapitál/dôchodok a s ním obrovský prírastok agregovaných investičných pozícií.**[120] Tá prvá bude samozrejme eliminovaná, tu netreba komentár. Problém narastajúceho kapitálu pri znižovaní jeho trhovej hodnoty vzhľadom na nemožnosť obchodovania a vytvárania bublín v podstate tiež. V najkrajnejšom prípade bude jeho cenu tlačiť konkurencia na trhu, ktorú vytvoria kooperatívy. Príde k úplnej eliminácii aj tohto faktora.

Na záver by som povedal **ten základný dôvod, prečo krízy v kooperativizme nebudú. A ním je ich neexistencia v socializme.** Minimálne v podobe, v akej ich poznáme a evidujeme v rámci kapitalizmu. Základným dôvodom je pevný a na všetkých logických a makroekonomických základoch postavený finančný systém. Avšak dopĺňať to budú kooperatívy a ich prepojenosť so štátom. Teda systém, ktorý sa z čisto technického hľadiska veľmi podobá bývalému socializmu. Avšak obohatený o fenomén demokracie a trhového mechanizmu, čo socializmu chýbalo.

Krízy v rámci kooperativizmu, ktoré sú ekonomického pôvodu a spôsobujú rôzne nerovnováhy v ekonomickom priestore, budú jednoducho minulosťou.

Všetko musí byť prvýkrát a toto je prvýkrát

[118] Antiglobalista, Ľ. Blaha, SAV 2018, str. 54-55

[119] Zlé peniaze, J. Karpiš, INESS 2015, str. 116

[120] Kapitál, Thomas Piketty, 2015, str. 321-322

Zmena finančného systému, ktorá je v rámci kooperativizmu naplánovaná, nie je žiadna jednoduchá záležitosť. Treba povedať, že o tomto probléme sa tuší a vie, aj keď v literatúre nehovorí nikdy priamo, prípadne sa nerozoberá podstata problému. K tomu, aby sa takéto kroky udiali je potrebné najprv zdôvodniť nevyhnutnosť. A v rámci robenia tohto projektu už máme toľko informácií, vrátanie dôkazov o krehkosti a nemožnosti fungovania dnešného systému, že zdôvodnenie je už možné. A asi aj maximálne dôveryhodné.

Nie je to úplne nová záležitosť, ibaže naša kombinácia a spôsob jej zavádzania a absolútnej kontroly cez výdobytky digitálnej doby, novou je. Táto mena nemusí dlhodobo prežívať v akomkoľvek prostredí. V prostredí kapitalizmu dnešnej doby je veľmi otázne, či by tomu tak dlhodobo bolo. Doterajšie vedecké analýzy podané Miltonom Friedmanom, ako aj neskoršie skúsenosti hovoria, že je to prinajmenšom otázne. Pričom skúsenosti hovoria aj to, že v našej a asi iba v našej kombinácii toto fungovať môže a určite bude. Je to prvýkrát, čo je jej zavádzanie takto zdôvodnené a pripravené. Ale všetko musí byť prvýkrát, preto to asi nie je problémom pochopiť. Kooperativizmus je aj preto prvou zdôvodnenou systémovou alternatívou a štátna mena je v rámci snáh o zmenu systému takto rozobraná a pripravená prvýkrát.

Faktický verzus ideologický podtón. Konečne zbraň na ideologickú likvidáciu?

Baletné predstavenie a úchvatné ohňostroje tvorili stafáž prehliadky Mitterandových velikášskych nerealistických výrokov o svetovej finančnej reforme či globálnej technologickej obnove. Začal zaujímavo. Zoštátnil 63 najväčších bánk a 5 podnikov. Svojim ministrom však po skončení summitu G7 v roku 1982 už povedal: „*Na finančných trhoch čelíme medzinárodnej vojne*“. [121]

Francois Mitterand (francúzskym prezidentom v období 1981-1995) bol možno viac snílek a filozof, ako si ho mnohí historici pamätajú. Išlo samozrejme o iné časy a jeho prvotné snahy o znárodňovanie a oslabovanie kapitalizmu tiež narazili na celosvetovú blokádu liberálnych vplyvov. Pôsobil počas obdobia zavádzania tvrdých prokapitalistických pravidiel a v takomto prostredí nemal pri fungovaní tohto finančného systému ani najmenšiu šancu na pokračovanie vo svojich víziách. Hlavne keď si ich nevedel zdôvodniť a nemal pripravené. Na tom padla celá jeho agenda a všetky jeho sny. Dôsledky týchto trendov sú dnes už jasné a zrejmé, v tom období bola obrana a jej zdôvodňovanie náročnou témou. Viacmenej nemožnou.

*Francúzsko bolo jednoducho v obkľúčení v roku 1983 tiež kapitulovalo***.** Aj takto sa píše o vtedajšej dobe a trendoch. Nedali mu inú možnosť, nemal sa ako brániť.[122]

Ešte v 80-tych rokoch za čias Mitteranda popri presadzovaní liberálnej ideológie do celého spoločenského fungovania bolo také niečo absolútne nepriechodné. Pravdepodobne sa o to ani nepokúšal. Argumentačne sa nebolo ani čoho chytiť a ak je spoločnosť ideologicky nastavená a ťahaná k nejakým trendom, tak je to ťažké zastaviť. Ideologická manipulácia prevalcovala akúkoľvek inú snahu a možno dobré úmysly. Rozbor, dôkazy a analýzy, ktoré sa predkladajú v tejto publikácii, sú niečím iným. Niečím, čo tu ešte nebolo a bez čoho k demokratizácii normálnou a mierovou cestou nikdy nepríde. Na to sú už dostatočné dôkazy z minulosti. Iba niečo také prevalcuje a zastaví nastavené trendy a inej zbrane prakticky

[121] Euro, boj o osud nové globální meny, David Marsh, 2012, str. 134

[122] Antiglobalista, Ľ. Blaha, SAV 2018, str. 342-343

niet. Kapitál je jednoducho silnejší a ten si dokázal pravdu a realitu stále kupovať. To asi netreba rozvádzať, na to je mnoho skúseností z minulosti z rôznych oblastí.

Práca na základe faktov je proti ideologickým spoločenským likvidáciám jedinou protizbraňou. Aj preto je dobré, že som od sveta faktov nikdy neustúpil. A až dnešná doba prináša možnosť niečo také povedať a v tejto kombinácii presadiť. Dúfam, že doterajší rozbor a fakty uvedené v tejto publikácii na toto tvrdenie stačia. Máme pripravený prechod, dlhoročné skúsenosti so stabilitou takéhoto finančného systému v podobnej kombinácii ako s kooperatívami, možnosť bezpečnej kontroly jeho fungovania cez informačné technológie. Možnosť fungovania a implementácie dokonca na lokálnej úrovni bez nutnosti dezintegrácie. Máme dôkazy o možnosti pádu dnešného systému na základe problémov len niektorých článkov, sme schopní argumentačne obhájiť peňažnú reformu. Máme všetko, čo je potrebné na presadenie programu, ktorý nie je založený na ideologických a mocenských túžbach, ale na podrobnej analýze z každej strany a absolútnej pripravenosti. To tu ešte nebolo nikdy. Ani za socializmu, ani za fašizmu, ani za Mitteranda, jednoducho všetko musí byť prvýkrát a toto je skutočne prvýkrát. Doba na demokratizáciu ekonomického prostredia je vhodná skutočne až teraz, je to možné prvýkrát v histórii bez krviprelievania a na toto tvrdenie týmto podávam ďalšie podklady a historické fakty a súvislosti.

Keď dvaja z tej istej ideovej liahne hovoria niečo opačné, ako to vyhovuje dobe

Zaujímavý je pohľad na príčiny krízy dvoch podobne zmýšľajúcich ekonómov zastávajúcich alebo presadzujúcich liberálnu dobu v dvoch rozdielnych obdobiach pri pohľade na dve najväčšie ekonomické krízy v histórii kapitalizmu. Juraj Karpiš, ktorého riešenie sme pred chvíľou podrobili kritike a porovnaniu s kooperativizmom hovorí, že to bola neustále zväčšujúca sa ponuka peňazí, ktorú spôsobovali dnešné centrálne banky prostredníctvom možností tlačenia peňazí cez systém frakčných rezerv.

Milton Friedman bol jedným z priekopníkov a tvorcov akademického zdôvodnenia neoliberálnej revolúcie, ktorá nastúpila v kapitalistickom svete v 80-tych rokoch. Vo svojej knihe *Monetárna história USA*, kde podrobuje podrobnej analýze fungovanie finančného systému v kapitalizme v rokoch 1857-1960 hovorí, že krízu 30-tych rokov spôsobila príliš reštriktívna politika centrálnych bánk. V praxi to znamená, že práve nepumpovanie peňazí do ekonomiky cez centrálne banky dopomohli k jej vzniku a dôsledkom. Jedným z programov v rámci *New Deal* po *Veľkej hospodárskej kríze* 30-tych rokov bolo mimochodom aj zrušenie zlatého štandardu. Friedman dokonca zastáva názor, že sociálny štát nebol nevyhnutnosťou a snažil sa presadiť jeho zatlačenie. Podľa neho stačilo dobré regulovanie centrálnej banky a zaistenia možností, ktoré teda zachránili krízu v roku 2008. Dnes vieme, že sa mýlil a že takýto spôsob fungovania má mnohé negatíva. Teda minimálne aj to, že vznik kríz umocní. Ale aj takto nejako obhajoval zatlačovanie sociálneho štátu.

Obaja ekonómovia sú však zástancami uvoľňovania pút kapitalistickej ekonomike a nejakého návratu k 19. storočiu. Juraj Karpiš sa dnes snaží interpretovať veci v neprospech dnešného monetárneho systému, ale v podstate ich cieľ je rovnaký.

Zaujímavé je však to, že **dvaja od seba nezávislí ekonómovia na rovnakom ideologickom základe, pri problematike finančného systému hovoria o tom istom jave v rámci kapitalizmu niečo iné, lebo tak sa to hodí. Kríza v roku 1930 vznikla za zlatého štandardu a na chybe bol zlatý štandard. Museli byť prijaté**

opatrenia, ktoré ho zrušia, aby do ekonomiky mohli byť pumpované peniaze. Kríza v roku 2008 už bola spôsobená frakčnými rezervami(povinnými minimálnymi rezervami) a tam je chyba. Teraz bolo pre zmenu chybou pumpovanie peňazí. Teda to, čo v 30-tych rokoch podľa ekonómov chýbalo. Lebo tak to pasuje do kontextu. A tak vyzerá ekonómia počas celého minulého storočia. Aj keď treba dodať, že Juraj Karpiš to kombinuje aj s tým, ako vzniká a formuje sa úroková sadzba v ekonomike v dnešnom režime.

Rakúska škola je z tohto pohľadu aj možným riešením pre ďalšie pokračovanie nastavených neoliberálnych trendov a aj preto uvádzam takéto zaujímavosti. To, čo hovoril Friedman, sa potvrdilo ako nedostatočné a prinášajúce ďalšie problémy. Jeho strategickým cieľom však bolo upevňovanie moci kapitalistickej oligarchii a aj odtiaľ zrejme prichádzali možnosti na jeho rozvoj a budovanie si nejakého mena. To isté dnes platí u rakúskej školy a jej možnostiach. Cieľ ten istý, ibaže už v čase, keď sa tlačenie peňazí na záchranu systému bude musieť zastaviť, lebo to ide doslova do apokalypsy. A na to prinášajú akože riešenie, ktoré má asi takú hodnotu, ako som ho opísal skôr. Teda v podstate žiadnu akademickú a odbornú, ibaže ideologicko manipulačnú určite. Toto je možný trend pre pokračovanie neoliberálneho besnenia na tvorcoch hodnôt a celej spoločnosti a mojou snahou je ukázať zaujímavosti v ich tvrdeniach v čase, ako sa to pre potreby hodí. Ale s tým istým cieľom. Prehlbovania kapitalistického otroctva, čo bude mať iba jediný dôsledok. Teda tak, ako to bolo v celej histórii.

Práve preto je potrebné ukázať aj možné hrozby, lebo o tom je celá história. Mocní si vedeli ideologickým presadzovaním presadiť hocičo. Cez prekrúcanie faktov, obchádzanie základnej logiky či vytváranie umelých kariér ich hovorcov. Okrem krviprelievania krízy a dôsledky kapitalizmu v podstate nezastavilo nikdy nič. A naša snaha je podrobne veci rozanalyzovať a snažiť sa ukázať aj takéto hrozby v dnešnej dobe. A táto hrozba, ktorá je už úplne implementovaná v našich politických štruktúrach, kde to možno robia nevedome, ale predsa, je absolútne reálna. A v podstate všetky mimovládne organizácie, členovia ktorých sa k ekonomicko spoločenským otázkam vyjadrujú v médiách, sú založené na týchto ideologických princípoch. Títo ľudia vyrastali v takomto ideologickom prostredí, žiadna reálna tvorba hodnôt alebo poznanie reálneho sveta ich neovplyvňuje. Ich úspešnosť najviac závisí od toho, do akej miery dokážu presadzovať a byť presvedčiví pri presadzovaní záujmov mocných. Aj preto je potrebné priniesť takýto program do diskusií, kde sa to bude dať konfrontovať s realitou. Bez toho to jednoducho nejde. Trendy sú jasné a zreteľné, v podstate kopírujú históriu a je potrebné ich ukázať cez takýto podrobný rozbor.

Na takejto križovatke dnes stojíme a dúfam, že rozbor je dostatočný. **Návrat k demokratizácii, ktorý sa zastavil neoliberálnym besnením v 80-tych rokoch, alebo prehlbenie už dnes jasných a zreteľných apokalyptických trendov.** Čo myslíte, nie je lepšie to riešiť cez objektívne diskusie a hľadaním toho, ako sa niečo dá? Ja myslím, že áno. Toto je ukážka, čo vznikne keď sa hľadá cesta, ako sa to dá urobiť. Nie cesta, ako presadiť svoje kariéry alebo ako byť hovorcom mocných, ktorí chcú logicky opak. A rozdiel je asi evidentný. Pevne verím, že odbornej argumentácie a teoretického rozboru kooperativizmu už viac netreba.

Záver k empirickému zdôvodneniu kooperativizmu

Empirické zdôvodnenie funkčnosti kooperativizmu spočíva v prvom rade v odpovedi na otázku, či ekonomická demokracia z makro pohľadu, ktorú som sa asi ako prvý snažil vôbec definovať, prispeje k zlepšovaniu a harmonizácii nášho spoločného fungovania. Na túto odpoveď sa využila analýza, na ktorú sa využili všetky dnes dostupné ekonomické informácie, ktoré boli z veľkej miery podané v čase vzniku návrhu kooperativizmu. Ide o prvú makroanalýzu tohto typu spojenú s alternatívou k systému a dnešn´mu úžerníckemu režimu. Dospeli sme k odpovedi, že ekonomická demokracia spočívajúca v znižovaní nerovností a absolútnej moci v rámci riadenia firiem pri trhovom mechanizme, povedie k zvyšovaniu našej spoločnej produktivity.

Takto sme prešli k empirickému zdôvodneniu cez zatvorenie nožníc medzi bohatými a chudobnými prostredníctvom vzťahu výnosov z kapitálu a ekonomickým rastom. Sociálny štát nám pomocou umelých nástrojov pomohol tento automatický mechanizmus na istý čas eliminovať. Veci sa však vracajú do starých koľají, pričom ako základný dôvod som uviedol princípy fungovania absolútnej moci, ktoré spôsobili návrat do starých koľají prostredníctvom manipulácií rôznych rozmerov.

Treba pripomenúť, že práve doba, keď sa podarilo prvýkrát v dlhodobej histórii ľudstva eliminovať pôsobenie týchto dvoch veličín, je najmierumilovnejším obdobím v dejinách. To naznačuje, čo sa elimináciou tohto mechanizmu skutočne definitívne dosiahne.

Krátkou analýzou som ukázal, že v rámci kooperativizmu dosiahneme prirodzenou formou zníženie výnosov z kapitálu na minimum a zvýšenie ekonomického rastu na maximum. A to prirodzenou a nenásilnou cestou. Teda ináč ako umelými zásahmi do ekonomiky, čo bolo princípom sociálneho štátu a jeho rozvoja, ktorý sa rozvíjal hlavne ako hrozba pred väčšími princípmi sociálnej spravodlivosti a stále slúžil mocným. Eliminujeme prakticky všetky spoločenské hrozby, od korupcie, cez migráciu, terorizmus, hlad v rozvojových krajinách a pod. **Kooperativizmus je prvou demokratickou a zdôvodnenou alternatívou voči kapitalistickému systému v histórii, pričom až terajšia doba poskytla možnosti na tvorbu takto hĺbkovo zdôvodneného produktu**.

Zdôvodnenie však obsahuje aj porovnávanie s inými pokusmi o nejaké riešenia, čo by malo definitívne uistiť o správnosti a nadčasovosti tohto programu. Porovnávanie s pravicovými, ľavicovými, ale aj dnes najvedeckejšie zdôvodnenými riešeniami, ktorým na rozdiel od kooperativizmu chýba realistickosť, princípy demokracie a autori v nich doslova hádajú a nevedia veci absolútne konkretizovať a definovať. Prekypujú obrovskou dávkou neistoty a tam, kde už majú niečo tvoriť, sa ich limity končia.

V analýze som sa snažil brať do úvahy čo najviac súvislostí pre uistenie, že tieto závery sú skutočne objektívne. V princípe sa dá hovoriť aj o možných záveroch určitej etapy ekonomického bádania a vytvorenia programu budúcnosti. **Akokoľvek také niečo znie nadnesene, všetky fakty tomu skutočne navrávajú a dospeli sme asi k definitívnemu a absolútne empiricky zdôvodnenému makroekonomickému riešeniu. To je potrebné dostať do diskusií, kde sa to definitívne potvrdí.**

Príloha 1:

Ekonómovia spomínaní v práci v časopriestore

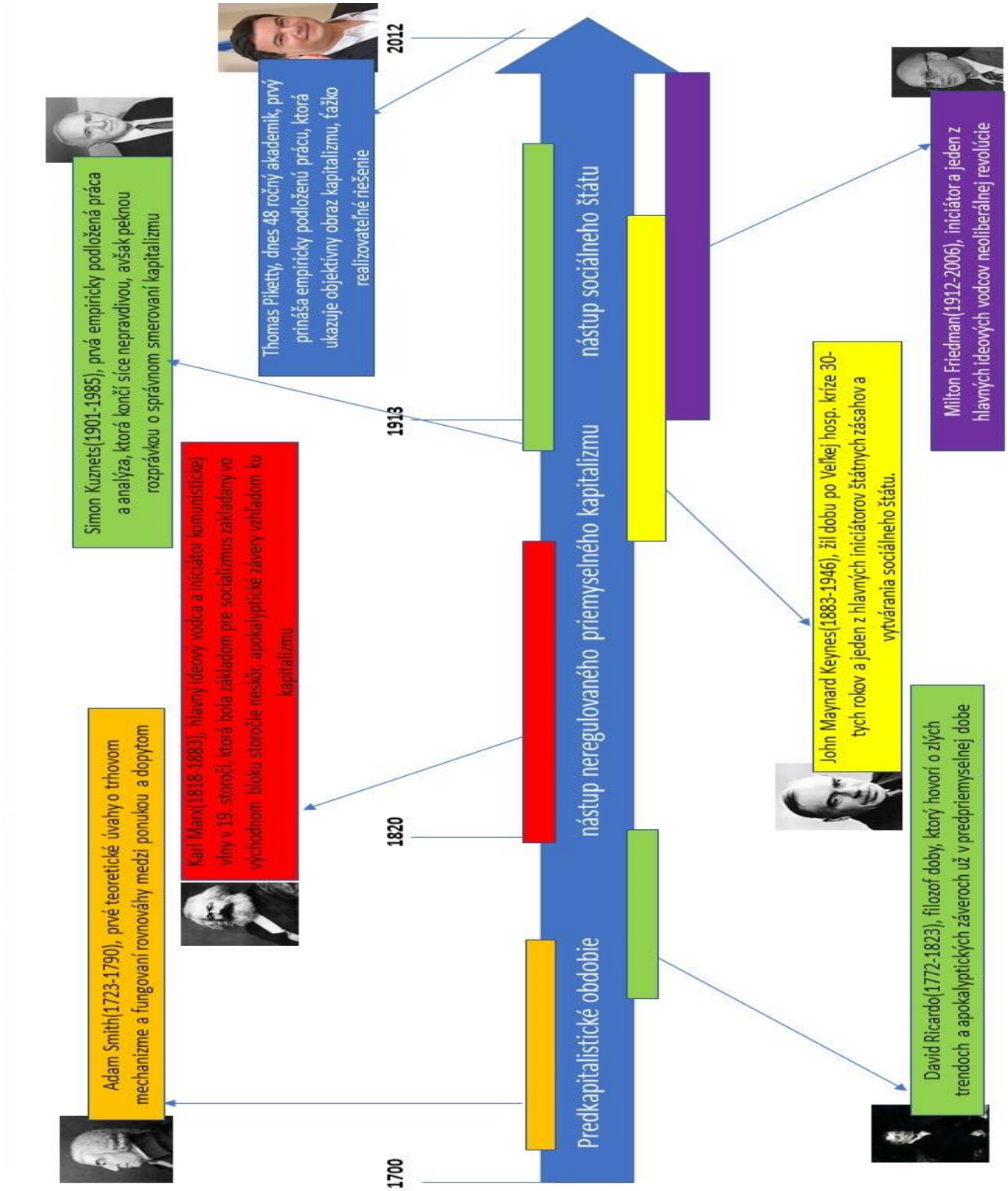

Príloha 2

eh%20otroka/Treti%20smrteľný%20hriech%20%20Dôležite_sk%20%20karpis,%20noznice%20a%20pickety.htm

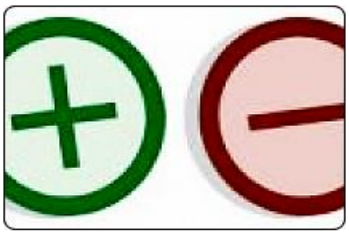

Nie zdanenie a následné prerozdelenie, ale zavedenie kapitalistických pravidiel produkcie v komunistickej Číne oslobodilo z chudoby stovky miliónov ľudí. V Ázii rozbehlo nevídaný ekonomický rast, ktorý výrazne zlepšil životy viac než miliardy ľudí. O tejto najdôležitejšej správe za posledných 50 rokov sa hovorí podivuhodne málo. Namiesto skúmania tohto úspechu, intelektuálov vyspelého sveta fascinuje to, kto má viac než oni.

Nariekanie nad nerovnosťou sa oplatí. Okrem Pikettyho knihy to dobre ilustruje aj ekonóm Paul Krugman. Vo veľkom štýle kaviárového socialistu si vďaka svojmu citlivému srdcu a obave o sociálnu spravodlivosť vo svete zabezpečil bokovku v Inštitúte pre príjmovú nerovnosť. Za nejaké to vystúpenie na verejnej akcii a jeden seminár ročne tam bude dostávať 225 tisíc dolárov. Iba tento príjem financovaný z daní ho posunul do 1 %. A riešením problému nerovnosti podľa neho sú? Ešte vyššie dane na výnimočne vysoké príjmy. Toho šťastného podnikateľa, ktorému sa po rokoch driny podarí zarobiť nejaký ten milión, by z peria všetci radi dralí. Napriek tomu, že po prepočte na mesačnú mzdu nakoniec môže zarobiť ešte menej než Paul. Ignorujúc množstvo iných podnikateľov, ktorí sa k zisku nedopracujú nikdy. To, že trestanie podnikateľov a kapitalistov škrtí hus, ktorá kladie zlaté vajcia ekonomického rastu, je štandardný ekonomický poznatok. Vyspelý stagnujúci svet by mal dnes riskujúcim podnikateľom rozdávať metále a nie užierať im z potenciálnej výhry.

Pomýlené triedne vnímanie spoločnosti pritom neplatí ani v USA. Mobilita medzi jednotlivými príjmovými vrstvami je tam totiž prekvapivo vysoká. V priebehu 44 rokov sa až 12 % americkej populácie vo veku 25-60 rokov ocitlo vo vrchnom 1% príjmového rozdelenia aspoň na 1 rok. Až 39% Američanov strávi rok vo vrchných 5% príjmovej distribúcie, 56% sa nájde vo vrchných 10% a 73% strávi rok v najbohatších 20%.

To, že pri sociálnej mobilite vo vyspelých krajinách nejde ani tak o majetky či sociálnu sieť, ale skôr o genetiku, sa už začína šuškať. V politicky korektnej a preto pokryteckej verejnej diskusii to ale zatiaľ nahlas povie len málokto. Výskum putovania mien v čase odhalil, že ani vysoké a progresívne dane nespravili za posledných 40 rokov švédske spoločenské vrstvy priepustnejšími.

Blahobyt pre všetkých vyrábajú vlastnú košeľu riskujúci podnikatelia. To, že niektorí pri tom rozprávkovo zbohatnú mňa osobne netrápi. Časy, keď sme boli majstrami sveta v príjmovej rovnosti, lebo sme mali všetci rovnako holý zadok, sme si užili už dosť. V metafore desivých nožníc: zaujíma ma, ako vysoko je spodná čepeľ a nie to, ako veľmi sú rozdžavené. Čo ma ale naozaj trápi, sú ľudia s bohatstvom nadobudnutým vďaka tomu, že práve im drukuje vláda, či štátna centrálne banka. S tým naozaj treba niečo robiť. Ale to je už úplne iný príbeh, ktorý ma s kapitalizmom spoločné iba kulisy.

http://www.iness.sk/stranka/9 605-Treti-smrtelny-hriech.html

Author: **Juraj Karpis** # QoqiPinu50

Svet 2014-05-28 8 Pošli Tweet

daniel lipšic alias Danitz Lipszic/ euromajdan vraždenie v priamom prenose-podporovatel... bratislava protesty a následné...lipšic iniciátor... 1989 Vincureková Lipšic, odpoved že ludia by mali chodit aj 30 kilometrov...

2014-05-28 14:48:17 c3a0b62c